

**T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

**DEĞİŞEN SOSYAL DEVLET ANLAYIŞI
VE
SOSYAL BELEDİYECİLİK**

**Hasret ÖZTÜRK
0830203093**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN
Prof. Dr. Hüseyin GÜL**

ISPARTA, 2012

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Tez Savunması 2

YÜKSEK LİSANS
TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

(İkinci kez sınava girenler için)

Tarih: 16.05.2012

Enstitü Yönetim Kurulunun 25/4/2012 tarih ve 541/4-d sayılı kararıyla oluşturulan jürimiz Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Bilim Dalı YÜKSEK LİSANS öğrencisi Hasret ÖZTÜRK'ın "Değişen Sosyal Devlet Anlayışı ve Sosyal Belediyecilik" başlıklı tezini incelemek ve değerlendirmek üzere 16/5/2012 tarihinde saat 11.0'da toplanmış ve adayı tez savunmasına almıştır.

Lisansüstü Yönetmeliği Madde 25 uyarınca adaya 50 dakika süreyle teziyle ilgili sorular yöneltilmiştir. Yapılan değerlendirmeler sonunda adayın tezinin aşağıda belirtilen sebeplerle,

Tezin kabul edilmesine

(Öğrenci, varsa jüri tarafından gerekli görülen düzeltmeleri yaparak, tezinin onaylı son şeklini bir (1) ay içinde Enstitü'ye teslim etmelidir.)

oy birliği/oy çokluğu ile karar verilmiştir.

Gereği için arz olunur.

Tezin reddedilmesine

(Öğrenci, yeni tez konusu belirlemelidir.)

Jüri	Adı Soyadı	İmza
Danışman	:Prof. Dr. Hüseyin GÜL	
Üye	:Yrd. Doç. Dr. İsmail GÖKDAYI	
Üye	:Yrd. Doç. Dr. Cevdet YILMAZ	

Ek :Her Bir Jüriye Ait Tez Değerlendirme Jüri Raporları

Enstitü Yönetim Kurulu Kararı	Tarih:	Karar No:
Bu form danışman tarafından düzenlenerek 3 gün içerisinde ilgili Anabilim Dalı aracılığı ile Enstitüye teslim edilir.		

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum "Değişen Sosyal Devlet Anlayışı ve Sosyal Belediyecilik" adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadar ki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya'da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim.

16.05.2012

Hasret ÖZTÜRK

ÖZET

DEĞİŞEN SOSYAL DEVLET ANLAYIŞI VE SOSYAL BELEDİYECİLİK

Hasret ÖZTÜRK

Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 164, Mayıs 2012.

Danışman: Prof. Dr. Hüseyin GÜL

“Değişen Sosyal Devlet Anlayışı ve Sosyal Belediyecilik” başlıklı çalışma amacı, 1970’li yıllarda ortaya çıkan 1980’li yıllarda etkisini iyice hissettiren küreselleşme olgusunun sosyal devleti nasıl etkilediği ve erozyona uğrattığı, bunun sonucunda ortaya atılan sosyal belediyecilik kavramının ve bu kapsamda yapılan sosyal yardım uygulamalarının incelenmesidir. Bu inceleme sonrasında sosyal yardımlar alanında yaşanan dönüşüm ortaya konularak, sosyal belediyeciliğin sosyal devlete bir alternatif olup olmadığı tartışılmaktadır. Çalışma, ağırlıklı literatür taramasına ve sosyal yardımlarla ilgili düzenlemelerin ve politikaların incelemesine dayanmaktadır. Çalışmanın temel araştırma konusu değişen sosyal devlet anlayışı ve sosyal belediyeciliktir. Araştırma sorusu şöyle ifade edilmiştir: “Değişen sosyal devlet anlayışı çerçevesinde sosyal devletin görevleri nasıl dönüşmekte, bu görevler kimlere ve nasıl devredilmekte ve sosyal belediyecilik bu devir sürecinde sosyal devlete bir alternatif olarak öne çıkmakta mıdır?”

Sosyal devlet, sosyal belediyecilik ve sosyal yardımlar kapsamında hazırlanan çalışmada, bu konudaki temel kavramlar ve yaklaşımlar incelenmiş, küçültülen sosyal devlet yanında sosyal belediyeciliğin öne çıkarılması ortaya konmuş, klasik belediyecilik, toplumsal belediyecilik ile sosyal belediyeciliğin karşılaştırması yapılmıştır. Yaptıkları hizmetler bakımından değerlendirildiklerinde sosyal devletten doğan açığı kapatmaya yönelik programlara dayanan sosyal belediyecilik anlayışının, uygulamaya geçirebilmesinde yeterli alt yapı, mali kaynak ve yetişmiş personel sahip olmadıkları saptanmıştır. Bunun yanında, sosyal yardımların, siyasi kayırmacılık içerdiği ve merkezi hükümetin etkisinde yürütüldüğü yönünde yaygın bir kanı ve bulgular olduğu saptanmıştır. Belediyelerin sundukları hizmetler geçici, günlük acil ihtiyaçları karşılamaya yönelik bir takım ayni ve nakdi yardımlardan oluşmaktadır. Bunun yanında, belediyelerce uzun soluklu, kalıcı çözümler getiren politikalar üretilmemektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde sosyal belediyeciliğin sosyal devlete bir alternatif olmadığı açıkça ortaya konmaktadır.

Tüm bu tespitler göz önüne alındığında günümüz mevzuatlarına uygun bir şekilde sosyal belediyeciliğin işlevlerini tam olarak yerine getirebilmesi için sosyal devletten vazgeçmenin mümkün olmadığı ve sosyal devlet ile sosyal belediyeciliğin eş güdümlü bir şekilde işletilmesi gerektiğinin bir zorunluluk olduğu kanısına ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Devlet, Sosyal Belediyecilik, Sosyal Politika, Sosyal Yardım, Sosyal Hizmet, Toplumsal Belediyecilik, Klasik Belediyecilik

ABSTRACT

CHANGING SOCIAL STATE CONCEPT AND SOCIAL MUNICIPALITY Hasret ÖZTÜRK

Süleyman Demirel University, Institute of Social Sciences, Public Administration
Department Dissertation of Masters Degree, 164, May 2012.

Advisor: Prof. Dr. Hüseyin GÜL

The present study called “Changing Social State Concept and Social Business of Governing a City” aims to analyze how globalization, which started in the 1970s with a particularly large effect in the 1980s, influenced social state understanding and had a bad impact on it and “social municipality concept” coming to the scene as a result of facts mentioned before and applications of social assistance works. Following this analysis, the transformation in social municipality has been presented, it has been discussed whether social municipality is an alternative to the social state in Turkey. The present study is mostly based on literature review and analysis of regulations and policies about social assistance. The main subject in the present study is changing social state concept and social municipality. Research questions have been stated as in the following: “How are the responsibilities of social state transforming within the framework of social state? To whom and in what ways are those responsibilities are passed? Is social municipality coming to the scene as an alternative to social state concept?”

The basic terminology and approaches about the topic have been analyzed, social municipality coming to forth in an era of minimized social state has been discussed and classical municipality, collectivist municipality and social municipality have been compared and contrasted in the present study conducted within the scope of social state, social municipality and social assistance. It has been found out that there is lack of necessary background, financial sources and competent staff in the process of being able to apply the understanding of social municipality which compensates for the shortcomings stemmed from social state considering its services. In addition to these facts, it has been stated that there is a common belief and evidence about that social assistance includes political favoritism and it has been carried out under the pressure of the government. The services supplied by the municipalities are temporary goods and financial support based on meeting the daily needs. On the other hand, municipalities don't find policies which are long lasting and finding permanent solutions to the problems. Considering these facts, it has been obviously stated that social municipality is not an alternative to the social state in Turkey.

To summarize, it's impossible to discontinue social state understanding with the aim of that social business of governing carries out its all duties in all terms and it has been stated that it's a basic necessity that social state and social municipality should be conducted in co-ordination.

Key Words: Social State, Social Municipality, Social Politics, Social Assistance, Social Service, Collectivist Municipality, Classical Municipality

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ANTBİRLİK	Antalya Pamuk ve Narenciye Tarım Satış Kooperatifleri Birliği
AY	Anayasa
Ayr. Bilg.	Ayrıntılı Bilgi
Bağ-Kur	Esnaf, Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu
Bkz.	Bakınız
BM	Birleşmiş Milletler
C.	Cilt
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
ÇEDAM	Çocuk, Ergen Danışma ve Dayanışma Merkezi
ÇUKOBİRLİK	Çukurova Pamuk, Yerfıstığı ve Yağlı Tohumlar Tarım Satış Kooperatifleri Birliği
E.	Esas
E.T.	Erişim Tarihi
IMF	Uluslararası Para Fonu (International Monetary Fund)
İİBF	İktisadi ve İdari Bilimler Fakóltesi
İşKUR	İş ve İşçi Bulma Kurumu
K.	Karar
KHK	Kanun Hükümünde Kararname
K.T.	Karar Tarihi
md.	Madde
OECD	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü

ÖR-GE DER	Özgürlüğünden Yoksun Gençlere Dayanışma Derneği
R.G.	Resmi Gazete
R.T.	Rapor Tarihi
RTÜK	Radyo Televizyon Üst Kurulu
s.	Sayfa
S.	Sayı
SGK	Sosyal Güvenlik Kurumu
SHÇEK	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
SRAP	Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma Dayanışma Fonu Sosyal Riski Azaltma Projesi
STK	Sivil Toplum Kuruluşları
TANSA	Tanzim Satış Mağazası
TARİŞ	Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü
TEPAV	Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı
TL	Türk Lirası
TODAİE	Türkiye Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü
TOKİ	Toplu Konut İdaresi
TÜDEM	Tüketimi Düzenleme Merkezi
UNFPA	Avrupa Birliği, Mali Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu
vb.	Ve benzeri
vd.	Ve diğerleri
Y.	Yıl
YEPP	Yerel Eşitlik Eylem Planı
YURTKUR	Yükseköğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu
WALD	Dünya Yerel Yönetimler ve Demokrasi

TABLolar DİZİNİ**Tablo 1 –**

Klasik Belediyecilik ile Sosyal Belediyecilik Anlayışının Karşılaştırması 139

Tablo 2 –

1970’li Yıllardaki Toplumcu Belediyecilik Anlayışı ile Günümüzdeki Sosyal Belediyecilik Anlayışının Karşılaştırması 141

İÇİNDEKİLER

ÖZET	İ
ABSTRACT	İİ
KISALTMALAR	İİİ
TABLolar DİZİNİ	V
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TEMEL KAVRAMLAR

1.1. SOSYAL, SOSYAL DEVLET, SOSYAL POLİTİKA, SOSYAL HİZMET, SOSYAL YARDIM VE SOSYAL DESTEK KAVRAMLARI.....	7
1.1.1. Sosyal Kavramı	7
1.1.2. Sosyal Devlet Kavramı ve Ortaya Çıkışı.....	8
1.1.3. Türkiye’de Sosyal Devlet Kavramı	14
1.1.4. Sosyal Politika Kavramı.....	23
1.1.5. Sosyal Hizmet Kavramı.....	30
1.1.6. Sosyal Yardım Kavramı	36
1.1.7. Sosyal Destek Kavramı	40
1.1.8. Sosyal Yardım, Sosyal Hizmet ve Sosyal Destek Kavramlarının Karşılaştırılması	43

İKİNCİ BÖLÜM

DEVLETİN DÖNÜŞÜMÜ VE YERELLEŞME EĞİLİMİ

2.1. SOSYAL DEVLET VE DEVLETİN DEĞİŞEN KONUMU.....	45
2.1.1. Küreselleşme ve Devletin Dönüşümü	46
2.1.2. Neo-liberal Düşünce ve Sosyal Devletin Dönüşümü	47
2.1.3. Küreselleşme, Kamu Yönetimindeki Değişim ve Yerelleşme Eğilimleri	49
2.2. SOSYAL DEVLETTE KÜÇÜLME VE SOSYAL HİZMET VE YARDIMLARDA YERELLEŞME EĞİLİMİ.....	51
2.3. YEREL YÖNETİMLERİN SOSYAL DEVLET İÇİNDEKİ ROLÜ	54
2.4. SOSYAL HİZMETLERİN VE SOSYAL YARDIMLARIN SUNUM DÜZEYİ.....	61
2.4.1. Merkezden Sunulan Hizmetler	65
2.4.2. Yerelden Sunulan Hizmetler	69
2.4.3. Sosyal Hizmetler ve Sosyal Yardım Merkezden mi Sunulmalı Yerelden mi Sunulmalı	71

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SOSYAL BELEDİYECİLİĞİN GELİŞİMİ

3.1. 1970’Lİ YILLARDA TOPLUMCU BELEDİYECİLİK	79
3.1.1. Niçin Toplumcu Belediyeciliğe İhtiyaç Duyuldu?	79
3.1.1.1. Paris Komünü.....	80
3.1.1.2. Belediye Sosyalizmi.....	81
3.1.1.3. Öğrenci Hareketleri.....	82

3.1.1.4.	Kentsel Toplumsal Hareketler.....	82
3.1.2.	Toplumcu Belediyeciliğin İlkeleri.....	83
3.1.2.1.	Demokrasi ve Katılım.....	83
3.1.2.2.	Birlikçi ve Bütünlükçü Toplumcu Belediyecilik Anlayışı.....	84
3.1.2.3.	Kaynak Yaratıcı ve Üretici Belediyecilik Anlayışı.....	85
3.1.2.4.	Tüketimi Düzenleyici Belediyecilik Anlayışı.....	88
3.1.2.5.	Diğer Hizmetler.....	89

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE SOSYAL BELEDİYESİLİK

4.1.	SOSYAL BELEDİYESİLİK.....	91
4.1.1.	Niçin Sosyal Belediyeciliğe İhtiyaç Duyuldu?.....	92
4.1.2.	Sosyal Belediyeciliğin İşlevleri.....	94
4.1.2.1.	Sosyalleştirme, Sosyal Kontrol ve Rehabilitasyon.....	94
4.1.2.2.	Mobilize Etme, Yönlendirme, Kılavuzluk ve Rehberlik Etme.....	95
4.1.2.3.	Yardım Etme, Gözetme.....	95
4.1.2.4.	Yatırım.....	95
4.2.	2000’Lİ YILLARDA SOSYAL BELEDİYESİLİĞİN GÖRÜNÜMÜ.....	96
4.3.	SOSYAL BELEDİYESİLİK KAPSAMINDA YAPILAN SOSYAL HİZMETLER VE SOSYAL YARDIMLAR.....	99
4.3.1.	Riskli ve Korumada Öncelikli Gruplara Yönelik Sosyal Yardımlar Sosyal Hizmetler.....	99
4.3.1.1.	Yaşlılara Yönelik Sosyal Hizmetler ve Sosyal Yardımlar.....	99
4.3.1.2.	Kadınlara Yönelik Sosyal Hizmetler ve Sosyal Yardımlar.....	105
4.3.1.3.	Çocuklara ve Gençlere Yönelik Sosyal Hizmetler ve Sosyal Yardımlar.....	113
4.3.1.4.	Engellilere Yönelik Sosyal Hizmetler ve Sosyal Yardımlar.....	123
4.3.2.	Diğer Sosyal Destekler.....	127
	GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ.....	132
	KAYNAKÇA.....	143

GİRİŞ

Teknolojinin gelişmesi, bilgi ve iletişim imkânlarının artması, yönetim anlayışının değişmesi gibi hemen hemen her alanda etkisini iyice hissettiren küreselleşme olgusu ve kapitalizmin yaşadığı krizlere paralel olarak gelişen yeni liberal (neo-liberal) düşüncenin etkisiyle özellikle 1980'lerden sonra dünyada ve Türkiye'de devletlerin yönetim anlayışında değişim ve dönüşümlere neden olmuştur. Küreselleşme ve neo-liberal politikalar piyasayı ve piyasa ilke ve değerlerini, bireysel hakları ve özgürlükleri, demokrasi anlayışını, yerel kimlikleri ve değerleri, yönetimi, vb. ön plana çıkartmıştır. Bu süreçte, küreselleşme ve neo-liberal politikalardan etkilenen sosyal devlet ekonomik hayata dolaylı ya da doğrudan etkide bulunarak bireylerin girişim özgürlüğünü sınırladığı ve bu durumun haksız rekabeti doğurduğu, kamu hizmetlerini verimsiz ve pahalı üretilerek kaynak israfına neden olduğu, bu hizmetleri aşırı merkezîyetçi ve hantal bir yapı ile sunduğu, sosyal devletin sosyal harcamalarının yoksul kesimler arasında haksız kazanca neden olduğu gibi gerekçelerle eleştirilere maruz kalmıştır.

Tüm bu olgular ve eleştiriler, ulusal sosyal devletlerin yeniden yapılanmalarını, baskın ve belirleyici rollerinden vazgeçmelerini, karar alma mekanizmalarına başka birimlerinde katılmasına izin vermelerini zorunlu hale getirmiştir. Ulusal sosyal devlet, yetkilerinin bir kısmını ulusüstü ve ulusaltı kuruluşlar -başta yerel yönetim birimleri, sivil toplum kuruluşları olmak üzere- ile paylaşmak durumunda kalmış, yani ulus devletin hâkimiyeti azalmıştır. Bu çerçevede artık sosyal devletin küçültülmesi, özelleştirme, deregülasyon ve sosyo-ekonomik politikalarda değişimler ülkelerin ve yönetimlerin temel plan ve stratejileri haline getirilerek ulus devletin savunduğu geleneksel politikalar terk edilmeye başlanmıştır. Yerel aktörlerin ve değerlerin önem kazanmasıyla devlet, gücünü ve sorumluluklarını sivil toplum kuruluşları ve yerel yönetimlerle paylaşan, düzenleyici, küçük ama etkin ve daha rekabetçi bir role bürünmüştür. Devletin dönüşümü sadece bununla da kalmamıştır. Aynı zamanda işletme yöntem ve tekniklerinin kamu yönetiminde de uygulanmasını savunan bir devlet yapılanması da ortaya çıkmıştır.

Bu yeni anlayışa göre piyasa ekonomisinin ilkeleri benimsenmeli, sivil toplum kuruluşlarının ulusal sosyal devletin bazı sorumluluklarını üstlenmesi, özelleştirme ve deregülasyon yapılarak devletin elinde bulunan merkezi gücün yerel nitelikteki birimlere dağıtılması gerektiği ileri sürülmüştür. Devlet ve sivil toplum örgütlerinin sınırları çizilerek sivil toplum kuruluşları ve yerel yönetimler devlet karşısında öne çıkarılmıştır. Böylece sosyal devlet, topladığı vergilerle iç ve dış güvenliği sağlayacak, adalet sistemini işletecek ve hukukun üstünlüğü ilkesini uygulayarak sınırlı görevlere bürünecek, bunun sonucunda sosyal devlet ilkeleri kısıtlanmış ve yeni liberal devlet ilkeleri yerleşmiş olacaktır.

Çalışmanın Konusu, Amacı ve Önemi

Küreselleşme ve neo-liberal politikalar sonucu dünyada yaşanan değişime uymak zorunda kalan Türkiye’de de sosyal devlet anlayışı önemli bir dönüşüm geçirmiştir. Sosyal devlet anlayışından vazgeçilmeye başlanmış, piyasa ve işletmecilik ilkelerine göre çalışan ve özel sektörün önünü açan yeni kamu yönetimi anlayışı benimsenmiş ve kamu yönetiminde yeniden yapılanma çerçevesinde başta yerel yönetim birimleri ile ilgili yasal düzenlemeler olmak üzere bir çok düzenlemeler yapılmıştır. Bunun sonucu, ulusal ya da uluslar arası piyasa, yerel ve sivil aktörleri daha etkin hale gelmiş, küresel yeni liberal ideoloji egemen hale gelmiştir.

Bu kapsamda 2004 ve 2005 yıllarında kabul edilen 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu ve 5393 sayılı Belediye Kanunu ile yerellik ilkesi ve neo-liberal politikaları benimsenerek sosyal belediyecilik kavramı tekrardan ön plana çıkarılmıştır. Çalışma; sosyal devlet ve sosyal haklar alanında yaşanan dönüşümün sonucu olarak, son yıllarda ülkemizde tekrardan öne çıkarılan sosyal belediyeciliğin anlamı ve içeriğinin ortaya konulması, sosyal belediyeciliğin, toplumcu belediyecilik ve klasik belediyecilik uygulamaları ile farklarını karşılaştırmalı olarak verilmesi açısından yararlı ve önemlidir. Bu çerçevede sosyal devlet modelinin yerelde bir uygulaması olarak toplumcu belediyecilik anlayışı kısaca ele alınmaktadır. Son olarak, sosyal belediyeciliğin sosyal devlete ve sosyal haklara bir alternatif olup olmadığı ya da yeni bir sosyal devlet veya piyasa temelli çalışma devleti modelinin uygulamaya konmasının bir ayağı olup olmadığı irdelenmektedir.

Bu çalışmanın amacı, küreselleşme ve neo-liberal politikaların devletlerin siyasi, iktisadi, yönetsel ve sosyal yapılanmasını nasıl etkilediğini, sosyal devletin dolayısıyla sosyal politikaların ve sosyal hakların nasıl dönüşüme uğradığını açıklamak ve Türkiye’de belediyelerin küreselleşme sürecinden nasıl etkilendiğini ve bu kapsamda sosyal devletten sosyal belediyeçiliğe geçen süreci inceleyerek, sosyal belediyeçiliğin görünümünü, problemleri yanlarını ortaya koymaktır. Bunun yanında, sosyal belediyeçiliğin, toplumcu ve klasik belediyeçilik ile karşılaştırması da yapılmaktadır.

Çalışmanın Yöntemi

“Değişen sosyal devlet anlayışı ve sosyal belediyeçilik” konulu bu çalışma, alan araştırmasına dayanamayan bir derleme niteliğinde çalışmadır. Çalışma, genel olarak konu ile ilgili kitap, makale, tez ve internet kaynaklarından literatür taraması yapılarak hazırlanmıştır. Ayrıca elde edilen bilgiler sentezlenerek karşılaştırma ve sınıflandırma yöntemlerine başvurulmuş, belediyeçilik türlerinin bir gruplandırması yapılmıştır.

Çalışmanın İçeriği ve Kapsamı

Çalışmanın birinci bölümünde temel kavramlardan olan sosyal sözcüğünden başlanarak, zaman içerisinde sosyal sözcüğünün nasıl değişime uğradığı, günümüzde toplumsal sözcüğü ile eş anlamda kullanılmasına değinilmiş sonra sosyal devlet ve sosyal politika kavramlarının tanımları yapılarak tarihsel gelişimi, kuramsal temelleri, kurumsallaşmaları açıklanmış, Türkiye’de sosyal devlet ve sosyal politika uygulamaları kısaca belirtilerek eksik yanları vurgulanmış ayrıca sosyal yardım, sosyal hizmet, sosyal destek kavramlarına değinilerek, bu kavramlar arasındaki kavram karmaşası giderilmeye çalışılmıştır. Birbiriyle iç içe geçmiş bir görünüm sergileyen sosyal hizmet, sosyal yardım ve sosyal destek kavramları arasındaki en önemli farklılığın sunulan hizmetin niteliğinden ve sunum şeklinden kaynaklandığı açıkça ortaya konulmuştur.

1980’li yıllarla birlikte ortaya çıkan yeni liberal politikalar ve gerek küreselleşmenin etkisi gerekse dışa açık ekonomik büyüme politikaların izlenmesi nedeniyle devlet sosyal alanlardan çok ekonomik gelişme ve ülkeler arası ekonomik

rekabete önem vermeye başlamıştır. Küreselleşmenin ekonomik yapıya bu şekilde yansıyan etkisi devletleri yoğun bir rekabete ve yarış içine itmekte ve söz konusu ülkeler uluslararası sermayenin ortaya çıkardığı ilkeler çerçevesinde hareket etmeye zorlanmıştır. Bu rekabet ve yarış ortamı içerisinde geçmişte kazanılan sosyal haklardan ödünler verildiği, devletin sosyal devlet ilkelerinden vazgeçmeye başladığı, eğitim politikalarında sorunların görüldüğü, sağlık alanında piyasalaşmanın ortaya çıktığı, kentleşme ile birlikte yoksulluğun ve işsizliğin arttığı, devletin üretimci ve yatırımcı olmaktan uzaklaşıp özel sektörün önünü açan düzenleyici devlet rolüne büründüğü bu süreçte gelişmekte olan ülkelerin en kolay şekilde vazgeçecekleri alan sosyal devletin aracı olan sosyal politikalar ve onlara ayrılan kaynak ve harcamalar olmuştur.

Sosyal devlet ve sosyal haklar anlayışından vazgeçilirken, yerine nelerin niçin ikame edildiğinin açıklıkla ortaya konması, sosyal hakların ve sosyal devletin nasıl küçültüldüğünün ve geleceğinin açıklanması açısından yararlı olacaktır. Bu nedenle ikinci bölümde devletin dönüşümü ve yerelleşme başlığı altında 1980'li yıllarda bütün dünyada etkisini gösteren küreselleşme sürecinin ulusal sosyal devleti nasıl etkilediği, nasıl kısıtladığı açıklanmıştır. Küreselleşme ve onun tamamlayıcısı olan neo-liberal politikaların kamu yönetimine sosyal haklar niteliğinde olan sosyal hizmet ve yardımlarda nasıl bir değişim yarattığı, sunum düzeylerini nasıl etkilediği, sosyal devletin küçültülmesi ile beraber ortaya çıkan yeni hizmet sunan aktörlerin neler olduğu belirtilmiş, bu yeni aktörlerden olan yerel yönetimlerin sosyal devlet içindeki yeri açıklanmaya çalışılarak sosyal devlet ve sosyal haklar alanlarında yaşanan dönüşüm ile bu hakların ve sosyal devlet programlarının nasıl ve ne düzeyde kısıtlandığının kısa bir saptaması yapılmaktadır. Devletin küçültülmesi, kamu yönetiminde yaşanan değişim ve dönüşümün ortaya çıkardığı hizmetlerin sunum düzeyiyle ilgili farklı görüşlerin de ortaya konulması için sosyal hizmetlerin ve sosyal yardımların sunum düzeyleri üzerinde inceleme yapılmasını gerektirmiş ve buna müteakiben hizmetlerin merkezden mi, yoksa yerelden mi sunulması gerektiği tartışması yapılmıştır.

Üçüncü bölümde ise sosyal belediyeciliğin değişik bir nüansı olan ve 1970'li yıllara damgasını vuran toplumcu belediyeciliğin hangi iç ve dış etkenlerden etkilenerek ortaya çıktığı belirtilmiş, daha sonra benimsediği ilkeler ve bu kapsamda belediyelerce yapılan faaliyetler ortaya konulmuştur. Bu kapsamda toplumcu belediyeciliğin doğuşunda etkili olan dış etkenlerden Paris Komini, belediye sosyalizmi, öğrenci

hareketleri, kentsel toplumsal hareketlerin toplumcu belediyciliğin doğuşunda nasıl etkili olduğu alt başlıklar halinde açıklanmış ayrıca yoksulluk, gelir eşitsizliği, kentsel tekrar topluma kazandırılması isteği, kentsel hizmetlerden herkesin eşit ve adaletli bir şekilde yararlanması, ekonomik siyasal, sosyal toplumsal gelişmelerin yanında yerel yönetimler üzerinde etkili olan özgürlük fikirlerinin de olgunlaşması ve sosyal demokrat belediye başkanlarının kendi kişiliklerini yönetime katma istekleri, merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasında yaşanan çatışma ve bunun sonucunda merkezin kaynak aktarımını kesmesi gibi toplumsal, iktisadi, siyasi değişim gibi iç etkenlerinde toplumcu belediyciliğin doğuşunda etkisinin bulunduğu vurgulanmıştır.

Toplumcu belediyciliğin ilkelerinden olan demokrasi ve katılım, birlikçi bütünlükçü anlayış, kaynak yaratıcı ve üretici anlayış, tüketimi düzenleyici anlayış, ayrıntılı bir şekilde açıklanarak bu ilkelerle ilgili yapılan hizmetler açıklanmış ve toplumcu belediyciliğin halka yönelik üretim yoluyla üretimin disipline edilmesi, belediyelerce elde edilen rantın halk yararına tekrar kullanımının sağlanması, kentlerde plan dahilinde gelişme sağlanması, çevre kirliliğinin önlenmesine yönelik tedbirler alınması, üretim ve tüketiminin denetlenmesi, diğer belediyelerle işbirliği içinde çalışmalar gerçekleştirilmesi gibi topluma kazanımlarının bulunduğu açıkça ortaya konulmuştur.

“Türkiye’de Sosyal Belediyecilik” başlıklı dördüncü bölümde ise, sosyal belediyciliğin işlevleri sosyalleştirme, sosyal kontrol ve rehabilitasyon, mobilize etme, yönlendirme, kılavuzluk ve rehberlik etme, yardım ve gözetme ile yatırım alt başlıkları altında açıklanmış ve niçin sosyal belediyciliğe ihtiyaç duyulduğu anlatılmıştır. Daha sonra Türkiye’de sosyal belediyciliğin işlevleri, 2000’li yıllarda sosyal belediyciliğin görünümü ve sosyal belediyecilik kapsamında yapılan sosyal hizmetlere ve sosyal yardımlara değinilerek, sosyal belediyciliğin geleceğine ilişkin öngörü yapılmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda günümüzde sosyal belediyciliğin nasıl olduğu, nasıl olması gerektiği, sosyal belediyecilik kavramının yoksullara ve ihtiyaç sahiplerine maddi yardım yapmak şeklinde dar bir anlamda algılandığı, belediyelerce bu dar anlayış çerçevesinde sosyal belediyciliğin, fiziki, sosyal ve kültürel boyutları göz ardı ederek, toplumda yoksullara ve ihtiyaç sahiplerine ayni ve nakdi yardım yapmak olarak lanse ettikleri, sosyal belediyciliğin nasıl olması gerektiği ile ilgili yasal boşlukların bulunması nedeniyle sosyal belediyciliğin işlevleri siyasi rant aracı olarak görüldüğü

üzerinde durulmakta ve sosyal barışa, sosyal kalkınmaya önemli katkılar sağlayacak en önemli aktörlerden birisi olan sosyal belediyecilik kavramının belediyelerce, belediyecilik alanında yapılacak en son aşama olarak değerlendirilmesinin geniş kapsamlı sosyal belediyecilik faaliyetlerine belediyelerin kendilerini kapatmalarının, dar kapsamlı sosyal belediyecilik kavramını meşrulaştırmayı doğurduğu vurgulanmakta, sosyal belediyecilik kavramının dar anlamda algılanmasında belediye başkanlarının sosyal politikalar alanında yetersiz bilinç düzeyine sahip olmaları, sosyal belediyecilik kavramına negatif yaklaşımları, sosyal politikaları merkezi yönetimin görevi gibi algılamaları ve bunu gereksiz harcama olarak değerlendirerek, kalıcı değil geçici projeler üretmeleri, sosyal yardım ve sosyal politika uygulamalarına esas olacak kentsel doku haritalarının yetersizliği veya hiç çıkartılmamış olması ile merkezi yönetim birimleri, sivil toplum kuruluşları ve üniversitelerle işbirliği ve koordinasyon eksikliklerinin etkili olduğu üzerinde durulmaktadır. Son olarak da sosyal belediyecilik kapsamında yapılan sosyal hizmet ve sosyal yardımlar, riskli ve korumada öncelikli gruplara yönelik sosyal yardımlar ile sosyal hizmetler olarak ve diğer sosyal destekler olarak alt başlıklar altında belediyelerce gerçekleştirilen faaliyetlerden örneklerle açıklanmakta ve önemli olduğu düşünülen bazı önerilere de yer verilmektedir.

Sosyal devlette dönüşümü ve sosyal belediyeciliği ele alan çalışmanın sonuç ve değerlendirme kısmında sosyal belediyeciliğin doğuşuna zemin hazırlayan sosyal devlette dönüşümden kısaca bahsedilerek sosyal devlet ile sosyal belediyecilik kavramlarının farkı açıklıkla ortaya konulmaya çalışılmış, sosyal devlet uygulamalarında sosyal belediyeciliğin bir araç olarak kullanılıp kullanılmadığı gibi hususlar belirtilmiştir. 1970’li yılların sosyal belediyecilik uygulamaları ile günümüz sosyal belediyecilik uygulamalarının siyasi arka planına değinilmeye çalışılmış ve Türk Yerel Yönetimler tarihinde klasik belediyecilik, 1970’li yıllardaki toplumcu belediyecilik ve günümüzdeki sosyal belediyecilik olarak karşımıza çıkan üç tip belediye anlayışının özellikleri karşılaştırmalı olarak tablo halinde sunularak yorumlanmış ve sosyal belediyeciliğin sosyal devletten bir kaçış aracı olduğu açıkça ortaya konulmuştur. Sonuç olarak, sosyal belediyeciliğin problemleri kısaca ifade edilmekte ve sosyal belediyeciliğin problemlerinin çözülmesine yönelik olarak alana katkı sağlayacağı düşünülen bazı önerilerde bulunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

TEMEL KAVRAMLAR

1.1. SOSYAL, SOSYAL DEVLET, SOSYAL POLİTİKA, SOSYAL HİZMET, SOSYAL YARDIM VE SOSYAL DESTEK KAVRAMLARI

1.1.1. Sosyal Kavramı

Latince kökenli bir kavram olan (social) “*sosyal*” sözcüğü, ortak, arkadaş, yoldaş anlamına gelmektedir.¹ Günümüzde Türkçe’de yaygın olarak kullanılan sosyal kavramının anlamı zamanla değişime uğramıştır. 17. yüzyılda “arkadaş olan, ortak olan, dostluk kurulan” veya “kolay arkadaşlık, dostluk kuran, hoş sohbet” gibi anlamlar içerirken, 18. yüzyılda anlam bakımından daha da soyutlaşmış ve genelleşmiştir. Bu çerçevede “insanın sosyal bir yaratık” olduğu, yani insanın veya bir ailenin toplumdan kopuk ve soyutlaşmış bir şekilde hayatlarını devam ettiremeyecekleri öngörülmüştür.² Sosyoloji biliminde birbirleriyle anlamlı ilişkiler içerisinde olan, en az iki ya da daha fazla insanın davranışını anlatmak için kullanılan bu kavram, günümüzde toplumsal sözcüğü ile aynı anlamda kullanılmaktadır.³ Bu bağlamda, toplumu hedef alan, toplum için olan gibi anlamlar içeren sosyal sözcüğü, sosyal devlet, sosyal politika, sosyal hizmet, sosyal yardım ve sosyal belediyeçilik gibi birçok kavramın önünde kullanılmakta ve birlikte kullanıldığı kelimeyi nitelendirerek, kullanıldığı sözcüğe yeni bir anlam kazandırmaktadır. Sosyal devlet, sosyal politika, sosyal hizmet, sosyal yardım ve sosyal belediyeçilik kavramlarında kullanılan anlamıyla sosyal sözcüğü, toplumun geneline ya da bir toplumsal kesime ilişkin olan veya toplumun genelini öne çıkaran bir anlam içermektedir.

¹ AYDIN, Murat, **Sosyal Politika ve Yerel Yönetimler**, Yedirenk İz Yayıncılık, İstanbul, 2008, s.24-25.

² ŞENYAPILI, Önder, **Toplum ve İletişim**, Turhan Kitapevi, Ankara, 1981, s.3-4.

³ AKSOY, Mustafa, **Sosyal Bilimlere ve Sosyolojiye Giriş**, Alfa Yayıncılık, İstanbul, Ocak, 2000, s.9; ŞENYAPILI, s.3.

1.1.2. Sosyal Devlet Kavramı ve Ortaya Çıkışı

İnsanın içinde yaşadığı toplumun belirli bir evresinden sonra ortaya çıkmış olan, karmaşık ve çok yönlü sosyal bir olgu olan devlet, insanların toplum yaşamında başvurdukları bir örgütlenme biçimi ve siyasal bir organizasyondur.⁴ Bu siyasi organizasyon, siyasi toplumun kaderiyle ilgili temel kararları alabilen, kapsayıcı ve merkezileşmiş toplum içindeki en üstün iktidar olarak tanımlanan siyasi iktidarın örgütlenmiş bir halidir. Bu bağlamda devlet; kendisini oluşturan millet, ülke ve egemenlik unsurlarından yola çıkılarak “belirli bir ülke üzerinde yaşayan, üstün bir iktidara tabi olan teşkilatlanmış insan topluluğunun meydana getirdiği devamlı ve tüzel kişiliğe sahip bir varlık” şeklinde tanımlanmaktadır.⁵

Toplum huzurunun ve refahının sağlanması, milli dayanışmanın sağlanması ve adaletin gerçekleştirilmesi devletin temel amaçları arasındadır. Ulusal sınırlar içinde yaşayan insanların ortak nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamayı temel amaç olarak benimseyen devlet, bu amacını kamu hizmetleri ile gerçekleştirmektedir.⁶ 1982 Anayasası'nın 5. maddesine göre devletin görevi “kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.”

Benimsediği ideolojilere göre devlet, kapitalist devlet, sosyalist devlet, faşist devlet ve sosyal devlet olarak adlandırılmaktadır.⁷ Buna göre sosyal devlet jandarma devletin⁸ tersidir ve sosyal barışı, sosyal adaleti sağlamak amacıyla sosyal ve ekonomik hayata devletin müdahalesini zorunlu ve meşru gören bir anlayışın ürünüdür. Sosyal

⁴ KELEŞ, Sümeyra, *Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Uygulamaları ve Ankara Büyükşehir Belediyesi Örneği*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Afyonkarahisar, 2008, s.4.

⁵ BOZKURT, Enver, **Anayasa Hukuku**, Asil Yayın Dağıtım Ltd. Şti., Ankara, 2006, s.4.

⁶ BAYRAKLI, Hasan Hüseyin, **Hukukun Temel Kavramları**, Murathan Yayınevi, Afyonkarahisar, 2009, s.191-192. KELEŞ, S., s.4.

⁷ ALTUNYA, Niyazi, **Vatandaşlık Bilgisi**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2003, s.28-29.

⁸ Jandarma devlete göre, devletin görevleri savunma, güvenlik ve adalet hizmetlerinden ibarettir. Liberal Felsefe’den esinlenmiştir.

devlet kavramıyla ilgili literatürde yapılmış birçok farklı tanım bulunmaktadır.⁹ Bu tanımlar arasındaki fark genellikle tanımların sosyal devlet tanımının amaçlarına veya araçlarına göre yapılmış olmalarından kaynaklanmaktadır. Gerek araçlarına göre gerekse amaçlarına göre yapılan tanımların sosyal devlet anlayışını açıklamada yeterli olduğu kabul edilmektedir.¹⁰

Sosyal (refah) devletin gelişimini ilk dönem sanayileşmenin doğurduğu aşırı güçlükler nedeniyle oluşan hümanist ve yardımsever duygular tetiklemiştir.¹¹ 19. yüzyılda Marks öncesi düşünürler hukuk devletinin özgürlük fikrine katılmakla birlikte, devletin ekonomik yaşama müdahale etmemesini, toplumdaki güçsüzleri yalnız bırakmasını ve hukuk devleti ilkesinin gereği olan özgürlük fikrinin uygulamaya geçmemesini eleştirmişlerdir. Bu eleştirilerinin kökeni toplumcu hıristiyan veya sosyalist düşünceye dayanmaktadır.¹²

Reformcu düşünceler ile tanınan toplumcu hıristiyanlar, insani duygularla harekete geçmiş ve sosyal devletin doğmasına zemin hazırlayan düşünce üzerinde etkili olmuşlardır. Toplumcu hıristiyan düşüncede, dinin kişiye verdiği önemden hareket edilerek devletin, insanlara bir takım temel hakları tanınması gerektiği üzerinde durularak, hukuk devletinin sosyal haklarla tamamlanması ve sosyal hukuk devletine geçilmesi istenmektedir. Sosyalist düşünce de ise, 1789 Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi eleştirilerek küçük bir azınlığa tanınan hakların işçi sınıfına da tanınması gerektiği ileri sürülmüştür. R. Owen, S. Simon, C. Frouler gibi bazı sosyalistler var olan düzeni eleştirerek devletin işçi sınıfı lehine müdahalede bulunmasını ve klasik liberal sistemin insanlık dışı yönlerini vurgulayarak, açlık ve sefaletin önlenmesi, sosyal haklar ve sosyal dayanışmanın ortaya çıkması için bir takım mücadelelerde bulunmuşlardır.¹³

⁹ GÖZLER, Kemal, **Türk Anayasa Hukukuna Giriş - Öğrenci Dostu Serisi**, Ekin Kitapevi, Bursa, 2008 s.76.

¹⁰ <http://www.canaktan.org/politika/refah-devleti/kavram.htm> Sosyal Devlet Kavramı, E.T. 18/09/2010.

¹¹ ÖZDEMİR, Süleyman, **Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti**, İstanbul Ticaret Odası, İstanbul, 2004, s.80.

¹² BULUT, Nihat, *“Sosyal Devletin Düşünsel Temelleri ve Çağdaş Sosyal Devlet Anlayışı”*, **DEÜ Hukuk Fakültesi Dergisi**, İzmir, 2001, s.321-336.

¹³ ÖZDEMİR, S., **Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti**, s.81; BULUT, N., *“Sosyal Devletin Düşünsel Temelleri ve Çağdaş Sosyal Devlet Anlayışı”*, s.321-336.

Temelleri Karl Marks tarafından atılan ve gerçek özgürlüğün, adaletin ve eşitliğin ancak komünizm ve sosyalizm ile sağlanacağını savunan Marksizm ise, işçi sınıfının iktidarı ile ürünün ve emeğin yine işçi sınıfında kalması ve bu yolla özgürlüğün kazanılmasının sağlanacağını ileri sürerek sosyal devletin gelişimine en büyük katkıyı sağlamıştır. Markist düşünceye göre böylece kapitalist mülkiyete son verilecek ve kolektif mülkiyete geçilecek sınıfsal farklılıklar ve eşitsizlikler ortadan kaldırılacaktır.¹⁴

1870’li yıllarda ilk tohumları atılmaya başlayan sosyal devletin şekillenmesi Almanya’da Bismark tarafından ülkede gelişen sanayileşme sonrasında tehdit oluşturabilecek olan işçi sınıfa yönelik olarak 1880’li yıllarda geliştirilen sosyal güvenlik ile ilgili düzenlemelerle, bu sınıfı etkisiz kılmak amacıyla başlamıştır. Bu kapsamda Almanya, 1883 yılında hastalık, 1884 yılında iş kazası, 1889 yılında yaşlılık ve sakatlık sigortası ile ilgili yasaları çıkartarak sosyal güvenlik ile ilgili bütün dünyaya öncülük etmiştir.¹⁵

1891 yılında Danimarka’da, 1898 yılında Yeni Zelanda’da kurulan ancak 1908 yılında İngiltere’de hastalık ve işsizliğe sosyal güvence olarak başlayan sosyal devleti sisteminin gerçek anlamda ilk göstergeleri; Amerika’da başlayan ve dünyaya yayılan 1929 ekonomik buhranı ve İkinci Dünya Savaşından sonra yoksulluğun artmasıyla birlikte Keynesçi ekonomik anlayışın ağırlık kazanması, devletin ekonomiye ve sosyal alanlara müdahalesinin giderek artması ile olmuştur. Bu sürecin genişlemesiyle birlikte yoksullukla mücadele, sosyal güvenlik ve sosyal yardım programlarının etkisi, sosyal devlet veya refah devlet şeklinde adlandırılan devlet yapılanmaları ortaya çıkmıştır.¹⁶

Vatandaşlarına insan onuruna yakışır asgari düzeyde bir yaşam standardı sağlamayı hedefleyen ve bu hedefleri insan hakları ilkelerine bağlı bir şekilde sorumluluk bilinci dâhilinde, en kısa sürede ihtiyaç sahiplerine ulaştıran devlet şekli sosyal devlettir.¹⁷ Sallan Gül ise sosyal devleti, “devletin, toplumsal refah sağlamak için

¹⁴ ÖZDEMİR, S., **Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti**, s.81.

¹⁵ ÖZDEMİR, S., **Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti**, s.150-151.

¹⁶ ÖZDEMİR, S., **Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti**, s.150; SALLAN GÜL, Songül, “*Sosyal Devlet Ya da Refah Devleti Nedir?*”, İhsan Kamalak ve Hüseyin Gül (der.), **Yerel Yönetimlerde Toplumcu Belediyecilik, Teorik Yaklaşımlar, Türkiye Uygulamaları**, Kalkedon Yayıncılık, s.66; ERSÖZ, Halis Yunus, **Sosyal Politika Perspektifinden Yerel Yönetimler, İngiltere, İsveç ve Türkiye Örneği**, Filiz Kitapevi, İstanbul, 2004, s.28

¹⁷ EFE, Fikret, **Uygulamalı Sosyal Belediyecilik e-Kent Modeli**, Metropol Yayınları, Temmuz 2008, s.4.

sosyal ve ekonomik alana müdahale etmesi” olarak tanımlamaktadır. Ayrıca tarihsel olarak çok eskilere dayandığını belirtmekle beraber, sosyal devletin merkezîyetçi bir yapı ve kurumsal düzenlemelerle gerçekleştirilmesinin 19. ve 20. yüzyıllardaki gelişmelerin bir ürünü olduğunu da ifade etmektedir.¹⁸

Sosyal devletin kurumsallaşması ise 1940-1970 yılları arasında İngiltere’de Beveridge Raporu’nun etkisiyle meydana gelmiştir. İkinci Dünya Savaşı’nın yarattığı ekonomik, toplumsal çöküntüler Keynesçi Makro Ekonomik Uygulamaların hayata geçirilmesinde önemli rol oynamışlardır. Savaş sonrasında görülen olumsuz tablo devletin ekonomiye ve bazı sosyal alanlara müdahalesini zorunlu kılmıştır. Savaş sonrasında bazı gönüllü kuruluşların yerine getirdiği yiyecek, içecek yardımlarını devlet 1942 yılında yayınlanan Beveridge Raporunun etkisiyle üstlenmeye başlamıştır. Bu raporda aile yardımları, sosyal sigortalar, emekli aylığı ödemeleri, herkese asgari bir gelir sağlanması, yoksulluk, açlık, dul ve yetimlerin sorunlarının çözülmesi, işsizlik ve cehaletle mücadele edilmesi hedeflenmiştir. Ayrıca devletin tam istihdam ve kamu maliyesi politikaları ile yatırımların ve toplam talebin yüksek tutması amacı öngörülmüştür. Bu doğrultuda İngiltere’nin, 1941-1951 yılları arasında ekonomik yaşama müdahale etmesi ile karma ekonomi modeli doğmuş ve kamulaştırma ön plana çıkmıştır. Madenlerde, tren yollarında, gaz ve elektrik işlerinde çalışan işçiler sosyal güvenlik sistemi içerisine alınmışlardır. Keynesçi politikaların etkisiyle kamusal nitelikteki hizmetler bir nevi devletleştirilmiştir. Bu çerçevede ilk ve orta eğitim bedava ve zorunlu hale getirilmiştir.¹⁹

Sosyal güvenlik kapsamında herkese ücretsiz sağlık hizmeti yapılmaya başlanmıştır. Sonuç olarak Beveridge Raporu, “Sosyal Haklar” kavramını geliştirerek, sosyal vatandaşlık hakları, işsizlik, sakatlık, emeklilik, sağlık ile ilk ve orta eğitimi kapsamıştır.²⁰

¹⁸ SALLAN GÜL, Songül, **Sosyal Devlet Bitti Yaşasın Piyasa!**, Yeni Liberalizm ve Muhafazakarlık Kısacasında Refah Devleti, Ebabil Yayıncılık, Ankara, 2006, s.2.

¹⁹ SALLAN GÜL, **Sosyal Devlet Bitti Yaşasın Piyasa!**, Yeni Liberalizm ve Muhafazakarlık Kısacasında Refah Devleti, s.208-210.

²⁰ SALLAN GÜL, **Sosyal Devlet Bitti Yaşasın Piyasa!**, Yeni Liberalizm ve Muhafazakarlık Kısacasında Refah Devleti, s.208-210.

Uygulamada Avrupa ülkelerine bakıldığında 1947'de İtalya'da ve 1958'de Fransa'da yapılan Anayasa değişikliklerinde sosyal devlet kavramına vurgu yapıldığı görülmektedir.²¹

Sosyal devletin amaçlarına yönelik bir takım farklı görüşler ortaya konulmaktadır. Bu görüşler şu şekilde ele alınmaktadır:

1) Yoksullukla Mücadele ve Gelir Dağılımında Adalet : Sosyal devlet bireyleri ve toplumu yoksulluktan kurtararak, daha güvenli alanlar yaratmalı, bireylerin kendi imkan ve olanaklarıyla kaderlerini çizebilecekleri ortam hazırlamalıdır. Yani yoksullukla mücadelede amaç, bireylerin insanca yaşaması için gerekli olan asgari gelir düzeyini elde etmesini sağlamaktır. Ayrıca toplumdaki gelir dağılımından kaynaklanan eşitsizlikleri gidererek bir denge kurmaktır.²²

2) Sosyal Güvenlik : Sosyal sigortalar diye de adlandırılan sosyal güvenlikte temel amaç, insanlara mali yönden yardım sağlamaktır. Bu mali yardımlarla insanlara asgari düzeyde gelir sağlanarak, temel ihtiyaçları karşılamada yardımcı olmak ve insanları yoksulluktan kurtarmak hedeflenmektedir. Bir diğer hedef ise, işsiz kalma durumunda veya hastalık hallerinde insanlara mali yardımda bulunarak insanların mal ve mülklerini kaybetmelerini engellemektir.²³

3) Fırsat Eşitliği : Gerek sosyal devlet gerekse liberal devlet anlayışında insanlar kanun önünde eşittir. Sosyal devlet anlayışında insanların kanun önünde eşit olabilmesi için, içinde yaşadığı toplumda da sosyal ve ekonomik yönden de eşit olunması gerektiği savunulmakta, toplumdaki insanlar arasında bulunan sosyal ve ekonomik farklılıkların azaltılması yönünde çabalarda bulunmaktadır.²⁴ Göze, fırsat eşitliğinin amacını, *insanlar arasında şans ve olanak eşitliği sağlayarak yasa önünde eşitliği daha etkin kılmak* olarak açıklamış ve sosyal devletin görevini, güçsüzleri, şanssızları koruyucu tedbirler alarak, sosyal ve ekonomik nedenlerin yarattığı eşitsizliklerin azaltılması, zenginliklerin adil dağılımının sağlanması ve sosyal adaleti

²¹ ERSÖZ, **Sosyal Politika Perspektifinden Yerel Yönetimler, İngiltere, İsveç ve Türkiye Örneği**, s.28

²² AKTAN, Coşkun Can- ÖZKIVRAK, Özlem, **Sosyal Refah Devleti**, Okutan Yayıncılık, İstanbul, 2006, s.41-42.

²³ AKTAN- ÖZKIVRAK, s.45-46.

²⁴ AKTAN- ÖZKIVRAK, s.47-48; GÖZE, Ayferi, **Liberal Marxiste Faşist ve Sosyal Devlet**, Beta Basım Yayım, İstanbul, 1995, s.117.

gerçekleştirmek olarak belirtmiştir.²⁵ Sosyal devlet özellikle toplumda eğitim - öğretim sisteminden herkesin yararlanmasını sağlayarak, bireylerin sosyal ve ekonomik hayatlarını daha iyi seviyeye getirmelerine fırsat tanımaktadır.²⁶

4) Tam İstihdam ve İşsizliğin Önlenmesi : İnsanların hayatlarını sürdürebilmeleri, ihtiyaçlarını giderebilmeleri ve emeklerinin karşılığını alabilmeleri için onlara istihdam sağlamak sosyal devletin bir diğer amacıdır. Yani diğer bir deyişle sosyal devlet bireylere iş olanağı sunmaktadır. İş olanağı sunulan insanlar, sosyal yardımlara daha az ihtiyaç duyacaklardır. Bu da sosyal devletin lehine olan bir durumdur. Sosyal devlet anlayışında sağlıklı çalışabilecek kişilere iş olanağı sağlamak insan onuruna yakışır en iyi hizmet olarak görülmektedir.²⁷

5) Sosyal Barışı ve Sosyal Dengeyi Sağlamak : Sosyal devlet kişilere kanun önünde din, dil, ırk, mezhep nedeniyle ayrıcalık tanımaz. Bireylere ekonomik durumları nedeniyle bir ayrıcalıkta bulunmadığı gibi dışlamada da bulunmaz, aksine her zaman haksızlığa uğrayanların ve güçsüzlerin yanında yer alır. Serbest piyasanın tekelleşmesini önleyerek çalışanların yönetime gelmesine olanak tanır. İş yaşamında sermaye - emek dengesi sağlayarak çalışanların işverenler karşısında ezilmesini önlemek için iş güvencesi, sendika hakkı, toplu sözleşme hakkı ve grev hakkı tanır. Sosyal haklar konusunda işçilere yönelik koruyucu önlemler alır.²⁸

6) Ekonomik Büyüme ve Kalkınma : Sosyal devletin temel amaçlarından biri de ekonomik büyüme ve kalkınmanın sağlanmasıdır. Keynesyen politikalar çerçevesinde ekonomik büyüme ve kalkınmayı savunan sosyal devlet, teşviklerle de tam istihdamı sağlamayı amaçlarken, bu ekonomik büyüme ve kalkınma süreciyle birlikte sağlık, eğitim, sosyal güvenlik gibi alanlarda da müdahalede bulunarak düzeltici önlemler alır. Ayrıca kalkınmada çok önemli bir husus olan işçi hakları konusunda da tedbirler alarak sağlıklı işgücü gelişimine katkıda bulunmaktadır.²⁹

²⁵ GÖZE, s.117.

²⁶ AKTAN- ÖZKIVRAK, s.47-48.

²⁷ AKTAN- ÖZKIVRAK, s.48-49.

²⁸ AKTAN- ÖZKIVRAK, s.50-51.

²⁹ AKTAN- ÖZKIVRAK, s.51.

1.1.3. Türkiye’de Sosyal Devlet Kavramı

Türkiye’de sosyal devlet anlayışının tarihsel sürecine bakıldığında; modern anlamda sosyal devlet anlayışını uygulama çabalarının 19. yüzyılda yönetimde etkin olan siyasal ortamın etkisiyle ve imparatorluğu modernleştirme girişimleriyle başladığı görülmektedir. Türkiye’de 19. yüzyıla kadar devletin sosyal yardımlarda ve yoksullukla mücadelede etkin bir rolünün olmadığı görülmektedir.³⁰ Bu döneme kadar sosyal yardımlar, içeride dini-geleneksel yapıları olan esnaf ve sanatkâr teşkilatları niteliğindeki ahilik teşkilatı ile meslek kuruluşları olan loncalarca, dışarıdan ise vakıflarca gerçekleştirilmiştir. Bu yardımları gerçekleştirmede araç olarak zekât ve sadakayı kullanmışlardır. 12. yüzyılda Anadolu’da ortaya çıkan Ahilik teşkilatı, dini ve sosyal nitelikte bir kuruluş olup, cömertlik, yoksullara yardım, zulme ve haksızlığa uğrayanları koruma gibi misyonları üstlenmişlerdir. Sanat ve meslek örgütü olmanın yanında politik ve sosyal değerleri de bünyesinde barındırmışlardır. Osmanlı İmparatorluğu’nun kuruluşunda sosyal yönden önemli görevler üstlenen teşkilat kuruluş tamamlandıktan sonra tamamen hayırsever bir esnaf kuruluşu kimliğine bürünerek karşılıklı yardımlaşma ve dayanışmayı temel almıştır. Ayrıca şehirlerde esnaf ve sanatkâr yetiştirme faaliyetlerinin yanında nitelikli eleman yetiştirme faaliyetlerinde de bulunmuşlardır. 15. yüzyıl ortalarında etkisini kaybetmeye başlayan ahilik teşkilatı yerini loncalara bırakmaya başlamıştır. Meslek kuruluşu niteliğinde olan loncalar sosyal yardım alanında önemli görevler üstlenmişlerdir. Esnaftan alınan vergilerle ve bağışlarla mali kaynak bulan loncalar kendi bünyelerinde oluşturdukları yardım sandıkları ile üyelerine, üyelerinin birinci derecede yakınlarına, doğum, evlenme, ölüm, iş kurma, işsizlik gibi durumlarda ve yoksullara karşı muhtaçlık kriterine göre bir takım ayni ve nakdi yardımlarda bulunmuşlardır.³¹ Vakıflar ise dul, yetim ve kimsesizlere zekât kültürü çerçevesinde birtakım yardımlarda bulunmuş ve bu kişilerin ihtiyaçlarını karşılamışlardır. Bunun yanı sıra imparatorluğa başkentlik yapmış büyük şehirlerde vakıflar, hastaneler ve Kızılay gibi çok sayıda kuruluş geçim sıkıntısı içinde olan

³⁰ SALLAN GÜL, **Sosyal Devlet Bitti Yaşasın Piyasa!, Yeni Liberalizm ve Muhafazakarlık Kışkacında Refah Devleti**, s.2.

³¹ ASLANER, Abdullah, *Sosyal Yardımlaşmanın Modern Şekilleri* (Bursa Yıldırım Belediyesi Örneği), Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya, Eylül, 2008, s.65-68; ÖLMEZ, Tuba Olcay, **Sosyal Yardım Sistemi İçerisinde Yerel Yönetimlerin Yeri**, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2007, s.33-36.

muhtaçlara yardım görevini üstlenmişlerdir. Ekonomisi daha çok savaş, basit tarım ve el emeğine dayanan imparatorlukta dini esaslara ve geleneklere bağlı olarak aile içi ve toplumsal bireyler arası dayanışmalar gelişmiş, meslek kuruluşları oluşturulmuş, ancak gerek vakıflar gerekse bireysel dayanışmalar toplumun genelini kapsamakta yeterli olamamış, sınırlı bir nitelikte kalmıştır. İmparatorluğun son dönemlerinde eğitimin yaygınlaştırılması, ilk kez aşılama ve karantina uygulamaları, ebelik, doğum hizmetleri gibi kamu sağlığı doğrultusunda ülke çapında uygulamalar gerçekleştirilmiştir.³² Ancak gerek ahilik teşkilatının, gerek loncaların gerekse vakıfların yapmış olduğu faaliyetler hayır işleme ve sevap düşüncesine dayanılarak yapıldığından zorunlu bir sosyal güvenlik sistemi olamamışlardır.³³

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla ve batılılaşma hedefiyle birlikte modernleşme faaliyetleri hız kazanmıştır. İkinci Dünya Savaşından sonra bütün dünyada etkisi hissedilen Keynesyen ekonomik anlayışın da etkileriyle birlikte Türkiye'de de çok partili sisteme geçilmiş, ithalata dayalı kalkınma modeliyle birlikte Marshall ve Uluslararası Para Fonu (IMF)'nun yardımlarıyla dış kaynaklı politikalar izlenmiştir.³⁴

Cumhuriyetin ilanından İkinci Dünya Savaşına kadar geçen dönemde Tanzimat ve Meşrutiyet dönemindeki tüzükler yürürlükte kalmıştır. 1922 tarihinden itibaren Keynesçi görüşlerin etkisiyle devletin ekonomideki öncülüğü ile serbest piyasa sistemi benimsenmiştir. Bu dönemde topyekûn kalkınma anlayışı benimsendiğinden ve yoksulluk çok yaygın bir sorun olduğundan, genel olarak toplumun kalkındırılması hedeflenmiştir, doğrudan yoksullara dönük politikalar geliştirilmemiştir. Buna rağmen Ereğli'deki madencilere yönelik 1921'de düzenlemede bulunulmuş, 1924'de de tüm maden işçilerini kapsayacak şekilde düzenlemenin kapsamı genişletilmiştir. Köylüler ve yoksullara yönelik herhangi bir düzenlemede bulunulmayarak bu sınıf geleneksel yardım ve dayanışma kurumlarına bırakılmıştır. Sosyal devlet, kapsamındaki en önemli gelişme 1926 yılında vatandaşların cumhuriyetin gereklerini ve modernleşme çalışmalarını anlayabilmeleri için eğitimin ücretsiz hale getirilmesi olmuştur. 1930'lu

³² SALLAN GÜL, **Sosyal Devlet Bitti Yaşamın Piyasa!, Yeni Liberalizm ve Muhafazakarlık Kısacasında Refah Devleti**, s.2.

³³ ÖLMEZ, s.34.

³⁴ SALLAN GÜL, "*Sosyal Devlet Ya da Refah Devleti Nedir?*", s. 76- 77.

yıllardan sonra devletçi kalkınma politikaları benimsenmiş ve sanayi planları hazırlanmıştır. Çalışma yaşamının düzenlenmesi hususunda sıkı tedbirler alınmıştır. Diğer bir düzenleme ise 1930 tarihli 1683 sayılı Umumi Hıfı Sıhha Kanunu'nun çıkartılmasıdır. Bu kanun ile emekli dul ve yetimlerin merkezi bütçeden yararlanması amaçlanmış ancak uygulamada kapsamı daraltılarak sadece genel ve katma bütçeli kuruluşlarda görev yapan memurlar yararlandırılmıştır. Yine bu düzenleme ile emekliler ve çalışanlar bir araya getirilmiş, sivil memurlar, askerler, dul ve yetimler için bir sandık oluşturularak bu sandığın ödeneği merkezi bütçeden karşılanmıştır. Kısmi olarak da işçi sağlığına ilişkin önlemlerde bu kanun kapsamında değerlendirilmiştir.³⁵

Çalışanların haklarına, çalışma sürelerine ilişkin ilk düzenleme olan 1936 tarihli Birinci İş Kanunu ile sosyal sigortalar kurulmuş ve bu konuda düzenleme yapma yetkisi iktidara bırakılmıştır. Ancak, sanayileşmenin gelişmesi için işçilere yönelik toplu olarak grev ve lokavt yasakları konulması gibi katı tedbirler uygulanmış ve işçi sigortaları konusunda bir düzenlemede bulunulmamıştır.³⁶

Çok partili hayata ve serbest piyasa ekonomisine geçiş dönemi olarak adlandırılan 1945-1960 yılları arasında sosyal güvenliğin gelişimi açısından kurumsallaşma süreci devam etmiştir. Bu dönemde ekonominin serbestleştirilmesi yönünde gelişmeler yaşanmış ve devletçi ekonomi uygulamaları yerine liberal piyasa ekonomisi benimsenmeye başlanmıştır. Sosyal güvenlik sisteminin kurumsallaşması ve işlerlik kazanması yönünde bu dönemde yapılan ilk düzenleme 1945 yılında Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının, İş ve İşçi Bulma Kurumu (İŞKUR) ile İşçi Sigortaları Kurumu'nun kurulmasıdır. Bir diğer düzenleme ise: işçilerin çalışma koşullarındaki aksaklıkların giderilmesi amacıyla 1946 yılında yürürlüğe konulan ve işçilere iş güvencesi sağlayan İş Kazaları, Meslek Hastalıkları, Analık Sigortası Kanunu'dur. İşçilerin keyfi işten çıkartılmasının önüne geçilmek için "kıdem tazminatı" da kabul edilmiştir.³⁷

³⁵ SALLAN GÜL, **Sosyal Devlet Bitti Yaşasın Piyasa!**, **Yeni Liberalizm ve Muhafazakarlık Kısacasında Refah Devleti**, s.265-266; ALTAN, Ömer Zühtü, **Sosyal Politika Dersleri**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, No:1592, Eskişehir, 2006, s.66-67.

³⁶ GÜL, Hüseyin - SALLAN GÜL, Songül, "*Sosyal Devletten Çalışma Refahına Geçişte Sosyal Haklar ve Yoksullar*", **Amme İdaresi Dergisi**, C.40, S.3, Eylül 2007, s.18.

³⁷ ALTAN, **Sosyal Politika Dersleri** s.68-69; SALLAN GÜL, **Sosyal Devlet Bitti Yaşasın Piyasa!**, **Yeni Liberalizm ve Muhafazakarlık Kısacasında Refah Devleti**, s.265-266.

Doğrudan sosyal güvenlikle ilgili olmasa bile ağır vergiler ve ilkel tarım teknikleriyle çalışan ve sürekli yoksullaşan köylü kesimin desteklenmesi, büyük toprak sahiplerinin gücünün kırılması, toprak mülkiyetinin üretimini artıracak biçimde yeniden düzenlenmesi amacıyla yine 1945 yılında “Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu” kabul edilmiştir. 1947 yılından itibaren Marshall yardımları kapsamında tarımda modernizasyon amaçlanmış ve köylünün kalkındırılması ön planda tutulmuştur. Marshall yardımlarının ardından gelen IMF ile Dünya Bankasının destek kredileri ile Keynesçi politikalar uygulanmaya başlanmıştır.³⁸

1947 tarihli 5018 sayılı İşçi ve İşveren Sendikaları ve Sendika Birlikleri Hakkındaki Kanun’un yürürlüğe girmesi ile sendika kurma hakkı ilk kez özel bir kanun ile kabul edilmiş ve sendikacılığın başlangıcı için bir dönüm noktası olmuştur. Ancak anayasal güvenceden yoksun olmalarına, grev ve lokavt hakları bulunmamasına rağmen bu dönemde 74 işçi ve 4 işveren sendikası kurulmuştur.³⁹

Memurların aylık ve emekliliklerini düzenleyen 5434 sayılı Emekli Sandığı Kurumu Kanunu 1949 yılında kabul edilmiştir. Bu dönemde çalışanlara yönelik sosyal sigortacılık alanında yapılan düzenlemeye ek olarak tarımda çalışan çiftçilerin refahlarını artırmaya yönelik düzenlemelere de gidilmiştir. Bunun yanında işçilere yönelik hastalık sigortası kanunlarının çıkartılması ve 1951’de uygulamaya konulması ile sosyal güvenlik alanının kapsamı genişletilmiştir. 1950 yılında yürürlüğe giren Yaşlılık Sigortası Kanunu’nun kapsamı 1957 yılında genişletilerek sakatlık, yaşlılık ve ölüm sigortaları niteliğine dönüştürülmüştür. Sigorta Kanunu çerçevesinde işçi sigortalarının primlerinden kesinti yapılmak suretiyle işçilerin konut talebinin karşılanması da kamu sosyal güvenlik hizmeti olarak benimsenmiştir.⁴⁰

1957 yılında 2828 sayılı kanun ile Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü (SHÇEK) kurulmuştur. 15.05.1957 tarihli ve 6972 sayılı Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun ile öksüz, yetim ya da terk edilmiş veya ihmal edilmiş korunmaya muhtaç çocukların bakım evlerinde ya da koruyucu aile yanında

³⁸ SALLAN GÜL, **Sosyal Devlet Bitti Yaşasın Piyasa!**, **Yeni Liberalizm ve Muhafazakarlık Kısacasında Refah Devleti**, s. 268-269.

³⁹ ALTAN, **Sosyal Politika Dersleri**, s.70.

⁴⁰ SALLAN GÜL, **Sosyal Devlet Bitti Yaşasın Piyasa!**, **Yeni Liberalizm ve Muhafazakarlık Kısacasında Refah Devleti**, s. 269.

bakımlarının sağlanması kararlaştırılarak sosyal güvenlik uygulamalarından olan *devletçe bakılma ilkesi* yerine getirilmiştir. Böylece bakıma muhtaç çocukların barınma hizmeti de kamu sosyal güvenlik kapsamı içine dâhil edilerek kapsamı daha da genişletilmiştir.⁴¹

Türkiye’de sosyal devlet kavramı ile sosyal, ekonomik ve kültürel hak ve özgürlükler ilk defa 1961 Anayasası’nda yer almıştır.⁴² Türk sosyal politika tarihinde bir dönüm noktası olan 1961 Anayasası’nda benimsenen sosyal hukuk devleti ve sosyal adalet anlayışı ile çalışma hakkı, grev ve toplu sözleşme hakkı, sendika hak ve özgürlüğü anayasal güvence altına alınmış olup, sendika-devlet, işçi-işveren ilişkileri daha dengeli bir temele oturtulmuştur. Bu dönemden sonra devlet, insan onuruna yaraşır bir yaşam düzeyinin sağlanması için çalışma yaşamında gerekli sosyal, ekonomik ve mali önlemlerin almasına ilişkin, çalışanların sendika toplu sözleşme, grev haklarının düzenlenmesinin yanı sıra herkesin beden ve ruh sağlığı içinde yaşaması, öğrenim görmesi, kooperatifçiliğin gelişmesi, sosyal konut, tarımın ve çiftçiliğin korunması gibi birçok alanda yeni görevler üstlenmiştir. 1961 Anayasası dönemine kadar sosyal güvenlik ve ilköğretim gibi sınırlı konularda kalan sosyal politika uygulamaları, devletin yeni görevler üstlenmesi ile genişlemiştir. Ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmanın bir plan çerçevesinde gerçekleştirileceğini hüküm altına alan 1961 Anayasası’nın 127. maddesi gereğince, Türkiye planlı kalkınma dönemine girmiştir.⁴³ 1. Kalkınma Planı döneminden itibaren sosyal sigortalar ve sosyal yardım hizmetlerinden oluşan bir sistem olarak sosyal güvenlik benimsenmiş, işsizlik sigortasının da kanunlaştırılması kararlaştırılmıştır.⁴⁴ Kalkınma planlarında ekonomik kalkınmanın gerçekleştirilmesi, sosyal güvenliğin yaygınlaştırılması sosyal adaletin bir gereği olarak kabul edilmiştir.⁴⁵ 1961 Anayasası’nın 129. maddesi ile Devlet Planlama Teşkilatı kurulmuş, birinci kalkınma planı oluşturulmuştur. Bu dönemde de, Cumhuriyetin ilk

⁴¹ SALLAN GÜL, **Sosyal Devlet Bitti Yaşasın Piyasa!, Yeni Liberalizm ve Muhafazakarlık Kısacasında Refah Devleti**, s. 269.

⁴² 1961 AY. md.2; “Türkiye Cumhuriyeti insan haklarına ve başlangıçta belirtilen ilkelere dayalı milli, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir.”

⁴³ KORAY, Meryem, **Sosyal Politika**, İmge Kitabevi, İstanbul, 2008, s.173-175; SALLAN GÜL, “*Sosyal Devlet Ya da Refah Devleti Nedir?*”, s. 77- 78.

⁴⁴ Ancak, işsizlik sigortası 1999 yılına kadar uygulamaya konulmamıştır.

⁴⁵ SALLAN GÜL, **Sosyal Devlet Bitti Yaşasın Piyasa!, Yeni Liberalizm ve Muhafazakarlık Kısacasında Refah Devleti**, s. 270.

yıllarında olduğu gibi işsizlik ve yoksulluk sorunlarının ekonomik kalkınma ve refah artışıyla kendiliğinden çözülebileceği anlayışı benimsenmiştir. Bu nedenle yoksulluk sorununa çözüm politikaları üretilmemiştir.⁴⁶

1960'lı - 1970'li yıllarda çalışma hakkı temel haklardan birisi olarak kabul edilmiş ve yaygınlaşmıştır. Bu dönemde öncelikle çeşitli kanunlar 1965 yılında Sosyal Sigortalar Kanunu'nda birleştirilmiş ve 1969'da kapsamı genişletilmiştir. 1972 yılında ise bağımsız olarak çalışanların yaşlılık, sakatlık ve ölüm risklerini karşılamak üzere Bağ-Kur kurulmuştur.⁴⁷ 1976 yılında çıkartılan 2022 sayılı kanun⁴⁸ ile 65 yaşını doldurmuş, muhtaç, güçsüz, kimsesiz ve sakatlara aylık bağlanmaya başlanmış ve devlet hastanelerinden ücretsiz muayene imkânı tanınmıştır.⁴⁹ Tarım çalışanları da 1973'de Bağ-Kur'dan yararlandırılmaya başlanmıştır. Kalkınma planlarındaki hedeflere kısmen ulaşılsa da, devlet bu alanlara gerekli müdahaleleri yapmakta eksik kaldığından ekonomik ve siyasal tikanıklıklar yaşanmış ve 1980 ihtilaliyle sonuçlanmıştır.⁵⁰

1960'lı ve 1970'li yıllarda yaşanan gelişmeler ve içine düşülen siyasal ve ekonomik krizlerin sonunda yaşanan ihtilalle çıkartılan 1982 Anayasası 1961 Anayasası'nın özgürlükçü ruhundan uzak bir anlayış ile hazırlanmış, sınırlayıcı bir anayasadır.⁵¹ Buna rağmen devletin, sosyal bir hukuk devleti olduğuna ilişkin hükümler içermektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde 1982 Anayasası getirdiği hükümlerle toplumsal güçlerin ve demokratik mekanizmaların güçlendirilmesini kısıtlayıcı bir etki yaratmış, devletin sosyal denge ve uzlaşma sağlayıcı rolünden uzaklaşmasına neden olmuştur.⁵² Yani sosyal refahın sağlanmasında önemli görevler üstlenen devlet, 1980'li yıllarla birlikte eşitlikçi, hak temelli ve devlet merkezli

⁴⁶ KORAY, s.173-175; SALLAN GÜL, "Sosyal Devlet Ya da Refah Devleti Nedir?", s.77-78.

⁴⁷ KORAY, s.173-175; SALLAN GÜL, "Sosyal Devlet Ya da Refah Devleti Nedir?", s.77-78; SALLAN GÜL, **Sosyal Devlet Bitti Yaşasın Piyasa!, Yeni Liberalizm ve Muhafazakarlık Kısacasında Refah Devleti**, s. 272.

⁴⁸ 1.7.1976 tarihli ve 2022 sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun, R.G. 10.7.1976, S. 15642.

⁴⁹ GÜL - SALLAN GÜL, "Sosyal Devletten Çalışma Refahına Geçişte Sosyal Haklar ve Yoksullar", s.19.

⁵⁰ KORAY, s.173-175; SALLAN GÜL, "Sosyal Devlet Ya da Refah Devleti Nedir?", s.77-78; SALLAN GÜL, **Sosyal Devlet Bitti Yaşasın Piyasa!, Yeni Liberalizm ve Muhafazakarlık Kısacasında Refah Devleti**, s. 272.

⁵¹ Bkz. 1982 AY. md.5, 65.

⁵² KORAY, s.175-177.

refah yaklaşımından; gönüllülük, bireysel sorumluluk ve sivil toplum ilkelerine dayanan serbest piyasa merkezli bir yapıya dönüşmeye başlamıştır.⁵³ Yine bu dönemde sağlık hizmetleri sigorta kapsamında çalışanları ve ailelerini kapsayacak bir biçimde düzenlenerek sağlık hizmetlerinden yararlanan sayısı artırılmış ancak 1980 yılında bütçeden sağlığa ayrılan pay % 4,2 iken bu oran 1983’de 2,9’a, 1983 - 1988 yılları arasında da daha da düşmeye devam etmiştir. Bunun dışında sağlık alanında özel sektör desteklenmiş ve bu alanda kamu yatırımları azaltılmıştır.⁵⁴

1980’lerden itibaren refah hakkı kapsamında değerlendirilen barınma hakkına, yani konut alanına devlet doğrudan girmemiş, İşçi Sigortaları Kurumu, Sosyal Sigortalar Kurumu, Emlak Kredi Bankası gibi kamu kuruluşları aracılığıyla konut üretimine kredi sağlayarak; Başbakanlık Toplu Konut İdaresi (TOKİ) serbest piyasada sosyal konut üretimine aracılık ederek destek vermiştir.⁵⁵ Bir yandan dar gelirli konut sorununun çözümünde desteklenirken, gecekondulaşmaya göz yumulmuş ve prim verilmiş, diğer yandan da büyük bir kitlenin konut sorununun çözümü kendi haline bırakılmış, yerel yönetimlerin arsa tahsisi yoluyla konut sorununa çare olacağı yönünde görüşler ortaya atılmıştır.⁵⁶

Muhtaç durumdaki vatandaşa yardım etmek ve sosyal adaleti pekiştirmek, adil bir gelir dağılımı sağlamak, sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı güçlendirmek, ülkedeki yardımların dağılımından kurtarılması ve dağıtımının tek elde toplanması amacıyla kısaca Fakir Fukura Fonu (Fak-Fuk-Fon) olarak adlandırılan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Fonu, 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu ile

⁵³ GÜL, Hüseyin, DULUPÇU, Murat Ali, SALLAN GÜL, Songül, OKÇU, Murat, ÇARIKÇI, H.İlker, “*Kentsel Yoksullukla Mücadele Amaçlı Kamu Politikası Geliştirme ve Bir Model Önerisi*” **IV. Aile Şurası, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı**, Ankara, 18-20 Mayıs, 2004, s. 4.

⁵⁴ SALLAN GÜL, **Sosyal Devlet Bitti Yaşasın Piyasa! Yeni Liberalizm ve Muhafazakarlık Kısacasında Refah Devleti**, s.294; GÜL - SALLAN GÜL, “*Sosyal Devletten Çalışma Refahına Geçişte Sosyal Haklar ve Yoksullar*”, s.18.

⁵⁵ GÜL - SALLAN GÜL, “*Sosyal Devletten Çalışma Refahına Geçişte Sosyal Haklar ve Yoksullar*”, s.18.

⁵⁶ SALLAN GÜL, **Sosyal Devlet Bitti Yaşasın Piyasa! Yeni Liberalizm ve Muhafazakarlık Kısacasında Refah Devleti**, s.295.

1986 yılında kurulmuştur. Fonda toplanacak yardımların yoksul kişilere dağıtılması için fon merkez yönetimi ve sekreterliği Başbakanlığa bağlı olarak yürütülmüştür.⁵⁷

Sosyal devlet anlayışı gerek 1961 gerekse 1982 Anayasası'nda yer alsada sosyal devletin sorumluluklarını yerine getirmesi, devletin ekonomik gelişmişlik düzeyine, amaçların önceliklerine ve mali imkanlarına gibi belirli koşullara bağlanmıştır.⁵⁸ Anayasalarda yer alan bu koşullara ve uygulanan politikalara bakıldığında, Türkiye'de sosyal devletin tam olarak gelişmediği ortadadır. Öyle ki dönemin Başbakanı Turgut Özal'da sosyal devletin öldüğünü itiraf etmiştir.⁵⁹ Özetle 1970'li yılların ithal ikameci, sanayileşme ve ulusal temelli kalkınma birikim politikası, 1980'li yıllarda yerini dışa açık büyüme, dünya ülkeleri ve özellikle de Avrupa Birliği ile ekonomik bütünleşme hedefine ve yeni liberal piyasacı uygulamalara bırakmıştır. Yeni liberal ekonomik politikaların benimsenmesinin ödülü ise, Türkiye'nin uluslararası ilişkilerde önem kazanması ve uluslararası sermayenin Türkiye'ye yönelmesi olmuştur.⁶⁰

Üretici veya yatırımcı olmaktan çıkan devlet, bütçe açıkları, borsa ve faizdeki iniş çıkışlar, borçların artışı veya ödenmesi gibi daha çok küresel ekonominin ve neo-liberal politikaların dayattığı konular arasında 1990'lı yıllardan günümüze sosyal devlet anlayışı "*adı var, kendi yok*" bir şekilde devam etmektedir.⁶¹ Bir vatandaşlık hakkı olarak görülen ve uzun yıllar ücretsiz olarak verilen eğitim alanında da bu dönemde önemli değişiklikler olmuş ve piyasa temelli yapılanmaya doğru gidilmiştir. Bu dönemde vakıf ve özel eğitim kurumlarının sayısında önemli artış yaşanmış ve okullarda katkı payı alınması gündeme gelmiştir.⁶²

Alptekin, Türkiye'de sosyal devletin sorunlu yanlarını, *sosyal devletin gerçekleşmesi için yeterli dinamiklerin bulunmaması, yeterli büyüklükte bütçesinin bulunmaması, sanayileşme hususundaki yetersizlikler, sendikalaşmanın istenen düzeyde*

⁵⁷ SALLAN GÜL, **Sosyal Devlet Bitti Yaşasın Piyasa! Yeni Liberalizm ve Muhafazakarlık Kısacasında Refah Devleti**, s.298.

⁵⁸ GÜL - SALLAN GÜL, "*Sosyal Devletten Çalışma Refahına Geçişte Sosyal Haklar ve Yoksullar*", s.17; Bkz. 1961 AY. md.53, 1982 AY. md.65.

⁵⁹ KORAY, s.175-177.

⁶⁰ SALLAN GÜL, **Sosyal Devlet Bitti Yaşasın Piyasa! Yeni Liberalizm ve Muhafazakarlık Kısacasında Refah Devleti**, s.282.

⁶¹ KORAY, s.177-178.

⁶² GÜL - SALLAN GÜL, "*Sosyal Devletten Çalışma Refahına Geçişte Sosyal Haklar ve Yoksullar*", s.18.

*olmaması, yönetime katılım, işsizlik sigortası gibi nedenlerle Avrupa’da olduğu gibi sosyal devletin işçi sınıfına ulaşamaması, sosyal yanı ağır basan uzun vadeli sosyal politikalar üretilmemesi şeklinde özetlemiştir.*⁶³

Yani Anayasa’da ve kanunlarda sosyal devlet anlayışını benimseyen ifadelere yer verilse de Türkiye’de hiçbir zaman sosyal devlet tam anlamıyla gelişmemiştir. Ancak her ne kadar Türkiye tam olarak sosyal devlet olamamış ise de sosyal devlet olmuş gibi kabul edilerek neoliberal politikalar çerçevesinde devletin küçültülmesi ve sosyal devletin terki yönünde politikalar izlenmeye başlanmıştır. Devlet İstatistik Kurumu’nun 2009 yılında yapmış olduğu araştırma sonuçlarına göre, “*Türkiye’de fertlerin yaklaşık % 0,48’i yani 339 bin kişi sadece gıda harcamalarını içeren açlık sınırının, % 18,08’i yani 12 milyon 751 bin kişi ise gıda ve gıda dışı harcamaları içeren yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır. 2008 yılında bu oranlar sırasıyla % 0,54 ve % 17,11*” dir.⁶⁴ Bu durumda Türkiye’nin yoksulluk sınırının had safhada olduğu görülmekte ve sosyal devlet anlayışından vazgeçmesinin mümkün olmadığı, aksine geliştirilmesi gerektiği ortadadır. Aksi takdirde sosyal devletin gereği olan sosyal güvenliğin, sosyal yardım ve sosyal hizmetlerin sunumunda azalma kaydedilecek bu da toplumdaki eşitsizliği arttıracak, gruplar arası kutuplaşmalara neden olacaktır. Sosyal devlet anlayışından vazgeçilmesi ile devletin üstlenmiş olduğu görevlerde özelleştirmeye gidilecek, sosyal devletin ilkelerinden olan adalet, eşitlik gibi kavramlar göz ardı edilecektir.⁶⁵

Sosyal devlet, amaçlarına ulaşmak için bir takım araçlardan yararlanmaktadır. Sosyal devletin sosyal amaçlarına ulaşmak için benimsediği politikalar sosyal politikaları oluşturmaktadır. Benimsenen sosyal politikalar ve bu politikaların araçları ülkelere göre farklılık arz etmektedir. Ülkeler arası farklılık olmasının yanısıra aynı ülkede bile dönemler itibariyle farklılıklar bulunmaktadır.⁶⁶ Sosyal devletin aracı olarak kabul edilen sosyal politika kavramı ve araçları aşağıda açıklanmaya çalışılacaktır.

⁶³ ALPTEKİN, Kamil, “*Küreselleşme Sürecinde Türkiye’de Sosyal Devlet ve Sosyal Hizmetlerin Görünümü*”, <http://www.sosyalhizmetuzmani.org/shuarastirmasi.htm>, E.T. 13.07.2011.

⁶⁴ <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=6365>, E.T. 15.02.2012.

⁶⁵ ALPTEKİN, <http://www.sosyalhizmetuzmani.org/shuarastirmasi.htm>, E.T. 13.07.2011.

⁶⁶ AKTAN- ÖZKIVRAK, s.51-52.

1.1.4. Sosyal Politika Kavramı

Dünya tarihi boyunca modern çağlara kadar zihinsel ve bedensel engelliler, hastalar, kimsesiz çocuklar, yardıma muhtaç olup kendi ihtiyaçlarını kendileri gideremeyen yaşlılar toplum için önemli bir sorun teşkil etmişlerdir. Bu şekilde yardıma muhtaç kişilerin ihtiyaçları aileleri, komşuları, yardımseverler ve gönüllü yardım kuruluşlarınca karşılanmaktaydı. Feodal dönemde halk arasında dayanışma olanağının zayıflamasıyla bu tür ihtiyaçlar bölgesel idari yöneticiler konumundaki Lordlar tarafından karşılanmaya başlandı. 1300'lü yılların ortalarından itibaren İngiltere'de "yoksullukla mücadele" adı altında bazı sınırlı sosyal politikalar uygulanmıştır. 1601 yılında ise İngiltere Kraliçesi I. Elizabeth tarafından yapılan yoksullukla mücadele yasaları sosyal politikaların tarih süreci içerisinde gelişiminde büyük bir yere sahiptir.⁶⁷

18. yüzyıl sonlarına doğru endüstri devrimiyle beraber işçi sınıfı ortaya çıkmış ve bunlara bağlı işçi sorunları ile İngiltere başta olmak üzere diğer Avrupa ülkelerinde işçi-işveren çatışmaları başlamıştır. Bu dönemde işçi odaklı geliştirilen sosyal politikalara, çalışma saatleri, sosyal güvenlik, kadın ve çocukların iş hayatındaki konumu gibi konular yön vermiştir.⁶⁸

İkinci dünya savaşından sonra sosyal devlet, kavramının gelişmesiyle sosyal politikaların uygulama alanı ve kapsamı genişleyerek çeşitlilik kazanmıştır. Artık 21. yüzyılda sosyal politikalar geçmiş dönemlerdeki yoksullukla mücadele ve işçi sorunlarını ele alan politikalarla kendisini sınırlamaktan çıkmıştır.⁶⁹ Günümüzde sosyal politika, toplumsal refah düzeyini etkileyen sağlık, eğitim, konut edinme, sosyal danışmanlık, istihdam, çevre, çocuk gelişimi, kadın hakları gibi alanlarda toplumsal sınıf ayrımını ortadan kaldıran, bireysel eşitliği ve insan haklarını öngören politika haline gelmiştir.⁷⁰

⁶⁷ ERSÖZ, **Sosyal Politika Perspektifinden Yerel Yönetimler, İngiltere, İsveç ve Türkiye Örneği**, s.10.

⁶⁸ ÖRS, Ferlâl – ÖRS, Mehmet Şakir, **Yerelge Toplumsal Belediyecilik**, Etki Matbaacılık, İzmir, Aralık, 2008, s.164; ERSÖZ, **Sosyal Politika Perspektifinden Yerel Yönetimler, İngiltere, İsveç ve Türkiye Örneği**, s.11.

⁶⁹ ERSÖZ, **Sosyal Politika Perspektifinden Yerel Yönetimler, İngiltere, İsveç ve Türkiye Örneği**, s.11.

⁷⁰ ÖRS - ÖRS, s.164.

Görülüyor ki sosyal politikalar bir etki tepki çerçevesinde ortaya çıkıp zamanla çeşitlilik kazanmıştır. İlk önceleri sadece işçi sınıfının istek ve önerileri çerçevesinde işçilerin sosyal durumuna ve işçi-işveren ilişkilerine dönük olarak ortaya çıkan politikalar daha sonraları halkın demokrasi, eşitlik, insanca yaşama ve adalet istek ve arzuları çerçevesinde şekillenerek günümüze kadar ulaşmıştır. Bu sosyal politikaların kanuni temellere dayandırılması ise sosyal devlet olgusunu ve düzenlemelerini gündeme getirmiştir.

16. yüzyıldan sonra Avrupa'da biriken sermayenin üretime aktarılmasıyla endüstrileşmenin gelişmesi ve seri üretimin artmasıyla Avrupa yeni pazar arayışları içerisine girişmiştir. Osmanlı İmparatorluğu ise Avrupa'da meydana gelen bu değişim ve gelişmeleri takip edememiş, basit el emek üretimden seri üretim anlayışına geçememiştir. Tüm bu gelişmeler yaşanırken, Osmanlı İmparatorluğu'nun iç pazarını geliştirmiş batı ülkelerine açması iç üretim dinamiklerinin gelişmesine yol açmak bir yana daha da geriye gitmesine neden olmuştur. Bu şekilde endüstrileşmeyi sağlayamayan imparatorlukta işçi ve işveren sınıfı oluşmamış bunun sonucu olarak da sosyal politikanın geliştirilmesinde ve örgütlenmesinde ciddi gelişmeler yaşanmamıştır.⁷¹

Ancak Osmanlı İmparatorluğu'nda ahilik ve lonca teşkilatları tarafından sosyal risklere karşı ayni ve nakdi yardım sağlayan yardımlaşma sandıkları kurulmuş ve zorunluluk esasına dayandırılmıştır. Bu dönemde işçilerin güvenliği, çalışma şartları gibi hususlarla ilgilenen ahilik ve lonca teşkilatları sosyal politika benzeri faaliyet yürütmüşlerdir. Bu faaliyetler günümüz sosyal politikası benzeri bir faaliyet olsa bile kamu otoritelerince konulmuş bir zorunluluk değildir. Osmanlı İmparatorluğu'nun ekonomik ve sosyal hayatında önemli bir role sahip olan vakıflar, eğitim, sağlık, sosyal yardım, şehircilik, belediye ve bayındırlık gibi kamu hizmetlerini görmüşlerdir. Vakıflar, herkesin yararlanabileceği veya sadece fakirlerin yararlanabileceği şekilde yapılandırılmıştır. Devletin siyasi fonksiyonu dışında kalan kamu hizmetleri ve kamu güvenliği vakıflarca yerine getirilmiştir. Her ne kadar sosyal yardım faaliyetleri başlangıçta yardım amaçlı, dini düşüncelerin etkisi ile yapılmış ise de sonradan

⁷¹ KORAY, s.142-143, 163.

tamamen ekonomik ve hukuki nitelik kazanmıştır.⁷² 1865 Dilaverpaşa Nizamnamesi, 1869 Maadein Nizamnamesi temelde kömür üretimini arttırmak amacıyla çıkarılsa da, işçilerin zorunlu çalıştırılmalarını yasaklamış, mesai saatlerini sınırlandırmış, iş kazalarına yönelik önlemler almıştır.⁷³ 1876 Kanuni Esasi'nin ilanı hak ve vatandaşlık kavramlarının dile gelmesiyle birlikte bir takım sosyal politikalar geliştirilmiştir. Eğitim alanında ilköğretimin kasaba ve köylere kadar götürülmesi, sağlık alanında ise il merkezlerinde devlet hastaneleri açılmasına yönelik yapılan çalışmalar buna örnek teşkil etmektedir. 1877'de yürürlüğe giren ilk medeni kanun kabul edilen Mecelle'ye baktığımızda liberal ve bireyci anlayışı benimseyen hükümler içermesine rağmen, işçilere ücret karşılığı mal ödenmesi yasaklanmış, çalışma süreleri güneşin doğuşu ve batışı ile sınırlandırılmıştır.⁷⁴

Osmanlı İmparatorluğu'nda batılılaşma hareketlerinin başlamasıyla birlikte İmparatorluğun son dönemlerinde çeşitli sivil ve askeri aydınların katkılarıyla işçi örgütleri kurulmaya çalışılmıştır. İşçilere sosyal yardım sağlamak amacıyla 1871'de Ameleperver Cemiyeti daha sonra 1895 yılında Osmanlı Amele Cemiyeti ilk işçi örgütlenmeleri olarak kurulmuştur. İkinci Meşrutiyetin ilanıyla birlikte kısmen de olsa sağlanan demokratik ortamın etkisiyle küçük çaplı çeşitli işçi grev ve ayaklanmaları yaşanmıştır. Ancak merkezi yönetim iç siyasi karışıklıkların ve dış tehditlerin yoğun olarak yaşandığı bu dönemlerde sosyal politikalarla ilgili müspet bir adım atılamamıştır. Oluşan bu grev ve işçi hareketlerinin önlenmesini sosyal politikalarla sağlamak yerine hükümette sert müdahalelerle işçi hareketlerinin bastırılması yoluna gitmiştir.⁷⁵

Osmanlı İmparatorluğunun son dönemleri ve Cumhuriyetin ilk yıllarını kapsayan ve sosyal politika alanında dar kapsamlı bir takım düzenlemelerde bulunduğu bu dönem Türkiye'de sosyal politikaların gelişimindeki ilk dönemdir.⁷⁶

Cumhuriyetin ilk yıllarında ise işçilerin çalışma yaşamına dair 1921 yılında Zonguldak ve Ereğli Havzai Fahmiyesinde mevcut Kömür Tozlarının Amele

⁷² ASLANER, s.66, 78; ÖLMEZ, s.34-35; HACİMAHMUTOĞLU, Hande, *Türkiye'deki sosyal Yardım Sisteminin Değerlendirilmesi*, Sosyal Devlet Planlama Teşkilatı Uzmanlık Tezi, Ankara, 2009, s.66.

⁷³ TOKOL, Aysel, *Sosyal Politika*, Uludağ Üniversitesi Güçlendirme Vakfı, Y.No: 20, Bursa, 1997, s.7-8; KORAY, s.164-166.

⁷⁴ ALTAN, *Sosyal Politika Dersleri*, s.63; TOKOL, s.8.

⁷⁵ ÖRS - ÖRS, s.165; ALTAN, *Sosyal Politika Dersleri*, s.63.

⁷⁶ KORAY, s.142-143, 163.

Umumiyesine Olarak Furuhtuna Dair Kanun ve “Ereğli Havzai Fahmiye Amalesinin Hukukuna Muteallik Kanun” yürürlüğe girmiştir. Bu kanunlarla birlikte işçilerin 8 saat çalışması öngörülmüş, maden işçilerinin çalışma yaşı en az 18 olarak belirlenmiş ve hastalık, ihtiyarlık ve kaza sigortası da bu kanun ile birlikte hayata geçirilmiştir.⁷⁷ Yine işçilere yönelik 1925 tarihinde çıkartılan yasa ile hafta tatili öngörülmüştür. Bu yasa ileri ki zamanlarda bir takım değişikliklere uğramıştır.⁷⁸

1930’lu yıllara rastlayan liberal ekonominin terk edilmeye başladığı ve ikinci dönem olarak adlandırılan dönem ise devletçi politikaların izlenmeye başlaması ile birlikte ikinci dünya savaşına kadar olan süreci kapsamaktadır. Bu dönemde özel girişimlerle gerek endüstri gerek ticari alanda bir yere varılamayacağı görülmüş, devlet tüm girişimlerinde devletçi politikayı benimseyerek hareket etmiştir. Bu politikalardan hareketle ilk beş yıllık kalkınma planı hazırlanarak 1934 yılında yürürlüğe konulmuştur. 1936 yılına gelindiğinde ise İş Kanunu çıkartılmış, İşçi Sigortası İdaresi kurulmasına karar verilmiştir. Çıkartılan bu yasalar sendika ve grev hakkını yasaklamakla birlikte önemli gelişmeler olarak görülmektedir. 1930 yılında ise iş yerlerinin denetlenmesi, sosyal hizmet ve sosyal yardım alanında ise ilk kez kimsesiz ve sakatlara yardımı öngören 1580 sayılı Belediye Kanunu ile 1935 tarihli Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Kanunu’nun çıkartılması da ikinci döneme rastlamaktadır.⁷⁹

1945 sonrasında Avrupa’da çok güçlü bir sosyal devlet ve demokratikleşme dalgası başlamıştır. Sovyetler Birliği tehdidi ile karşılaşan Türkiye, Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa ile işbirliği yaparak, Avrupa’da ve Amerika Birleşik Devletleri’nde yaşanan gelişmelere ayak uydurmak durumunda kalmıştır. Bu çerçevede çok partili demokrasiye geçilmiş ve sosyal politika alanında önemli adımlar atılmıştır. 1945 yılında iş yaşamına dair kanun ve yönetmelik çıkartmakla yükümlü Çalışma Bakanlığı ve 1946 yılında ise İş ve İşçi Bulma Kurumu kurularak iş yaşamına ait bir takım sosyal güvenceler getirilmiştir.⁸⁰ İşçilerin dernek kurma yasağı kaldırılmış ve 1947 yılında sendikalar kanunu çıkarılarak işçi ücretlerinin yükseltilmesinde işçi sendikaları toplu iş uyuşmazlıkları çıkartma, üyelerinin çıkarlarını korumaya yönelik

⁷⁷ ALTAN, *Sosyal Politika Dersleri*, s.63

⁷⁸ KORAY, s.165-166.

⁷⁹ KORAY, s.169-171; TOKOL, s.9; ALTAN, *Sosyal Politika Dersleri*, s.67.

⁸⁰ KORAY, s.171-172; TOKOL, s.10.

etkinliklerde bulunma hakkı kazanmışlardır. Ayrıca bu sendikalar, iş uyuşmazlıklarında aracılık yaparak hakem kurullarına görüş bildirmeye, sosyal ve hukuki konularda üyelerine yardımda bulunmaya ya da kooperatif kurmaya yetkili sayılmışlardır. Ancak bu yasa sendikaların siyasetle uğraşmasına ve greve gitmesine izin vermemiştir. 1949 yılında 4772 sayılı kanun ile iş kazaları, meslek hastalıkları ve analık sigortası başlamış, 1950’de ise kurulan ihtiyarlık ve 1951’de kurulan hastalık sigortaları işçilere yönelik yapılan faaliyetlerdir.⁸¹ Bütçe ve karma bütçeye bağlı kamu kurumlarında çalışan memurların yararlandığı 1930 tarihli 1683 sayılı Askeri ve Mülki Tekaüt Sandığı’nın koyduğu sınırlama nedeniyle kapsam dışında kalan bankalar, kamu iktisadi kuruluşları, özel idareler, belediyeler ile özel idareler kendileri için özel kanunlarla emeklilik sistemi kurmuşlardır. Bu şekilde ortaya çıkan emeklilik sistemleri 1949 tarihli kanun ile Emekli Sandığı Kanunu’nun kapsamına dâhil edilmiştir.⁸²

Sosyal Devlet dönemine geçildiği üçüncü dönemde ise, ilk defa sosyal devlet ilkesine 1961 Anayasası’nda vurgu yapılmış, çalışanların, sendika, grev hak ve özgürlükleri anayasal güvence altına alınarak işverenlerin, işçilerin lehine fedakârlıkta bulunmaları sağlanmış ve sosyal politika alanında çok önemli ilerlemeler sağlanmıştır. Yine bu Anayasa’da sosyal politikaların sadece ticaret ve endüstri hayatıyla sınırlı tutulmadığı, her alana yayılmaya başladığı⁸³ görülmektedir. 1980’li yıllarla birlikte ortaya çıkan yeni liberal politikalar ve gerek küreselleşmenin etkisi gerekse dışa açık ekonomik büyüme politikaların izlenmesi nedeniyle devlet sosyal alanlardan çok ekonomik gelişme ve ülkeler arası ekonomik rekabete önem vermeye başlamıştır. Sosyal politika alanında liberal politikalar kendisini yavaş yavaş hissettirmeye başlamış, bunun etkisiyle 1961 Anayasası’nda benimsenen demokratik ve özgürlükçü düşünceden her ne kadar 1982 Anayasası’nda da söz edilmeye devam edilse de uygulamada bu anlayıştan uzaklaşmıştır. İşçilere yönelik tanınan sendika ve grev haklarına kısıtlamalar getirilmesi, toplu görüşme ve sözleşme haklarının askıya alınması, kamu çalışanlarının maaşlarında ve emekli ikramiyelerinde, kıdem tazminatlarında ayrıca tarım desteklemelerinde yaşanan gerilemeler sosyal devletin ve sosyal politikaların

⁸¹ KORAY, s.171-172, 476.

⁸² KORAY, s.475-476.

⁸³ 1961 AY, md.43, “Devlet insan onuruna yaraşır bir yaşam düzeyi sağlanması için çalışma yaşamında gerekli sosyal, ekonomik ve mali önlemler alacaktır.”

geriye doğru yöneldiğini gösteren örneklerdir.⁸⁴ Bu dönemde sendikalaşmaya önemli kısıtlamalar getirilerek, sendikalı işçi sayısında büyük düşüşler görülmüştür.

Son dönem olarak adlandırılan dördüncü dönem ise içinde yaşadığımız zamanı kapsamaktadır. Küreselleşme ile birlikte neo-liberal politikaların etkisindeki bu dönemde, geçmişte kazanılan sosyal haklardan ödünler verildiği bir süreçtir. Bu süreç devletin sosyal devlet ilkelerinden vazgeçmeye başladığı, eğitim politikalarında sorunların görüldüğü, sağlık alanında piyasalaşmanın ortaya çıktığı, kentleşme ile birlikte yoksulluğun ve işsizliğin arttığı, devletin üretimi ve yatırımcı olmaktan uzaklaşıp özel sektörün önünü açan düzenleyici devlet rolüne büründüğü bir dönemdir.⁸⁵ Yani bu dönemde sosyal politika araçlarından yeterince yararlanılmamış olması, vergide adaletsizliklerin artması, sendikaların güç kaybetmesi, grev hakkının sınırlandırılması işsizlik ve yoksulluğu arttırmıştır. Çalışanların sendikasızlaşmasına yönelik işletme odaklı politikaların benimsenmesi, kayıt dışı istihdam, kadrolu yerine geçici istihdama yönelik politikalar sosyal güvenlik sisteminde gelişmeye değil gerilemeye yol açmıştır.⁸⁶

Özetle, 18. yüzyılın sonları ve 19. yüzyılda Avrupa’da yaşanan ekonomik ve teknolojik gelişmeler Endüstri Devrimini gerçekleştirmiştir. Bu süreçte ortaya çıkan işçi-işveren grupları arasındaki çatışmalar sosyal bir sorun haline gelmiştir. Bu sosyal sorunlara çözüm üretmek amacıyla ortaya çıkan sosyal politikalar, ilk önce işçilerin iyi çalışma koşullarının yanı sıra kaza, hastalık ve yaşlılık güvenceleri gibi istemlerini çözmeye yönelik bir takım politikaların uygulanmaya başlanması ile dar anlamda sosyal politikayı oluşturmuştur. İşçi sorunlarını çözmek için ortaya atılmış olan sosyal politikanın içeriği daha sonraları sağlık, sosyal güvenlik, eğitim gibi alanlarda da çözüm

⁸⁴ KARA, Uğur, **Sosyal Devletin Yükselişi ve Düşüşü**, Türkiye Ortadoğu Kurumu Vakfı, Cantekin Matbaası, Ankara, 2004, s. 232-235; KORAY, s.173-177.

⁸⁵ GÜL, Hüseyin ve SALLAN GÜL, Songül, “Kamu Yönetimi ve Sosyal Devlet Reformları Karşısında Sosyal Devlet”, KAYFOR IV: Kuramdan Uygulamaya Yönetim ve Reform, Muğla Üniversitesi, İİBF, Kamu Yönetimi, Muğla, 8-10 Kasım 2007; KORAY, s.164-195; TOKOL, s.14-15.

⁸⁶ ALTAN, **Sosyal Politika Dersleri**, s.74-75; TOKOL, s.14-15.

üretmeye çalışılması ile genişlemiş, sosyal devlet ile en güçlü ve kurumsal aşamaya ulaşmıştır.⁸⁷

Kamusal karar ve uygulamaları kapsayan sosyal bilim dalı olan, halkın refah düzeyini yükseltmeyi amaçlayan sosyal politika, sosyal devletin bir aracı olup, devletlerin halkın refah düzeyini artırmak için kullandıkları politikalar olarak görülmektedir. Devlet idaresinin, toplumun farklı kesimleri arasındaki dengeyi sağlamak, eşitsizlikleri gidermek, zayıf ve avantajsız grupların şartlarını geliştirmek amacıyla topluma müdahalede bulunması geniş anlamda sosyal politikayı ifade etmektedir.⁸⁸ Sosyal politika, genel yaşam standartlarının yükseltilmesi, toplumdaki zayıf ve güçsüz kesimlerin korunması ve adaletli bir gelir dağılımının sağlanması amacı ile devlet idaresinin topluma müdahale politikaları şeklinde de tanımlanabilir.⁸⁹

Çeşitli tanımları yapılan sosyal politikanın sosyal refah, sosyal adalet ve sosyal sorumluluk olarak üç unsuru bulunmaktadır. Birincisi refah unsurudur. Devlet bu politikalarla toplumun refah düzeyini artırmayı hedeflemektedir. İkinci unsur olarak devlet mevcut politikalarını yenileyerek asgari ücret alt limiti oluşturmalı, bunun yanı sıra sadece sosyal politikaları ekonomik tedbirlerle sınırlandırmadan, toplumsal adalet, ekonomi alanı dışında diğer toplumsal sorunların çözümüne yönelik tedbirler de geliştirmeli ve gelir dağılımında zenginden fakire doğru kaynak aktarıcı düzenlemeler gerçekleştirmelidir. Sosyal politika kavramının üçüncü unsuru ise, sosyal politikaların uygulanmasında sorumluluk esasının devlete ait olmasıdır.⁹⁰

Şenkal ise, sosyal politikanın unsurlarını gelir dağılımı, sosyal refah, sosyal barış, sosyal vatandaşlık, sosyal adalet olarak beşe ayırmaktadır. Sosyal sınıflar arası çatışmanın artması ve gelir dağılımında yaşanan adaletsizliklerin ortadan kaldırılması ve sınıf çatışmalarını engellemek açısından sosyal politikanın unsurlarından olan gelir dağılımı önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Sosyal refahta ise toplumdaki

⁸⁷ GÜVEN, H.Sami, **Sosyal Politikanın Temelleri**, Ezgi Kitap Evi, Bursa, 2009, s.13-14; SALLAN GÜL, **Sosyal Devlet Bitti Yaşasın Piyasa! Yeni Liberalizm ve Muhafazakarlık Kısılcında Refah Devleti**, s.3-4.

⁸⁸ ALTAN, Ömer Zühtü, http://www.google.com/books?id=lt1jtqlmmpq&hl=tr&source=gbs_navlinks_s, E.T. 18/09/2010; AKTAN - ÖZKIVRAK, s.51-52.

⁸⁹ ERSÖZ, **Sosyal Politika Perspektifinden Yerel Yönetimler, İngiltere, İsveç ve Türkiye Örneği**, s.9.

⁹⁰ ERSÖZ, **Sosyal Politika Perspektifinden Yerel Yönetimler, İngiltere, İsveç ve Türkiye Örneği**, s.9.

fakir ve yoksul kişilerin refah düzeyinin yükseltilerek yaşamlarını insan onuruna yakışır bir biçimde sürdürmelerinin sağlanarak toplumdaki her kesimin eşit refah düzeyine ulaşması hedeflenmektedir. Toplumdaki eşitsizliklerin giderilmesi ile sınıflar arası sosyal çatışmayı engellemeyi hedefleyen sosyal barış, uyumsuzluk ve çıkar çatışmalarının barışçıl yollarla halledilmesi ve bunun bütün sınıflar arasında sağlanması için *çatışmaların yönetimi* sistemini doğurmuştur. Sosyal vatandaşlık kavramı, küreselleşmenin etkisiyle ulusal sınırlardan uluslararası sınırlara aşmıştır. Marshal tarafından ortaya atılan sosyal vatandaşlık kavramı ise, sivil ve politik sosyal hakları bir araya getiren, vatandaşlara sosyal ve ekonomik hakların devletçe sağlanması gerektiğini ve bunda sosyal politika ile sağlanabileceğini savunan görüştür. Son olarak sosyal adalet ise, zayıfların güçsüzlere karşı korunması, fırsat eşitliği sağlanması, insanların psikolojik ve fiziksel açıdan güçlendirilerek özgür ve katılımcı olmalarını hedeflemektedir. Sosyal adalet sayesinde güçsüzler korunup güçlenecek, güçlü kesim ise elindeki imkânları koruyabilecektir. Dolayısıyla sosyal adalet sadece zayıflar için değil tüm toplum için geçerli bir unsurdur.⁹¹

Sosyal devletin yaptığı uygulamalar sosyal politikaların çok geniş bir alanını kapsamaktadır. Sosyal devletin bir aracı olan sosyal politika kamu politikası araçlarını kullanır. Sosyal devlet anlayışını kurumsallaştıracak kamu politikası araçlarından sosyal politikanın kullandığı başlıca araçlar sosyal sigortalar, sosyal teşvik, sosyal yardım, sosyal tazmin ve sosyal hizmetleri kapsamaktadır.⁹²

1.1.5. Sosyal Hizmet Kavramı

Toplumda yaşayan zayıf, güçsüz, sakat insanlara yardım etme düşüncesine çok eski çağlardan beri rastlanmaktadır. Dünya üzerinde bulunan İslamiyet, Musevilik, Hıristiyanlık gibi dinlere de baktığımızda güçsüzlere yardım dini bir görev sayılmaktadır. Yunan kent sitelerinde ise kamusal güvencesi olmayan insanlara yardım etmek onların sorunları ile ilgilenmek sosyal bir görev olarak görülmektedir. Bu düşünceler, sosyal hizmet kavramının köklerinin ne kadar eskiye gittiğini

⁹¹ ŞENKAL, Abdülkadir, *Küreselleşme Sürecinde Sosyal Politika*, Alfa Basım Yayım, İstanbul, 2007, s.51-52.

⁹² AKTAN - ÖZKIVRAK, s.51-52.

göstermektedir. Ancak modern anlamda sosyal hizmet kavramı sanayileşme ve sosyal politikanın gelişmesine paralel olarak ortaya çıkmıştır.⁹³

Ortaçağ Avrupa'sını incelediğimizde sosyal hizmetlerin kiliselerce organize edildiği ve kiliselerin sosyal bir güç haline geldiği görülmektedir. Zamanla kiliselerin savurgan bir tavır benimsemesi, toplumda işgücünün oluşmasına engel teşkil etmiş ve bu hizmetlerin devlet eliyle yapılmasını gündeme getirmiştir. 12. ve 13. yüzyıla gelindiğinde ise bu hizmetleri yapma görevi, birlik ve loncalara verilmiştir. Ancak zamanla feodalitenin çöküşü, kapitalizmin ortaya çıkışı, loncaların önem kaybetmesi gibi nedenlerle İngiltere'de bu görevin devlet tarafından yapılması gündeme gelmiş ve sosyal hizmetin kimlik kazanmasında etkili olan 1601 tarihli Yoksulluk Yasaları çıkartılmıştır.⁹⁴ Bu yasayla devlet denetiminde kiliseler ve yerel yönetimler buldukları bölgelerde sağlıklı işsizlere iş temininde bulunma, yoksullara hizmet veren yoksullar evi açma, cenaze hizmetlerine, yaşlı ve sakatların bakımının sağlanmasına, öksüz ve bakıma muhtaç çocukların meslek edinmelerine yönelik hizmetleri yerine getirmişlerdir.⁹⁵

Feodal yapıdan kapitalizme geçiş sürecinde ortaya çıkan sosyal hizmet düşünceleri daha sonraları sanayi devriminin etkisi ve işçi sınıfının öneminin artması, işçilerin talep ve istekleri doğrultusunda gündemi sıkça meşgul etmeye başlamış ve modern anlamına bürünmüştür.⁹⁶

1633 yılında Fransa'da ise Papaz Vincent tarafından Hayırsever Kadınlar ve Hayırsever Kızlar Derneği kurulmuştur. Bu derneklerden olan Hayırsever Kızlar Derneği'nde köylü kızlarından hayır işlerinde çalışmak isteyenleri eğiterek hemşire olarak yetiştirilmekteydiler. Yetişen bu hemşireler, sosyal hizmetin ilk öncüleri olarak görülmektedir.⁹⁷

⁹³ KARAKUŞ, Bülent, "Sosyal Hizmet Uygulamalarında Hayırseverlik Yaklaşımı Geri mi Dönüyor-Döndü?", <http://www.toplumvesiyaset.com/yaziOku.php?id=1707>, E.T.21.08.2011; ŞEKER, Aziz, "21. Yüzyılda Sosyal Adalet Arayışında Sosyal Hizmet, Dünya'da Sosyal Hizmetin Tarihsel Gelişimi?", <http://www.sosyalhizmetuzmani.org/21yyshm02.htm>, E.T.21.08.2011.

⁹⁴ KARAKUŞ, <http://www.toplumvesiyaset.com/yaziOku.php?id=1707>, E.T.21.08.2011.

⁹⁵ KARAKUŞ, <http://www.toplumvesiyaset.com/yaziOku.php?id=1707>, E.T.21.08.2011.

⁹⁶ ŞEKER, <http://www.sosyalhizmetuzmani.org/21yyshm02.htm>, E.T.21.08.2011.

⁹⁷ ŞEKER, <http://www.sosyalhizmetuzmani.org/21yyshm02.htm>, E.T.21.08.2011.

Sosyal reformcular tarafından kendini hayır işlerine adayan kişilere eğitim vermek amacıyla ilk defa 1899 yılında Hollanda, Amsterdam'da *Institute for Social Work Training* isimli sosyal hizmet enstitüsü kurulmuştur. Ardından Avrupa, Amerika Birleşik Devletleri, Şili, Bombay, Güney Afrika ve Mısır'da da sosyal hizmet okullarının açılması ile sosyal hizmet bir alan ve meslek olarak görülmeye başlanmış ve kurumsallaşmıştır.⁹⁸

Anadolu'da yaşayan Türk topluluklarına baktığımızda hayırseverlik ve yardım işlerinin dini kurumlar ve esnaf örgütleriyle geleneksel yaklaşımlarla yapıldığı görülür.⁹⁹ Osmanlı'da ise ilk önce gönüllü vakıflarca gerçekleştirilen sosyal hizmet faaliyetleri, daha sonraları Tanzimat Fermanı'nın ilanı ile birlikte kuramsal çerçevede yapılandırılarak gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Bu dönemde Darülaceze, Hamidiye Eftal Hastane-i Alisi, Darülhayr-ı Ali gibi kurumlar sosyal hizmet açısından ilk kurumsal örnekleri teşkil etmektedir.¹⁰⁰

Bu kurumlardan olan Darülaceze, yoksullara yardım hizmetlerinde bulunmakta iken, Hamidiye Eftal Hastane-i Âlisi¹⁰¹ ise kimsesiz, savaşta yakınlarını kaybetmiş çocuklara bakım ve eğitim hizmetlerinde bulunmuştur. 1917 yılında kurulan Himaye-i Eftal Cemiyet-i 1935 yılına gelindiğinde Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu adını alarak çocuklara, yaşlılara çeşitli alanlarda hizmetlerde bulunmaya devam etmiştir.¹⁰² 1937 yılında ise 1223 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, kamu yararına çalışan dernek statüsü kazanmıştır.¹⁰³

⁹⁸ KARAKUŞ, <http://www.toplumvesiyaset.com/yaziOku.php?id=1707>, E.T.21.08.2011.

⁹⁹ KARAKUŞ, <http://www.toplumvesiyaset.com/yaziOku.php?id=1707>, E.T.21.08.2011.

¹⁰⁰ ÖZDEMİR, İsmail Mansur, "Küreselleşme Sürecinde Türkiye'de Sosyal Devlet ve Sosyal Hizmetler", Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya, 2008, s.151; Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurumu, "T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Faaliyetlerinin Denetimi ile Özürlü Bireyler, Yakınları ve Toplumun Bütün Kesimlerinde Özürlülük Konusunda Toplumsal Bilinç ve Duyarlılık Oluşturulması Amacıyla Yapılan Çalışmaların Değerlendirilmesi ve Bu Tür Çalışmaların Düzenli ve Verimli Şekilde Yürütülmesi ve Geliştirilmesi İçin Alınması Gereken Tedbirler" (Rapor) **Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu**, R.T.27.08.200, S. 2009/5, Ankara, 2009, s.6.

¹⁰¹ Cumhuriyet döneminde Himaye-i Eftal ismini almıştır.

¹⁰² TUNÇ, Ahmet, *Türkiye'de 1983'ten Günümüze Sosyal Yardımların Değerlendirilmesi*, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Malatya, Mayıs, 2009, s.54-55; Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurumu, "T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Faaliyetlerinin Denetimi ile Özürlü Bireyler, Yakınları ve Toplumun Bütün Kesimlerinde Özürlülük Konusunda Toplumsal Bilinç ve Duyarlılık Oluşturulması Amacıyla Yapılan Çalışmaların Değerlendirilmesi ve Bu Tür Çalışmaların Düzenli ve Verimli Şekilde Yürütülmesi ve Geliştirilmesi

Çocuklara yönelik bütün kamu kurumlarının örgütlü olarak çalışmasını öngören 5387 sayılı “Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkındaki Kanun” 1949 tarihinde çıkartılarak Milli Eğitim Bakanlığına, Sağlık ve Sosyal Yardımlar Bakanlığı’na ve yerel yönetimlere çeşitli görev sorumluluklar yüklemiştir. Ama gerek Milli Eğitim Bakanlığı’ndaki gerekse yerel yönetimlerdeki sorunlar nedeniyle ancak 10 yıl sonra yüklenen görev sorumluluklar yerine getirilmeye başlanmıştır. Kurumsallaşmanın hızla devam etmesiyle 1959 yılında Sosyal Hizmet Enstitüsü, 1961 yılında ise Sosyal Hizmetler Akademisi, 1963 yılında ise Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü kurulmuştur.¹⁰⁴

1961 Anayasası sosyal haklar konusunda önemli bir yere haiz olduğu için, sosyal hizmet alanında da bu dönemde küçümsenemeyecek etkinlikler göze çarpmaktadır. 1963 yılında Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü iller düzeyinde İl Koordinasyon Kurulları kurarak örgütlenmesini tamamlamış, 1967 yılında da sosyal çalışmacı yetiştirmek amacıyla Hacettepe Üniversitesi’nde Sosyal Çalışmacı Bölümü açılarak eğitim öğretime başlanmıştır. Söz konusu kurumsal yapının sosyal hizmet gereksinimini karşılamaması, yasalarda ki dağınıklık ve çok başlılık sonucunda, 1983 tarihli ve 2828 sayılı “Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kanunu” ile Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı’na bağlı olarak kurulan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 1989 yılında Başbakanlığa bağlanmıştır.¹⁰⁵ Günümüzde ise Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 633 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile ayrı bir bakanlık şekline dönüştürülmüş ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı adını almıştır. Aynı KHK’ya göre Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesinde Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü kurulmuş olup, 31.12.2011 tarihi itibarıyla Sosyal Hizmetler

İçin Alınması Gereken Tedbirler” (Rapor) **Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu**, R.T.27.08.200, S. 2009/5, Ankara, 2009, s.6.

¹⁰³ ÖZDEMİR, İ. M., Küreselleşme Sürecinde Türkiye’de Sosyal Devlet ve Sosyal Hizmetler, s.152.

¹⁰⁴ ÖZDEMİR, İ.M., Küreselleşme Sürecinde Türkiye’de Sosyal Devlet ve Sosyal Hizmetler, s.152; <http://www.genbilim.com/content/view/6521/86/>, E.T. 05.11.2010.

¹⁰⁵ ÖZDEMİR, İ.M., Küreselleşme Sürecinde Türkiye’de Sosyal Devlet ve Sosyal Hizmetler, s.152-153; <http://www.genbilim.com/content/view/6521/86/>, E.T. 05.11.2010.

ve Çocuk Esirgeme Kurumu kapatılarak bu kuruma ait iş ve işlemler de ilgili Genel Müdürlüklere devredilmiştir.¹⁰⁶

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu'nda sosyal hizmetler, *“kişi ve ailelerin kendi bünye ve şartlarından doğan veya kontrolleri dışında oluşan maddi, manevi ve sosyal yoksunluklarının giderilmesine ve ihtiyaçlarının karşılanmasına, sosyal sorunlarının önlenmesi ve çözümlenmesine yardımcı olunmasını ve hayat standartlarının iyileştirilmesi ve yükseltilmesini amaçlayan sistemli ve programlı bir bütün”* olarak tanımlanmıştır. Tanımdan da anlaşılacağı üzere sosyal hizmetler, sosyal yapının gelişmesi ve değişmesinde önemli bir role sahip olup, sosyal kalkınmanın da önemli bir aracını teşkil etmektedir.¹⁰⁷

Yardım hizmetleri çocuk ve aile refahı hizmetleri, fiziksel, zihinsel ve ruhsal engelliler için yapılan hizmetler, ıslah hizmetleri, sosyal sigortalar, aile planlaması, barınma ve toplum kalkınması gibi hizmet ve programlar sosyal hizmetlerin alanını kapsamaktadır. Bu çerçevede sosyal hizmetler sosyal hukukun tüm dallarını kapsamakta olup, bireylerin birbirleriyle ve çevresi ile uyum sağlamasını kolaylaştırmak amacıyla devlet ve gönüllü kuruluşların birlikte yürüttükleri sistemli çalışmalardır. Yoksullukla mücadele ve fiziksel ve zihinsel engelli insanların maddi, manevi, ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarının giderilmesi için bireylere çeşitli şekillerde sosyal hizmet verilmektedir. Sosyal hizmetler, devlet tarafından doğrudan hizmet üretimi olup, bu hizmet bedelsiz ya da düşük ücretle bireylere sunulması şeklinde verilebileceği gibi, bireylerin mal ve hizmetleri satın alabilmesi için maddi destek sağlanması şeklinde de olabilmektedir.¹⁰⁸

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, Başbakanlığa bağlı olarak korunmaya muhtaç çocuk, kadın, genç ve ailelere, yaşlılara ve özürllülere yönelik hizmet vermekteydi. Bunun yanında sığınmacı ve göçmenlere, evsizlere, tıbbi ve psikiyatrik yönden yardıma muhtaç hastalara, sosyal sapma gösteren alkol ve uyuşturucu madde bağımlılarına, suçlulara yönelik olarak faaliyetlerde de bulunmaktaydı. Günümüzde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesindeki Genel Müdürlükler aracılığıyla hizmetlerini yürüten bu kurumun sosyal devlet anlayışı içerisinde rolü büyüktür. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nun tam anlamıyla sosyal sorunların çözümünde

¹⁰⁶ <http://www.shcek.gov.tr/>, E.T. 11.02.2012; <http://www.aile.gov.tr/tr/>, E.T. 11.02.2012.

¹⁰⁷ AYDIN, M., **Sosyal Politika ve Yerel Yönetimler**, s.29-30; AKTAN - ÖZKIVRAK, s.65-66.

¹⁰⁸ AYDIN, M., **Sosyal Politika ve Yerel Yönetimler**, s.29-30; AKTAN - ÖZKIVRAK, s.65-66.

aktif rol oynayamadığı, sokak çocukları, özürlü ve yaşlıların eğitiminde etkinlik sağlayamadığı gerekçesi ile bu alanda yerel yönetimlerin aktif rol alması gerektiği savı ortaya atılmıştır.¹⁰⁹

Sosyal hizmetlerin sunumu sadece Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu ile sınırlı kalmayıp son yıllarda kentleşmenin artması, buna bağlı olarak halkın farklı talep ve isteklerinin ortaya çıkması, hizmeti halka en yakın birimlerde sunma gereği belediyelerin de sosyal hizmet alanına girmesine ve bir takım etkinliklerde bulunmasına neden olmuştur. 2004 yılında yürürlüğe konulan 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu, 5393 sayılı Belediye Kanunu ise bu hizmet sunumlarının yasal dayanağı olmuştur.¹¹⁰

Bu bağlamda belediyeler kadınlara yönelik olarak kadın sığınma evleri, kadınların bilgi ve becerilerini geliştirmek amacıyla BELMEK kursları; çocuklara ve gençlere yönelik olarak yuvalar ve yetiştirme yurtları ile gençlik merkezleri; yaşlılar için de huzurevi açmakta, evde bakım, sağlık ve ücretsiz ulaşım hizmetleri sunmaktadır. Bunun yanı sıra belediyeler engellilerin yaşamlarını kolaylaştırmak için çevre düzenlemelerinde bulunmakta, bu gruba yönelik olarak kültürel ve sportif faaliyetler yapmakta ve rehabilitasyon hizmetleri vermektedir.¹¹¹ Sosyal hizmetlerin sunumunda ikincil aktör olarak görev yapan belediyelerin sunduğu bu hizmetlere genellikle büyükşehir belediyelerinde rastlanmaktadır.¹¹²

Hizmet sunumunda yerel yönetimler dışında sivil toplum kuruluşları (STK) ve gönüllü kişilerin yaptığı faaliyetler de mevcuttur. Sivil toplum kuruluşları ile gönüllü kuruluşlar faaliyetlerini merkezi ve yerel yönetimlerle işbirliği içerisinde gerçekleştirmektedirler. Bazı kamu kurum ve kuruluşlarının da kendi bünyelerinde yapmış olduğu sınırlı sosyal hizmetlere de -kreş gibi- rastlanmaktadır.¹¹³

¹⁰⁹ <http://www.genbilim.com/content/view/6521/86/>, E.T. 05.11.2010.

¹¹⁰ ÖZDEMİR, İ.M., Küreselleşme Sürecinde Türkiye’de Sosyal Devlet ve Sosyal Hizmetler, s.163-165.

¹¹¹ GÜL, Hüseyin-SALLAN GÜL, Songül-MEMİŞOĞLU, Dilek, “Türkiye’de Yoksullukla Mücadele Politikaları, Kentsel Yoksulluk ve Yerel Yönetişim”, Hüseyin Özgür ve Muhammet Kösecik (der.), **Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar II: Uygulama**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2007, s.162-163; <http://www.yerelsiyaset.com/v4/sayfalar.php?goster=ayrinti&id=1338>, E.T. 05.11.2010; ŞAHİNÖZ, Saime- ŞAHİNÖZ, Turgut- AYDIN, Dursun- EKER, Hüseyin- UZAR, Ahmet, **Yerel Yönetimlerde Sağlık Hizmetleri**, Sağlık Yönetimi ve Eğitimi Derneği, Epa-Mat Basım, Ankara, 2007, s.87.

¹¹² ÖZDEMİR, İ.M., Küreselleşme Sürecinde Türkiye’de Sosyal Devlet ve Sosyal Hizmetler, s.163-166.

¹¹³ ÖZDEMİR, İ.M., Küreselleşme Sürecinde Türkiye’de Sosyal Devlet ve Sosyal Hizmetler, s.166.

1.1.6. Sosyal Yardım Kavramı

Asgari düzeyde bile kendisini ve bakmakla yükümlü olduğu kişileri geçindirme imkânından mahrum bireylere, muhtaçlık tespitine ve kontrolüne dayalı olarak yapılan ve onları kendilerine yetecek duruma getirmek amacıyla ayni ve nakdi nitelikteki geçici veya süreli, sistemli ve düzenli karşılıksız yardımlar sosyal yardımları oluşturmaktadır. Sosyal yardımlar, devlet, sivil toplum kuruluşları ile gönüllü kuruluşlar tarafından yapılan bir sosyal güvenlik yöntemi ve sosyal hizmet alanıdır.¹¹⁴ Sosyal yardımlar, sosyal güvenlik sisteminin bir parçasıdır. Yapılan sosyal yardımlar ihtiyaç ve sıkıntının derecesine göre yani muhtaçlık durumuna göre değişik derecelerde yapılmaktadır.¹¹⁵

İnsanlık tarihinin ortaya çıkışı ile beraber sosyal yardımlara ihtiyaç duyulmuştur. Çok eski kabilelere baktığımızda aile içi yapılan yardımlar sosyal yardımlaşmanın temelini oluşturmaktadır. Kabile içinde çalışmayan kişilerin geçimi çalışan kişiler tarafından karşılanmaktaydı. Sanayi toplumuna geçilene kadar ki dönemlerde tarım toplumlarında aile içi dayanışma da sosyal yardımların en eski örneklerini oluşturmaktadır. Ayrıca çalışmayan sakat durumda olan komşuların da ihtiyaçları diğer komşular tarafından karşılanmaktaydı.¹¹⁶

Mısır, Yunanistan, Roma, İsrail gibi ilkçağ toplumlarında sosyal yardım faaliyetleri dinin emrettiği ölçülerde kimsesiz yoksul kimselere yapılmaktaydı. Bunun yanında Yunanistan'da esnaf birlikleri ve loncalar kendi aralarında sandıklar kurarak hastalık ve ölüm yardımlarında bulunmaktaydılar.¹¹⁷

Ortaçağ Avrupası'na baktığımızda ise yardım faaliyetlerinin dinsel nitelikteki kurumlar olan kilise ve manastırlarca ya da meslek örgütü niteliğindeki loncalarca yürütüldüğü bilinmektedir. Bu kurum ve örgütler yoksul, kimsesiz, sakat kişilere yardımda bulunmakla beraber eğitim hizmeti de vermektedirler.¹¹⁸

¹¹⁴ AYDIN, M., *Sosyal Politika ve Yerel Yönetimler*, s.28.

¹¹⁵ ASKER, Ali Ekber, *Belediyelerin Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Faaliyetleri*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 1996, s.18; ASLANER, s.6.

¹¹⁶ DİLİK, Sait, "Sosyal Güvenliğin Tarihsel Gelişimi, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/42/451/5084.pdf>, E.T. 29.08.2011.

¹¹⁷ DİLİK, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/42/451/5084.pdf>, E.T. 29.08.2011.

¹¹⁸ ASKER, s.30.

16. yüzyılda Avrupa ülkelerinde, sosyal yardımlara ilişkin bir takım düzenlemeler göze çarpmaktadır. Örneğin İngiltere’de 1601 yılında çıkartılan yoksulluk yasalarında işsiz, yoksul ve kimsesizlere çeşitli yardımlar yapılması öngörülmüştür. Bu uygulama sosyal yardımlar açısından önemli bir yere sahiptir.¹¹⁹ 1794 yılında Prusya’da dilencilik yasaklanarak, devlet yoksulların beslenmesini ve bakımını üstlenmiştir.¹²⁰ Sosyal yardımlara ilişkin ve kurumsal ilk uygulamalar yaşlılara yönelik olarak ilk önce Danimarka’da 1891 yılında, Yeni Zelanda da 1898 yılında İngiltere ve Avusturya’da ise 1908 yılında görülmektedir.¹²¹ Öte yandan Beveridge Raporu’nun¹²² etkisi ile 1945 yılında Aile Yardımları Yasası çıkartılarak insanların en önemli sorunlarından olan konut sorununa el atılmış, devlet vatandaşları konut edindirmede direkt rol oynayarak, iki milyona yakın kişiyi ev sahibi yapmıştır. Kirada oturanlara ise kira yardımlarında bulunulmuştur. Ayrıca bir ailede birinci çocuktan sonra doğan her çocuğa haftalık periyotlar halinde çocuk yardımı yapılması hedeflenmiştir. 1948 yılında ise yine bu rapora istinaden Ulusal Yardım Yasası yürürlüğe konularak sosyal güvenlik sistemi dışında kalan insanlara işsizlik ve gelir desteği noktasında yardımlarda bulunulmuştur.¹²³

Osmanlı İmparatorluğu döneminde sosyal yardımlaşma alanında üç temel ölçüt olduğu görülmektedir. Bunlardan birincisi genellikle kırsal kesimlerde görülen ve kan bağlarına dayanan aile içi yardımlaşma; ikincisi ise dinin emrettiği ölçülerden hareket edilerek verilen fitre ve zekâttır. Son ölçüt ise okul, cami, köprü, eğitim, sağlık ve belediye hizmetlerini yerine getiren vakıflardır.¹²⁴ Bunların dışında meslek örgütleri niteliğinde olan ahilik ve lonca teşkilatlarının yürüttüğü sosyal yardım faaliyetleri göze çarpmaktadır.

¹¹⁹ ASKER, s.30.

¹²⁰ DİLİK, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/42/451/5084.pdf>, E.T. 29.08.2011.

¹²¹ KİTAPÇI, İsmail, Sosyal Devlet Işığında Türk Sosyal Güvenlik Sisteminin Sorunları ve Reform Arayışları, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Isparta, 2007, s.32-33.

¹²² İngiltere’de sosyal güvenlik sistemini geliştirmek amacıyla; çalışamayacak kadar hasta olanlara yönelik sağlık hizmetlerinin oluşturulması, ailelere yardım sağlanması, işsizlik sigortasının genişletilmesi, emekli aylıklarının yükseltilmesi, dullara aylık bağlanması, doğum ve ölüm durumunda tazminat ödenmesi gibi öneriler içeren, 1942 yılında Sir William Beveridge tarafından hazırlanmış plandır.

¹²³ KARA, U., **Sosyal Devletin Yükselişi ve Düşüşü**, s. 178-179.

¹²⁴ ASKER, s.33.

Zanaatkâr ve küçük esnaf arasında kurulan mesleki yardım örgütleri olan fütüvvetlerin Anadolu'da gelişmiş ve yayılmış bir şekli olan ahilik teşkilatı zamanla lonca diye anılmaya başlamış ve Osmanlı İmparatorluğunda da karşılıklı yardımlaşmada öncü, sosyal yardım sisteminin önemli bir parçası haline gelmişlerdir. Yoksula, yabancıya garip ve misafire sofraya kurmak, beslemek gibi temel kuralları bulunan ahilik teşkilatı karşılıklı yardımlaşmayı ve dayanışmayı yaygınlaştırmayı amaçlamaktadır. Teşkilat bunu yaparken doğruluk ve dayanışma gibi sosyal karakterleri bünyesinde barındırmıştır. Loncalar ise, üyelerine yaşlılık, ölüm, sakatlık ve iflas gibi durumda yardımcı olmanın yanı sıra mahalle ve kentlerde sosyal yardımın örgütlenmesine yönelik sandıklar kurmuşlardır. Bu sandıklara nadir de olsa günümüzde de rastlanmaktadır. Özetle geçmişte loncalar günümüzdeki sosyal güvenlik kurumlarınca yürütülen sosyal yardım faaliyetlerinin benzerini yürütmüşlerdir.¹²⁵

Osmanlı İmparatorluğu'nda kimsesiz ve hayat boyu kendi geçimini sağlayamayan kişilere verilen "muhtacın maaşı" olarak adlandırılan uygulama da sosyal yardım alanında önemli bir yere sahiptir. Daha sonraları Tanzimat dönemi ile birlikte bu maaş Maliye bütçesinden ödenmeye başlamış, meşrutiyet döneminde ise kapsamı daha da genişletilerek dul ve yetimler de sisteme dâhil edilmiştir.¹²⁶

Osmanlı İmparatorluğunun son dönemlerine 19. yüzyılda da Dersaadet ve Vilayet Belediye Kanunları çıkartılarak belediyelere sosyal yardım alanında görevler yüklenmiştir. Bahse konu kanunlara istinaden sakat çocukların tedavisi, dilenciliğin önlenmesi, yoksullara yönelik hastaneler açılması gibi faaliyetler yürütülmüştür.¹²⁷

Savaş sırasında askerlerin ihtiyacını karşılayan, afet durumlarında ilk müdahalede bulunan ve yoksullara yardım eden 11 Haziran 1868 tarihinde kurulan "Osmanlı Yaralı ve Hasta Askerlere Yardım Cemiyeti", 1877'de "Osmanlı Hilali Ahmer Cemiyeti", 1923'de "Türkiye Hilaliahmer Cemiyeti", 1935'te "Türkiye Kızılay Cemiyeti" ve son olarak da 1947'de "Türkiye Kızılay Derneği" adını alan "KIZILAY" günümüzde de sosyal yardım hizmetlerini sürdürmektedir.¹²⁸ Savaşta ebeveynlerini

¹²⁵ ÖZDEMİR, İ.M., Küreselleşme Sürecinde Türkiye'de Sosyal Devlet ve Sosyal Hizmetler, s.106; ASKER, s.33; ASLANER, s.65-66.

¹²⁶ HACİMAHMUTOĞLU, 2009, s.68.

¹²⁷ HACİMAHMUTOĞLU, s.68; ASKER, s.33.

¹²⁸ <http://www.kizilay.org.tr/kurumsal/sayfa.php?t=-Kurumsal-Tarihcemiz>, E. T. 30.08.2011; TUNÇ, s.55.

kaybetmiş kimsesiz çocuklara hizmet etmek üzere 1917 yılında kurulan Himaye-i Eftal Derneği 1935 yılında Çocuk Esirgeme Kurumu adını almıştır.

1941 yılında askerlik hizmetinde bulunan kişilerin muhtaç durumda bulunan ailelerine yardım yapmak amacıyla 4109 sayılı Asker Ailelerinden Muhtaç olanlara Yardım Hakkında Kanun'un yürürlüğe konulması ile askerler ailelerinin ihtiyaçlarının giderilmesi noktasında sosyal yardım hizmeti verilmiştir.¹²⁹

Türkiye'de sosyal yardımların gelişimine baktığımızda 1976 yılına kadar gönüllülük esas çerçevesinde geliştiği görülmektedir. Gelişimi kısıtlı ve geç olan sosyal yardımlar ilk önce terör mağdurlarına, gazilere ve şehit yakınlarına yönelik olarak yapılmıştır. Fakat 1976 yılında halk arasında 65 aylığı olarak bilinen 2022 sayılı Kanun çıkartılarak 65 yaşın üzerindeki muhtaç, kimsesiz ve güçsüz kişilere aylık bağlanması ve bunun tamamen devlet eliyle yapılması ilk modern ve hak temelli sosyal yardım programı olarak karşımıza çıkmaktadır. Hak temelli olmasının yanında kanunda kimsesiz olması şartı konması yine sosyal yardım alanında ilk sorumluluğun aileye yüklendiğinin de açık kanıtıdır. Bu da Marshall'ın ortaya attığı yurttaş temelli vatandaşlık olgusuna ters düşmektedir. Ayrıca kanunda geçen kimsesizlik tanımının kriteri de açıkça belirtilmemiştir.¹³⁰

Milli Eğitim Bakanlığı'nın 1982 yılında muhtaç durumdaki öğrencilere yönelik olarak uygulamaya koyduğu parasız yatılı ve burs hizmeti vermesi; Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü'nün öncelik muhtaç çocuklar olmak üzere ayni ve nakdi yardım vermesi; Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne sosyal yardımda bulunma izni verilmesi ile sosyal yardım sisteminin kurumsal temelleri atılmış ve sosyal yardımlar bugünkü anlamına yaklaşmıştır. Yine bu kurumlar dışında Sosyal Yardımlaşma ve Teşvik Fonu Genel Sekreterliği'nin kurularak tüm yurt çapında örgütlenmesi ile sosyal yardımların kurumsallaşması devam etmiştir. Ayrıca yükseköğretimde okuyan öğrencilere yönelik olarak burs ve konaklama hizmeti sağlayan Yükseköğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu (YURTKUR)'nun faaliyetleri, il özel idareleri ve belediyelerce yürütülen sosyal yardım

¹²⁹ http://www.ankarascek.gov.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=87&Itemid=128, E.T.21.08.2011.

¹³⁰ METİN, Onur, "Sosyal Politika Açısından AKP Dönemi: Sosyal Yardım Alanında Yaşananlar", *Çalışma ve Toplum*, 2011/1, s.185-87.

faaliyetleri sosyal yardımlara ilişkindir.¹³¹ Bu kurumların sosyal yardımlara ilişkin çalışmalarına hizmetlerin sunum düzeyi kısmında daha ayrıntılı olarak değinilecektir.

1.1.7. Sosyal Destek Kavramı

Günümüz toplumlarında kişiler arasındaki sosyal ilişkilerin gün geçtikçe değiştiği kaçınılmaz bir gerçektir. Eski toplumlarda yaşayan insanlar birlikçi, bütünlükçü, paylaşımcı ve biz merkezli hareket ederek ailelerinden, arkadaşlarından ve komşularından gereken sosyal desteği almaktaydılar. Ama günümüzde ise bu tür biz merkezli ilişkilerin yerini ben merkezli ilişkiler olarak paylaşımcılık, birliktelik ve dayanışma gibi kavramlar önemini yitirmeye başlamış, yerini kopuk ve izole edilmiş ilişkiler ve bireysel sorumluluk almıştır. İnsanın hayata tutunması hayattan zevk alması geleceğe umutla bakması ve en önemlisi başarılı olabilmesi için her zaman fiziksel ve ruhsal destekleri kapsayan sosyal desteğe ihtiyacı vardır. Artık önemini yitiren aile, komşuluk, arkadaşlık gibi gayri resmi sosyal destek veren kurumsal yapılar yerini daha kurumsal ve resmi bazda hizmet veren olgular almaya başlamıştır.¹³²

Sosyal destek kavramının çok çeşitli tanımları yapılmaktadır. Şahin, sosyal desteği, *“zor durumda ya da sıkıntı içinde olan bireye, aile üyelerinin, akrabalarının, arkadaşlarının yanı sıra diğer toplumsal ilişkilerin sağladığı veya sağlayacağı destek kaynakları”*¹³³ şeklinde tanımlarken; Karpat, *“Bireyin stresle yaşamsal sorunlarla başa çıkması konusunda başkalarını (arkadaşların, aile üyelerinin, kendi kendine yardım grubu üyelerinin, kamu kuruluşlarının v.b.) sağladığı her türlü destek”*¹³⁴ olarak tanımlanmaktadır.

Söz konusu kavramının ilk kullanımına kendi kendine yardım grupları diye adlandırılan topluluklarda rastlanmaktadır. Daha sonraları gelişen ve yaygınlaşan kavram, öncelikle sağlık bilimleri olmak üzere, sosyal bilimler ve onun alt dalları olan

¹³¹ HACİMAHMUTOĞLU, s.69-70.

¹³² ERMİŞ, Binay Bilge, “Bir Sosyal Destek Kaynağı Olarak Aile”, **V.Aile Şurası Aile Destek Hizmetleri Bildirileri**”, 05-07 Kasım 2008, Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Y.No: 137, Ankara, s.11.

¹³³ SÖNMEZAY, Hamide, Lise Öğrencilerinde Zorbalığın İletişim Becerileri ve Algılanan Sosyal Destek İle İlişkinin İncelenmesi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi), Ankara, 2010, s.57.

¹³⁴ KARPAT, Deniz, Yaygın Gelişimsel Bozukluk Tanısı Alan Çocukların Ebeveynlerinin Yaşadığı Yas Tepkilerinin, Evlilik Uyumlarının ve Sosyal Destek Algılarının İncelenmesi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi), İzmir, 2011, s.33.

sosyoloji, psikoloji, rehberlik gibi alanlarda kullanılmaya başlamıştır. Kavramın temeli Kurt Lewin'in bazı çalışmalarına dayanmaktadır. 1967 yılında Kurt Lewin, sosyal desteği psikolojik çevre içerisinde ele alarak insanın psikolojik çevresinin davranışları olumlu ya da olumsuz etkilediğini bundan dolayı da davranışları olumlu hale getirmek için psikolojik çevrede bir takım değişiklikler yapmanın gerekliliğini vurgulamıştır. 1974 yılında Caplan, sosyal desteğin fiziksel ve psikolojik bütünlük içerisinde ele alınması gerektiğini savunmuştur. 1985 yılında Cohen, Mermelstein ve arkadaşları kavramın olumlu ve olumsuz etkilerinin olabileceğini ileri sürmüşlerdir.¹³⁵

House, sosyal desteği araçsal, duygusal, bilgisel ve değer destekleri olarak dörde ayırmıştır. Buna göre duygusal destek (saygı desteği), kişinin diğer kişiler veya toplum tarafından sevildiğini, sayıldığını, kabul gördüğünü hissetmesi anlamına gelmektedir. Böylece kişinin kendine olan özgüveni gelişecektir.¹³⁶ Bilgisel destek, ortada olan sorunun tanımlanması ve çözüm önerileri sunulması olarak ifade edilmektedir. Genellikle öğüt verme ve rehberlik hizmetlerine ilişkin tekniklerden yararlanır.¹³⁷ Araçsal destek ya da maddi destek olarak da adlandırılan işlevsel destek, parasal yardım ve ihtiyaç duyulan hizmetlerin sağlanmasını ifade eden bu destek türü, insanların psikolojik olarak rahatlamasında önemli etkiye sahiptir.¹³⁸ Sosyal arkadaşlık desteği, yaygın destek veya beraberlik desteği olarak da isimlendirilmektedir. Kişinin boş vakitlerini başka kişilerle eğlenerek ya da konuşarak geçirmesi ve stres veren olayları bu süreçte düşünmemesi ve stresten uzaklaşması sürecidir.¹³⁹

Kişiye çevresinden gelen psikolojik ve sosyal desteklerin tümü olarak adlandırılan sosyal desteğin bir çok işlevi bulunmaktadır.¹⁴⁰ Bunlar;

¹³⁵ SÖNMEZAY, s.56-57.

¹³⁶ KÖSE, Esra, Yurtta Kalan ve Ailesiyle Birlikte Yaşayan Lise Öğrencilerinin Yalnızlık ve Sosyal Destek Düzeylerinin İncelenmesi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi), İzmir, 2009, s.15; ERKAN, Gönül, "Özürlülerle Sosyal Hizmet Uygulamaları", **V.Aile Şurası Aile Destek Hizmetleri Bildirileri**", 05-07 Kasım 2008, Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Y.No: 137, Ankara, s.34; KARPAT, s.34; SÖNMEZAY, s.59.

¹³⁷ KARPAT, s.34; KÖSE, E., s.15; SÖNMEZAY, s.59.

¹³⁸ TORUN, Alev, Tükenmişlik, Aile Yapısı ve Sosyal Destek İlişkileri Üzerine Bir İnceleme, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul, 1995, s.24; KARPAT, s.34; KÖSE, E., s.16; SÖNMEZAY, s.59-60.

¹³⁹ KARPAT, s.35.

¹⁴⁰ SÖNMEZAY, s. 60.

- Kişilere malzeme ve hizmet desteği sağlayarak kişinin psikolojik olarak rahatlamasını sağlamak,
- İnsanlara sorunlar karşısında başa çıkma yöntemlerini öğretmek,
- İnsanların kişisel gelişim ve performanslarına olumlu katkılarda bulunmak,
- Kriz anında insanların stresinin en alt düzeye inmesine yardımcı olmak şeklindedir.¹⁴¹

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumunca 28.09.1986 tarihinde Sosyal ve Ekonomik Destek Yönetmeliği¹⁴² çıkartılarak, yardıma muhtaç durumda bulunan kişilere ve ailelerine yapılacak ayni ve nakdi yardım yapılması öngörülmüştür. Yönetmelikte yapılacak sosyal ve ekonomik destek hizmetlerin kişinin yaşadığı bölgenin sosyo-ekonomik özellikleri göz önüne alınarak ve kaynakların yeterliliği ölçüsüne yapılacağı hüküm altına alınmıştır.¹⁴³

Sosyal ve ekonomik destekten yararlanacak olanlar yönetmeliğin 6. maddesinde düzenlenmiş olup, 5. maddesinde korunmaya muhtaç çocuğa ve ailesine, muhtaç sakata ve muhtaç yaşlıya destek sağlamada öncelik tanınacağı belirtilmiştir.¹⁴⁴

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na yürütülen sosyal destek faaliyetlerinde sosyal güvenlik sisteminin boşluklarını dolduracak şekilde ve kişilerin kendi kendilerine yetebilecekleri hale gelebilecek şekilde hizmet sunulması ilke olarak kabul edilmektedir. Kurumca yapılacak sosyal ve ekonomik destekler geçici ayni-nakdi destekler,¹⁴⁵ 1 yıl süreli nakdi destekler¹⁴⁶ ile uzun süreli nakdi desteklerdir.¹⁴⁷

¹⁴¹ TORUN, s.24; KARPAT, s.34; KÖSE, E., s.16; SÖNMEZAY, s.59-60.

¹⁴² R.G. 19235; Değişik : 15.04.2011, R.G. 27906/1.md.

¹⁴³ <http://schek.gov.tr/ayni-ve-nakdi-yardimlar.aspx>, E.T. 21.09.2011.

¹⁴⁴ Bkz. SHÇEK Sosyal ve Ekonomik Destek Yönetmeliği md.5-6; <http://schek.gov.tr/ayni-ve-nakdi-yardimlar.aspx>, E.T.21.09.2011.

¹⁴⁵ Ayni destekler, yiyecek, giyecek, yakacak, kırtasiye, tıbbi araç-gereç ile rehabilitasyon amaçlı protez araç gereçleri gibi mal ve malzeme yardımlarını kapsamaktadır.

¹⁴⁶ Nakdi destekler, kişinin ihtiyacına göre yapılan para yardımını kapsamaktadır. Yapılacak destek tutarları en yüksek devlet memuru aylığı üzerinden hesap edilmekte olup, yardım miktarları yönetmeliğin 17. maddesinde belirtilmiştir.

¹⁴⁷ Bkz. SHÇEK Sosyal ve Ekonomik Destek Yönetmeliği md.5; <http://schek.gov.tr/ayni-ve-nakdi-yardimlar.aspx>, E.T.21.09.2011.

Sosyal ve Ekonomik Destek Yönetmeliğinin 4. maddesinde sosyal hizmet kuruluşlarının “2828 sayılı kanunun amacına ve belirtilen esaslarına uygun faaliyette bulunan; çocuk yuvaları, yetiştirme yurtları, kreş ve gündüz bakımevleri, huzurevleri, bakım ve rehabilitasyon merkezleri, çocuk ve gençlik merkezleri, kadın veya erkek konuk evleri, toplum veya aile danışma merkezleri, aile danışma ve rehabilitasyon merkezleri ve çok amaçlı sosyal hizmet kuruluşları” olduğu ifade edilmiştir.

Aynı ve nakdi yardım faaliyetlerinde bulunan kamu kurum ve kuruluşları ile gönüllü kuruluşlar arasında koordinasyon ve işbirliği tesis edilerek güç birliği sağlanması da hedeflenmekte olup, belediyelerce ya da sivil toplum kuruluşlarınca yürütülen sosyal destek faaliyetleri çerçevesinde yapılan danışmanlıkların sayısı ve aile bireylerinin sosyal hayata iştiraki gün geçtikçe yükselmektedir.¹⁴⁸

Bugün ise bir takım belediyeler sosyal belediyecek kapsamında ve sosyal destek hizmeti çerçevesinde özellikle kadınlara yönelik tiyatro etkinlikleri ve geziler düzenleyerek günlük hayatın stresinden kadınları uzaklaştırmayı hedeflemektedirler. Ayrıca değişik sivil toplum ve kamu kuruluşlarının da desteğini alarak kadın sığınma evleri açılması sosyal destek hizmetinin en güzel örneğini teşkil etmektedir. Yine sosyal belediyeçilik kapsamında aile eğitim ve danışmanlık birimleri kurularak, bu birimlerce ailelere yönelik psikolojik, hukuki, destek ve eğitim faaliyetleri yürütmektedir. Bakım sürecinde bakımı üstlenen kişinin dinlenmesini, psikolojik rahatlamasını ve kendi sosyal faaliyetleri zaman ayırmasına yardımcı olmak amacıyla sosyal belediyeçilik kapsamında yürütülen evde bakım hizmetleri ile yakacak ve ilaç, tıbbi malzeme dağıtılması da yerel yönetim birimlerince yürütülen bir başka sosyal destek faaliyetine örnektir.¹⁴⁹

1.1.8. Sosyal Yardım, Sosyal Hizmet ve Sosyal Destek Kavramlarının Karşılaştırılması

Yukarıda açıklanmaya çalışılan sosyal hizmetler ile sosyal yardımlar birbirinin içine geçmiş bir görüntü sergilemektedir. Her ne kadar böyle bir görüntü sergilense de

¹⁴⁸ TONGUÇ, Ayşe Hacer ve AKŞENER, Ayşe, “Aile Destek Hizmetleri Yerel Yönetimlerin Rolü ve AKDEM Örneği”, **V.Aile Şurası Aile Destek Hizmetleri Bildirileri**”, 05-07 Kasım 2008, Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Y.No: 137, Ankara, s. 86.

¹⁴⁹ TONGUÇ - AKŞENER, s.85-86; BEŞPINAR, İnci, “Yerel Yönetimlerin Aile Destek Hizmetleri Çalışmaları: Kadıköy Belediyesi Örneği”, **V.Aile Şurası Aile Destek Hizmetleri Bildirileri**”, 05-07 Kasım 2008, Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Y.No: 137, Ankara, s. 26; ŞAHİNÖZ vd., s.39-109.

aralarında farklılıklar bulunmaktadır. Sosyal hizmetler ile sosyal yardımlar arasındaki en belirgin farklılık sunum şekliyle alakalıdır. Sosyal hizmetler bir program bütünlüğünde hizmet üretimi olarak karşımıza çıkmakta iken, sosyal yardımlar daha çok muhtaç insanların acil ayni ve nakdi ihtiyaçlarının giderilmesini kapsamaktadır. Bir diğer farklılık ise, sosyal yardımların sadece devlet bütçesinden karşılanmasına karşılık sosyal hizmetler alanında devletin, sivil toplum kuruluşları, özel sektör ile daha sıkı bir işbirliğinde çalıştığı gözlenmektedir. Ayrıca, sosyal hizmetlerin sunum düzeyi daha geniş kapsamlı ve daha geniş kitleleri hedef almakta iken sosyal yardımların hedef kitlesi ve kapsamı daha dardır.¹⁵⁰

Sosyal yardımlar, ayni ve nakdi yardımları ifade ederken, sosyal destek kavramı maddi yardımların yanında daha çok duygusal, bilişsel, hukuki ve psikolojik destekleri ifade etmektedir. Bunun yanında sosyal desteğin, sosyal yardım ve sosyal hizmete göre kişilerin kişisel gelişim ve performanslarına katkıları daha fazladır. Sosyal desteğin özellikleri, sosyal yardım ve sosyal hizmetlerin içerisinde yer almakta olup, sosyal destek, sosyal yardım ve sosyal hizmetin spesifik bir alanı görünümündedir. Yani sosyal destek kavramı daha dar kapsamlıdır.¹⁵¹

¹⁵⁰ ASKER, s.21.

¹⁵¹ http://www.sosyalsiyaset.net/documents/sosyal_bilimin_konusu.htm, E.T. 11.02.2012.

İKİNCİ BÖLÜM

DEVLETİN DÖNÜŞÜMÜ VE YERELLEŞME EĞİLİMİ

2.1. SOSYAL DEVLET VE DEVLETİN DEĞİŞEN KONUMU

Sanayi Devrimi ile birlikte toplumsal yapının dönüşmesi, kentleşmenin artması, işçi sınıfının doğması, giderek artan yoksulluğu önlemede eski dönemin sosyal kurumları olan aile, hayır kurumları ve diğer yardım örgütlerinin yetersiz kalması gibi nedenlerle kötüleşen yaşam ve çalışma koşullarına ve sosyal yaşama devletin müdahalesini zorunlu kılmıştır.¹⁵² 19. yüzyılın ortalarından itibaren ilk uygulamaları ortaya çıkan sosyal devlet anlayışında insanlara askerî düzeyde yaşam sağlama hedefiyle çeşitli programlar uygulamaya konmuştur. Devletin sosyal haklara yönelik uygulamaları sayesinde daha yaygın olarak insanlar sosyal ve siyasal hayata katılarak hayatlarını devam ettirmeye başlamışlardır. İnsanların siyasal sisteme katılması sağlanarak, onların sistemden uzak kalması ve yabancılaşması önlenmiş, daha demokratik bir ortamın sağlanmasına katkıda bulunulmuştur.¹⁵³

Avrupa’da eğitim, sağlık, istihdam alanında birçok sorunu çözmüş olan sosyal devlet uygulamaları, sosyal adalet ve kamu yararı gerekçesine dayandığı yoğun devlet merkezli müdahalenin toplumdaki bütün kurumları kapsamaları dolayısıyla doğuş amacından uzaklaşmıştır. Devletlerin özgürlüğe yaptığı müdahalelerle toplumda ve ekonomide belirleyici güç olması ve milli gelirden % 40'lara % 50'lere varan pay ayırması, ekonomik bunalımların da etkisiyle sosyal devletin tartışılmasına neden olmuş, hatta bittiği yönündeki söylemleri beraberinde getirmiştir. Buna paralel olarak devletin küçültülmesi, deregülasyon, özelleştirme gibi yeni kavramların ortaya

¹⁵² ÖZDEMİR, Süleyman, “*Sosyal Refah’ın Sağlanmasında Yeni Bir Anlayış: “Refah Karması” ve Sosyal Refah Sağlayıcı Kurumlar*”, **Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi**, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi, S.48, s.101.

¹⁵³ BULUT, Nihat, “*Küreselleşme: Sosyal Devletin Sonu mu?*”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.52, S.2, Y.2003, s.180-181; AKTEL, Mehmet, **Küreselleşme ve Türk Kamu Yönetimi**, Asil Yayın Dağıtım, Ankara, 2003, s.34-37.

çıkmasına neden olmuştur.¹⁵⁴ Özellikle 1970’li yılların sonlarından itibaren neo-liberalizmin yaygınlaşması ile devletin fonksiyonlarında da bir takım değişimler meydana gelmeye başlamıştır.¹⁵⁵ Bu süreçle birlikte, özellikle 1989 yıl sonrasında hız kazanan küreselleşme ile kapitalizm yeniden yapılanma sürecine girmiştir.¹⁵⁶

2.1.1. Küreselleşme ve Devletin Dönüşümü

Küreselleşme olgusunun devletlerin ve toplumların siyasi yapısı, yönetimi, ekonomik politikaları, sosyal ve kültürel dinamikleri üzerinde etkide bulunduğu bilinen bir gerçektir. Özellikle ulus devletin savunduğu merkezden yönetimi reddeden ulusüstü ve ulusaltı yönetim biçimlerini ortaya çıkaran küreselleşme ulus devleti baskı altına alarak değişime zorlamıştır. Bu baskıcı süreç altına giren ulus devlet, geleneksel yönetim anlayışında ve yapısında bir takım değişiklikler meydana getirmeye başlamıştır. Demokrasi, özgürlük, insan hakları gibi kavramlar küreselleşme süreci ile birlikte gündeme otururken, ulus devlette, demokratik, saydam, esnek, hesap verebilir olmadığı gibi konularda eleştirilere maruz kalmıştır. Bu çerçevede artık devletin küçültülmesi, özelleştirme, deregülasyon ve sosyo-ekonomik politikalarda değişimler ülkelerin ve yönetimlerin temel plan ve stratejileri haline getirilerek ulus devletin savunduğu geleneksel politikalar terk edilmeye başlanmıştır. Bütün dünyada ve her alanda etkisini hissettiren küreselleşme, ulus devletin elinde tuttuğu gücü yerel birimlere devretme eğilimi içine sokmuştur. Devlet artık güvenlik, savunma, adalet ve bazı hizmet sunumları hariç diğer alanlarda geri çekilmeye başlamıştır.¹⁵⁷ Devletin örgütlenmesinde hiyerarşisinde, yapısında, yönetiminde ve hizmet sunum biçimlerinde değişiklikler meydana gelmiş, kamu yönetimi katılımcılık, hesap verebilirlik ve şeffaflaşma sürecine girmiştir.¹⁵⁸

¹⁵⁴ BULUT, Nihat, “Küreselleşme: Sosyal Devletin Sonu mu?”, s.180-181; AKTEL, **Küreselleşme ve Türk Kamu Yönetimi**, s.34-37.

¹⁵⁵ ÖZDEMİR, S., “Sosyal Refah’ın Sağlanmasında Yeni Bir Anlayış: “Refah Karması” ve Sosyal Refah Sağlayıcı Kurumlar”, s.101.

¹⁵⁶ BULUT, N., “Küreselleşme: Sosyal Devletin Sonu mu?”, s.180-181.

¹⁵⁷ GÜL, Hüseyin ve MEMİŞOĞLU, Dilek, “Yapısal Değişim Sorunu Çerçevesinde Yönetimsel Reform”, M.Akif Çukurçayır ve Gülise Gökçe (der.), **Kamu Yönetiminin Yapısal ve İşlevsel Sorunları**, Çizgi Kitapevi, Konya, 2007, s.94.

¹⁵⁸ KÖSE, H. Ömer, “Küreselleşme Sürecinde Devletin Yapısal ve İşlevsel Dönüşümü”, **Sayıştay Dergisi**, S.49, s.3-4; TEMİZEL, Handan, “Neoliberal Politikalar Doğrultusunda Türkiye’de Devletin Yeniden Yapılanması, Küresel Sistemle Bütünleşme Sorunları”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler

Dünyanın tek bir mekân olarak algılandığı ve küçüldüğü anlamına gelen küreselleşme süreci ile uluslar arası ve kıtalararası yatırım engelleri aşılmaya başlamış, çok uluslu şirketlerin sayısında ve kapasitesinde meydana gelen büyüme, yerli-yabancı, kamu-özel kimlikleri giriftleştirmiştir.¹⁵⁹ Çok taraflı üretim, ticaret ve finansal ilişkiler de aynı bölge içerisinde yer alan ülkeleri güç birliği ve yoğun bölgesel ilişkiler içerisine girmesine neden olmuş yani bölgeselleşme ve entegrasyon hareketleri uluslar arası ekonominin gelişmesi ve çok uluslu şirketlerin yaygınlaşması ile üretimin ulusal sınırlar dışına çıkmasını hızlandırmıştır. Uluslararası yatırım ve üretimin kaynağını teşkil eden çok uluslu şirketler, üretim ve pazarlama alanında yatay ve dikey bütünleşmeyi sağlayarak ekonomik ve sosyal sistemler arasında köprü görevi görmüştür. Küreselleşme devletlerin ideolojik ve ekonomik yapısına etkide bulunarak devletleri piyasa temelli değişime zorlamıştır. 1980'li yıllara doğru makro ekonomik politikalarda keynesci anlayıştan neo-liberal anlayışa pazar ağırlıklı çözümlere, serbest ticarete doğru bir dönüşüm sürecine girildiği gözlemlenmektedir. İdeolojik değişimin teknolojik değişimi beraberinde getirmesinin ardından piyasanın rolünü arttıran ve devletin rolünü azaltan politika değişimleri meydana gelmiştir.¹⁶⁰

2.1.2. Neo-liberal Düşünce ve Sosyal Devletin Dönüşümü

Küreselleşme süreci devletleri ekonomik çerçevede belirli kalıplara sokmaya çalışan onlara yön veren ve onları zorlayan bir süreçtir. Bu süreçle birlikte gelişmiş ülkeler teknolojik üstünlüklerini korumak, kâr getiren alanların önündeki engelleri kaldırmak, uluslararası sermayenin dolaşımını kolaylaştırmak ve bu alanda gerekli güvenlik tedbirleri olarak bir takım görev ve sorumluluklar üstlenmişlerdir. Gelişmekte olan ülkeler ise, serbest bölgeler, yüksek faizler, aşırı mevduat garantileri ve özelleştirme gibi uygulamalarla bir yanda sermaye girişini kolaylaştırırken diğer yandan da çalışanların taleplerini duymazdan gelerek veya bastırarak sermaye karlarını artırmaya çalışmışlardır. Küreselleşmenin ekonomik yapıya bu şekilde yansıyan etkisi devletleri yoğun bir rekabete ve yarış içine itmekte ve söz konusu ülkeler uluslararası

Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Konya, 2007, s.87; KÖSE, H. Ömer, “*Yerel Yönetim Algusu ve Küreselleşme Sürecindeki Yükselişi*”, *Sayıştay Dergisi*, S.52, s.22-23.

¹⁵⁹ TEMİZEL, s.87; KÖSE, H. Ö., “*Küreselleşme Sürecinde Devletin Yapısal ve İşlevsel Dönüşümü*”, s. 3-4.

¹⁶⁰ KÖSE, H. Ö., “*Küreselleşme Sürecinde Devletin Yapısal ve İşlevsel Dönüşümü*”, s.7-8; AKTEL, *Küreselleşme ve Türk Kamu Yönetimi*, s.154, 157.

sermayenin ortaya çıkardığı ilkeler çerçevesinde hareket etmeye zorlanmaktadır. Bu rekabet ve yarış ortamı içerisinde gelişmekte olan ülkelerin en kolay şekilde vazgeçecekleri alan sosyal devletin aracı olan sosyal politikalar ve onlara ayrılan kaynak ve harcamalardır.¹⁶¹

Görülüyor ki böyle bir gelişme sosyal devlet ilkelerinin kısıtlanmasına yeni liberal devlet ilkelerinin yerleşmesine neden olmaktadır. Neo-liberal anlayışa göre, kendiliğinden oluşan piyasa mekanizması sayesinde adil ve özgür bir toplumun yaratılacağı öne sürülmektedir. Başka bir deyişle mülkiyet esas alan yasalar toplumu biçimlendirecektir. Sosyal devlet ise topladığı vergilerle iç ve dış güvenliği sağlayacak, adalet sistemini işletecek ve hukukun üstünlüğü ilkesini uygulayarak sınırlı görevlere bürünecektir.¹⁶²

Neo-liberal anlayışın bireysel özgürlüğe verdiği değer küçümsenemeyecek kadar önemlidir. Ancak ekonomik açıdan bakıldığında dar gelirlileri, yoksulları, vasıfsız insanları acımasız rekabet ortamları içerisinde kendi kaderleriyle baş başa bırakmaktadır. Başka bir ifadeyle, küreselleşme ve onun tamamlayıcısı ekonomik yaklaşım olan neo-liberalizm, yoksulları ezilenleri, ekonomik gücü olmayan vasıfsız insanları siyasal ve sosyal alanın dışına iterek dışlamaktadır. Bu durum da sosyal devlet anlayışının ciddi anlamda geriletildiğinin en önemli göstergesidir.¹⁶³

Neo-liberal anlayış, özgür bir birey, özgür bir piyasa, sınırlandırılmış devleti savunarak sosyal devlete bir takım eleştirilerde bulunmuştur. Bu anlayışa göre sosyal devlet, ekonomik hayata dolaylı ya da doğrudan etkide bulunarak bireylerin girişim özgürlüğünü sınırlamakta, bu ise haksız rekabeti doğurmaktadır. Ayrıca, kamu hizmetleri verimsiz ve pahalı üretilerek kaynak israfına neden olmaktadır. Özelleştirme ve deregülasyon yapılarak devletin elinde bulunan merkezi gücün yerel nitelikteki birimlere dağıtılması gerekmektedir. Kamusal hizmetin tarafı olan vatandaş bir müşteri

¹⁶¹ TOK, Nafiz, “Küreselleşme ve Ulus-Devletin Dönüşümü”, Mehmet Özel ve Veysel Eren (der.), **Devletin Dönüşümü ve Yeni Dönem Kamu Yönetimi**, Çizgi Yayınevi, Konya, 2008, s.23-25; BULUT, N., “Küreselleşme: Sosyal Devletin Sonu mu?”, s.189-190; EREN, Veysel, “Devletin Yapısında ve İşlevlerinde Değişim –Yönetel ve Siyasal Liberalizasyon-”, Mehmet Özel ve Veysel Eren (der.), **Devletin Dönüşümü ve Yeni Dönem Kamu Yönetimi**, Çizgi Yayınevi, Konya, 2008, s.64-65.

¹⁶² BULUT, N., “Küreselleşme: Sosyal Devletin Sonu mu?”, s.189-190.

¹⁶³ DUMAN, M. Zeki, “Neo-liberal Küreselleşmenin Zaferi”, **Uluslar arası İnsan Bilimleri Dergisi**, C.8, S.1, Y.2001, s.665-700; BULUT, N., “Küreselleşme: Sosyal Devletin Sonu mu?”, s.189-190.

gibi algılanarak hizmetlerde ücretlendirmeye gidilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Ancak fakirlerle, alım gücünden yoksun kişilerin kupon vb. yöntemlerle desteklenmesine yani mali desteğin yoksula sağlanarak piyasadan alışveriş yapmasına zorunluluk durumlarında ve geçici olmak kaydıyla olur verilmektedir. Neo-liberal anlayış, kamu hizmeti anlayışını işletmeci bir anlayışa dönüştürerek sosyal devletin küçültülerek daha piyasacı bir şekilde bürünmesine neden olmaktadır.¹⁶⁴

Sosyal devletin sosyal harcamalarının yoksul kesimler arasında haksız kazanç sağlamalarına neden olduğu savunulmaktadır. Artık devlet bu yeni anlayışa göre piyasa ekonomisinin ilkelerini benimsemelidir. Ancak bu piyasa ekonomileri sayesinde refahın sağlanacağı düşünülmektedir. Neo-liberaller 1970'lerin sonuna doğru devlet ve sivil toplum örgütlerinin sınırlarını çizerek sivil toplum kuruluşlarını devlet karşısında öne çıkarmışlardır.¹⁶⁵ Sivil toplum kuruluşlarında sosyal devletin bazı sorumluluklarını üstelenmesi gerektiği savunulmuştur.

2.1.3. Küreselleşme, Kamu Yönetimindeki Değişim ve Yerelleşme Eğilimleri

Küreselleşme, ulus devlet ve merkezîyetçi yapıya karşı çıkarak farklılaşmayı, çoğulculuğu savunan uluslarüstü bölgesel entegrasyonları güçlendirerek yerelde değer yaratmayı amaçlayan bir süreçtir. Uluslar üstü sermayeye sınırsız yetki tanıyan ulus devleti sınırlandıran bu süreç, kamunun yaptığı ne kadar hizmet varsa bunları sorgulayan ve değerlendiren bir anlayıştır. Söz konusu anlayış, ulus devlette yer alan kamu örgütlerinin bir takım yetkileri uluslararası örgütlere veya ulus-altı yani yerel nitelikteki birimlere ve sivil toplum kuruluşlarına devredilmesini savunur. Böylece merkezi hükümetin sorumlulukları ve işlevleri azaltılarak başka bir deyişle devletin rolü kısıtlanarak, geri kalan ve yeni belirlenen alanlarda daha etkin çalışması hedeflenmektedir. Bu sürece girilmekle artık kamu yönetimi küçülmekte ülke içindeki ve dışındaki devletin etkinliği azalmaktadır. Ulus devletin sorumluluk alanı içinde yer

¹⁶⁴ BİLECEN, Halil, “Neo-Liberalizm ve Yerel Yönetimler Ekseninde Subsidairite İlkesine Bir Bakış: Avrupa Birliği Örneği”, USAK Stratejik Gündem, <http://www.usakgundem.com/makale/55/neo-liberalizm-ve-yerel-y%C3%B6netimler-ekseninde-subsidairite-%C4%B0lkesine-bir-bak%C4%B1%C5%9F-avrupa-birli%C4%9Fi-%C3%B6rne%C4%9Fi-.html>, E.T. 09.12.2010; KÖSE, H. Ö., “Yerel Yönetim Olgusu ve Küreselleşme Sürecindeki Yükselişi”, s.22-23; TEMİZEL, s.90-91. EREN, s.52-53.

¹⁶⁵ TEMİZEL, s.90-91.

alan savunma, ekonomik yönetim gibi pek çok alanda yapılan düzenlemeler ulus-üstü kuruluşlar ya da bölgesel düzeydeki siyasi ve ekonomik birliklere göre belirlendiğinden devletin ekonomik ve sosyal politikalar alanındaki tekeli de sona ermektedir. Kamu-özel sektör sınırları ortadan kalkmakta, performansa dayalı bütçe, esnek çalışma, sözleşmeli personel sistemi, yönetim uygulamaları benimsenmektedir.¹⁶⁶

Devlet, kamu işletmeciliği modeli çerçevesinde ekonomik alanda etkinlik, verimlilik, rekabet, özel sektörün önünün açılması gibi ilke ve anlayışları ortaya çıkarmıştır. Etkinlik ve verimlilik gibi ilkelerin kamu yönetimi üzerinde etkili olmaya başlamasıyla yeni kurumsal düzenlemeler de beraberinde gelmiştir. Buna istinaden kamu yönetiminde birçok bakanlığın sayısı azaltılmış, çeşitli hizmet alanları yeniden yapılandırılarak yeni bakanlıklar kurulmuş, hizmetlerin sunum düzeyi bazı birimlerce bölüşülmeye başlanmıştır.¹⁶⁷

Özetle 1980’li yılların başından itibaren yaşanan küreselleşmeye, ulus devlet, sosyal devlet ve kamu yönetimi anlayışında yaşanan köklü değişikliklere koşut olarak, kamunun hizmet alanları daraltılmış, ulus devlet bir takım görev ve yetkilerini ulusüstü kuruluşlara ya da yerel yönetimlere veya sivil toplum kuruluşlarına devretmiştir. Bu devir sürecinin etkisi ile birlikte piyasa, birey ve sivil toplum kavramları gündeme gelmiştir. Neo-liberalizm, çağdaş muhafazakârlık, yeni kamu yönetimi anlayışı olarak nitelendirilen bu yeni sav, sosyal ve ekonomik problemlerin sosyal devletten kaynaklandığını ileri sürerek sosyal devletin kaynakları verimsiz kullandığı gerekçesiyle küçültülmesi gerektiğini savunmaktadır. Piyasayı öne çıkaran sorunların çözümünde etkin rol oynayacağını düşünen Neo-liberal görüş, kamu hizmetlerinin artık piyasaya, özel sektöre ve sivil toplum kuruluşlarına gördürülmesi gerektiğini öngörmektedir. Bu gelişmeler artık kamu yönetiminin özelleştirme, sivilleştirme, yerelleşme gibi değerler üzerinde yükseldiğinin açık göstergesidir.¹⁶⁸

¹⁶⁶ TEMİZEL, s.92; AKTEL, **Küreselleşme ve Türk Kamu Yönetimi**, s.67-68; EREN, s.81-82.

¹⁶⁷ KÖSE, H. Ö., “*Küreselleşme Sürecinde Devletin Yapısal ve İşlevsel Dönüşümü*”, s.35.

¹⁶⁸ GÜL - MEMİŞOĞLU, s.94-95; AKTEL, **Küreselleşme ve Türk Kamu Yönetimi**, s.67-69.

2.2. SOSYAL DEVLETTE KÜÇÜLME VE SOSYAL HİZMET VE YARDIMLARDA YERELLEŞME EĞİLİMİ

Avrupa ülkelerinde yaşanan petrol krizlerinin etkisi ile devletlerin yüksek istihdam ve vergi politikaları, sosyal devlet kapsamında yapılan sosyal harcamalardaki artışın devletteki büyümeyle ters orantılı olması gibi nedenlerle 1970’li yılların sonlarına doğru sosyal devlet anlayışına yönelik eleştiriler artmış, küreselleşme ve liberal politikalar çerçevesinde, devletin küçültülmesi ve özelleştirilmesi yönündeki politikalar devreye girmeye başlamıştır. Bu süreç, toplumsal dışlanmayı artırmış, işsizlik sorununu ve ücretler arasındaki farklılıkları, gelir dağılımındaki adaletsizliği daha da pekiştirmiştir. Bu kapsamda benimsenen neo-liberal politikaların etkisi ile devletler, öncelikle eğitim, sağlık, güvenlik gibi alanlarda piyasalaştırmacı bir tutum içine girmiş ve sosyal devletin hizmetlerinden olan sosyal hizmet ve sosyal yardımların sunumunda da dönüşümler yaşanmaya başlanmıştır.¹⁶⁹

1970’li yılların sonlarındaki ekonomik ve politik olaylar ile 1980 ihtilali sonrasında izlenen politikalar sonucunda Türkiye’de Özal politikaları doğmuş ve sosyal devletten uzaklaşma süreci başlamıştır. 1970’li yılların ithal ikameci kalkınma modeli, IMF’nin istikrar paketinin 1978 yılında uygulanmaya başlaması, ekonomide yaşanan olumsuzluklar nedeniyle ekonomik yeniden yapılanmaya uygun bir dönem olan 1980’li yıllardan itibaren terk edilmeye başlanmış, Türkiye’nin dışa açık büyüme, dünya ve özellikle AB ile ekonomik bütünleşme hedefine yönelik neo-liberal piyasacı yaklaşımın benimsenmesine yol açmıştır. Bu bağlamda enflasyonu düşürmek, ödemeler dengesi açığını azaltmak ve uzun vadede ihracata yönelik büyüme ile enflasyonu yok etmek, kaynakların etkin dağılımına imkân veren fiyatlandırmanın oluşturulması amacıyla, yeni bir ekonomik politika olan “liberal ekonomik politika” 24 Ocak 1980 kararları ile benimsenerek uygulamaya geçirilmiştir. Liberal piyasacı yaklaşımın uygulanabilmesi için Türkiye, yeni bir kapitalist birikim stratejisi izlemiş ve ücretleri düşük düzeyde tutarak yeni para politikalarına yönelmiştir. Bunun dışında kamunun ekonomideki rolünün azaltılması amacıyla ithalatı korumaya yönelik tedbirler azaltılmış, yerli

¹⁶⁹ SALLAN GÜL, “*Sosyal Devlet Ya da Refah Devleti Nedir?*”, s.80; ÖZDEMİR, S., **Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti**, s.294; AYSAN, Mehmet Fatih, “Küreselleşme Bağlamında Türkiye’de Sosyal Politikaların Dönüşümü”, **Küreselleşen Dünyada Sosyal Hizmetlerin Konumu: Hedefleri ve Geleceği Sempozyumu Sunum Kitabı**, Nisan 2006 – Antalya, Ankara, T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Yay., 2006, s. 269-275.

üretimin dış pazarda rekabet edebilmesi için önündeki engeller –fiyat kontrolleri ve temel malların çoğundaki sübvansiyonlar gibi- kaldırılmış ve bir takım yasal düzenlemelerle yabancı sermaye girişi kolaylaştırılmıştır.¹⁷⁰

1980’li yıllarda etkisini iyice hissettiren 1983 yılında ise Özal hükümetinin iş başına gelmesi ile devletin her kademesinde uygulamaya konulan neo-liberal politika anlayışına göre bir yük gibi görülen sosyal yardım ve sosyal hizmet alanlarından artık devletin çekilmesi, kamu yönetiminin de bu çerçevede yeniden örgütlenerek daha önce devletin yapmış olduğu, sağlık, eğitim, sosyal güvenlik, sosyal hizmet ve sosyal yardımların özel sektörlere yaptırılması gerektiği öngörülmüş ve bu yönde politikalar benimsenmiştir. Dolayısıyla devlet yatırımlarının gerilemesi ile bu alanlarda kamu harcamaları azalma eğilimi göstermiştir.¹⁷¹ Bu bağlamda kurumsal sosyal devlet uygulamalarına alternatif piyasa temelli ya da geçici nitelikli yardım yapan (Fak-fuk-fon gibi) uygulamalar hayata geçirilmiştir.

1990’lı yılların sonlarına doğru güçlenen –IMF, Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) gibi- neo-liberal politikaları savunan küresel aktörler yerleşmeyi de küreselleşme gibi yaşanması gereken kaçınılmaz bir süreç olarak ifade etmişlerdir. Buna göre artık toplumların, piyasa dinamikleri altında yeniden biçimlendirilmesi ve yapılandırılmasını hedef almışlardır. Bu çerçevede devletin belli başlı temel görevleri – güvenlik, adalet gibi- olmalıdır. Devlet sadece bu görevleri yerine getirecek ve bunlardan sorumlu tutulacak, toplumsal yaşama ya da üretim ve bölüşüm gibi piyasa dinamiklerine herhangi bir müdahalede bulunmayacaktır. Devletin çekildiği bu alanlar yerel yönetimlere, özel sektöre ve sivil toplum kuruluşlarına bırakılarak, yönetim kavramı çerçevesinde ademî merkezîyetçi bir yapıya sahip olacaktır. Böylece devlet, daha ademî merkezîyetçi bir yapıya bürünecektir, yeni kamu işletmeciliği reformlarını başlatarak daha etkin, daha katılımcı, şeffaf ve hesap verilebilir olacaktır.¹⁷²

¹⁷⁰ AKTEL, **Küreselleşme ve Türk Kamu Yönetimi**, s.207-210; KARA, U. **Sosyal Refah Devletin Yükselişi ve Düşüşü**, s.231-232; SALLAN GÜL, “*Sosyal Devlet Ya da Refah Devleti Nedir?*”, s.80-81.

¹⁷¹ SALLAN GÜL, “*Sosyal Devlet Ya da Refah Devleti Nedir?*”, s.82; EREN, s.80-81.

¹⁷² ÖZEL, Mehmet, “*Küreselleşme Sürecinde Türk Kamu Yönetimi ve Yeniden Yapılanma*”, Mehmet Özel ve Veysel Eren (der.), **Devletin Dönüşümü ve Yeni Dönem Kamu Yönetimi**, Çizgi Yayınevi, Konya, 2008, s.246; SALLAN GÜL, “*Sosyal Devlet Ya da Refah Devleti Nedir?*”, s.90.

Merkezi yönetim tarafından hizmetin yerelden sunulması ilkesi gereği yerele devredilen sosyal yardım ve hizmetlerin de özelleştirilmesi savunularak, bu alanlarda karar verme, hizmet ve yardım sağlama ile finansman işi de yerel aktörlere devredilmiştir. Böylece yerel yönetimler, üretici belediyeçilikten uzaklaşarak, yeni kamu işletmeciliğini benimseyerek rekabete açılmaya ya da ihaleci yöntemleri kendilerine araç edinerek hizmetleri piyasa mekanizmalarından satın almaya başlamışlardır.¹⁷³ 65 yaş aylığı olarak bilinen 65 yaşını doldurmuş muhtaç, güçsüz, sakat vatandaşlara yapılan yardımların yapılmasında 1983 yılında yapılan değişiklik ile “muhtaçlığın ispatı” şartı getirilmiş ve bu ispatın belediyelerden veya muhtarlardan alınacak belgelerle olacağı hüküm altına alınmıştır. 1992 yılında yapılan başka bir değişiklik ile bu yetki il ve ilçe heyetlerine verilmiştir. Bu örnekler, Sosyal yardımlarda yaşanan dönüşümün ve sosyal yardıma ilişkin yerel yönetimlere aktarılan görevlerin ve yetkilerin göstergesidir.¹⁷⁴

Yaşanan ademî merkezileşmeye paralel olarak güçlenen yerel demokrasi ve yerel özerklik anlayışı çerçevesinde kamu hizmetlerinin, yerindenlik ve işletmecilik mantığı ile sunulmasının önü açılmıştır. Merkeze karşı yerelin güçlendirilmesi olarak nitelendirilen yerelleşme ve yerel özerklik kavramları, piyasacılığı ve sivil toplumla işbirliğini öngörececek bir şekilde yorumlanmaktadır. Yerel yönetimlerin yetki ve sorumlulukları arttırılmış olsa da, kamu yetki ve hizmet sunumlarının piyasa aktörlerine devri çıkartılan yasalarla ve projelerle desteklenmiştir. Kamu yönetimi reformunun bir parçasını oluşturan ve 2000’li yıllarda yerel yönetimlerle ilgili çıkartılan yasalarda yerellik ilkesi benimsenmiş ve devletin yapısındaki dönüşüm somutlaştırılmıştır.¹⁷⁵

Kamu yönetimi reformları arasında yer alan yerel yönetimlerle ilgili çıkartılan yasalardan olan 5393 sayılı Belediye Kanunun’un 14. maddesinde belediyelerin görev ve sorumlulukları belirtilmiştir. Bu maddede İmar, su ve kanalizasyon, ulaşım gibi kentsel alt yapı; coğrafi ve kent bilgi sistemleri; çevre ve çevre sağlığı, temizlik ve katı atık; zabıta, itfaiye, acil yardım, kurtarma ve ambulans; şehir içi trafik; defin ve mezarlıklar; ağaçlandırma, park ve yeşil alanlar gibi genel görevler dışında

¹⁷³ SALLAN GÜL, “*Sosyal Devlet Ya da Refah Devleti Nedir?*”, s.89.

¹⁷⁴ KARA, U. *Sosyal Refah Devletin Yükselişi ve Düşüşü*, s.239; SALLAN GÜL, *Sosyal Devlet Bitti Yaşasın Piyasa! Yeni Liberalizm ve Muhafazakarlık Kısacasında Refah Devleti*, s.297.

¹⁷⁵ SALLAN GÜL, “*Sosyal Devlet Ya da Refah Devleti Nedir?*”, s.91.

belediyelerin özellikle dar gelirliler, yoksullar, muhtaçlar, çocuklar, gençler, yaşlılar, kadınlar ve kimsesizler ile özürülere yönelik sosyal hizmet ve yardım sağlama görevinin yanında işsizliğin önlenmesi amacıyla meslek ve beceri kazandırma faaliyetlerini yürütecekleri de düzenleme altına alınarak, belediyelere sosyal hizmetlere yönelik çeşitli görev ve sorumluluklar verilmiş ve sosyal sorumlulukları arttırılmıştır. Ayrıca söz konusu kanun maddesinde “... *hizmetleri yapar yada yaptırır.*” hükmüne yer verilerek bu hizmetlerin piyasa aracılığıyla verilmesine de imkan sağlanmıştır. Bunun dışında, konut ihtiyacının karşılanması gibi hizmetleri yapacakları ya da yaptırabilecekleri de yine kanunda belirtilmiştir.¹⁷⁶

Sonuç olarak devletin küçültülmesi, yerelleşme, özelleştirme gibi politikalar merkezîyetçi sosyal devlet uygulamalarının zayıflamasına neden olmuş, bu zayıflama ile beraber hizmet sunumlarında sivil toplum örgütleri ve yerel yönetimleri de öne çıkmıştır. Bu devir işlemi beraberinde piyasa temelli çözümler ile ticari hizmet sunumunu da ortaya çıkarmıştır. Daha önce sosyal devlet tarafından yapılan sosyal hizmet ve yardımlar bu süreçle beraber geçici çözümler getiren sosyal yardım alanında yoğunlaşmaya başlamış, sosyal hak kavramının yerini ise kişisel sorumluluk ve kendi kendine yeterlilik gibi kavramlar almıştır. Başka bir deyişle, yapılan sosyal yardımlar, sadece muhtaçlara ve yoksullara yönelik yapılmaya başlanmış ve çoğunlukla da aile gibi geleneksel sosyal yardım kurumlarına ya da sivil toplum kuruluşlarına havale etme eğilimi içine girilmiştir.¹⁷⁷ Ayrıca, bu tür yardımların hak temelli olduğu ve sosyal devletin sorumluluğunda yürütülmesi anlayışı terk edilerek geçici ve acil durumlarda yararlanılan, gönüllülüğün de devreye sokulduğu bir modele geçilmiştir.

2.3. YEREL YÖNETİMLERİN SOSYAL DEVLET İÇİNDEKİ ROLÜ

İnsanların bir arada yaşamalarından kaynaklanan bir takım ortak ihtiyaçları bulunmakla beraber, bu ihtiyaçlar gün geçtikçe artmakta ve çeşitlilik kazanmaktadır.

¹⁷⁶ SALLAN GÜL, “*Sosyal Devlet Ya da Refah Devleti Nedir?*”, s.91-92.

¹⁷⁷ SALLAN GÜL, Songül- GÜL, Hüseyin, Küreselleşmenin Türkiye’de Yoksul Ailelere Yönelik Hizmet Sunan Kurumlara Yansımaları, **Küreselleşen Dünyada Sosyal Hizmetlerin Konumu Hedefleri ve Geleceği Sempozyumu**, T.C. Başbakanlık SHÇEK, 2006, Antalya, s.240-246; KÖSE, H. Ömer, “*Küreselleşmenin Devlet ve Kamu Yönetimi Üzerindeki Etkileri ve Türk Kamu Yönetimine Yansımaları*”, Ahmet Nohutçu ve Asım Balcı (der.), **Bilgi Çağında Türk Kamu Yönetiminin Yeniden Yapılandırılması-II**, Beta Basım Yayın, İstanbul, 2007, s.10; SALLAN GÜL, “*Sosyal Devlet Ya da Refah Devleti Nedir?*”, s.91-92.

Bunlar, güvenlik, adalet, refah, eğitim, sağlık, sosyal güvence, çevresel temizlik, su, yol, kanalizasyon gibi sıralanabilir. İnsanlar, bir arada yaşamalarından kaynaklanan ortak ihtiyaçları karşılamak için devlet tarafından merkezi ve yerel yönetimler adına iki türlü örgütlenme biçimine yönelmişlerdir. Bu kamu yönetimi örgütlenmesi çerçevesinde yerel yönetimler, “*yerel nitelikteki halkın ihtiyaçlarını gidermek ve onlara kamu hizmeti sağlamak amacıyla yerel halkın seçtiği organlarca yönetilen siyasal, toplumsal ve yönetsel kurumdur.*” şeklinde tanımlanmaktadır.¹⁷⁸ Başka bir deyişle ülke sınırları içerisinde köy, kasaba ve kentlerde yaşayan insanların ortak ve yerel nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla, hukuk kuralları çerçevesinde yapılandırılmış anayasal kuruluşlar yerel yönetimlerdir.¹⁷⁹ Daha geniş bir ifade ile yerel yönetimler, “*Belirli bir coğrafi alanda (kent, köy, il vb.) yaşayan yerel topluluğun bireyelerine, bir arada yaşamaları nedeniyle kendilerini en çok ilgilendiren konularda hizmet üretmek amacıyla kurulan, karar organları yerel toplulukça seçilerek göreve getirilen, yasalarca belirlenmiş görevlere ve yetkilere, özel gelirlere, bütçeye ve personele sahip, üstlendiği hizmetler için kendi örgütsel yapısını kurabilen, merkez yönetimi ile ilişkilerinde idari özerklikten yararlanan kamu tüzel kişiler*” olarak tanımlanmaktadır.¹⁸⁰

Yerinden yönetim ilkesine göre kurulan ve yönetilen yerel yönetimler, yürütmüş oldukları kamu hizmetlerine ilişkin kararları almak, tercihleri yapmak, bunlar için vergi toplamak, mali kaynak bulmak ve kullanmak, hizmetleri yürütmek için iç örgüt yapılarını oluşturmak bakımından idari özerkliklere sahiptir. Tanınan bu idari özerklik sayesinde yerel yönetimler, etkin karar alabilmekte ve ülke çıkarlarına daha iyi hizmet edebilmektedirler. Yerel yönetimler kendilerine tanınan bu özerkliği kendilerine izin verildiği ölçüde hukuk sınırları içerisinde gerçekleştirirler. Yerel yönetimler yerel demokrasi temeline dayanmakta olup, bazı temel değerler taşımaktadırlar. Bunlar özgürlük, eşitlik, refah, katılım ve etkinlik olarak sayılmaktadır.¹⁸¹ Bu temel değerler doğrultusunda yerel yönetimler bir ülkenin kalkınmasında, gelişmesinde ve merkezi yönetimce belirlenen sosyal politikaların uygulanmasında önemli bir role sahiptir. Bu

¹⁷⁸ KAYA, Erol, **Belediyelerde Toplam Kalite Yönetimi ve ISO 9000**, Okutan Yayıncılık, İstanbul, 2007, s.5-6.

¹⁷⁹ BAYRAKÇI, Erdal, “1980 Sonrası Türkiye’de Yerel Yönetimler İçin Önerilen Modeller”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya, 2007, s.7.

¹⁸⁰ ÖKMEN, Mustafa- PARLAK Bekir, **Kuramdan Uygulamaya Yerel Yönetimler İlkeler Yaklaşımlar ve Mevzuat**, Alfa Aktüel Yayınları, Bursa, 2010, s.20.

¹⁸¹ ÖKMEN - PARLAK, s.20-22.

yönetim şekilleri halka yakın olma özelliğinden dolayı, halkın istek ve arzularını daha iyi algılayarak, hizmet sunumunda daha etkin ve verimli olacağı düşüncesini geliştirmiştir. Ayrıca halk tarafından temsil, çoğulculuk, katılım ve denetim gibi ilkelerin de sağlanması ile etkinlik ve verimlilik daha aktif hale gelecektir.¹⁸²

Tarihsel geçmişe baktığımızda yerel yönetimlerin sosyal politikaların hayata geçirilmesinde katkılarının ülkeden ülkeye ve dönemden döneme farklı görülmektedir. Gerek ekonomik istikrarın sağlanması, gerekse gelir dağılımı ve kamu işlevlerinde önemli bir etkinliğe sahip olan yerel yönetimler, kamu hizmeti niteliği taşıyan sosyal politikaların yerel düzeyde hayata geçirilmesinde merkezin bir aktörü olarak birçok görevi yerine getirmişlerdir. Yani merkezi idarenin politikalarını halka ulaştırmada en önemli aygıt olarak görev almışlardır. Genelde gelişmekte olan ülkelere baktığımızda yerel yönetimlerin merkezi hükümetin bir aktörü olarak onun politikalarını hayata geçirmeye çalıştığı görülmektedir. Gelişmiş ülkelerde ise yerel yönetimler önemli bir istihdam payına sahip oldukları için bütün ülkeye örnek olabilecek toplu iş sözleşmeleri ve istihdam politikaları ortaya koyarak dar kapsamlı sosyal politika geliştirmişlerdir.¹⁸³

Endüstri devrimi öncesi Ortaçağ Avrupasına baktığımızda şehir yönetimlerinin yani şimdiki adıyla yerel yönetimlerin su, atık, yol gibi temel görevlerinin yanında okul yapımı, yaşlı ve yoksulların bakımını üstlendikleri görülmektedir. Ayrıca 1300-1800 yılları arasında İngiltere ve Amerika'da uygulamaya konulan yoksulluk yasalarının hayata geçirilmesinde önemli bir paya sahip olmuşlardır. Bu yasa çerçevesinde kendi şehrinde ikamet eden körlere, sağırlara, zihinsel engellilere ikametgâh şartını sağlamak kaydıyla bir takım yardımlarda bulunulmuştur. Endüstri devriminin ortaya çıkması ile beraber küçük kasabalar yoğun göç alarak büyük kentlere dönüşmeye başlamış, bu kentleşme sürecinde sağlık, barınma, içme suyu gibi problemlerde ortaya çıkmıştır. Yerel yönetimler ortaya çıkan bu kentsel ihtiyaçları karşılamaya çalışırken yoksullara yönelik ücretsiz tedavi amaçlı hastane ve sanatoryum kurmak gibi devletin sosyal politikalarını yerine getirmede üstlendikleri rolleri de yerine getirmişlerdir. Yerel

¹⁸² KALABALIK, Halil, **Avrupa Birliği Ülkeleriyle Karşılaştırmalı Yerel Yönetimler Hukuku, Teori-Uygulama**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2005, s.38.

¹⁸³ ERSÖZ, Halis Yunus, "*Sosyal Politika-Refah Devleti-Yerel Yönetimler İlişkisi*", İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, Y.2005, C.55, S.1, s.764; ERSÖZ, Halis Yunus, Yerel Yönetimlerin Sosyal Politika Alanındaki Rolü, <http://www.sosyalpolitikalar.org/makaleler/sosyal-beledyecik/145-yerel-yoenetmlern-sosyal-poltka-alanindak-rolue>, E.T. 10.11.2011.

yönetimlerin sosyal politika alanındaki hizmetleri daha çok yoksullara yönelik sosyal yardım şeklinde kendini göstermiştir. Birinci ve İkinci Dünya savaşları arasındaki ekonomik olumsuzlukların olduğu dönemde yerel yönetimlerin sosyal politikaya ilişkin sorumlulukları yasalarla arttırılmıştır.¹⁸⁴

1970’li yılların başlarında yerel yönetimler, merkezi yönetimin belirlemiş olduğu sosyal politikaların yürütülmesinde önemli sorumluluklar üstlenmeye başlamış, hatta ulusal düzeyde belirlenen politikaların uygulanması yerel yönetim birimlerinin yapacakları düzenlemelere bırakılmıştır. 1970’li yılların ortalarından itibaren neo-liberal politikaların ve özelleştirme kavramının ortaya çıkışı, yerel yönetimlerin sosyal politikalar alanındaki etkinliğini kısmen azaltmış, yerel yönetimlerin kamu hizmetlerindeki ve sosyal politikadaki rolü tartışılmaya başlamıştır. Günümüzde ise devlet tarafından sağlanan sosyal politikalarda, yerel yönetimlerin uygulayıcı rolü artarak devam etmektedir.¹⁸⁵

Türkiye’de yerel yönetimler üç ayrı kademeye ayrılmıştır. Bunlar Belediye, İl Özel İdaresi ve köy’lerdir. Görev, yetki ve mali bakımından en güçlü ve etkili olan belediyelerdir.¹⁸⁶ Türkiye’de belediyelerin sosyal politika alanındaki görevlerine ilişkin yasal dayanak 1580 sayılı Belediye Kanunu ile düzenlenmiştir.¹⁸⁷ 1580 sayılı Kanun’da belediyenin, belde, halkının içinde yaşadıkları çevrenin fiziki yapısının iyileştirilmesi, güzelleştirilmesi, halkın barınma, eğlenme, alış-veriş ve dinlenme ihtiyaçlarının karşılanması için gerekli tesislerin ve kamu binalarının yapılması ve bakımı gibi konuları kapsayan bayındırlık görevleri; kamuya açık yerlerin temizliği ve buralarda satılan yiyecek ve içecek maddelerinin sağlık yönünden denetlenmesi, halkın can ve mal varlığını fiziki tehlikelerden koruma ve çevre kirliliğinin önlenmesine yönelik koruyucu görevleri; halk banyoları, kaplıcalar, kütüphane, sağlık tesisleri, yüzme havuzları, spor tesisleri, halk plajları, yarış yerleri, belediye tiyatrosu, sinema, otel ve gazino, hayvanat bahçesi yapmak ve işletmek gibi sosyal görevleri; beldenin yapılaşmasını ve gelişmesini

¹⁸⁴ ERSÖZ, “*Sosyal Politika-Refah Devleti-Yerel Yönetimler İlişkisi*”, s.770; ERSÖZ, <http://www.sosyalpolitikalar.org/makaleler/sosyal-beledyecik/145-yerel-yoenetmlern-sosyal-poltka-alanindak-rolue>, E.T. 10.11.2011.

¹⁸⁵ ERSÖZ, <http://www.sosyalpolitikalar.org/makaleler/sosyal-beledyecik/145-yerel-yoenetmlern-sosyal-poltka-alanindak-rolue>, E.T. 10.11.2011.

¹⁸⁶ KAYA, E., **Belediyelerde Toplam Kalite Yönetimi ve ISO 9000** s.7.

¹⁸⁷ ERSÖZ, <http://www.sosyalpolitikalar.org/makaleler/sosyal-beledyecik/145-yerel-yoenetmlern-sosyal-poltka-alanindak-rolue>, E.T. 10.11.2011.

düzenlemek amacıyla imar planları ve programları yapmak, bunları uygulamak, belde dahilinde yapılacak inşaatlara, plan ve programlara göre ruhsat vermek, halkın yiyip içmesine, eğlenme ve dinlenmesine, yatıp kalkmasına ait yerlerin fiyatlarını ve sınıflarını düzenlemek, tüketiciyi korumak ve piyasayı düzenlemek için tanzim satış mağazaları ve belediye fırınları açmak ve işletmek, meydan cadde ve sokak gibi umuma açık yerlerde ilan işlerini idare etmek, et, ekmek, odun ve mangal kömürlerinin toptan ve perakende satış fiyatlarını tespit etmek, yaş sebze ve meyvelerin fiyatlarını belirlemek, sebze ve meyve halleri tesis etmek gibi düzenleyici görevleri bulunmaktadır. 1580 sayılı Belediye kanununda belediye sınırları içinde çeşitli semtler arasındaki toplu taşıma hizmetlerini yönetmek gibi ulaştırma görevi de belediyelere verilmiştir.¹⁸⁸

Cumhuriyetin ilk yıllarında uygulamaya konulan bu kanun, belediyelere geniş yetki ve sorumluluklar vermesine rağmen, belediyeler kaynak yetersizliğinden dolayı tam olarak yerine getirememişlerdir. İkinci Dünya Savaşının etkilerinin ülkemize yansımaları ile birlikte yerel yönetim birimlerince kısmen de olsa yerine getirilen bu hizmetler merkezileşmiştir. 1950’li yıllarda yaşanan hızlı kentleşme ve yoğun göçler nedeniyle yetersiz kaynakla çalışan belediyelerin sadece zorunlu görevleri yerine getirmelerine, sosyal-kültürel nitelikli ihtiyari görevleri ise ihmal etmelerine yol açmıştır. Böylece belediyelerin sosyal politika alanındaki etkinliği zayıflatılmıştır.¹⁸⁹ Ülkemizde 1990’lı yıllara kadar sadece birkaç büyükşehir belediyesinde dar kapsamlı sosyal politikalara rastlanmakta olup, küçük ölçekli birçok belediyenin sosyal görevleri yerine getirmek bir tarafa zorunlu kentsel görevleri bile yerine getiremedikleri görülmektedir.¹⁹⁰

Anayasa’nın 127. maddesine ve Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartının “Özerk Yerel Yönetimin Kapsamı” başlıklı 4. maddesinde öngörülen ilkelere uygun olarak belediyelerin görev ve sorumluluklarını yeniden düzenleyen 5393 sayılı Belediye

¹⁸⁸ ARSLAN, Özkan, “Yerel Yönetimlerde Reform Girişimleri”, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Muğla, 2004, s.38-39.

¹⁸⁹ ERSÖZ, Yunus Halis, “5272 sayılı Yasa Öncesinde Türkiye’de Belediyelerin Sosyal Politika Alanındaki Deneyimleri”, **Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi**, S.50, Y.2005, s.139; ERSÖZ, <http://www.sosyalpolitikalar.org/makaleler/sosyal-beledyecik/145-yerel-yoenetmlern-sosyal-poltka-olanindak-rolue>, E.T. 10.11.2011.

¹⁹⁰ ERSÖZ, <http://www.sosyalpolitikalar.org/makaleler/sosyal-beledyecik/145-yerel-yoenetmlern-sosyal-poltka-olanindak-rolue>, E.T. 10.11.2011.

Kanunu çıkartılmış ve 1580 sayılı Kanundaki gibi zorunlu ve ihtiyari görev ayırımına gidilmemiştir. Ancak 5393 sayılı kanunda da zorunlu ve ihtiyari görevler bulunmaktadır. Bu durum kanun tasarısı madde gerekçesinde de belirtilmiş olup, 5393 sayılı Kanunun 14. maddesinin 1. fıkrasının (a) bendinde¹⁹¹ zorunlu görevler; (b) bendinde¹⁹² ise ihtiyari görevler sayılmıştır. Mahalli ve müşterek nitelikteki bu görevlerin yerine getirilmesinde, vatandaşlara en yakın yerlerde ve en uygun yöntemlerle hizmet sunulması esas alınmış olup, hizmet sunumunda özürlü, yaşlı, düşkün ve dar gelirlilerin durumuna uygun yöntemlerin uygulanacağı hüküm altına alınmıştır. Hizmetlerin yerine getirilmesinde öncelik sırası, belediyenin mali durumu ve hizmetin ivediliği dikkate alınarak belirlenecektir.¹⁹³

Bunun yanında belediyelerin yapacakları yardımları insan onurunu zedelemeyecek koşullarda sunması zorunlu olmakla beraber hemşehriler arasında belediyeler, sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi ve kültürel değerlerin korunması için, üniversiteler, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, sendikalar, sivil toplum kuruluşları ve uzman kişilerle işbirliği halinde gerekli çalışmalarını yapmakla yükümlendirilerek, beldeye ve hemşehrilerine karşı sorumlulukları arttırılmıştır.¹⁹⁴

¹⁹¹ **5393 sayılı Kanun 14. madde 1. fıkranın (a) bendi;** İmar, su ve kanalizasyon, ulaşım gibi kentsel alt yapı; coğrafi ve kent bilgi sistemleri; çevre ve çevre sağlığı, temizlik ve katı atık; zabıta, itfaiye, acil yardım, kurtarma ve ambulans; şehir içi trafik; defin ve mezarlıklar; ağaçlandırma, park ve yeşil alanlar; konut; kültür ve sanat, turizm ve tanıtım, gençlik ve spor; sosyal hizmet ve yardım, nikâh, meslek ve beceri kazandırma; ekonomi ve ticaretin geliştirilmesi hizmetlerini yapar veya yaptırır. Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 50.000'i geçen belediyeler, kadınlar ve çocuklar için koruma evleri açar.

¹⁹² **5393 sayılı Kanun 14. madde 1. fıkranın (b) bendi;** Devlete ait her derecedeki okul binalarının inşaatı ile bakım ve onarımını yapabilir veya yaptırabilir, her türlü araç, gereç ve malzeme ihtiyaçlarını karşılayabilir; sağlıkla ilgili her türlü tesisi açabilir ve işletebilir; kültür ve tabiat varlıkları ile tarihî dokunun ve kent tarihi bakımından önem taşıyan mekânların ve işlevlerinin korunmasını sağlayabilir; bu amaçla bakım ve onarımını yapabilir, korunması mümkün olmayanları aslına uygun olarak yeniden inşa edebilir. Gerektiğinde, öğrencilere, amatör spor kulüplerine malzeme verir ve gerekli desteği sağlar, her türlü amatör spor karşılaşmaları düzenler, yurt içi ve yurt dışı müsabakalarda üstün başarı gösteren veya derece alan sporculara belediye meclisi kararıyla ödül verebilir. Gıda bankacılığı yapabilir.

¹⁹³ ASLAN, Cihan, “Türkiye’de Yerel Yönetimler ve 2004 Sonrası Yerel Yönetim Reformu”, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2009, s.118-119.

¹⁹⁴ SALMAN, Nurhayat, “Yeni Kamu Yönetimi Anlayışı ve Yönetimlerde Modernizasyon Süreci”, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kocaeli, 2008, s.64; URHAN, Vahide Feyza, “Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Yeniden Yapılandırılması”, **Sayıştay Dergisi**, S.70, s.94;

5393 sayılı Kanun, amatör spor kulüplerine malzeme verilmesi ve gerekli desteğin sağlanması, amatör spor karşılaşmalarının organizasyonu, başarılı veya derece yapmış sporcuların ödüllendirilmesi belediyelerin görev ve sorumlulukları arasında sayılarak 1580 sayılı Kanun'un öngörmediği yeni görev ve sorumlulukla belediyeler yükümlendirilmiştir. Ayrıca gıda bankacılığı alanındaki düzenleme -izinsiz satış yapan seyyar satıcıların faaliyetten men edilmesi sonucu cezasını ödemeyerek iki gün içerisinde geri alınmayan gıda maddelerini gıda bankalarına, gıda dışı malları yoksullara vermek- ile de belediyeleri aracı konumdan çıkartarak asil konuma getirmiştir.¹⁹⁵

Stratejik plan ve performans planını hazırlamak, coğrafi ve kent bilgi sistemleri kurmak, şehir içi trafik hizmetlerini yürütmek, belediye sınırları ve mücavir alanları içinde sınırlanmış petrol gazı depolama sahalarını belirlemek, bu alan ve yerlerde taşımalarda çevre kirliliğini önlemek için gereken önlemleri almak, karayolu ile yolcu taşıma hakkına sahip gerçek ve tüzel kişilerin şehirlerarası otobüs terminali kurmalarına ve işletmelerine izin vermek, her türlü akaryakıt ile sınırlanmış petrol gazı ve doğal gaz istasyonlarına nazım imar ve uygulama imar planına uygun olmak kaydıyla izin vermek 5393 sayılı Kanun ile belediyelere ilk defa verilen görev, sorumluluk ve imtiyazlardır.¹⁹⁶

Ayrıca daha önce merkezi idarenin bizzat ya da taşra kuruluşları eliyle yaptığı ruhsatlandırma yetkileri -umuma açık istirahat ve eğlence yerlerinin de ruhsatlandırma yetkisi- belediye sınırları ve mücavir alanlar içinde belediyelere devredilerek yerel yönetimlerin özerkliği arttırılmaya çalışılmıştır.¹⁹⁷

5393 sayılı Kanun ile belediyenin görev, sorumluluk ve yetki alanı belediye sınırları olarak belirlenmiş olup, belediye meclisinin kararı ile mücavir alanlara da hizmet götürülebileceği hüküm altına alınmıştır. Organize sanayi bölgeleri ile sivil hava ulaşımına açık havaalanları ile bu havaalanlarının bünyesinde yer alan tüm tesisler bu kanunun kapsamı dışında tutulmuştur. Yeni kamu yönetimi anlayışı ışığında çıkartılan yasanın yerellik ilkesini benimsediği ve hizmet üretme alanlarını genişlettiği

¹⁹⁵ SALMAN, s.65.

¹⁹⁶ URHAN, s.94, SALMAN, s.66-67.

¹⁹⁷ HATİPOĞLU, Numan, "Yerel Yönetim Yasalarında Yapılan Değişikliklerin Türkiye'nin Demokratikleşmesi Süreci Açısından İncelenmesi", Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2007, s.129.

görülmektedir. Yine bu doğrultuda, mahalli idarelerin görev ve sorumluluk alanlarına giren konularda çıkarılacak tüzük, yönetmelik ve benzeri düzenlemelerde, mahalli idarelerin yetkilerini kısıtlayıcı, mahalli hizmetleri zayıflatıcı ve yerinden yönetim ilkesine aykırı düzenleme yapılamaması esası benimsenerek, merkezi hükümetin kanunlar dışındaki düzenlemelerle belediyelerin görevlerine müdahalesi de önlenmeye çalışılmıştır.

Görüldüğü üzere belediyelerin 5393 sayılı Kanun ile görev yetki ve sorumlulukları arttırılmış ancak buna paralel olarak mali kaynakları arttırılmamıştır. Belediye gelirlerini düzenleyen yasa halen değiştirilmeyi beklemektedir. Belediyelerin görevlerinden olmasına rağmen sosyal ve kültürel nitelikli görevlerin yerine getirilmesinde öncelik sırası, belediyenin mali durumu ve hizmetin ivediliği dikkate alınarak belirlenecek olduğundan, yine 1990'lı yıllarda ki gibi belediyeler bu tür görevlerin yerine getirilmesinde günümüzde de yetersiz kalmaktadırlar. Sosyal politika kapsamına giren görevlerin genellikle büyükşehir belediyelerinde, sosyal yardımlara yönelik olarak giyecek, yakacak ve gıda yardımı yapılması, aşevi, sığınma evi açılması şeklinde yaşlı, özürlü ve çocuklara ilişkin yerine getirildiği görülmektedir. Ancak küçük çaplı belediyelerde kaynak yetersizliklerinden dolayı bu tür hizmetlere bile rastlamak oldukça zordur.¹⁹⁸

2.4. SOSYAL HİZMETLERİN VE SOSYAL YARDIMLARIN SUNUM DÜZEYİ

Merkezi ve yerel yönetim ilkeleri çerçevesinde yapılandırılan Türk kamu yönetimi anlayışı ve hizmetlerin sunumları karmaşık bir yapıya sahiptir. Kimi hizmetler merkezi yönetim, kimileri ise yerel yönetimler tarafından sunulmaktadır. Toplumun tamamını kapsayan, yerel-bölgesel ölçek ekonomileri, toplumsal adalet gibi açılardan sıkıntılı olan hizmetler genelde merkezi yönetim tarafından yürütülmektedir. Kamu yönetiminin yeniden yapılandırılması çerçevesinde ön plana çıkan gönüllülük,

¹⁹⁸ ERSÖZ, <http://www.sosyalpolitikalar.org/makaleler/sosyal-beledyecik/145-yerel-yoenetmlern-sosyal-politka-alanindak-rolue>, E.T. 10.11.2011; URHAN, s.95.

katılımcılık, özerklik, şeffaflık, çoğulculuk ve yerelleşme gibi ilke ve uygulamalar önem kazanmıştır.¹⁹⁹

2004 yılından itibaren subsudiaty ya da yerellik ilkesi ve Avrupa Özerklik Şartının 4. maddesinde belirtilen hizmette vatandaşa yakınlık ilkesi ülkemizde de Kamu Yönetiminin Temel İlkeleri ve Yeniden Yapılandırılması Hakkında Kanun Tasarısı, Belediye Kanunu, Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve İl Özel İdaresi Kanunu ile benimsendiğinden Türk Kamu Yönetiminde de ciddi değişiklik ve dönüşümler yaşandığı görülmektedir.²⁰⁰ Söz konusu düzenlemeler ile genel görevli merkezi yönetimin özel görevli; sınırlı görevli olan yerel yönetimlerin ise genel görevli hale getirilmeye başlandığı görülmektedir. Bu doğrultuda merkezi yönetime ait olan sağlık, bayındırlık ve iskân, kültür ve turizm hizmetleri, gençlik ve spor hizmetleri, tarım, orman ve köy hizmetleri ile sosyal hizmetlerin yerel yönetimlere devredilmeye çalışıldığı göze çarpmaktadır. Sosyal hizmetler ve sosyal yardımlar alanında etkin olan sivil toplum kuruluşlarının etkinliklerinin daha da artırılması, yerel yönetimlerin yoksullukla mücadeleye yönelik çalışmalarının yapılan bu düzenlemelerle genişletilmesi, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının yapısının yerel yönetişime daha uygun hale getirilmesi de bu değişim ve dönüşümleri anlatmaktadır.²⁰¹

Özellikle yerellik ilkesi çerçevesinde hizmetlerin sunum düzeyi değişmekte ve merkezden yürütülen bir kısım görev ve fonksiyonlar yerel yönetimlere, taşra teşkilatına, ya da sivil toplum kuruluşlarına aktarılmaktadır.²⁰² Bunun yanında, gelişen ve değişen teknoloji ile vatandaşın tüketim alışkanlıklarının ve beklentilerinin değişmesi de kamu hizmetlerinin sunum düzeyini etkilemiştir. Küresel yeni liberal gelişmelerle birlikte değişen kamu yönetimi anlayışında piyasanın, bireyler ile özel ve sivil sektörün rolleri arttırılmış ayrıca yerel yönetimler güçlendirilerek merkezin ağırlığı azaltılmaya çalışılmıştır. Bu da kamu hizmetlerinin sunumunda ticarileşme, piyasalaştırma ve

¹⁹⁹ GÜL vd., “Türkiye’de Yoksullukla Mücadele Politikaları, Kentsel Yoksulluk ve Yerel Yönetişim”, s.258.

²⁰⁰ CEBE, Mehmet Sinan, Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı Kapsamında Belediye Yasası ve Büyükşehir Belediye Yasası, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Mersin, 2006, s.125.

²⁰¹ GÜL vd., “Türkiye’de Yoksullukla Mücadele Politikaları, Kentsel Yoksulluk ve Yerel Yönetişim”, s.259-260.

²⁰² GÜL vd., “Türkiye’de Yoksullukla Mücadele Politikaları, Kentsel Yoksulluk ve Yerel Yönetişim”, s.258.

ücretlendirmeyi meşru gören, kamusal politikaların oluşturulmasında büyük rol üstlenmesi gereken ve yönetimden hesap sorabilen bir durumda olması gereken bireylerin vatandaş olarak değil tüketiciler ve müşteriler olarak algılandığı bir yaklaşımı yaygınlaştırmaktadır.²⁰³

Hızlı kentleşme süreci ile birlikte, kentlerin fiziksel ve demografik özelliklerinde ortaya çıkan değişiklikler, sürekli teknolojik gelişme, çevre sorunları, artan ve değişen kentsel hizmet talepleri, toplumsal, ekonomik ve kültürel gelişmelere paralel olarak yerel yönetimler alışlagelmiş yöntemleri bırakarak alternatif hizmet sunum yöntemlerine yönelmişlerdir.²⁰⁴ Öyle ki bunun sınırları aşılmış ve daha da ileri gidilerek kapitalist düzen içerisinde dışa bağımlı hale gelinmiştir.

Yerellik İlkesi, kaynakların daha etkin ve verimli kullanımını, yerel demokrasinin güçlendirilmesini, özgürlüğün geliştirilmesini, katılım ve temsilin sağlanmasını, merkezi yönetimin yükünün azaltılmasını, merkezi yönetimin etkin ve verimli hizmet sunar hale getirilmesini amaçladığından hizmetlerin sunum düzeyini değiştirmeye başlamıştır. Bunun yanında gelişen teknoloji, yerinden yönetim ve sivil toplum anlayışı da hizmetlerin sunum düzeyini etkilemiş ve başta sosyal güvenlik hizmeti olmak üzere bazı sosyal yardım ve hizmetlerin bireylerin daha fazla sorumluluk üstlendiği, merkezi yönetimin gözetiminde ve desteğinde yerel yönetimlerce ve sivil toplum kuruluşlarınca yürütülmesi uygulamasına başlanılmıştır.²⁰⁵ Sağlık, eğitim, sosyal güvenlik, belediye hizmetleri gibi alanlarda kamunun yanında söz konusu hizmetlerin ihale ile özel sektöre yaptırılması ya da özel sektörden mal ve hizmet satın alınması yoluna da gidilmeye başlanmış ve personel alımı azaltılmış, ciddi personel açığı meydana gelmiştir. Bahsi geçen kurum ve kuruluşlar ile daha birçok kurumda özel hükümlere göre sözleşmeli personel istihdam edilmeye başlanarak piyasacı modele paralel düzenlemeler benimsendiği gözlenmiştir.²⁰⁶ Bu uygulamanın geleneksel kurumların karşılaştığı mali güçlüklerin aşılması ve artan hizmet taleplerinin

²⁰³ ACAR, Atilla İbrahim- GÜL Hüseyin, “1980 Sonrasında Kamusal Mal ve Hizmet Sunumunda Yaşanan Dönüşüm”, **22. Maliye Sempozyumu Bildirileri**, Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Maliye Bölümü, 10-13 Mayıs 2007, Antalya, s.254-282; ŞAHİNÖZ vd., s.10.

²⁰⁴ BERK, Ahmet, “Yerel Hizmet Sunumu ve Belediye İktisadi Teşebbüsleri”, **Sayıştay Dergisi**, S.49, s.51.

²⁰⁵ GÜL vd., “Türkiye’de Yoksullukla Mücadele Politikaları, Kentsel Yoksulluk ve Yerel Yönetişim”, s.258-259.

²⁰⁶ ACAR – GÜL, s.254-282.

karşılanması açısından yararlı olduğu savunulmaktadır. Küresel yeni liberal gelişmelere paralel düzenlemeler getiren böyle bir yaklaşımın öncelikle acil temel gereksinimlerin geçici olarak giderilmesi ve sosyal devlet harcamalarının kısılması konusunda sağlayacağı yararlar doğru olsa bile, uzun vadede yoksulluğun nesilden nesile aktarılmasını, yoksulluğun yaygın olduğu bölgelerde kaynak sıkıntısını ve yerel yönetimleri sınırlayıcı diğer unsurların giderilmesini engellemeyecektir.²⁰⁷

Türkiye’de sosyal hizmet sunumu kanunun verdiği yetki ve sorumluluklar çerçevesinde çeşitli kurum ve kuruluşlar tarafından yapılmaktadır. Bunların başında merkezde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’na yürütülen yapılan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumunun öncülük ettiği faaliyetler ile yerelde belediyelerin sunduğu faaliyetler gelmektedir. Ayrıca sivil toplum kuruluşlarının gönüllülük esasına dayanan bir takım etkinlikleri de bulunmaktadır.²⁰⁸

Gerek merkezden gerekse yerelden sundukları hizmetler yönünden ortaklık bulunan ve aşağıda belirtilecek olan kurumlar arasında planlama, koordinasyon ve eşgüdüm bulunmamaktadır. Bu kurumların dağınık bir yapıya sahip olması hizmetin verimliliğini etkilemekte ve yetersizlikle sonuçlanmaktadır. Bu kurumlar hizmetlerin sunumunu başvuru ve ihbar esasına dayalı olarak yürütmekte olup, hizmet sunmadan önce, hizmet sunulacak kişilerin tespitine ilişkin verileri toplayan bir birim çevresinde çalışmamaktadırlar. Bu nedenle de hizmet sunulacak kişilerin tespitinde yetersiz kalmakta ve hedef kitleye istenen düzeyde erişilememektedir. Sorun çözümünde disiplinli bir yaklaşım sergilenmemesi, sorun odaklı yaklaşım yerine merkez odaklı yaklaşımın benimsenmesi, uzman kişiler tarafından yapılmaması ve süreklilik arz etmemesi bağlamında değerlendirildiğinde verilen sosyal hizmet ve yardımlar geçici çözüm niteliğinde kalmaktadır.²⁰⁹

²⁰⁷ GÜL vd., “Türkiye’de Yoksullukla Mücadele Politikaları, Kentsel Yoksulluk ve Yerel Yönetişim”, s.258-259.

²⁰⁸ TEPAV Yönetişim Çalışmaları, Araştırma Raporu, “Sosyal Hizmetlerin Sunumunda Kademelenme”, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV), Eylül 2010.

²⁰⁹ TEPAV Yönetişim Çalışmaları, Araştırma Raporu, “Sosyal Hizmetlerin Sunumunda Kademelenme”, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV), Eylül 2010; Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu, “Türkiye’de Sosyal Yardımlar ve Sosyal Hizmetler Alanında Yasal ve Kurumsal Yapının İncelenmesi, Aile, Çocuk, Özürlü, Yaşlı ve Diğer Kişilere Götürülen Sosyal Hizmetlerin ve Yardımların Genel Olarak Değerlendirilmesi, Bu Hizmetlerin Düzenli ve Verimli Şekilde Yürütülmesinin ve Geliştirilmesinin Sağlanması Hakkında Araştırma ve İnceleme Raporu” (Özet

2.4.1. Merkezden Sunulan Hizmetler

Merkezi yönetime bağlı olarak sosyal yardım ve sosyal hizmet yürüten kurum/kuruluşların örgütlenmesi niteliksel, idari bölgesel yapılanma ve sayısal nüfusa göre belirlenmektedir. Niteliksel ölçütlerde, hizmetin gereği olarak hizmete ihtiyaç duyan hedef kitleye ve mekâna ulaşılması için belirlenmiş ölçütlerin olup olmaması önemlidir. Kısaca, hizmet sunulacak mekânın ve kitlenin niteliksel olarak taşınması gereken ölçütlerin var olup olmadığına göre belirlenmesidir. Niteliksel ölçütlere kalkınmada öncelikli bölgeler, gecekodu ile yoğun göç alan bölgelerde Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na bağlı toplum merkezleri kurulması örnek teşkil eder. Bölgesel olarak idari yapılanmaya göre birimlerin aynı düzeyde kuruluşlarca yürütülmesi esas alınır. Başka kriter esas alınmamaktadır. Yani tüm il merkezlerinde Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri kurulurken, ilçe merkezlerinde Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları kurulmaktadır. Bu teşkilatların kurulmasında il ya da ilçe olma dışında herhangi bir ölçüt gözetilmemektedir. Sayısal nüfusa göre hizmet birimi planlamasında ise hizmetten etkilenecek nüfusun büyüklüğü esas alınmaktadır. Bu uygulamada nüfus ile kurulacak birim sayısı arasında doğru orantı bulunmaktadır. Bir ilde Sağlık Bakanlığına bağlı olarak kurulan Toplum Merkezlerinin sayısının nüfusun fazlalığına göre değişmesi buna örnektir.²¹⁰

Merkezden sunulan yardım ve hizmetler, çalışma alanları farklı olan Başbakanlığa bağlı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, Özürlüler İdaresi Başkanlığı,²¹¹ Vakıflar Genel Müdürlüğü, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü bünyesindeki Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları, ile Sağlık Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Kızılay, Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK), İş ve İşçi Bulma Kurumu gibi daha bir çok kurum ve kuruluş tarafından

Metin), **Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu**, R.T. 0406.2009, S.2009/4, Ankara, 2009, s.15-17.

²¹⁰ TEPAV Yönetişim Çalışmaları, Araştırma Raporu, “*Sosyal Hizmetlerin Sunumunda Kademelenme*”, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV), Eylül 2010.

²¹¹ Başbakanlığa bağlı Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) ile Özürlüler İdaresi Başkanlığının 31.12.2011 tarihi itibarıyla kapatıldığı ve bu kurumlara ait görevlerin Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesinde kurulan Genel Müdürlüklerce gerçekleştirildiği göz önüne alınmalıdır.

yürütülmektedir.²¹² Bu kurum ve kuruluşların sosyal yardım ve sosyal hizmetlere yönelik üstlenmiş olduğu faaliyetler kısaca aşağıda açıklanmaya çalışılacaktır.

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, toplum merkezleri, aile, gençlik ve yaşlı danışma merkezleri kurarak ve işleterek korunmaya, bakıma veya yardıma muhtaç aile, çocuk, genç, kadın, özürlü ve yaşlılara sürekli olarak koruma ve bakım hizmeti vermektedir. Bu hizmetleri yatılı ve gündüzlü olarak yerine getiren kurum, evlat edindirme, koruyucu aile, sosyal yardım uygulamalarında gönüllü katkı ve katılımların organizasyonunu gerçekleştirme faaliyetlerini de yürütmektedir. Kurum; koruyucu, önleyici ve eğitici nitelikte sayılan bu çalışmalarının dışında uluslararası sosyal hizmet faaliyetlerini de üstlenmiştir.²¹³

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının yürüttüğü sosyal yardım ve sosyal hizmetler; kuru gıdadan oluşan yiyecek yardımları, giyecek yardımı, yakacak yardımı, sağlık güvencesi olmayanlara yeşil kart uygulaması, özürlüler ve sakatlar için sakat arabası veya protez temini, barınma ve iş kurma yardımları ile birlikte nakdi yardımlarından oluşmaktadır.²¹⁴

Kızılay; insanîyetçilik, ayırım gözetmemek, tarafsızlık, bağımsızlık, birlik ve evrensellik ilkelerini benimseyen hayır kurumu niteliğinde tüzel kişiliğe sahip, özel hükümlere tabi bir kuruluştur. Gönüllü bir sosyal hizmet kuruluşu olan Kızılay, doğa olaylarında zarar görenlere çadır, battaniye, giysi ve yiyecek yardımlarını yapmak, yoksul, kimsesiz ve düşkünler için aşevleri açmak, sabit ve geçici sağlık merkezleri, kan bankaları, hastaneler kurmak, hemşire yetiştirmek için okullar açmak, kan bağışlarını kabul etmek ve bu topladığı kanları ihtiyacı olanlara vermek gibi görevleri yürütür.²¹⁵

Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün; aşevleri açılması, hiçbir sağlık güvencesi olmayan özürlü ve yetimlere aylık bağlanması, fakir ve muhtaç ihtiyaç sahiplerine ücretsiz tedavi sağlanması, ortaöğretim düzeyinde eğitim aldırılmayan ailelerin

²¹² GÜL vd., “Türkiye’de Yoksullukla Mücadele Politikaları, Kentsel Yoksulluk ve Yerel Yönetişim”, s.257.

²¹³ TUNÇ, s.108.

²¹⁴ YILMAZ, Sibel, *Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının Yoksullukla Savaşım Politikaları İçindeki Yeri (Eskişehir Örneği)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir, Ekim 2006, s.133-135.

²¹⁵ TUNÇ, s.85.

çocuklarına eğitim bursu sağlanması gibi sosyal hizmet ve yardımlara ilişkin görevleri bulunur.²¹⁶

Başbakanlığa bağlı olarak kurulan ve taşra teşkilatı bulunmayan özrürlük alanında ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasında organizatör bir kuruluş olan Özürlüler İdaresi Başkanlığı, 31.12.2011 tarihi itibariyle kapatılarak bu kuruma ait iş ve işlemler, 633 sayılı KHK'ya göre Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesinde kurulan Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğüne devredilmiştir.²¹⁷ Söz konusu genel müdürlük; özürlülere yönelik ulusal politikaların oluşturulması, hizmetlerin düzenli, etkin ve verimli bir şekilde yürütülmesinin temin edilmesi, birey, aile ve toplumun, özürlülerin sahip olduğu hak ve yükümlülükler konusunda bilinçlendirilmesi, bakım ve rehabilitasyon, eğitim ve istihdam alanlarında özürlülerinin kendi kendilerini idare edebilir duruma getirilmesini sağlamak gibi görevler üstlenmiştir. Bu kuruluş mevcut özürlülere yaptığı bu hizmetler dışında asıl olarak özürlülüğü önlemeye yönelik çalışmalar da yürütmektedir.²¹⁸

Devlet memurları, hizmet akdine göre ücretle çalışanlar, tarım işlerinde ücretle çalışanlar, kendi hesabına çalışanlar ve tarımda kendi hesabına çalışanları kapsayan sosyal güvenlik işleri 2006 yılına kadar Sosyal Sigortalar Kurumu, Bağ-Kur Genel Müdürlüğü ve Emekli Sandığı Genel Müdürlüğüne sağlanmaktaydı. Sosyal güvenliğe yönelik bu dağınık kurumlaşmanın tek bir çatı altında toplanması, hak ve yükümlülüklerin eşit dağıtılacağı tek bir rejimin benimsenmesi için yeni bir yapılanmaya gidilerek Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK), oluşturulmuştur. Bu kurum yaşlı, özürlü, bakıma muhtaç özürlü, özürlü yakını aylıklarının kimlere verileceğini belirleyerek aylık bağlamaktadır. Bunun dışında çalışanların emeklilik işlemlerine ve istihdama yönelik faaliyetleri de yürütmektedir.²¹⁹ Genel sağlık sigortası işlemleri de yine bu kurum tarafından sürdürülmektedir.²²⁰

²¹⁶ TUNÇ, s.114-116.

²¹⁷ <http://www.ozida.gov.tr/>, E.T. 13.02.2012.

²¹⁸ TUNÇ, s.107.

²¹⁹ TUNÇ, s.97-100.

²²⁰ GÜL vd., "Türkiye'de Yoksullukla Mücadele Politikaları, Kentsel Yoksulluk ve Yerel Yönetişim", s.256.

İş ve İşçi Bulma Kurumu, ulusal istihdam politikasının oluşturulması, istihdamın korunması, geliştirilmesi, işgücü piyasasındaki gelişmelerin izlenmesi, işsizliğin azaltılması ya da önlenmesi, işgücünün ve özellikle işçilerin mesleki ve teknik eğitimi için kurslar düzenleme, işsizlik sigortasını yürütme görevini üstlenmiş durumdadır.²²¹

Sağlık Bakanlığı; il ve ilçe düzeyinde Aile Hekimliği ile Birey Toplum Sağlığı Merkezi kurmakla yükümlü olup, sosyal güvencesi olmayanlara yönelik olarak yeşil kart ile de ücretsiz sağlık yardımından yararlanma imkânı tanınmaktaydı.²²² Ancak 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 60. maddesinin birinci fıkrasının (c) bendinin (1) numaralı alt bendine göre genel sağlık sigortası sayılan ve yeşil kart verilerek sağlık yardımından faydalandırılanların 01.01.2012 tarihinde Sosyal Güvenlik Kurumu'na devredilmesi sebebi ile yeşil kart uygulaması kaldırılmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı ise ilköğretim ve ortaöğretime ilişkin örgün ve yaygın eğitim faaliyetleri gerçekleştirmektedir. Devlet parasız yatılı eğitim faaliyetleri dışında yetişkin eğitimi ve mesleki eğitim çalışmaları yine Milli Eğitim Müdürlükleri bünyesinde yer alan Halk Eğitim Merkezlerince verilmektedir.²²³ Ayrıca yükseköğretim öğrencileri için burs ve diğer yollarla gerekli yardımların yapılması için kurulan Yükseköğretim Kredi ve Yurtlar Kurumu da Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı iken günümüzde Gençlik ve Spor Bakanlığı ile ilişkilendirilmiş bir kurumdur. Bu kuruluş başarılı Türk Gençlerinin öğrenimlerini sağlıklı ve düzenli bir biçimde sağlamak, sosyal ve kültürel gelişmelerine katkıda bulunmak amacıyla burs ve kredi yoluyla nakdi destek yanında barınma hizmeti de vermektedir.²²⁴ Bu kuruma bağlı yurtlarda kalan her öğrenciye sabah ve akşam yemek indirim kuponları dağıtılması dışında, ihtiyaç sahibi yurt öğrencilerine ücretsiz yemek yardımı da verilerek öğrencilerin sağlıklı bir şekilde beslenerek eğitimlerini görmeleri hedeflenmektedir. Yurtta kalan öğrencilerden yurt ücretini ödeyemeyecek kadar ihtiyaç sahibi olan öğrencilerin tespiti ve kendilerinin

²²¹ GÜL vd., “Türkiye’de Yoksullukla Mücadele Politikaları, Kentsel Yoksulluk ve Yerel Yönetişim”, s.256.

²²² “Sosyal Haklar ve Sosyal Yardımların Etkinliğinin Artırılması Türkiye Uygulamaları Üzerinden Bir Tartışma”, **1. Dünya Yardımseverler Kongresi**, 22-24 Mart, 2008, İstanbul, <http://www.omerdincer.com/document/yaritim.pdf>, E.T. 20.10.2010; TEPAV Yönetişim Çalışmaları, Araştırma Raporu, “*Sosyal Hizmetlerin Sunumunda Kademelenme*”, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV), Eylül 2010.

²²³ TEPAV Yönetişim Çalışmaları, Araştırma Raporu, “*Sosyal Hizmetlerin Sunumunda Kademelenme*”, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV), Eylül 2010.

²²⁴ TUNÇ, s.100-101.

müracaatı halinde yine bu öğrencilere ücretsiz barınma hakkı da verilmektedir. Yükseköğretim de okuyan öğrencilerin üniversite harçlarının ödenmesi de katkı kredisi yoluyla bu kurumca desteklenmektedir.

2.4.2. Yerelden Sunulan Hizmetler

Kamu yönetiminin bir parçası olan ve yerel yönetim birimlerinin başında gelen belediyelerin temel fonksiyonu toplumun ortak ihtiyaçlarını karşılamaktır. Ancak günümüzde küreselleşme, yerellik, yönetişim, kamu yönetiminin yeniden yapılanması gibi kavram ve ilkeler toplumu etkileyerek beklentilerini değiştirmiş ve yine bu ilke ve kavramlar çerçevesinde çıkartılan yasalarla belediyelere yeni görevler yüklenmiştir. Bu bağlamda günümüzde belediyeler, yol, asfalt, temizlik gibi geleneksel yerel hizmetleri sunmanın yanında o yerel yönetim biriminde yaşayan halkın sosyal ve kültürel yönden gelişimine destek sağlamak ve bu konularda ki sorunlarına da çözüm getirmek zorunda kalmışlardır.²²⁵

Avrupa Birliği'ne giriş sürecinin de etkisiyle organizatör görevini de üstlenen belediyeler, sivil toplum kuruluşlarını, yerel halkı bir araya getiren ve onlarla işbirliği ve etkileşim içinde olan katılımcı bir yerel yönetim organı olarak evrensel bir boyut kazanmıştır. Başka bir ifadeyle daha önceden belirlenmiş amaçları gerçekleştirmek için, tek başına, merkezi hiyerarşi içinde üretim yapan, kaynak ve yetkileri kendinde toplayan yönetim yerine, insan haklarına dayalı, performans esaslı ve çok aktörlü, işbirlikçi bir yapıya bürünen belediyeler, her şeyi kendileri yapmak yerine toplumdaki diğer aktörlerle birlikte yapan ve hizmet sunumunda sorumluluğu paylaşan bir örgüt yapısına dönüşmüştür. Dolayısıyla, artan hizmet ve sorumlulukları gerçekleştirebilmek için belediyelerde özellikle mali özerklik ön plana çıkmış olup, yeni kaynak arayışları, yeni istihdam alanları ve yeni hizmet sunma teknikleri baş göstermiştir.²²⁶

5393 sayılı Kanun'un 14. maddesinde belediyelerin görevleri sayılmıştır. Söz konusu kanun maddesinin 1. fıkrasının (a) bendinde zorunlu görevler, (b) bendinde ise

²²⁵ ÖKMEN, Mustafa, *"Türkiye'de Merkezi Yönetim Yerel Yönetim İlişkileri ve Yerel Yönetimlerin Yeniden Yapılandırılması"*, Recep Bozlağan ve Yüksel Demirkaya (der.) **Türkiye'de Yerel Yönetimler**, Nobel Yayın, Ankara, 2008, s.56-58.

²²⁶ ES, Muharrem, *"Yerel Yönetimlerde Değişim ve Türkiye"*, **Yerel Siyaset (Yerel Yönetimler Reformu)**, Nisan 2006, Y.1, S.4, s.52; SALLAN GÜL, *"Sosyal Devlet Ya da Refah Devleti Nedir?"*, s.91.

isteğe bağılı yani ihtiyari görevler düzenlenmiştir. Buna göre belediyeler bahse konu kanun maddesinin (a) bendine göre, imar, su ve kanalizasyon, ulaşım gibi kentsel altyapı; coğrafi ve kent bilgi sistemleri; çevre ve çevre sağlığı, temizlik ve katı atık; zabıta, itfaiye, acil yardım, kurtarma ve ambulans; şehir içi trafik; defin ve mezarlıklar; ağaçlandırma, park ve yeşil alanlar; konut; kültür ve sanat, turizm ve tanıtım, gençlik ve spor; sosyal hizmet ve yardım –güçsüzler yurdu açmak, yakacak yardımı yapmak gibi-, nikâh, meslek ve beceri kazandırma; ekonomi ve ticaretin geliştirilmesi hizmetlerini yapar veya yaptırır. Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 50.000'i geçen belediyeler, kadınlar ve çocuklar için koruma evleri açar. Yine aynı kanun maddesinin (b) bendine göre ise, devlete ait her derecedeki okul binalarının inşaatı ile bakım ve onarımını yapabilir veya yaptırabilir, her türlü araç, gereç ve malzeme ihtiyaçlarını karşılayabilir; sağlıkla ilgili her türlü tesisi açabilir ve işletebilir; kültür ve tabiat varlıkları ile tarihî dokunun ve kent tarihi bakımından önem taşıyan mekânların ve işlevlerinin korunmasını sağlayabilir; bu amaçla bakım ve onarımını yapabilir, korunması mümkün olmayanları aslına uygun olarak yeniden inşa edebilir. Gerektiğinde, öğrencilere, amatör spor kulüplerine malzeme verir ve gerekli desteği sağlar, her türlü amatör spor karşılaşmalarını düzenler, yurt içi ve yurt dışı müsabakalarda üstün başarı gösteren veya derece alan sporculara belediye meclisi kararıyla ödül verebilir. Gıda bankacılığı da yapabilir.²²⁷

Yeni kamu yönetimi anlayışı ışığında çıkartılan bu yasanın yerellik ilkesini benimsediği ve hizmet üretme alanlarını genişlettiği görülmektedir. Mahalli ve müşterek nitelikteki bu görevlerin yerine getirilmesinde, vatandaşlara en yakın yerlerde ve en uygun yöntemlerle hizmet sunulması esas alınmış olup, hizmet sunumunda özürlü, yaşlı, düşük ve dar gelirlilerin durumuna uygun yöntemler uygulanacaktır. Hizmetlerin yerine getirilmesinde öncelik sırası, belediyenin mali durumu ve hizmetin ivediliği dikkate alınarak belirlenecektir.²²⁸

Yukarıda belirtilen kanun maddeleri gereğince belediyeler, klasik belediyeçilik faaliyetlerinin yanında kadınlara yönelik olarak kadın sığınma evleri, kadınların bilgi ve becerilerini geliştirmek amacıyla BELMEK kursları; çocuklara ve gençlere yönelik

²²⁷ 5393 sayılı Belediye Kanunu

²²⁸ ASLAN, s.118-119.

olarak yuvalar ve yetiştirme yurtları ile gençlik merkezleri; yaşlılar için de huzurevi açmaktadırlar. Ayrıca, evde bakım, sağlık ve ücretsiz ulaşım hizmetleri de sunmaktadır. Yine belediyeler engellilere yönelik olarak kültürel ve sportif faaliyetler yapmakta ve rehabilitasyon hizmetleri vermektedir.²²⁹

Engellilerin yaşamlarını kolaylaştırmak için belediyelerce çevre düzenlemelerinde bulunmaktadır. Ancak bu hizmetlerin sunumunda belediyeler ikincil aktör olarak görev yapmaktadırlar. Söz konusu bu hizmetlere alt kademe belediyelerinden çok büyükşehir belediyelerinde rastlanmakta olup, bu da yeterli düzeyde değildir. Çoğunlukla sosyal yardımlara yönelik olarak giyecek, yakacak ve gıda yardımı yapılması, aşevi, sığınma evi açılması şeklinde yaşlı, özürü ve çocuklara ilişkin olarak kısa vadeli, geçici çözüm olarak yerine getirildiği görülmektedir.

2.4.3. Sosyal Hizmetler ve Sosyal Yardım Merkezden mi Sunulmalı Yerelden mi Sunulmalı

Ulusal sınırlar içerisinde ortak nitelikteki iç ve dış güvenlik, sosyal güvenlik, adalet, toplumsal refah ve kalkınma gibi hizmetlerin etkin bir biçimde gerçekleştirilmesinden sorumlu olan devlet, bu temel fonksiyonunu kamu yönetimi aracılığıyla gerçekleştirir. 1982 Anayasası'nın 123. maddesine göre kamu yönetiminin merkezden yönetim ve yerinden yönetim ilkesine göre örgütlendiği görülür. Yani devlet yönetimi, merkezi yönetim yapısının yanında yerel özerklikleri bulunan yerinden yönetim birimleri yani belediyeler çerçevesinde yapılandırılmıştır. Merkezden Yönetim ve Yerinden Yönetim ilkeleri doğrultusunda teşkil eden idarenin kuruluş ve görevleriyle bir bütün olduğu da yine aynı kanun maddesinde hükme bağlanmıştır.²³⁰

²²⁹ GÜL, Hüseyin-SALLAN GÜL, Songül-MEMİŞOĞLU, Dilek, "Türkiye'de Yoksullukla Mücadele Politikaları, Kentsel Yoksulluk ve Yerel Yönetişim", Hüseyin Özgür ve Muhammet Kösecik (der.), **Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar II: Uygulama**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2007, s.162-163; <http://www.yerelsiyaset.com/v4/sayfalar.php?goster=ayrinti&id=1338>, E.T. 05.11.2010; ŞAHİNÖZ, Saime- ŞAHİNÖZ, Turgut- AYDIN, Dursun- EKER, Hüseyin- UZAR, Ahmet, **Yerel Yönetimlerde Sağlık Hizmetleri**, Sağlık Yönetimi ve Eğitimi Derneği, Epa-Mat Basım, Ankara, 2007, s.87.

²³⁰ GÜL, Hüseyin, "Yerinden Yönetim Kavramının Gelişimi, Tanımı, Türleri ve Özellikleri", Recep Bozlağan ve Yüksel Demirkaya (der.), **Türkiye'de Yerel Yönetimler**, Nobel Yayın, Ankara, 2008, s.107-108; GÜL vd., "Türkiye'de Yoksullukla Mücadele Politikaları, Kentsel Yoksulluk ve Yerel Yönetişim", s.258-259

Yönetimde birliğin ve bütünlüğün sağlanması, ülke düzeyinde kamu hizmetlerine erişimde adaletli olunması ve asgari standardın korunması merkezden yönetimi gerekli kılarken, ülkenin değişik coğrafi alanlarında farklılık gösteren yerel gereksinimleri karşılayabilmek, halkın karar alma sürecinde daha etkin katılımını sağlamak, hizmet sunumunda çeşitliliği, rekabeti ve vatandaş taleplerini egemen kılmak gibi nedenler yerel yönetimleri gerekli kılmaktadır. Merkezi yönetim ile yerinden yönetim arasında idarenin bütünlüğü ilkesinin benimsenmesi ile hizmetler ve hizmetleri yürüten kuruluşlar açısından ortaya çıkan bölünmüşlüğü yaratacağı sıkıntıların azaltılması ve vatandaşlara sunulan hizmetlerde birliğin bütünlüğün sağlanması, kusurlarda vatandaşın sorumlu tutabileceği tek bir kamu yönetiminin bulunması sağlanmaya çalışılmıştır.²³¹

Günümüzün sanayi ötesi ekonomilerini oluşturan kapitalist ülkelerin gelişme trendlerinin ortaya çıkardığı bir olgu olan küreselleşme, sadece bu kapitalist ülkelerle sınırlı kalmamış uluslararası düzeyde etkili olmuştur. Dolayısıyla merkezi yönetim ve yerel yönetim şeklinde örgütlenen kamu yönetim sistemimiz de bu olgudan nasibini almıştır. Küreselleşme ile birlikte devlet yapıları doğrudan ya da dolaylı olarak etkilenmiş, kurumsallaşma birey-vatandaş anlayışının içeriği değişmeye başlamış ve yerelleşmenin önemi artmıştır. Bu süreçte kamu yönetiminin yapılanması, merkez-yerel ilişkileri ve demokrasi olgusu, yönetime katılma, demokratik yönetim, özerkleşme ve yerelleşme, yönetişim, optimal hizmet sunumu, performans yönetimi gibi kavramlar önem kazanmıştır. İşletme yönetiminin benimsediği bu yönetim teknikleri, kamu yönetiminin yapısal ve işlevsel süreçlerine dâhil edilmeye çalışılmıştır. Devletin faaliyetlerinin sınırlandırılması gerektiği görüşünün ön plana çıkması ile kamu yönetimi ve vatandaş arasındaki ilişkilerde görülen farklılaşma yönetişim, yerindenlik, etkinlik, verimlilik, katılım ve şeffaflık gibi ilkelerin benimsenmesi kamu yönetiminde yeniden yapılanmayı gerekli kılmıştır. Bu bağlamda, teknolojik gelişmelerin yönetime etkisi, yerel yönetimlerin sunduğu hizmetlerin yönetiminin işletme niteliğinin artması, kentleşme, yerelleşme ve özerkleşme, özelleştirme eğilimlerini artırmıştır. Böylece devlet küçültülmeye çalışılmış, bazı kamu hizmetleri sivil toplum kuruluşlarına devredilmeye başlamış, merkezi yönetim yerine yerinden yönetim anlayışı hâkim hale

²³¹ GÜL, “*Yerinden Yönetim Kavramının Gelişimi, Tanımı, Türleri ve Özellikleri*”, s.107-108.

gelmiştir. Başka bir ifadeyle yerelleşme, şeffaflık ve demokratikleşme eğilimlerinin öne çıkması ile yerel yönetimler, hem demokratik bir yönetim birimi hem de etkin ve verimli bir hizmet sunma birimi olarak önem kazanmıştır.²³² Bu bağlamda merkezi hükümetin de bir takım görevlerini yerele devretme eğilimi göstermesi ile birlikte yerel yönetimlerle ilgili çıkartılan son yasalarla sosyal yardımlar ve sosyal hizmetler de dâhil olmak üzere bir takım hizmetlerin sunum yeri merkezden yerele kaymış olup, hizmet sunumunun çeşitlenmesi ile birlikte hizmetler merkezden mi? sunulmalı yerinden mi? tartışmaları doğmuştur.

Sosyal hizmetlerin yerele devri de bu tartışmanın içinde yer almakta ve sıkça gündemi meşgul etmektedir. Sosyal hizmetlerin yerele devri ile daha demokratik bir ortamın sağlanacağı düşünülmektedir. Ancak sosyal hizmetlerin yerele devri söz konusu olunca, bu hizmetin ilk önce kamu hizmeti olma özelliğini koruyup korumayacağı daha sonra ise kamu hizmetinin temel niteliği olan eşitlik, sosyal adalet ilkelerinin ihlal edilip edilmeyeceği hususunun dikkate alınması gerekir. Bu hizmetlerin yerele devri söz konusu olduğunda yerel yönetimlerde kendi sorununu kendi çözmeye yani Aydın ili kendi sorununu kendisi, Van ili kendi sorununu kendisi çözmeye kalkışacaktır. Bu durum, yerel yönetimlerin sorun çözmeye aynı maddi imkânlarla sahip olup olmadığı ya da bu yerel yönetim birimlerinde yaşayan insanların eşit olanaklardan yararlanıp yararlanamayacağı sorularını karşımıza getirecektir. Merkezi yönetimi demokratik ve katılımcı olmamakla suçlayarak sırf yerele yönelmek bölgesel faktörleri, eşitlik ilkesini ve sosyal adalet ilkesini göz ardı etmektir.²³³ Farklı yerel birimlerde yaşayan insanlar arasında sosyal adalet ve eşitlik ilkelerinin ihlal edilmeden sosyal hizmetlerden yararlandırılması için bazı bölgelere daha fazla kaynak aktarılması bir çözüm gibi görülebilir. Evet! bu bir çözüm olabilir ama yeterli midir? Meselenin özünde yatan sosyal dışlanmışlık olgusunun giderilip giderilemeyeceği önemli bir konudur. Kadın, çocuk, yaşlı gibi ihtiyaç sahibi ve düşkünlerin ihtiyaçlarının tatmin edilip edilemeyeceği, sosyal devlet olarak yapılan çalışmaların yerelde ne derece verimli ve yeterli düzeyde verileceği bir başka sorunlu alandır. Başka bir deyişle bu hizmetlerin sosyal bir olgu olduğu ve sadece maddi bir olgu olmadığı dikkatlerden kaçmamalıdır.

²³² ÖKMEN, s.56-58.

²³³ TEMELLİ, Sezai, “*Sosyal Hizmetlerin Ekonomi Politikası*”, Celal Ülgen ve Coşkun Ongun (der.), **Sosyal Hizmetlerin Yerel Yönetimlere Devrine İlişkin Yasa Tasarısı ve Bilimsel Eleştiriler**, İstanbul Barosu, 2007, s.35-36; ŞAHİNÖZ vd., s. 10.

Her bir belediyede farklılık ve derinlik gösteren sosyal yardımlardan farklı illerde yaşayan vatandaşların yararlanma ölçüsünün aynı olmaması neticesinde sosyal devlet ilkesi zarar göreceği gibi seçim, siyasi rant ve diğer politik tercihler sebebiyle bazı yerlerde sosyal hizmet ve yardımlara aşırı kaynak ayrılmış olması durumunda da yerel yönetimler asli görevlerini de yerine getiremeyeceklerdir.²³⁴

Yine sosyal hizmetlerin yerele devredilmesi ile ilgili bir başka eleştiri ise sosyal hizmetlerin özelleştirmeye elverişli olması nedeniyle yerel yönetimlerce özelleştirilebileceği tehlikesinin bulunmasıdır. Sosyal hizmetler de özelleştirmeye yatkın bir niteliğe sahip olması nedeniyle özelleştirmeden nasibini alacaktır. Kamusal hizmetlerin yerellik ilkesi gereğince yurttaşlara en yakın yerde verilmesi düşüncesi ve yönetim kavramının etkisiyle bu kamu hizmetini verecek bu kamusal sorumluluğu yerine getirecek kapasite ve olanaklara yani alt yapıya sahip olmayan belediyeler, hizmetleri özelleştirmeye yönelmek zorunda kalacaklardır. Kamu hizmetinden beklenen toplumsal ve sosyal fayda sağlanamayacaktır.²³⁵ Hizmeti devralan birim, sektör kar amacı güdecektir. Yani hizmetlerin özelleştirilmesiyle de vatandaş müşteri gibi gören bir anlayış hakim olacaktır. Doğal olarak da özelleştirilen hizmet sadece parası olana verilecek, parası olmayan bu hizmetlerden yararlanamayacaktır. Bu durum ilk başta çok tehlikeli değil gibi görünse de zaman içerisinde etkisini daha da belirginleştirecektir. Mesela sağlık hizmetinin özelleştirilmesi halinde uzun vadede bu hizmeti hiç alamayan veya eksik alan vatandaş kendisi ve devam eden nesli ile birlikte hastalıklı bir toplum oluşturacaktır. Hastalıklı bir toplumun, eğitimden ne derece faydalanacağı, ülkesine ne derece yararlı olacağı gibi hususlar da göz önüne alındığında hizmetlerin yerele devredilmesi yarar mı sağlayacak yoksa zarar mı? toplumsal faydanın özel çıkarlara heba edilmesine degecek mi?

Yerel yönetimlerin hizmetleri daha çok ihaleci bir yaklaşımla yapmaya başlaması, kiralama yerine yap-ışlet-devret modelinin benimsenmesi niye? Dış kaynaklı kredi kullanımı niye? Bunu yapmanın kime ne zararı var? soruları da yine hizmetlerin

²³⁴ AYDIN, Hakan, “Yerel Yönetimlerin Sosyal Hizmetler Ekseninde Değerlendirilmesi”, <http://karakalem2023.blogcu.com/yerel-yonetimlerin-sosyal-hizmetler-ekseninde-degerlendirilmesi/7219328>, E.T. 09.12.2010.

²³⁵ ALADA, Adalet, “Sosyal Hizmet Boyutunda Yerel Yönetimlerde Çocuk”, Celal Ülgen ve Coşkun Ongun (der.), **Sosyal Hizmetlerin Yerel Yönetimlere Devrine İlişkin Yasa Tasarısı ve Bilimsel Eleştiriler**, İstanbul Barosu, 2007, s.21; ŞAHİNÖZ, vd., s.10.

sunum düzeyiyle alakalı. Yerel yönetimlerin yeni hizmet sunum tekniklerini benimsemesi ile birçok çok kamu hizmetlerini -vergi toplama, bütçe, muhasebe, kanalizasyon, içme suyu, katı atık gibi- yerli ve yabancı özel sektör vermeye başlayacaktır. Bu özel sektör hem yerli hem yabancı olabilmektedir. Ülkemizin gelişmişlik düzeyi göz önüne alındığında hizmeti verecek yerli firma bulunamıyor ve dışarıdan ihraç ediliyor.²³⁶ Bu durumda esnafi, işvereni etkiliyor. İhaleleri alamayan yerli sektör iflasa gidiyor. Yabancı sektörde gücüne güç katıyor. Yabancı sektörün gitgide güçlenmesi ise kamu hizmetlerinin tek söz sahibi kendisiymiş gibi davranmasına yol açıyor. Yerelin fiyat belirleme yetkisine dahi el atıyor. Yerel yönetimler bu güç karşısında sessiz kalmak zorunda kalıyor ve ne derlerse “evet” diyor. Diyeceksiniz ki bunun sosyal hizmetle ne alakası var? Var hem de çok var öyle ki yerli firmalarla yapılan kentsel planlama ve alt yapı sermaye birikimine yol açmaz mı? Açar. Sermaye birikimi olunca işsizlikten yoksulluğa kadar birçok olgu bu durumdan etkilenir. Yerli sermayeyi korursak ve güçlendirirsek sosyal hizmete ihtiyaç da azalır. Ve belediyeler kendi kendilerine yeten birimler olarak halka en yakın yerde en verimli hizmeti sunabilirler.

2004 ve 2005 yıllarında çıkartılan yeni yerel yönetim yasaları ile birçok sosyal hizmet ve sosyal yardım belediyelerin görevleri arasında sayılmıştır. Ancak bu sosyal hizmet ve yardımların yerine getirilip getirilmemesi noktasında ise belediyelere bir insiyatif verilmiştir. Öyle ki bu sosyal yardım ve sosyal hizmetlerin sunumunun yerel yönetimlerce aksatılması durumunda yerel yönetim birimlerine bir müeyyide öngörülmemiştir.²³⁷ Sosyal hizmet ve yardımların insiyatife bırakılmış olması konuya yeterince önem verilmediğini göstermektedir.

Yönetişim kavramının etkisi ile yerel yönetimlerin katılımcı bir anlayış benimsemesi ise yine sosyal hizmetler ve sosyal yardımlarla ilgili farklı bir olgudur. Belediyeler ile diğer kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliği ve koordinasyonun yeterince sağlanamaması, bazı yerleşim birimlerinde hat safhada

²³⁶ GÜLER, Birgül Ayman, “Küreselleşme Döneminde Yerel Yönetimler”, Sivil Toplum için **Kent, Yerel Siyaset ve Demokrasi Seminerleri**, Demokrasi Kitaplığı, Dünya Yerel Yönetimler ve Demokrasi (WALD), İstanbul, 1999. s.133-159.

²³⁷ AYDIN, <http://karakalem2023.blogcu.com/yerel-yonetimlerin-sosyal-hizmetler-ekseninde-degerlendirilmesi/7219328>, E.T. 09.12.2010.

ihtiyaç duyulan hizmetlerin vatandaşa ulaştırılmaması sorununa neden olabileceği gibi mükerrer hizmet ve yardımlara da yol açma tehlikesinin bulunmasıdır.²³⁸

Bunun dışında sosyal hizmetlerin yerel yönetimlere devri sağlanırsa hem il özel idarelerin hem de yerel yönetim birimi olarak belediyelerin bu kamusal sorumluluğu yerine getirecek kapasite ve olanaklara sahip olmamalarıdır. Başka bir deyişle, sosyal hizmetlerin yerel yönetimlere devri konusunda yerel yönetimler alt yapı bakımından hazır değildir.²³⁹

Yerel yönetim birimlerinde yeteri kadar sosyal hizmet alanında uzmanlaşmış personel bulunmaması ve sosyal hizmet uygulamalarına yönelik veri yetersizliği, sosyal hizmetlere yönelik standartların belirlenmemiş olması ile yerinden yönetim kuruluşlarında sosyal hizmetler ve yardımlar konusunda uygulama birliği bulunmaması da sosyal hizmet ve sosyal yardımların yerel yönetimlere devrinin olumsuzluğunu bir kez daha vurgulamakta olup, bu hizmet ve yardımların aksayacağı eleştirilerini güçlendirmektedir.

Merkezi ve yerel yönetimler ve metropolitan alanlardaki yerel yönetim birimleri arasında görev, sorumluluk ve kaynak dağılımında hizmet sunumunda etkinlik, verimlilik, çeşitlilik ve tasarruf kadar hizmet sunum ölçeği, toplumsal ve mali adalet, siyasal hesap verilebilirlik, demokratik katılım, yerindenlik gibi ilkeler dikkate alınmak durumundadır. Bu nedenle sosyal güvenlikle ilgili hususlar ulusal ölçekte hizmet sunumunu gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda sosyal güvenlik hizmetinin kaynakların bölgeler arasında adil dağıtılması ve hizmet ölçeği kıstası esas alındığında merkezden sunulması gerekmektedir. Öyle ki, sosyal güvenlik hizmetlerinin güven, süreklilik arz etmesi, geniş yarar sağlaması, serbest piyasada hizmeti talep edenlerin geneline alınabilecek bir ücretten üretilmemesi gibi gerekçelerde hizmetin sunum düzey yerinin merkez olması gerektiğini ön plana çıkarmaktadır.²⁴⁰ Yani hizmetlerin merkezden mi? sunulması gerektiği yerelden mi? sunulması gerektiğinde belirleyici kriterin hizmetin

²³⁸ AYDIN, http://karakalem2023.blogcu.com/yerel-yonetimlerin-sosyal-hizmetler-ekseninde-degerlendirilmesi/72193_28, E.T. 09.12.2010.

²³⁹ KOLCUOĞLU, Kazım, “*Yerel Yönetimler Hazır Değil*”, Celal Ülgen ve Coşkun Ongun (der.), **Sosyal Hizmetlerin Yerel Yönetimlere Devrine İlişkin Yasa Tasarısı ve Bilimsel Eleştiriler**, İstanbul Barosu, 2007, s.13.

²⁴⁰ GÜL vd., “*Türkiye’de Yoksullukla Mücadele Politikaları, Kentsel Yoksulluk ve Yerel Yönetişim*”, s. 259.

ölçeği olarak ifade edilen hizmetin yayıldığı alan esas alınmalıdır. Yapılan sosyal güvenlik, sağlık, eğitim gibi sosyal hizmet veya yardımlar tüm toplumu etkilediğinden merkezden sunulmalıdır. Ancak çevre düzenlemesi, kent içi ulaşım gibi coğrafi (bölgesel) nitelikteki hizmetler ve yardımlar ise yerelden sunulmalıdır.²⁴¹

Genel olarak değerlendirecek olursak, son yapılan değişikliklerle belediyelerin sosyal hizmet ve yardım konusunda görev ve sorumluluk verilmesine rağmen sunumların ne miktarda, hangi esaslara göre yapılacağı herhangi bir kaideye bağlanmamıştır. Bu da farklı belediyelerin ya da aynı belediyenin farklı belediye başkanlarının sosyal hizmet ve yardım sunumunda az da olsa keyfiliğe yol açmaktadır. Böylece sosyal hizmet ve sosyal yardımların sunum düzeyinde eşitsizlik yaşanmakta ve bu tür faaliyetler süreklilik arz etmemektedir.

Belediyelerin son zamanlarda özelleştirmeci bir anlayış çerçevesinde asli görevi sayılan içme suyu, kanalizasyon, katı atık gibi alt yapı hizmetlerini bile özelleştirdiğini göz önüne alırsak, asli görevi olmayan ve alt yapı bakımından yetersiz olduğu sosyal hizmet ve sosyal yardımları nasıl sunacağı üzerinde de düşünülmalıdır.²⁴²

Yerellik ilkesi gereğince hizmet verilen kesime yakınlık unsurunun verilecek sosyal hizmetin ve sosyal yardımın etkinliğini ve kalitesini arttırmaya yetmeyeceğine dikkat edilmelidir. Yerleşme süreci ile birlikte merkezin bir takım görevlerini yerele devretme eğiliminde olması, yerel demokrasinin güçleneceği, katılım ve temsilin artacağı, daha özgürlükçü bir ortamın sağlanarak hizmetlerin yerinde ve etkin sunulacağı temeline dayandırılmaktadır.²⁴³ Kamusal mal ve hizmet sunumunda, kamusal mal ve hizmet talebinin miktar ve standart olarak eşitsiz coğrafi dağılışı da dikkate alındığında hizmetlerin sunumunda yerel yönetimlerin önemi daha da artmaktadır. Mahalli ihtiyaç ve tercihlerdeki coğrafi farklılıklara yerel yönetimlerin daha iyi uyum sağlayabilecekleri ve bu bağlamda ihtiyaç ve taleplere daha duyarlı, hizmetlerin sunumunda daha hızlı olabilecekleri; vatandaşa yakınlıkları sayesinde kamu

²⁴¹ GÜNER, Ayşe, “*Nasıl Bir Hizmet Bölüşümü? Temel İlkeler ve Türkiye Uygulaması*”, Ayşegül Mengi (der.), **Yerellik ve Politika, Küreselleşme Sürecinde Yerel Demokrasi**, İmge Kitabevi, Ankara, 2007, s. 50.

²⁴² ÇAKAR, Turhan, “Sosyal Demokratik Belediyecilik ve Tüketici Hakları”, **Ulusal Kalkınma ve Yerel Yönetimler-1**, 19-20 Ekim 2009, TODAİ Yayınları, Ankara, 2009, s.452-453.

²⁴³ ŞAHİNÖZ vd., s.10.

yönetimi denetiminin kırtasiyecilik ve hiyerarşik denetimin yol açabileceği kaynak ve zaman israfını engelleyeceği hususları hizmetlerin yerelden sunulması yönündeki görüşlerdir.²⁴⁴

Bu görüşlerin tamamen yanlış olduğunun söylenmesi doğru olmadığı gibi tamamen doğru demek de doğru değildir. Her türlü hizmet ve sunumun tamamen merkeze ya da tamamen yerel yönetimlere bırakılması yanlış bir tutumdur. Önemli olan yukarıda açıklanmaya çalışılan hususlar göz önüne alınarak, hizmetlerin sunumunda merkezle yerelin arasında koordineli ve merkezden yerele, yerelden merkeze birbirini tamamlayan bir modelin oluşturulmasıdır. Başka bir ifade ile sosyal hizmetler hem merkezden yani Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu hem de il özel idareleri ile belediyeler tarafından yani yerelden eşgüdümle ve koordinasyonlu bir şekilde yürütülmelidir.

Merkezin, hizmetlerin sunumunda ilk önce sosyal devlet anlayışını benimsemesi gerekir. Devlet, sosyal devlet olgusunu yerleştirerek hareket etmelidir. Yerelde ise toplumcu belediyeçilik ilkesi çerçevesinde sosyal devletin politikalarının hayata geçirilmesine katkı sağlanmalıdır. Netice itibarıyla Sallan Gül'ün dediği gibi, *“merkezde sosyal devlet, yerelde toplumcu belediyeçilik anlayış”*ını benimsemek gerekmektedir.²⁴⁵

²⁴⁴ AYDIN, <http://karakalem2023.blogcu.com/yerel-yonetimlerin-sosyal-hizmetler-ekseninde-degerlendirilmesi/72193-28>, E.T. 09.12.2010.

²⁴⁵ Bkz. SALLAN GÜL, *“Sosyal Devlet Ya da Refah Devleti Nedir?”*, s.94.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SOSYAL BELEDİYECİLİĞİN GELİŞİMİ

3.1. 1970'Lİ YILLARDA TOPLUMCU BELEDİYECİLİK

1970'li yıllarda toplumcu belediyeçiliğe niçin ihtiyaç duyulduğu ile toplumcu belediyeçiliğin ilkeleri aşağıda açıklanmaya çalışılacaktır.

3.1.1. Niçin Toplumcu Belediyeçiliğe İhtiyaç Duyuldu?

1960'lı yıllarda yaşanan toplumsal, iktisadi ve siyasi değişimler, 1970'li yıllardaki toplumcu belediyeçilik anlayışının doğmasına ortam hazırlamıştır. Bu anlayış yeni belediyeçilik hareketi veya demokratik belediyeçilik hareketi olarak da adlandırılmaktadır.²⁴⁶

Türkiye'de toplumcu belediyeçiliğe ihtiyaç duyulmasının yani 1970'li yıllarda yöneticilerin toplumsal belediyeçilik anlayışını benimsemelerinin birçok nedeni bulunmaktadır. Bunlar şu şekilde sıralanabilir: Yoksulluk, gelir eşitsizliği, kentsel rantların tekrar topluma kazandırılması isteği, kentsel hizmetlerden herkesin eşit ve adaletili bir şekilde yararlandırılmasıdır. Yerel demokrasinin geliştirilmesi üzerine kurgulanan toplumsal belediyeçilik diye adlandırdığımız bu anlayışın ortaya çıkmasında Türkiye'de yaşanan ekonomik, toplumsal, siyasal, sosyal, gelişmelerin yanında yerel yönetimler üzerinde etkili olan özgürlük, eşitlik fikirlerinin olgunlaşması da etkili olmuştur.²⁴⁷

O dönemde merkezi hükümet ile yerel yönetimlerdeki belediye başkanlarının farklı partilerden olması, merkezi iktidarın yerel yönetimler üzerindeki idarî ve malî

²⁴⁶ GÜLER, Mahmut, “*Toplumcu Belediyeçiliğin Doğuş Koşulları Üzerine*”, İhsan Kamalak ve Hüseyin Gül (der.), **Yerel Yönetimlerde Toplumcu Belediyeçilik, Teorik Yaklaşımlar, Türkiye Uygulamaları**, Kalkedon Yayıncılık, s.125.

²⁴⁷ GÜLER, M., s.126; KAMALAK, İhsan- GÜL, Hüseyin ve BEYAZIT, Eylem, “*Sosyal Demokrat İlkelerin Yerel Düzeyde Uygulanması Üzerine Bir Deneme: Türkiye Örneği*”, İhsan Kamalak ve Hüseyin Gül (der.), **Yerel Yönetimlerde Toplumcu Belediyeçilik, Teorik Yaklaşımlar, Türkiye Uygulamaları**, Kalkedon Yayıncılık, s.40-41.

vesayet yetkisi ile aktardığı kaynaklarda kesintiler yaşanmasına yol açmıştır. Bu da merkez ile yerelin çatışmasını doğurmuştur. Söz konusu çatışmayı iç göçle gelen ve gecekondularda yaşayan vatandaşın yerelden beklentilerinin artması daha da tetiklemiştir. Bu çatışma sonucunda toplumcu belediyciliği benimseyen belediyeler kaynakları en verimli şekilde kullanmaya yönelerek, yeni kaynak arayışı içine girmişlerdir. Tüm bunların gerçekleştirilmesinde halkın desteğinin önemli olduğu görülmüştür.²⁴⁸

Yerel hizmetlerin sunumunun yerel yönetimlerce gerçekleştirilmesinin merkezi yönetimin yükünü azaltacağı düşüncesi ile ekonomik, sosyal ve siyasal haklar temelinde örgütlenmiş olan işçi kesiminin de toplumcu belediyciliğin doğuşunda talepkâr olması, kolektif anlayışın artması da toplumcu belediycilik uygulamalarını kolaylaştırmıştır.²⁴⁹

Özetle merkezin baskısı, yerelin çözüm arayışları, sosyal demokrat belediye başkanlarının kendi kişiliklerini yönetime katma istekleri ve bu istekler çerçevesinde oluşan demokratiklik, üretkenlik, kaynak yaratıcılık, tüketimi düzenleyicilik ile birlikçi ve bütünlükçü anlayış toplumsal belediyciliği doğuran iç etkenlerdir.

Türkiye’de o dönemde görevde bulunan belediye başkanlarının kendi kişisel çabaları ve gayretleri bu süreçte etkili olmuştur. Ama sadece toplumsal belediyciliğin, Türkiye içi dinamiklere bağlı ortaya çıktığını savunmak yanlış olacaktır. Bunların yanında dış kaynaklar da etkili olmuştur. Bu dinamikler, Paris Komünü, Belediye Sosyalizmi, İtalya ve Fransa’da başlayan 1968 Öğrenci Hareketleri ile Kentsel Toplumsal Hareketlerdir.²⁵⁰ Bunlar:

3.1.1.1. Paris Komünü

Paris Komünü, hiçbir yardım olmadan kamu hizmetlerinin görülmesine yönelik olarak Paris halkı tarafından yapılan bu devrim temsili demokrasi yerine doğrudan demokrasiyi ön plana çıkarmış ve “temsili demokrasi yerine halkın çoğunluğu ve halkın

²⁴⁸ GÜLER, M., s. 153-155; TOKSÖZ, Fikret, **İyi Yönetişim El Kitabı**, Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı (TESEV) yayınları, İstanbul, 2008, s.45-46.

²⁴⁹ KESGİN, Bedrettin, *Yoksulluğa Yerel Müdahale “Sosyal Belediyeçilik” Karşılaştırmasında Eminönü ve Beşiktaş Belediyeleri Örnekleri*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi) İstanbul, 2008, s.96-99.

²⁵⁰ GÜLER, M., s.125-126.

istekleri her şeyden önemlidir” görüşünü savunarak, demokrasi ve katılımı gündeme getirmiştir. Kent komitelerinin oluşması ve Fatsa olaylarına esin kaynağı olması nedeniyle, Paris Komünü toplumcu belediyeçilik anlayışında önemli bir yere sahiptir.

Paris Komünü, toplumcu belediyeçilik anlayışının ilkelerini oluşturan üretici, kaynak yaratıcı, katılımcı, birlikçi, bütünlükçü ve tüketimi düzenleyici belediye anlayışlarının oluşmasında da etkili olmuştur.²⁵¹ Bu bağlamda toplumcu belediyeçilik anlayışında karşımıza çıkan konut, arsa üretimi, kent enstitüleri, kent kültürünün oluşturulması, yerel yönetimlerin siyasallaşma süreci, yerel özgürlük fikri, kamulaştırma ve yerel rantların dönüşümü, istihdam alanları yaratılması, belediye birliklerinin oluşturulması ile yakın ilişkili olan Paris Komününün izleri belediye sosyalizminde de görülmektedir.

3.1.1.2. Belediye Sosyalizmi

Belediye Sosyalizminin İngiltere’de ortaya çıktığı 1870’li yıllar, siyasal ve sosyal çelişkilerin yaşandığı dönemdir. Bu siyasal ve sosyal çelişkilerin yaşandığı dönem içerisinde Joseph Chamberlain belediye sosyalizmi denen bir akım öne sürmüştür. Bu akıma gaz ve su sosyalizmi de denilmektedir. Etkin belediye girişimleri sayesinde yerel bölgede yaşayan halkın iyi ve refah içinde yaşayacağını savunmaktadır. İlk dönemler halkın refahını arttıran ve belediyeleri etkin olarak sosyal yaşama katan dar kapsamlı bir anlayış olan Belediye Sosyalizmi zamanla genişletilmiştir. Kapsamının genişlemesi ile ücretlerden sosyal yardımlara kadar birçok görevin yanı sıra adil, girişimci, dağıtımçı, üretici işlevlerini de belediyelere vermiştir. Daha sonraları Fabian akımından²⁵² etkilenecek onun hegemonyasına giren ve siyasi ağırlığını hissettiren bu akım sosyal devlet olgusunu ortaya çıkarmasıyla son bulmuştur. Belediye sosyalizminde amaç kamu yararındır. Kişisel kazançlar göz önünde bulundurulmaz. Bu akım hizmetlerin bir kısmının yerelde sunulmasıyla daha gerçekçi olacağını savunmaktadır. Böylece merkezi yönetimin de yükünün hafifletileceği kanısındadır.²⁵³

²⁵¹ GÜLER, M., s. 136.

²⁵² Fabian sosyalistleri sadece ekonomik yarar sağlayan belediye girişimciliğini savunmaktan ziyade çalışanlara iş, ücret, çalışma koşullarının düzeltilmesi gibi yararların sağlanacağı ve yerel yönetimlerin işsizliğe çare bulacağı görüşünü savunmaktadır. Tüm bunların sonucunda da yerel yönetimlerde demokrasinin geliştireceğini öne sürmektedir. Bkz. GÜLER, M., s.128-129.

²⁵³ KESGİN, s.51-53; GÜLER, M., s.128-129.

Belediye sosyalizmi sağlık, ulaşım, su, gaz ve aydınlatma gibi birçok sorunu çözümlenerek, sosyal yardım konusunda yaşlı-bakım evleri, çocuklar için kreş, sosyal yardım üniteleri, burs, halk sağlığı, emlak gibi birçok hizmet alanında yürüttüğü bu faaliyetler ile toplumsal belediyeçiliğe esin kaynağı olmuştur. Bu akımın ilkeleri günümüzde halen çağdaş ve demokratik yerel yönetimlerin ulaşmaya çalıştıkları hedefler arasındadır.²⁵⁴

3.1.1.3. Öğrenci Hareketleri

İkinci Dünya Savaşının etkisiyle ekonomide birçok kaynak silahlanmaya ayrılmış ve kaynakların miktarı arttıkça da toplumda gelir dengesizliği meydana gelmiştir. 1960 yılında Marksizm'in etkisiyle sol düşünce gelişmeye başlamış ve kapitalizm de bunu körüklemiştir. 1967 yılında Fransa ve İtalya'da ki grev ve 1968 yılındaki öğrenci hareketlerinin sonucunda kentsel çatışmaların sadece ekonomiye dayanmadığı ortaya çıkmıştır. 1970'li yıllarda kent halkı temel gereksinimleri için verdiği mücadelede önemli kazanımlar elde etmiştir. Sendikaların öncülüğün de kent halkı ve yerel yönetimlerin işbirliği ile yapılan ortak mücadele sonucu bu kazanımlarda önemli bir artış meydana gelmiştir. Bu dönem de işçiler ekonomik ve demokratik haklar için çaba gösterirken öğrenciler de ideolojik ve demokratik haklar için çaba harcamıştır. İşçiler tarafından desteklenen öğrenci hareketleri sonucunda sermaye ve hükümetler işçilerin isteklerini karşılamak zorunda kalmışlardır. İşçiler bu dönemde ücret, konut ve yaşanılabilir çevre talepleri konusunda çaba göstermişlerdir. Bu talepler 1970'li yıllarda gerçekleşecek olan kentsel-toplumsal hareketlerin gerekçesi olarak görülmüş ve demokratik hak kazanım alanında önemli bir adım teşkil etmiştir.²⁵⁵

3.1.1.4. Kentsel Toplumsal Hareketler

Avrupa'da 1960'lı yıllarda kapitalizmin etkisini artırması ile kentlerde yaşamını devam ettiren emekçilerin hizmet ve taleplerinde bir takım değişiklikler meydana gelmiştir. Genellikle bu talepler kentsel hizmetler yönünde gelişmiştir. Bu taleplere sendikaların ve siyasal partilerin destek vermesi ile kitleler siyasallaşarak doğrudan demokrasi yolunda önemli adımlar atmışlardır. Bu siyasallaşma ve demokratikleşme sonucu kentsel ve toplumsal hareketler meydana gelmiştir. Gelişmiş toplumların

²⁵⁴ GÜLER, M., s.128-129.

²⁵⁵ GÜLER, M., s.129-130.

ekonomisinin tüketime aşırı derecede bağımlı olması, insanların temel ihtiyaçları olan konut, eğitim, ulaşım gibi hizmetlerin dengesiz dağıtılması toplumda gerilimlere neden olarak, kentsel ve toplumsal hareketleri doğurmuştur. Kentsel ve toplumsal hareketçiler bu tür gerilimleri gidermek için devletin bağımsız yerel kültürler oluşturmak, özgür bir kente sahip olmak için yerel yönetimleri daha demokratik hale getirmek, değişim değerine değil de kullanım değerine önem veren toplu tüketim olanakları elde eden bir kente sahip olmak için çaba sarf etmek gerektiğini ileri sürmüşlerdir. Bu bağlamda kentsel toplumsal hareketler toplumsal belediyeçilik anlayışının temelini oluşturan özgür, demokratik ve tüketimi düzenleyici belediyeçilik anlayışına da zemin hazırlamıştır.²⁵⁶

3.1.2. Toplumcu Belediyeçiliğin İlkeleri

Toplumcu belediyeçiliğin ilkeleri olan demokratik, katılımcı, birlikçi ve bütünlükçü, üretici ve tüketimi düzenleyici belediyeçilik ilkeleri benimsenmiş olup, bu ilkeler ile bu bağlamda yapılan çalışmalar aşağıda açıklanmaya çalışılmıştır.

3.1.2.1. Demokrasi ve Katılım

Toplumcu belediyeçilik ilkelerinden biri olan demokrasi ve katılımın temeli Paris komünü ve belediye sosyalizmi ile atılmış olup, bu ilke demokrasinin temsili değil doğrudan olmasını savunmaktadır. Bu bağlamda halk çoğunluğunun istekleri her şeyden önemli görüldüğünden isteklerin yine halk tarafından desteklenmesi gerektiği ileri sürülerek yerel yönetimlerin denetim yetkisinin halka ve yargıya ait olduğu, merkezi hükümetin yetkisiz keyfi denetimde bulunamayacağı görüşü kabul edilmiştir.²⁵⁷ Demokrasi ve katılımı ön plana çıkaran bu ilke, mahalle komitelerinin kurulması gerektiği üzerinde durmaktadır. Bu düşünceyi 1973-1977 dönemi İstanbul Belediye Başkanı İsvan'ın "*Belediyede yalnız belediye meclisinde halkın temsili ile yetinmemeli, daha aşağı birimlerde de halka dayanan komiteler oluşturulmalıdır. Komiteler mahalle ölçeğine inebilen, o mahallede örgütlenmiş, belediye meclisine veya temsilcilerine*

²⁵⁶ GÜLER, M., s.131-132; ÖVGÜN, Barış, "Bir Zamanlar Belediyelerimiz", **Genel-İş Emek Araştırma Dergisi**, 2005/2, s.49

²⁵⁷ Ankara Belediyesi Başkanlık Uzmanları, **Toplum-cu Belediye**, Ankara Belediyesi Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü, Ankara, Mayıs 1977, s.70-72; GÜLER, M., s.131-132.

danışmanlık edebilecek kişilerden oluşmalıdır.” şeklindeki açıklamasından da²⁵⁸ çıkartmak mümkündür.²⁵⁹ Demokrasi ve katılımın öğrenci olaylarından genel grevlere kadar toplumdaki bunalımın çeşitli gösteriler ve eylemlerle vurgulandığı ortak dilek olarak özetlenmiştir.²⁶⁰

3.1.2.2. Birlikçi ve Bütünlükçü Toplumcu Belediyecilik Anlayışı

Belediyelerin hizmet sağlarken daha hızlı ve verimli olmasını ifade eden bu anlayış belediyeler arasında yardımlaşmayı ve koordinasyonu öngörür. Herhangi bir siyasi ayrım gözetilmeden güçsüz durumda bulunan ve hizmetlerini yerine getiremeyen belediyeleri korumak ve belediyeler arasındaki işbirliği ve dayanışmayı arttırmak amacıyla 1970’li yıllarda belediye birlikleri kurulmuştur. Belediye birliklerinin kurulmasında Ecevit Hükümeti tarafından 1978 yılında kurulan Yerel Yönetimler Bakanlığı etkili olmuştur. Bu bağlamda Marmara ve Boğazları Belediye Birliği oluşturulmuştur. Ayrıca Yerel Yönetimler Bakanlığı, Belediye Birliklerinin tüzüklerini hazırlamış ve bu birliklerin amaçlarını üretken olmak ve kentsel alanları düzenlemek olarak belirlemiştir.²⁶¹ Günümüzde önem kazanan özerk belediyeciliği savunan ve ilk kez çevre, tüketici ve tüketici hakları gibi kavramları ortaya atan bu anlayış, o günün şartlarında marjinal olarak değerlendirilmiş ve eleştirilere maruz kalmıştır.²⁶²

Birlikçi ve bütünlükçü toplumcu belediyecilik anlayışına göre bir belediye hizmet yaparken, tıkanıdığı noktada diğer belediyelerden araç, gereç ve yardım desteği alabilmekteydi. Yani bir belediyenin inşaat sektörü hava şartları nedeniyle durduğu zaman diğer belediyenin hava şartlarının müsait olması şartıyla ilk belediyede bulunan atıl konumdaki araç ve gereçler, inşaat sektörü devam eden belediye tarafından rahatlıkla kullanabilmekteydi. Yine birlikçi ve bütünlükçü belediyecilik anlayışı çerçevesinde Türk toplumunun gelişmesini isteyen demokratik örgütler, sendikalar ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliği yapılmaktaydı.²⁶³ Bunun yanında bütüncül yaklaşım

²⁵⁸ Bkz. “*Belediyeler ve Kent Sorunları Dergisi Ayın Konuğu*”, **MBBB Belediyeler Birliği Dergisi** , 1977, s. 20-25.

²⁵⁹ GÜLER, M., s. 137-138.

²⁶⁰ Ankara Belediyesi Başkanlık Uzmanları, **Toplum-cu Belediye**, s.72

²⁶¹ GÜLER, M., s. 137-138; TOKSÖZ, s.51-52.

²⁶² TOKSÖZ, s. 51-52.

²⁶³ GÜLER, M., s. 137-139.

ekonomik, politik, kültürel, toplumsal boyutuyla ve halkın katılımıyla kapsamlı politikalar üretmeyi de amaç edinmiştir. 1980 ihtilaliyle meydana gelen hükümet değişikliği sonucu 1979 yılından itibaren önemini kaybetmeye başlayan yerel yönetim birlikleri kapanmaya başlamıştır.²⁶⁴

3.1.2.3. Kaynak Yaratıcı ve Üretici Belediyecilik Anlayışı

1970’li yıllarda iktidarda bulunan partiler ile belediye yönetiminde bulunan partilerin farklı siyasi görüşte olması nedeniyle, merkezden yerele herhangi bir kaynak aktarımı bulunmamaktaydı. Bu yüzden yerelde bulunan belediye başkanları merkezden gelecek paraya bakmadan kendi kendilerine yetebilen kendi kaynaklarını kendi yaratabilecek bir anlayış benimsemişlerdir. Bu kapsamda asfalt fabrikaları kurarak, karayollarının asfalt yapım ihalelerine katılarak gelir sağlamışlardır. Ayrıca, kendi taşınmazlarının kiralara zam yaparak düğün salonu, otopark, tansa, halk ekmek, halk plajları gibi yerleri işleterek kazanım elde etmişlerdir.²⁶⁵

Bu anlayışta halk hedef alınır ve halkın çıkarları ön planda gelir. Halkın refahı ve mutluluğu için üretken, verimli, herkese ulaşabilen projeler üretilerek, şeffaflık benimsenmiştir. Yapılan ihaleler, satın almalar halkın denetimine açık olup, belediye sadece denetleyici olmayıp, hizmeti üreten halka sunan bir yapıdadır. Ürettiği hizmette rant elde eden elde ettiği rantı da tekrar halkın yararına sunan belediye anlayışıdır.²⁶⁶

Kentlerde yeni ve aktif bir yaşam kurma ancak yerel güçlerin harekete geçirilmesi ile mümkün olduğundan, geleneksel olarak yalnızca yerel hizmetlerde tüketici belediye anlayışı terk edilmeye başlanmış, kaynak yaratıcı ve üretici belediyecilik anlayışı benimsenmiştir.²⁶⁷

Diğer bir ifade ile anlayışın diğer önemli bir konusu ise kentlilik bilinci oluşturarak modern kentli toplum yaratmaktır. 1970’li yıllardan önce yani toplumcu belediyecilik anlayışının olmadığı yıllarda ihmal edilen kültürel gelişmeler bu dönemde tiyatro, konservatuvar ve kütüphane faaliyetlerine ağırlık verilerek kültürel gelişmenin

²⁶⁴ ÖRS - ÖRS, s.19.

²⁶⁵ Ankara Belediyesi Başkanlık Uzmanları, **Toplum-cu Belediye**, s.87-88; TOKSÖZ, s.47; GÜLER, M., s. 152.

²⁶⁶ GÜLER, M., s. 139; ÖRS – ÖRS, s.12-13.

²⁶⁷ KESGİN, s.98.

tetikleyicisi olmaya çalışılmıştır. Yerel yönetimler, kırsaldan kente göç edenlere kentlilik bilinci kazandırarak modern bir toplum yaratma amacı gütmüşlerdir. Bu konuda Marmara Boğazları Belediye Birlikleri tarafından Eğitim ve Araştırma Vakfı kurulmuştur. Böylece eğitim ve kültür yönünde halkın bilinçlendirilmesi sağlanmaya çalışılmıştır.²⁶⁸

Köy Enstitüleri model alınarak tasarlanan Kent Enstitüleri projesi ile kırdan kente göçle gelen vasıfsız vatandaşın eğitilerek önce belediyelerde oradan da diğer kuruluşlarda istihdam edilmesi yoluyla meslek sahibi yapılması amaçlanmıştır. Kent Enstitüleri projesi, göçle gelenlere farklı ideolojik görüşler aşılanacağı gerekçesi ile İçişleri Bakanlığınca onaylanmadığından gerçekleştirilememiştir. Bu projenin hayata geçirilmiş olması halinde öncelikle belediyelerin ilkelere dayalı, kendi kendilerini yöneten kuruluşlar olarak demokratikleşmeleri sağlanmış olacak daha sonra ise kitlelerin örgütlenmesine, meslek edindirilmelerine yönelik yapılan eğitim tamamlanmış olacaktır.²⁶⁹

Üretici belediyeçilik anlayışı çerçevesinde konut ve ulaşım konularına el atılmış halka ucuz konut yapıp - satmak için kent kooperatifleri kurulmuş ve bu dönemde kent kooperatifleri toplumcu belediyeçiliğin sloganı haline gelmiştir. Amaç, sosyal adalet çerçevesinde kent halkı için temel yaşam koşullarının sağlanması ve düşük gelirli insanları konut sahibi yapmaktır.²⁷⁰ Ayrıca kentte konut üretimine belediyelerin el koyması daha ucuz konut üretimine fırsat yaratmaktadır. Konut üretimine katılan belediyeler rant sağlamak ve bu sağladıkları rantı tekrar halka arz etmekteydiler. Rant özel kesimin elinden alınmakta ve feodal sermayeye darbe niteliği taşımaktadır. Bu dönemde 1580 sayılı Kanunun verdiği yetkiye dayanarak toplumcu belediyeçiler, konut üretiminde birçok projeyi hayata geçirmeye başlamışlardır. Bunun en iyi örneklerini İzmit Belediyesinin yapmış olduğu İzmit Yeni Yerleşmeler Projesi²⁷¹ ile Ankara Belediyesi tarafından başlatılan Batı Kent Projesi²⁷² oluşturmaktadır.²⁷³

²⁶⁸ GÜLER, M., s. 140.

²⁶⁹ GÜLER, M., s. 147; TOKSÖZ, s.49.

²⁷⁰ Ankara Belediyesi Başkanlık Uzmanları, **Toplum-cu Belediye**, s.80.

²⁷¹ İzmit Yeni Yerleşmeler Projesi, kentin artan nüfusuna bağlı olarak düşük gelirli insanların konut ihtiyacı karşılamanın yanında sosyal örgütlenme ile katılımı da ön plana çıkarmaktaydı. Bu

Söz konusu projelerin gerçekleştirilmesinde konut sahibi olmak isteyenlere kredi olanakları geliştirilerek kaynak yaratıcı belediyeçilik de gündeme gelmiştir. Böylece değişen sosyo-ekonomik koşullar ve bu koşulların getireceği yeni gereksinimler doğrultusunda kısıtlı kaynak kullanımı ve maksimum etkinlik ile adil, iyi ve uygun mekânsal ve toplumsal yapının da kurulması sağlanmıştır.²⁷⁴

Ulaşım ile ilgili olarak kaynak yaratıcı ve üretici belediyeçilik kapsamında, 1970’li dönemde taşımacılık işini özel grupların yerine belediyelerin kendilerinin düşük ücretle yapması gerektiği savunulmuştur. Belediyelerin taşımacılık işini kendilerinin yürütmesi ile elde edilen rantın önce belediyeye oradan da yine vatandaşa dönüşü hedeflenmiştir. Bu bağlamda ilk kez Ankara Belediyesi tarafından metro projesi başlatılmıştır.²⁷⁵ Yine Ankara Belediyesi tarafından Ankara’nın merkezi olan Kızılay’ın araç trafiğinden arındırılarak yaya bölgesi oluşturulması, yoğun kent içi ulaşımı bulunan Dikimevi-Beşevler güzergâhı için özel otobüs yolu yapılması, yüzün üzerinde kamu servis otobüsü taşımacılığının belediye tarafından karşılanması gibi projelerde gerçekleştirilmiştir.²⁷⁶

Üretici belediyeçilik kapsamında ekmek fabrikaları kurularak, halkın temel besin maddesi olan ekmeğin halka doğrudan ulaştırılması sağlanmıştır. Halka araçlar vasıtasıyla ulaştırılan, sağlıklı ve pahalı olan ekmeğin, halkın da desteğiyle kurulan fabrikalarda üretilmesiyle, üreticinin malı değerlendirilmiş, daha ucuz ve hijyenik olarak üretilen ekmeğin fiyatı da denetim altında bulundurulmuştur. Bu bağlamda İstanbul Kartal Belediyesi ile Ankara Belediyesinde ekmek fabrikaları kurulmuştur.²⁷⁷

Özetle, 1973-1977 yılları arasında toplumcu belediyeçilik anlayışı çerçevesinde belediyelerce asfalt fabrikaları, ekmek fabrikaları kurulmuş olup, yine halkın temel

örgütlenme de yönetim, sokak grupları ve toplumsal etkileşim alanları kurulları, kooperatifler, kooperatif birlikleri federasyonlarından oluşmuştur. Ayr. Bilg. İçin Bkz. GÜLER, M., s.141-142.

²⁷² Batı Kent Projesi kapsamında 80000 konut üretilmesi hedeflenmiş ve bu üretilen konutlardan 20000’i dar gelirli; 20000’i ise gece konu bölgelerinde yaşayan vatandaşa dağıtılması amaçlanmıştır. Böylece gece konu bölgelerinin tasfiyesi de sağlanmış olacaktır. Ayr. Bilg. İçin Bkz. GÜLER, M., 143-144.

²⁷³ GÜLER, M., s. 141-144; TOKSÖZ, s.47-48.

²⁷⁴ GÜLER, M., s. 143.

²⁷⁵ GÜLER, M., s. 145; KELEŞ, Ruşen- DURU, Bülent, “Ankara’nın Ülke Kentleşmesindeki Etkilerine Tarihsel Bir Bakış”, *Mülkiye Dergisi*, 2008, C.XXXII, S.261, s.38.

²⁷⁶ KELEŞ – DURU, s.38.

²⁷⁷ KELEŞ – DURU, s.38; GÜLER, M., s. 146; TOKSÖZ, s.47.

gereksinimlerinden olan toplu ulaşım konusunda da bir takım önemli faaliyetler de gerçekleştirilmiştir.²⁷⁸ Bu faaliyetler yapılırken üretici belediyeçilik anlayışı 1580 sayılı kanun'un 59., 65. ve 66. maddelerinde²⁷⁹ yer alan hükümlere dayandırılmıştır.²⁸⁰

3.1.2.4. Tüketimi Düzenleyici Belediyeçilik Anlayışı

Tüketimi düzenleyici toplumsal belediyeçilik anlayışında amaç, adından da anlaşılacağı üzere tüketimi düzenlemek, sağlık denetimleri yapmak, tüketimi düzenlerken tüketicilere malları aracısız, uygun fiyatlarla ulaştırmak ve bu malların sağlığa uygunluğunu denetlemektir. Bu amaçla birçok tanzim satış mağaza birlikleri kurulmuş, bu mağazaları kurmadan önce de belediyenin halkın tüketimini düzenleyip düzenlememesi hususunda halkın görüşü sorularak böyle bir mağaza açılmasına nasıl baktıkları yönünde kamuoyu araştırması yapılmıştır. Bu kamuoyu araştırması yapılırken tüketici eğilimleri de göz önünde tutulmuştur. Bu faaliyetlere Ankara'da dönemin belediye başkanı Ali Dinçer döneminde kurulan ve hayata geçirilen Tanzim Satış Mağazaları yani TANSA'lar en iyi örnektir. Bu mağazalar halka % 20'den - % 40'a varan indirimlerle mal satmaya başlamışlardır. TANSA birlikleri üreticiden aldıkları mallarla beraber devletin üretim yaptığı TARİŞ, ÇUKOBİRLİK, ANTBİRLİK'in ürettiği malları da halka aracısız ulaştırmışlardır. Bu birlikler daha sonraları Ege ve Orta Belde Birlikleri çerçevesinde örgütlenerek sistemli hale gelmişlerdir. Bu tanzim satış mağazalarının uygulamaları kayda değer gelişmeler göstermesine rağmen, esnaflar tarafından "belediye bakkalcılık yapıyor" sloganı ile eleştirilmiş ve istenen sonuca ulaşamamıştır.²⁸¹

²⁷⁸ ERGUN, Cem – GÜL, Hüseyin, "*Toplumcu Belediyeçilik ve Kent Kapılarını Sermayeye Açan Anahtar Olarak Kentsel Dönüşüm*", İhsan Kamalak ve Hüseyin Gül (der.), **Yerel Yönetimlerde Toplumcu Belediyeçilik, Teorik Yaklaşımlar, Türkiye Uygulamaları**, Kalkedon Yayıncılık, İstanbul, s. 314; TOKSÖZ, s.47-48.

²⁷⁹ 1580 sayılı Kanun md. 59. Belediye Tiyatrosu, sineması, belediye oteli ve gazinosu, halk müzeleri ve hayvanat ve nebat bahçeleri yapmak ve idame etmek ve yaptırıp işletmek; md.65. Belediye un ve inşaat malzemesi fabrikaları vücuda getirmek ve idame etmek; md. 66. Belediye fırınları yapmak ve işletmek.

²⁸⁰ Ankara Belediyesi Başkanlık Uzmanları, **Toplum-cu Belediye**, s.90.

²⁸¹ BAYRAKTAR, S.Ulaş – PENPECİOĞLU, Mehmet, "*Yerel Liderlik, Toplumcu Belediyeçilik ve Ali Dinçer: 1977-1980 Dönemi Ankara Belediyesi*", İhsan Kamalak ve Hüseyin Gül (der.), **Yerel Yönetimlerde Toplumcu Belediyeçilik, Teorik Yaklaşımlar, Türkiye Uygulamaları**, Kalkedon Yayıncılık, İstanbul, s. 190; KELEŞ – DURU, s.38; GÜLER, M., s. 149-150.

Ege ve Boğazlar Belediye Birlikleri tarafından Tüketimi Düzenleme Merkezi (TÜDEM) kurulmuştur. TÜDEM, halka malların sağlıklı, ucuz ve süreklilik arz ederek sunulmasını sağlamanın yanında TANSA'ları planlayıp koordine etme, yatırım yapma, ortak kooperatif ve döner sermaye birimi oluşturma görevini de üstlenmiştir.²⁸²

3.1.2.5. Diğer Hizmetler

Yoksul kesimlere ücretsiz süt dağıtımını amacıyla Ankara Büyükşehir Belediyesi tarafından Süt Projesi oluşturulmuş ancak bu proje, süt dağıtımının Türkiye Süt Endüstrisi tarafından gerçekleştirilmesi gerektiği düşüncesiyle Maliye Bakanlığı'na engellenmiş ve hayata geçirilemeyerek iptal edilmiştir. Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin hayata geçiremediği bu projeyi ilerleyen zaman diliminde 1989-1994 döneminde İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Nurettin Sözen gerçekleştirmiştir.²⁸³

1973 yılında İzmit Belediye Başkanı Erol Köse tarafından hazırlanan ve gerek belediye meclisinde gerekse farklı alanlarda tepki ile karşılaşan Keltepe Bölgesindeki projenin hayata geçirilmesi ile uzun yıllar İzmit'te su sıkıntısı yaşanmamıştır.²⁸⁴

Toplumcu belediyecilik kapsamında 1580 sayılı belediye eski kanunu ile verilen sınırlı yetkiye rağmen, yoksullara yardım etmek, barınacak yer sağlamak, kimsesiz çocuklar için yetiştirme yurtları açmak, sosyal yardım sandıkları kurmak gibi görevlerde ciddi uygulamalar görülmüştür.²⁸⁵

1970'li yıllarda toplumcu belediyecilik anlayışının uygulanması ile kentlerde plan dâhilinde gelişme sağlanmış, çevre kirliliğinin önlenmesine yönelik etkin ve kalıcı tedbirler alınmış, halka yönelik üretim yoluyla üretim disipline edilmiş, belediyece elde edilen rantlar halk yararına kullanılmış, üretim ve tüketim denetlenerek, diğer komşu belediyelerle işbirliği içinde ortaklaşa pazarlama olanakları gerçekleştirilmiştir. Bunun dışında ulaşım kolaylıklarından yararlanmada halka eşitlik sağlanmıştır. Kamu İktisadi Kuruluşlarının, satış bayii ve acenteliklerinin belediyelere devri sağlanarak tüketim

²⁸² GÜLER, M., s. 151.

²⁸³ GÜLER, M., s. 146-147.

²⁸⁴ GÜLER, M., s. 148.

²⁸⁵ KESGİN, s.97.

mallarının halka ulaşmasında eşitlik ve kolaylık getirilmiştir.²⁸⁶ Böylece toplumcu belediyeçilik kapsamında belediyelerce fiziksel mekân ve düzenlenmesi ile ilgili de faaliyetler yürütülmüştür.²⁸⁷

Tüm bu yararlarına rağmen, 1977 yılında CHP'nin yerel seçimleri kaybetmesine neden oldukları gerekçesiyle toplumcu belediye başkanlarının partilerinden tasfiye edilmeleri ile toplumcu belediyeçilik anlayışı sona ermiştir.²⁸⁸

Yerel yönetimlerin öneminin kavranmasına yardımcı olan toplumcu belediyeçilik anlayışı sayesinde birçok partinin programında yerel yönetimlere yer verilmiştir.²⁸⁹

²⁸⁶ GÜLER, M., s. 155.

²⁸⁷ Ankara Belediyesi Başkanlık Uzmanları, **Toplum-cu Belediye**, s.76-77.

²⁸⁸ GÜLER, M., s. 155.

²⁸⁹ GÜLER, M., s. 148.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE SOSYAL BELEDİYECİLİK

4.1. SOSYAL BELEDİYECİLİK

Sosyal Belediyecilik; *mahalli idareye sosyal alanlarda planlama ve düzenleme işlevi yükleyen, bu çerçevede kamu harcamalarını konut, sağlık, eğitim ve çevrenin korunması alanlarını kapsayacak şekilde sosyal amaca kanalize eden; işsiz ve kimsesizlere yardım yapılması, sosyal dayanışma ve entegrasyonun tesis edilmesi ile sosyo-kültürel faaliyet ve çalışmaların gerçekleştirilebilmesi için gerekli olan alt yapı ve yatırımların yapılması için bilinçli politikalar üretmesini öngören; bireyler ve toplumsal kesimler arasında zayıflayan sosyal güvenlik ve adalet mefhumunu güçlendirmeye yönelik olarak mahalli idarelere sosyalleştirme ve sosyal kontrol işlevini yükleyen bir model olarak tanımlanmaktadır.*²⁹⁰ Sosyal belediyecilik, *kentsel gruplar içinde yoksullara da hizmet götürmenin adı* olarak da anılmaktadır.²⁹¹

Sosyal belediyecilik bilinen geleneksel belediyecilik anlayışının dışına çıkan bir anlayıştır. Bu anlayış, belediyeleri sadece bir alt yapı yapan bir birim olarak değil de, insanların sosyal ve kültürel hayatına katkıda bulunan, bu konuda görev ve sorumluluklar alan bir hizmet/yönetim birimi olarak görür. Sosyal bir belediyenin her şeyden önce yapması gereken ilk iş belediye sınırları içerisinde bir sosyal doku haritasının çıkartılmasıdır. Yani belediye, sınırları içerisinde yaşayan halkın gelir durumları, kültürel bilgileri, eğitim durumu, yaşı, cinsiyeti gibi kriterler anket, istatistik, kamuoyu araştırmaları vb. bilgi toplama ve araştırma teknikleri ile temin etmelidir. Temin ettiği bilgiler sayesinde nerede, hangi kitlenin, neye, ne kadar ihtiyaç duyduğu

²⁹⁰ KAYA, Erol- ŞENTÜRK, Hulusi, **Muhafazakâr Demokraside Yerel Yönetim Vizyonu**, Okutan Yayıncılık, İstanbul, s.37-38; OĞUZ, Biray, *Sosyal Belediyecilik*, <http://tekniksosyoloji.wordpress.com/2010/04/28/sosyal-belediyecilik/>, E.T. 17.11.2011.

²⁹¹ KESGİN, s.55.

konusunda ve hizmet sunumunda etkinlik, verimlilik, adalet gibi değerlerin ön plana çıkması sağlanabilecektir.²⁹²

Sosyal belediyciliğin konusu sadece yardıma ihtiyaç duyanlara yardım etmek olarak algılanmamalıdır. İnsanları yardıma muhtaç olmaktan çıkarmak yani halkı yardıma muhtaç duruma getirmemektir. Bu da insanlar arasındaki değer - davranış farkı yok edilerek ve aradaki uçurum ortadan kaldırılarak sağlanabilir.²⁹³

Sorunlar ortaya çıktıktan sonra yardım ve müdahale eden anlayış sosyal belediycilik ile bağdaşmaz. Sosyal belediycilikte amaç, sosyal sorunların ortaya çıkmasına engel olmak, bu konuda önleyici tedbirler almak, böylece insanların mutlu, huzurlu, sosyal refah düzeyi yüksek bir ortamda yaşamasına imkân sağlayarak, çocuklara, gençlere, kadınlara, yaşlılara, özürülere hatta tüm halka yönelik sosyal hizmet projeleri üretmektir.²⁹⁴

4.1.1. Niçin Sosyal Belediyeçiliğe İhtiyaç Duyuldu?

1980’li yıllarda tüm dünyada yerel yönetimlerin üstlendikleri görevler ve roller değişmeye başlayarak, yerel yönetimlere yeni yetki, görev ve sorumluluklar verilmiştir. Bu da yerel yönetimlerin örgütsel yapısında ve işlevlerinde dönüşümü beraberinde getirmiştir. Bu dönemde yerel yönetimleri etkileyen unsurlar yerinden yönetim anlayışının yaygınlaşması, yerel özerklik, küreselleşme, yerelleşme, yönetişim ve Avrupa Birliği yerindelik ilkesidir. Gül, yerinden yönetimi, “ülkenin değişik coğrafya ve alanlarında farklılık gösteren yerel ortak istemlerin karşılanması, hizmetlerin sunulması ve sorunların çözülmesi için yerel özerkliğe sahip, karar organları seçimle oluşan, halkın yerel kararların oluşumuna katılımının ve denetimin öngördüğü bir yerel örgütsel yapıyı içeren yönetim anlayışı” olarak tanımlayarak, merkezden yönetim ile yerinden yönetimin birbirinin karşıtı olmasına rağmen, kamu hizmetlerinin etkinliği açısından bir bütünlük halinde çalışması gerektiğini vurgulamaktadır.²⁹⁵ Başka bir ifade

²⁹² UÇAKTÜRK, Tülay- UÇAKTÜRK, Ahmet- ÖZKAN, Mehmet, “Yerel Yönetimlerde Sosyal Sorumluluk Bağlamında Sosyal Belediyeçilik: Biga Belediyesi Örneği”, **VI. Uluslar arası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi**, Çanakkale, 2009, s.3.

²⁹³ KELEŞ, S., s.53-54.

²⁹⁴ KILIÇARSLAN, Fatih, “Sosyal Belediyeçilik Nasıl Olmalı...” <http://www.beypazarihabertv.com/Fatih-Kilicarslan/83/SOSYAL-BELEDIYECILIK-NASIL-OLMALI...html>, E.T. 22.11.2010.

²⁹⁵ GÜL, “Yerinden Yönetim Kavramının Gelişimi, Tanımı, Türleri ve Özellikleri”, s.92.

ile yerinden yönetim merkezin bir kısım yetki ve sorumluluklarını yerel yönetimlere, federe birliklere ve sivil toplum kuruluşlarına devretmesidir. Merkezi yönetimin küçültülmesi anlamına da gelen bu süreç, yerel yönetimlerin de önemini artırmaya başlamıştır.²⁹⁶

Küreselleşme ve yerelleşme, yerel yönetimlerin örgütlenmesini ve konumunu etkileyen bir süreçtir. İki terimin birlikte küreselleşme olarak kullanımı da yaygındır.²⁹⁷ Küreselleşme, ulus devletin önemini yitirmesine yol açan bir gelişme/dinamik/süreç olarak, yerinden yönetimi öne çıkarmaktadır. Bu süreçlerin, yerel yönetimlerin ve bölgesel yönetimin daha özerk olacağını, halkın katılımına olumlu etkide bulunacağını savunmaktadır. Ayrıca, küreselleşme ve yerelleşme süreçleriyle, uluslararası sermaye ve çok uluslu şirketlerin yatırımlarının yerel yönetimlere yeni kaynak ve istihdam olanakları sağlayacağı, yeni hizmet sunum düzeyleri yaratacağı da ileri sürülmektedir. Bu sürecin, az gelişmiş toplumsal etnik farklılıkları olan ülkelere etkide bulunarak, o ülkelerin yerelleşmesini ve bölgeselleşmesini sağlayarak, güçlü ve emperyalist ülkelerin himayesi altına sokmaya çalıştığı yönünde karşıt görüşler de mevcuttur.²⁹⁸

Avrupa Birliği, Entegrasyon ve Yerellik İlkesi gereği birliğe girmek isteyen ülkelere bir takım sorumlulukları yerine getirmeyi şart koşmaktadır. Bu şartlar arasında 1992 Maastricht Anlaşması gereği kararların halka en yakın yerde alındığı (yerindelik) bir model istemektedir. Bu modeli sağlayan ülkelere ve bu ülkelerdeki yerel yönetimlere Avrupa Birliği'nce mali destek de sağlanmaktadır. Yönetişim kavramı ise, her şeyin merkezi hükümet tarafından yapılmasına karşı çıkmakta, katılımcılığı ve yerinden yönetimi savunmakta, yerel yönetimlerin hizmet sunumunda ve sağlanmasında diğer aktörlerle ortak çalışmasını benimseyen bir anlayışı ifade etmektedir.²⁹⁹

Türk Kamu Yönetimi, merkezi ve yerel örgütlenmesi ile bu süreçlerin ve ilkelerin etkisinde kalarak yeni bir yapılanma sürecine girmek zorunda kalmıştır.

²⁹⁶ KÖSECİK, Muhammet ve ÖZGÜR, Hüseyin, “Yerel Yönetimlerde Reform: Geleneksel Modelin Değişim Süreci”, Hüseyin Özgür ve Muhammet Kösecik (der.), **Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar-I**, Nobel Yayınevi, Ankara, 2005, s.1-9; ES, “Yerel Yönetimlerde Değişim ve Türkiye”, s.13-17.

²⁹⁷ GÜL, Hüseyin, “Kamu Yönetimi Temel Kanun Tasarısında Âdem-i Merkezileşme-Küreselleşme Dinamikleri ve Yönetimi Geliştirme Açılırlarından Bakış”, Hüseyin Özgür ve Muhammet Kösecik (der.) **Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar I: Reform**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2005, s.39-55.

²⁹⁸ KÖSECİK - ÖZGÜR, s.13-17.

²⁹⁹ ES, “Yerel Yönetimlerde Değişim ve Türkiye”, s.51-53.

1980’li yıllarda dünyada yaşanan köklü değişimlerden etkilenen Türkiye, 1980 sonrasında ve özellikle Avrupa Birliği sürecinde etkin, verimli, yerel özerkliğe sahip, katılımcı, saydam, hesap verebilir ve daha demokratik bir yerel yönetim sistemini oluşturmak amacıyla, yerel yönetimlerle ilgili birçok düzenlemeye gitmiştir.³⁰⁰

Yerel yönetimler üzerinde sadece bu dış etkenler etkili olmamıştır. Göçle beraber artan kentsel nüfus, işsizlik, yoksulluk gibi sosyal sorunlar ile merkezi yönetimin sosyal yardım ve sosyal hizmet alanındaki yetersizliği, gelişen bilgi teknolojileri sayesinde halkın bilinçlenmesi ve taleplerinin, beklentilerinin artması gibi iç etkenlerde yerel yönetimleri yeniden yapılanmaya zorlamıştır.³⁰¹ Bu çerçevede 1580 sayılı Belediye Kanunu yürürlükten kaldırılarak 5393 sayılı Belediye Kanunu benimsenmiştir.³⁰²

İşte belediyeler açısından yaşanan bu gelişmeler, belediyelere yeni görev ve sorumluluklar yüklemiş, hizmet sunum düzey ve tekniklerini değiştirerek daha önce merkezden yürütülen bir takım sosyal hizmetler yerele devredilmeye başlamış bu da son günlerde gündemi meşgul eden ve tartışma konusu olan sosyal belediyeçilik kavramını ortaya çıkarmıştır.

4.1.2. Sosyal Belediyeçiliğin İşlevleri

Sosyal belediyeçiliğin işlevleri, sosyalleştirme, sosyal kontrol ve rehabilitasyon, mobilize etme, yönlendirme, kılavuzluk ve rehberlik etme, yardım etme ve gözetme ile yatırım şeklinde sayılmaktadır. Bunlar aşağıda ele alınmaktadır.

4.1.2.1. Sosyalleştirme, Sosyal Kontrol ve Rehabilitasyon

Sosyalleşme, kişinin çevresi ile uyum içinde olması veya toplumun kişiden beklediği hal ve davranışları sergilemesi anlamına gelmektedir. Sosyalleştirme ise, bir süreç olup kişiyi topluma uyumlu hale getirmektedir. İnsanlar içinde yaşadığı toplumda çevreyi rahatsız edecek şekilde giyinmek, gürültü yapmak, apartmanlarda apartman sakinlerini rahatsız edecek şekilde hayvan beslemek gibi bir takım anti sosyal davranışta

³⁰⁰ ASLAN, s.46.

³⁰¹ TOPRAK, Düriye-ŞATAF, Ceyda, “Türkiye’de Yerel Yönetimler Reformu Çerçevesinde Sosyal Belediyeçilik Yaklaşımı”, **Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi**, C.1, S.1, 2009, s.16.

³⁰² KÖSEOĞLU, Özer, “Yeni Belediye Kanunu’nda Yerel Demokrasiye İlişkin Gelişmeler”, **Yerel Siyaset**, Y.1, S.4, Nisan, 2006, s.72.

bulunabilirler. İşte bu gibi sorunlar karşısında belediyeler eğitici bir rol üstlenerek insanların yaptıkları anti-sosyal davranışların kütüphaneler, kıraathaneler, afişler ya da halk meclisleri aracılığıyla yanlış olduğunu anlatan mesajlar vererek, kontrol altında tutabilirler ve insanları rehabilite edebilirler.³⁰³

4.1.2.2. Mobilize Etme, Yönlendirme, Kılavuzluk ve Rehberlik Etme

Halka belirli konularda danışmanlık hizmeti vermek, karşılaştıkları sorunlar karşısında bu sorunları hangi kurum ve kuruluşlar aracılığıyla çözebileceklerini göstermek sosyal belediyeçiliğin mobilize etme, yönlendirme, kılavuzluk ve rehberlik etme işlevlerine girmektedir.³⁰⁴

4.1.2.3. Yardım Etme, Gözetme

Belediyeler belde sınırları içerisinde yaşayan halkın her şeyden önce yaşam standartları bilgilerine ulaşabilmektedirler. Kimin neye, ne kadar ihtiyacı olacağı, iyi bir takip ve gözetim sistemi ile tespit edilmelidir. Tespit edilecek bu bilgiler sayesinde yapılacak gıda, kömür, ilaç gibi yardımların daha etkili ve verimli olması sağlanacaktır.³⁰⁵

4.1.2.4. Yatırım

Belediyeler, belde sınırları içerisinde yaşayan halkın geçim sıkıntısını gidermeye yönelik kalıcı tedbirler alamamakla birlikte, tanzim satış mağazaları, halk ekmek fabrikaları, aşevleri ve sağlık ocakları açmak gibi bir takım kolaylaştırıcı hizmetlerde bulunabilirler.³⁰⁶

³⁰³ ES, Muharrem, **Kent Üzerine Düşünceler**, Okutan Yayıncılık, İstanbul, Aralık, 2007, s.29; TOPRAK – ŞATAF, s.16; <http://www.sosyalhizmetuzmani.org/sosyalbelediyeçilik.htm>, E.T. 09.11.2010; PEKTAŞ, Ethem Kadri, “Türkiye’de Sosyal Belediyeçilik Uygulamaları ve Temel Sorunlar”, **Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Akademik İncelemeler Dergisi**, C.5, S.1, Y.2010, s.14.

³⁰⁴ TOPRAK – ŞATAF, s.16; ES, **Kent Üzerine Düşünceler**, s.29; PEKTAŞ, s.14; <http://www.sosyalhizmetuzmani.org/sosyalbelediyeçilik.htm>, E.T. 09.11.2010.

³⁰⁵ PEKTAŞ, s.14; ES, **Kent Üzerine Düşünceler**, s.29-30; TOPRAK – ŞATAF, s.16; <http://www.sosyalhizmetuzmani.org/sosyalbelediyeçilik.htm>, E.T. 09.11.2010.

³⁰⁶ ES, **Kent Üzerine Düşünceler**, s.29-30; TOPRAK – ŞATAF, s.16; <http://www.sosyalhizmetuzmani.org/sosyalbelediyeçilik.htm>, E.T. 09.11.2010; PEKTAŞ, s.14.

4.2. 2000'Lİ YILLARDA SOSYAL BELEDİYECİLİĞİN GÖRÜNÜMÜ

Son on yıl içerisinde belediyeler sosyal ve kültürel alanda yaptıkları hizmetlerden dolayı kendilerini sosyal belediye diye adlandırarak bu kavramı sıkça kullanmaya başlamışlardır. Her ne kadar kendilerini sosyal belediye olarak tanımlasalar da Türkiye’de sosyal belediyeciliğin birçok yanları göze çarpmaktadır.³⁰⁷

Her şeyden önce sosyal belediyecilik kavramı yoksullara ve ihtiyaç sahiplerine maddi yardım yapmak şeklinde, dar bir anlamda algılanmaktadır. Bu dar anlayış çerçevesinde sosyal belediyecilik, belediyelerin fiziki, sosyal ve kültürel boyutları göz ardı edilerek, toplumda yoksullara ve ihtiyaç sahiplerine ayni ve nakdi yardım yapmak olarak lanse edilmektedir. Sosyal barışa, sosyal kalkınmaya önemli katkılar sağlayacak en önemli aktörlerden birisi olan sosyal belediyecilik kavramının belediyelerce, belediyecilik alanında yapılacak en son aşama olarak değerlendirilmesi ise geniş kapsamlı sosyal belediyecilik faaliyetlerine kendilerini kapatmaları ve dar kapsamlı sosyal belediyecilik kavramını meşrulaştırmayı doğurmaktadır.³⁰⁸ Sosyal belediyecilik kavramının dar anlamda algılanmasında belediye başkanlarının sosyal politikalar alanında yetersiz bilinç düzeyine sahip olmaları, sosyal belediyecilik kavramına negatif yaklaşımları, sosyal politikaları merkezi yönetimin görevi gibi algılamaları ve bunu gereksiz harcama olarak değerlendirerek, kalıcı değil geçici projeler üretmeleri, sosyal yardım ve sosyal politika uygulamalarına esas olacak kentsel doku haritalarının yetersizliği veya hiç çıkartılmamış olması ile merkezi yönetim birimleri, sivil toplum kuruluşları ve üniversitelerle işbirliği ve koordinasyon eksiklikleri etkili olmaktadır. Sosyal belediyecilik ile ilgili sorunlar maalesef bununla kısıtlı değildir. Bunun dışında sosyal belediyeciliğin nasıl olması gerektiği ile ilgili yasal boşlukların bulunması nedeniyle sosyal belediyeciliğin işlevleri siyasi rant aracı olarak da görülmektedir. Bu nedenle belediyelerce yoksullara, fakirlere kömür, gıda yardımı yapılmasının yanında öğrencilere burs verilmesi gibi uygulaması kolay olan daha çok sosyal yardım içerikli

³⁰⁷ ERSÖZ, Halis Yunus, “Türkiye’de Belediyelerin Sosyal Politika Alanındaki Rolü ve Yeni Belediyecilik Anlayışının Esasları”, **Kamuda Sosyal Politika**, Y.3, S.9, 2009/2, Memur-Sen, Ankara, Nisan, 2009, s.45.

³⁰⁸ UÇAKTÜRK vd., s.5; ŞEN, Mustafa, “Bütüncül Belediyecilik Yaklaşımı Kültürel Belediyeciliğe Giden Yolda Bir Aşama: Sosyal Belediyecilik”, <http://sosyalpolitikalar.com.tr/kapak-/kapak-dosyasi/29-buetuencuel-belediyecilik-yaklam-kueltuereel-belediyecilie-giden-yolda-bir-aama-sosyal-belediyecilik.html>, E.T. 05.12.2011.

faaliyetler yürütülmekte böylece bir taraftan oy veren seçmenlere vefa borcu ödenmektedir. Diğer taraftan ise gelecek seçimlere yönelik yatırımın yapıldığı başka bir deyişle tarafsızlık, nesnellik, açıklık, şeffaflık gibi ilkelerin terk edildiği, öznellik, partizanlık, kayırmacılık, keyfilik gibi uygulamaların hakim olduğu, sosyal belediyecilik doğmaktadır. İnsanların bu yardım ve faaliyetlerden yararlanmasının Anayasa ile belirlenmiş ekonomik ve sosyal bir hak olduğu yönünde yetersiz bilinç düzeyine sahip olması da belediyelerin, sosyal yardım ve sosyal hizmet faaliyetlerinin halka bir lütuf gibi sunulduğu halkta minnet duygusu uyandıracak şekilde siyasi rant temelli çalışmasının önünü aşmıştır.³⁰⁹

Fiziksel ve sosyo - kültürel hizmetlerin bir bütün olarak algılanmaması, sosyal yardım içerikli geçici bir çözüm aracı olarak değerlendirilmesi sosyal belediyeciliğin yetersiz işleve sahip olduğunu vurgulayan bir diğer husustur.³¹⁰ Bu bağlamda, sosyal belediyecilik uygulamaları, kenttaşların acil ihtiyaçlarının geçici olarak bir defaya mahsus karşılanması olarak algılanmaktadır.

Sosyal hizmetler alanında belediyelerde yetişmiş kalifiye elamanın bulunmaması, merkezi yönetim birimleri ile belediyeler arasında görev ve yetki karmaşasının bulunması gibi nedenler de sosyal belediyecilik kapsamındaki görevlerin ya mükerrer yapılmasına ya da görev ve yetkinin görmezden gelinerek diğer kurum ve kuruluşlara yıkma girişimlerini arttırmaktadır. Özellikle yerel yönetim birimleri olan belediyelerin bu tarz girişimlerde bulunduğu gözlemlenmekte olup, bunda sadece görev ve yetki karmaşası etkili değildir. Mali imkânlarının elvermemesi 1580 sayılı kanun döneminde olduğu gibi 5393 sayılı kanun döneminde de, yasalarca sosyal belediyecilik kapsamındaki görevlerin tam olarak yerine getirilmesini engellemektedir. Yerel yönetim birimlerinin merkezi bütçeden alacakları pay 02.07.2008 tarihinde çıkartılan 5779 sayılı İl Özel İdarelerine ve Belediyelere Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun³¹¹ ile % 6,5 olarak belirlenmiştir. Buna göre kısıtlı bir bütçeye sahip olan belediyelerin tam anlamıyla bir sosyal belediyecilik gerçekleştirmeleri mümkün

³⁰⁹ ŞEN, <http://sosyalpolitikalar.com.tr/kapak-/kapak-dosyasi/29-buetuencuel-belediyecilik-yaklam-kueltuerel-belediyecilie-giden-yolda-bir-aama-sosyal-belediyecilik.html>, E.T. 05.12.2011; PEKTAŞ, s.16-17; UÇAKTÜRK vd., s.5.

³¹⁰ PEKTAŞ, s.18.

³¹¹ R.G. 15.07.2008, S.26937.

görünmemektedir.³¹² Nitekim İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve ilçe belediyeleri ile İzmir, Bursa, Giresun Büyükşehir Belediyelerinde yapılan görüşmeler sonucunda hemen hemen bütün belediyelerin alışlagelmiş gıda ve yakacak yardımı, öğrencilere kırtasiye ve okul yardımı ya da burs verilmesi gibi ayni ve nakdi yardımlarda bulunarak sosyal yardım yaptıkları tespit edilmiştir. Yapılan bu sosyal yardımların belediye bütçesi içerisinde % 1 gibi çok küçük bir meblağı oluşturduğu, yapılan yardımların genellikle hayırseverlik yaklaşımı içerisinde belediyelerin aracılığı ile gerçekleştirildiği belirlenmiştir.³¹³ Sosyal belediyecilik kapsamında yoksullukla daha etkin bir mücadele için, yoksulların bireysel ve aile olarak içinde buldukları koşulların dikkate alındığı, yerel koşullara daha duyarlı politikaların oluşturulması bir zorunluluktur.³¹⁴

Diyarbakır, Mardin, Şanlıurfa, Batman ve bunlara bağlı ilçe belediyelerinde ise durum daha vahimdir. Bu belediyelerin çoğunda su, kanalizasyon, alt yapı gibi belediyenin zorunlu işlevlerini dahi yerine getiremediği, kimi belediyelerin ise personelinin maaşlarını ödemekte zorlandığı görülmektedir. Tüm bu hizmetleri karşılamakta yetersiz olan belediyelerin sosyal yardım yapmaya ödenekleri hiç ama hiç yetmemektedir. Dolayısıyla bu belediyeler belirli dönemlerde, belirli kişilere yönelik ayni ve nakdi yardım yapmaya çalışmakta ama yeterli olamamaktadırlar.³¹⁵ Bu açıklamalar değerlendirildiğinde sosyal belediyecilik faaliyetlerinin bölgesel ve kentsel farklılık gösterdiği söylenebilir.³¹⁶

Belediyeler üzerinde etkili olan borç yükü ve kamu açıkları, küreselleşmenin getirdiği baskı ve olumsuzluklar, sosyal devlet kapsamında sosyal programların yetersiz üretilmesi, yardım yapılan kesimin sosyal politika oluşturma sürecine dahil edilmemesi sosyal belediyeciliğin hizmet sunumlarında belirleyici bir rol oynayarak sosyal

³¹² PEKTAŞ, s.17-18.

³¹³ Yoksulluğun Azaltılmasına Yönelik Merkezi ve Yerel Yönetim Politikaları, **Yerel Yönetişim Yoluyla Yoksulluğun Azaltılması**, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Politika Forumu, Haziran 2007, s.62-67.

³¹⁴ GÜL vd., “Türkiye’de Yoksullukla Mücadele Politikaları, Kentsel Yoksulluk ve Yerel Yönetişim”, s.275.

³¹⁵ YALMAN, Galip, “Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde Yoksulluğun Etkisini Hafifletme Uygulamaları: Bir Değerlendirme”, **Yerel Yönetişim Yoluyla Yoksulluğun Azaltılması**, Haziran 2007, s.174-178.

³¹⁶ GÜL vd., “Türkiye’de Yoksullukla Mücadele Politikaları, Kentsel Yoksulluk ve Yerel Yönetişim, ” s.275.

belediyeciliği olumsuz etkilemektedir.³¹⁷ Sonuç olarak günümüzde sosyal belediyeciliği özetleyecek olursak, sosyal devletin devamı niteliğinde kapsamlı bir yapı oluşturmamakla beraber, genel olarak kentleşmenin getirdiği yoksulluk, sefalet ve açlık gibi sorunlara acil çözüm üretmek amacıyla sistematik olmayan, geçici, belirli kurallara bağlı olmayan düzensiz yardım faaliyetleri üzerine kurulu uygulamalardan doğmuştur.³¹⁸

Başka bir deyişle belediyelerce yapılan gıda, yakacak, giyecek, yiyecek, meslek edindirmeye yönelik beceri kursları, kadın sığınma evleri ile ayni ve nakdi yardımlar günlük gereksinimleri karşılayacak şekilde geçici ve kısa vadeli. Uzun vadeli olmadığı için, yoksulluğu azaltıcı ve kaldırıcı nitelikte değildir. Ve gün geçtikçe de küreselleşme ile birlikte yönetim kavramının güçlendiği, sosyal devletin sorumluluklarının yönetim yoluyla piyasaya ve sivil toplum kuruluşlarına kaydırılmaya çalışıldığı görülmektedir.³¹⁹ Klasik sosyal devlet ve sosyal haklar anlayışından da oldukça uzak ve kopuk uygulamalar olup, küçülen sosyal devletin açıklarını kapatan uygulamalar izlenimi vermektedir.

4.3. SOSYAL BELEDİYECİLİK KAPSAMINDA YAPILAN SOSYAL HİZMETLER VE SOSYAL YARDIMLAR

4.3.1. Riskli ve Korumada Öncelikli Gruplara Yönelik Sosyal Yardımlar Sosyal Hizmetler

Yaşlılar, kadınlar, çocuklar ve gençler ile engelliler riskli ve korumada öncelikli gruplar olarak aşağıda açıklanmaya çalışılacaktır.

4.3.1.1. Yaşlılara Yönelik Sosyal Hizmetler ve Sosyal Yardımlar

Gıda, giyim, yakacak ve ulaşım hizmetlerinden yararlanmaya yönelik ayni ve nakdi yardımlar, sağlık ve teknik malzeme yardımları, ihtiyaca ilişkin mekânsal alanı

³¹⁷ GÜL vd., “Türkiye’de Yoksullukla Mücadele Politikaları, Kentsel Yoksulluk ve Yerel Yönetişim, ” s.275.

³¹⁸ KESGİN, Bedrettin, “Kentsel Yoksulluğa ve Sosyal Dışlanmaya Karşı Yerinden ve Yerel Müdahale Olarak Sosyal Belediyecilik”, <http://sosyalpolitikalar.com.tr/kapak-/kapak-dosyasi/100-kentsel-yoksullua-ve-sosyal-dlanmaya-kar-yerinden-ve-yerel-muedahale-olarak-sosyal-belediyecilik.html>, E.T. 05.12.2011

³¹⁹ GÜL vd., “Türkiye’de Yoksullukla Mücadele Politikaları, Kentsel Yoksulluk ve Yerel Yönetişim”, s. 262.

düzenlemeye dair eşya yardımı, yaşlılar için huzurevi açmak gibi yapılan sosyal hizmetler ile sosyal yardımlar yaşlılara yönelik olarak sosyal belediyecilik faaliyetleri arasında değerlendirilir.³²⁰

Yaşlılık, bireyin erdem, statü ve tecrübelerinin yoğunlaştığı bir aşama olarak bir değerdir. Bunun yanında yaşlılık, emeklilik ve iş kaybı, yakın kaybı, çocukların evden ayrılması, sosyal hayatta kopma ve sosyal soyutlama olarak da değerlendirilmektedir. Bu olumsuz değerlendirme ile yaşlılık bedensel, ruhsal ve sosyal rahatsızlıkları, sıkıntıları, hastalıkları da ifade etmektedir.³²¹ Bu bağlamda yaşlılar kendilerini terk edilmiş, yalnız, işe yaramaz hissetmeye başlamakta ve fiziksel olarak eski güçlerini kaybetmelerinin de etkisiyle kendilerini toplumdan soyutlamaktadırlar. Tüm bunların önlenmesi, onların toplumdan soyutlanmaması ya da kendilerini toplumdan soyutlamalarının önüne geçilmesi ise onların psikolojik ve bedensel açıdan desteklenmesini gerektirmektedir. Bu destek maddi veya manevi olabileceği gibi, onların kendilerini rahat hissedeceği, rahat hareket edebilecekleri ortamların oluşturulması şeklinde de mümkündür. Yaşlılara yönelik yapılacak bu destekler ise sosyal yardım ve sosyal hizmet faaliyetlerinin kapsamında değerlendirilmektedir. Nitekim Anayasamızda ve diğer mevzuatlarda da yaşlılar, özel olarak korunması gerekenler grubunda değerlendirilmiştir.³²²

1981 Anayasası'nın 61. maddesinde “*Yaşlılar devletçe korunur. Yaşlılara devlet yardımı ve sağlanacak diğer haklar ve kolaylıklar kanunla düzenlenir.*” hükmüne yer verilirken, 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu, sosyal ve ekonomik yönden yoksunluk içinde bulunan korunmaya, bakıma ve yardıma muhtaç kişi olarak tanımladığı yaşlılara sosyal hizmetlerin öncelikli verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Sosyal devlet ilkesinin gereği olarak huzurevleri açılarak yaşlıların Bakımı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumunca gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Kızılay Derneğince de yaşlı yoksullara yönelik olarak gıda, sağlık ve giyecek yardımı

³²⁰ YAYLI, Hasan, “*Türkiye’de Belediyelerin Kent Yoksulluğu ile Mücadele Politikalarının Değerlendirilmesine Yönelik Bir Araştırma: Kırıkkale Belediyesi Örneği*”, **Ulusal Kalkınma ve Yerel Yönetimler – I**, TODAİE, Ankara, Ekim 2009, s. 406.

³²¹ KELEŞ, S., s.97; TOMANBAY, İlhan, “*Yaşlılara Yönelik Sosyal Hizmetler*”, http://www.gebam.hacettepe.edu.tr/sosyal_boyut/yasli_lara_yonelik_sosyal_hizmet.pdf, E.T. 21.12.2010.

³²² KARA, Bülent, **Sosyal Haklar ve Özel Olarak Korunması Gereken Kişiler**, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Isparta, 2008. s.146-147.

yapılmaktadır. 2022 sayılı yasayla yoksul yaşlılara gelir teminine ilişkin ilk düzenleme yapılmıştır. Bu düzenleme ile yoksul ve kimsesiz yaşlılara aylık bağlanmakta ayrıca devlet hastanelerinden bu kişilerin ücretsiz yararlanması sağlanmaktadır.³²³

Büyükşehir belediye kanunu ile belediye kanununda ise hizmetlerin sunumunda yaşlıların durumuna uygun yöntemler kullanılması benimsenerek sosyal belediyeciliğe ilişkin hükümlere yer verilmiştir. Sosyal belediyeciliğin sorunların çıktıktan sonra çözüm arayan değil, sorunlar çıkmadan önleyen bir anlayış olması göz önüne alındığında belediyelerin de yaşlılara yönelik sosyal hizmet ve sosyal yardımların sunulmasına ilişkin politika geliştirmesi bir zorunluluktur. Belediyelerin bu bağlamda yerel düzeyde çocuk, genç, yaşlı nüfusu, cinsiyetleri, gelir düzeyleri, eğitim durumları gibi kriterleri göz önüne alarak nüfus dağılım haritası çıkartması gerekmektedir. Çıkarttığı nüfus dağılımında yaşlıların yine ne kadarının kendi kendine bakabildiği, ne kadarının ailesiyle yaşadığı, ne kadarının huzurevlerinde kaldığı veya sosyal güvencelerinin olup olmadığı gibi hususlarla ilgili veri bankaları oluşturulmalı ve bu veri bankaları sürekli güncellenmelidir. Belediyelerin oluşturacağı veri bankaları aracılığıyla mevcut yaşlılara ve ileriki dönemde yaşlı olacılara yönelik sosyal hizmet ve sosyal yardım programları uygulamalıdır. Genç bir nüfusa sahip olan ülkemizin gün geçtikçe genç nüfus yanında yaşlı nüfusa da sahip olacağı göz ardı edilmemelidir.

Kara, yaşlılarda görülen psiko-sosyal, ekonomik ve tıbbi sorunları; “*Fiziksel güçten düşme ve emeklilik gibi ihtiyari ve gayri-ihtiyari sebeplerden dolayı mesleki ve toplumsal fonksiyonlardan ayrılma, sosyo ekonomik statü kaybına uğrama ve gelir yetersizliğinden dolayı yüksek hayat kalitesinden mahrum olma, sosyal etkileşimden mahrum olma ve toplumdaki kısmen veya tamamen uzaklaşma ve dışlanma, aile fertlerinden kopma, yalnızlığa ve içine kapanmaya itilmenin bir sonucu olarak kendini lüzumsuz ve faydasız hissetme ve psiko-sosyal sorunların ve bunalımların içine sürüklenme, sakatlanmalarda veya ileri yaşlılıkta başkalarına sürekli olarak bağımlı olma ve değişik derecelerde sürekli olarak bakım ihtiyacı duyma*” olarak

³²³ SALLAN, GÜL, Songül – GÜL, Hüseyin – YILMAZ, Ebru – KİRİŞ, Hakan, M., “*Yaşlı Yoksullara Yönelik Sosyal Yardımlar ve Isparta Örneği*”, **Birinci Sosyal Hizmetler Şurası (Türkiye’de Sosyal Refah Politikaları Çerçevesinde Sosyal Hizmetler), Ön Komisyon Raporları ve Bireysel Çalışmalar**, Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, Gökçe Ofset Matbaacılık San. Tiç. Ltd. Şti., Ankara, Nisan, 2004, s.164-177; ŞAHİNÖZ vd., s.89-90.

maddelemiştir.³²⁴ Belediyeler yaşlıların, karşılaşıcağı yukarıda belirtilen psiko-sosyal, ekonomik ve tıbbi sorunları göz önüne almalıdır.

Sosyal belediyeçilik kapsamında Ankara Büyükşehir Belediyesince yaşlıların yaşam kalitesini arttırmak ve sosyal dışlanmayı veya kopmayı önlemek amacıyla yaşlı lokali projesi geliştirilmiştir. Yaşlı lokaline 50 ve üstü yaş grubunda olan herkes üye olabilmekte ve proje kapsamında yaşlılar, lokalde sunulan psiko-sosyal destek hizmetlerinden, eğitim hizmetlerinden, sağlık hizmetlerinden faydalanabilmekte ayrıca kişisel gelişim, sosyo-kültürel ve boş zamanları değerlendirme faaliyetlerine de katılabilmektedirler. Yaşlıların günlük yaşamlarını kolaylaştırmak, yalnız olmadıklarını hissettirmek için yine söz konusu belediyece kurulan yaşlı hizmet merkezince temizlik ve bakım hizmetleri, yaşlı serbest kartı, her türlü ev içi tamirata, tekerlekli sandalye yardımı ve maddi yardımda da bulunmaktadır. Psikolojik destek hizmeti de veren merkez, yaşlıları ruhsal bozukluklar hakkında bilgilendirmekte, periyodik olarak istihdam ettiği klinik psikologların yaşlıları evlerinde ziyaret etmesini sağlayarak yaşam, stres, yalnızlık, uyku problemi, iletişim kopukluğu gibi hususlarda yaşlılara psikolojik destek sağlamaktadır.³²⁵

Maliyet açısından hastane hizmetlerinden daha çok avantajlı olan evde bakımının hasta ve aileler açısından yararları olduğunu da göz önüne alan birçok belediye tarafından evde bakım hizmeti verilmektedir. Belediyeler bu hizmetleri profesyonel ve ruhsatlı evde bakım şirketlerinden satın alarak sunmaktadırlar.³²⁶ Nitekim İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından evde sağlık hizmeti projesi kapsamında sosyal güvencesi olmayan, açlık ve yoksulluk sınırında yaşayan, evde bakıma muhtaç kronik hastalığı olan yaşlılara, sağlık hizmeti sunulmakta ve aile fertleri de halk sağlığı, evde alınacak önlemler konusunda bilgilendirilmektedir. Evde sağlık hizmetinin karşılanamaması durumunda ise hastanın tam teşekküllü bir hastaneye sevk edilerek tedavisinin yapılması sağlanmaya çalışılmaktadır. Yine İstanbul Büyükşehir Belediyesi bünyesinde bulunan Darülaceze Müdürlüğünde ise yaşlıların barınma, bakım

³²⁴ Bkz. KARA, B., s.146; ŞAHİNÖZ vd., s.86-97.

³²⁵ KELEŞ, S., s.97-100; KOBAK, Kadriye, **Yerel Yönetimlerin Yoksullukla Mücadelede Uyguladığı Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet Programları**, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir, 2006, s.83-86; ÖLMEZ, s.106-107.

³²⁶ ŞAHİNÖZ vd., s.79-84.

ve sağlık hizmetleri karşılanmaktadır. Söz konusu müdürlük, sadece barınan yaşlılara hizmet vermekle kalmamakta İstanbul'daki tüm yaşlılara sağlık ve sosyal bakım hizmetleri de vermektedir.³²⁷

Çankaya Belediyesi, İş ve İşçi Bulma Kurumu, Türkiye Sakatlar Konfederasyon'unca ortaklaşa düzenlenen ve Ankara Ticaret Odası'nca desteklenen "Evde Yaşlı, Hasta ve Özürlü Bakım Görevlisi Yetiştirme" projesi ile işsiz ya da halen çalışmakta olan orta öğrenim mezunlarına kurslar düzenlenerek hem iş gücünün istihdamı sağlanmış hem de evde yaşlı, hasta ve özürlü bakımı hususunda yeni bir iş sahası açılarak bu sahadaki toplumun ihtiyacı olan kalifiye eleman yetiştirilerek bu alandaki ihtiyaç bir noktada giderilmeye çalışılmıştır.³²⁸

Ankara Çubuk Belediyesi tarafından sosyal belediyecilik çalışmaları kapsamında ilçede yatalak durumda olan, dışarıya çıkamayan özürlü ve yaşlı vatandaşların evlerine kadar gidilerek berber hizmetleri periyodik olarak verilmeye başlanmıştır.³²⁹ Benzer bir çalışma ise Bursa Yıldırım Belediyesinin bünyesindeki Sevgi Market tarafından gerçekleştirilmektedir. Sevgi Market, çarşamba günleri yaşlılara ücretsiz berber hizmeti vermektedir.³³⁰

Eskişehir Büyükşehir Belediyesi'nce alheizemer ve diyaliz hastaları servisi günde üç sefer yaparak alheizemer ve diyaliz hastalarını tedavilerinin yapılması için evlerinden alıp evlerine bırakmaktadır.³³¹ Kayseri Büyükşehir Belediyesi tarafından açılan 500 kişilik huzurevinde yaşlı ve bakıma muhtaç kişilerin barınma ile ruh beden sağlıklarını korumaya yönelik ihtiyaçları karşılanmaktadır. Huzurevinde doktor, psikolog, sağlık memuru ve hemşire istihdam edilmektedir.³³² Ülkemizde yaşlı nüfusun git gide artması, ailelerin çekirdek aileye dönmesi, konutların küçülmesi, ailelerin yaşlılara bakım görevini üzerinden atmaya çalışması göz önüne alındığında yaşlıların barınabileceği ve sağlık, bakım gibi hizmetlerini karşılayacak kurumlar olan

³²⁷ KOBAK, s.81-83.

³²⁸ ÖLMEZ, s.116.

³²⁹ <http://www.elifgazetesi.com/Cubuk-Haberleri/Engelli-ve-Yasli-lara-Evinde-Berber-Hizmeti-285.htm>, 03.04.2011.

³³⁰ ASLANER, s.102.

³³¹ KOBAK, s.78.

³³² KOBAK, s.90.

huzurevlerine duyulan ihtiyaç artmaktadır. Ülkemizde 101 tanesi Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğüne ait olmak üzere toplam 288 adet huzurevi bulunmaktadır. Bu 288 huzurevinin 23.633 kişilik kapasitesi bulunmakta olup, ülkemiz yaşlı nüfusuna oranlandığında yetersizliği ortadadır.³³³ 288 huzurevinin sadece 21 tanesi yerel yönetimlere aittir.³³⁴ Sosyal belediyeçilik kapsamında yerel yönetimlerin daha fazla çaba harcaması ve Kayseri Büyükşehir Belediyesi'nin huzurevi çalışmasını örnek alması gerekmektedir.

Bunun dışında belediyelerin sosyal belediyeçilik kapsamında yaşlılara yönelik olarak fiziksel erişebilirliği sağlayıcı kentsel mekân tasarımları yapması gerekmektedir. Belediyeler, yaşlılara yönelik eğitim programları düzenleyerek yaşlılık, yaşlılık psikolojisi, yaşlılıkta karşılaşılan sağlık problemleri ve bu problemlerin önlenmesi konusunda bilgilendirme yapmalıdırlar. Kendilerini toplumdan soyutlaması ya da onların toplumdan soyutlanması, kendilerini değersiz hissetmelerine neden olacak ve yaşlılar günlük işlerini bile yapamayacaklarını düşüneceklerdir. Zihinsel ve bedensel olarak faaliyetten kendini alıkoyan yaşlılar bu durumda alheizemer gibi ciddi rahatsızlıklara yakalanacaklar ve bakıma muhtaç hale geleceklerdir. Bunun için zihinsel aktivitede bulunmalarını sağlayacak faaliyetler düzenlenmelidir. Kültür merkezleri açılarak yaşlılarla gençlerin birlikte vakit geçirmesine imkân verilerek yaşlıların deneyim ve tecrübelerinden gençlerin yararlanması sağlanmalıdır. Ayrıca kampus yapılanması içinde yaşlılara yönelik bahçe, tarla gibi alanlarda yaşlıların uğraşı ile meşgul olması sağlanmalı ve toplumla iç içe olmasının önü açılmalıdır. Yaşlılara yönelik gezici sağlık hizmetleri yaygınlaştırılmalıdır.³³⁵

Ülkemizde gerek merkezi idare gerekse yerel yönetimler tarafından yaşlılık bir sorun olarak görülmediğinden yaşlılara yönelik politikalar üretilmemektedir. Oysa ki yaşlılığın yaratacağı sorunların önlenmesi ve yaşlıların mevcut sorunlarının giderilmesi için kalıcı politikalar oluşturulmalıdır. Belediye ve Büyükşehir Belediye Kanunlarında hizmetlerin sunumunda yaşlılara uygun yöntemler kullanılacağı hüküm altına alınmış olmasına rağmen uygun yöntemler üretilmemektedir. Küçük ölçekli belediyelerin

³³³ <http://www.shcek.gov.tr/2011-yili-ocak-ayi.aspx>, 03.04.2011.

³³⁴ <http://www.ozurluveyasli.gov.tr/tr/html/193/Yasli/>, 23.03.2012.

³³⁵ GÜL vd., "*Türkiye'de Yoksullukla Mücadele Politikaları, Kentsel Yoksulluk ve Yerel Yönetişim*", s. 263.

ödeneklerinin kısıtlı olması nedeniyle sadece odun, kömür yardımı ya da nakdi yardımlar hizmet olarak sunulmakta, önleyici ve kalıcı projeler geliştirilememektedir. Söz konusu görevlerin ihtiyari görev olarak kanunda düzenlenmiş olması ise belediyelerin sosyal hizmet ve sosyal yardım faaliyetlerinde geçici çözümlere neden olmaktadır. Yasalarda bu düzenlemenin ihtiyari görev olarak değil de zorunlu görev olarak tanımlanması ve belediyelerin asli görevli olarak işi tam olarak üstlenmeleri bir zorunluluktur. 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 73. maddesi ile belediyelerin yaşlılara yapacağı sosyal hizmet ve sosyal yardım faaliyetlerinin yapılmasında belde de dayanışma ve katılımın sağlanması ile etkinlik ve verimliliğin artırılması amacıyla gönüllü ve hayırsever kişi ve kuruluşların bu hizmetlere katılmasına ilişkin mekanizmaların oluşturulmasının öngörülmüş olması da belediyelerin sosyal belediyeçilik kapsamında yapacağı sosyal yardım ve sosyal hizmet faaliyetlerini aslı görev olarak üstlenmemeleri ve sorumluluktan kaçmalarına dayanak oluşturmuştur.³³⁶

4.3.1.2. Kadınlara Yönelik Sosyal Hizmetler ve Sosyal Yardımlar

Günümüzde sosyal belediyeçilik kapsamında kadınlara yönelik olarak kadın sığınma evleri, ana-çocuk sağlığı merkezleri açılmış, meslek edindirme kursları ile el emeğini değerlendirmeye yönelik organizasyonlar düzenlenmeye ve kadınların kamu politikası oluşturma süreçlerine katılımını sağlamak için kadın meclisleri kurulmaya başlanmıştır. Ayrıca kadın kulüpleri açmak, eğitim, kültür ve sportif faaliyetlerde bulunmak, aile yaşam merkezleri kurmak, okuma yazma kursları açmak, ayni ve nakdi yardımda bulunmak, düğün ve şöenler düzenlemek belediyelerce kadına yönelik olarak gerçekleştirilen diğer faaliyetlerdir.³³⁷

Kadınlar, toplumun ve dolayısıyla ailenin en önemli fertleridir. Kadına eski topluluklarda daha çok değer verilmiş, erkeğin yanında yer açılmış, hatta kadınlar adına birçok eser (külliye, medreseler, çeşmeler vb.) yapılmıştır. Günümüzde ise kadına birey olarak, eş olarak, anne olarak büyük sorumluluklar yüklenmiş olmasına rağmen topluma sağlıklı nesillerin yetişmesine öncülük eden kadınlara verilen bu yükümlülükler çoğu zaman önemsenmez ve küçümsenir. Hayatın mihenk taşı olan kadınlar hor

³³⁶ GÜL vd., “Türkiye’de Yoksullukla Mücadele Politikaları, Kentsel Yoksulluk ve Yerel Yönetişim”, s. 263.

³³⁷ ÇEVİKBAŞ, Rafet, “Sosyal Hizmetler Etkinliklerinde Belediyeler”, **Yerel Siyaset**, Plato Danışmanlık, İstanbul, Ocak, 2010, Y.4, S.36, s.29.

görülür, aşağılanır, şiddete maruz bırakılır. Kadınlara yönelik bu tür olumsuzlukları gidermek ve onları hak ettiği yere getirebilmek açısından çeşitli yasal düzenlemeler de yapılmaya başlanmıştır. Bu kapsamda 5393 sayılı Belediye Kanununda nüfusu 50.000'i geçen belediyelerin kadınlar için kadın sığınma evleri açması zorunlu hale getirilmiştir. Yapılan bu düzenleme ile birçok belediye tarafından sığınma evi açılmıştır. Sığınma evleriyle ilgili olarak Sığınma Evi ve Danışma Merkezi Çalışma İlkeleri ve İşleyişi, Belediyeler için Sığınma Evleri Yönetmeliği çıkartılmıştır.³³⁸

Türkiye'de şiddete uğrayan kadınlara yeterli düzeyde koruma sağlamak amacıyla Avrupa Birliği'nin Mali, Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu'nun (UNFPA) teknik desteğiyle İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü koordinasyonunda Kadın Sığınma Evleri Projesi yapılmış ve bu proje kapsamında Ankara, Antalya, Bursa, Eskişehir, Gaziantep, İzmir ve Samsun'da kadın sığınma evleri açılmıştır. Açılan bu sığınma evlerinde ve danışma merkezlerinde çalışacak personelin toplumsal cinsiyet eşitsizliği, kadına yönelik şiddet, Türkiye'de kadın hareketi ve şiddet mağdurlarına yönelik hizmetler konusunda eğitim alması sağlanmıştır. Bunun dışında kadına yönelik şiddet hakkında farkındalık yaratmak için toplumsal dönüşümün ana aracı olarak görülen muhtarlar, imamlar ve lise öğretmenlerinden oluşan 485 kişiye de eğitim verilmiştir.³³⁹

Konya Selçuklu Belediyesi tarafından eş, anne-baba anlaşmazlığı nedeniyle korumasız kalan kadınların, kendi bünye ve şartlarından doğan, kontrolleri dışında oluşan maddi ve sosyal yoksulluk içine düşmüş, cinsel, fiziksel, duygusal istismara uğrama olasılığı olan kadınların çocukları ile birlikte kalmalarını ve korunmalarını sağlamak amacıyla şefkat evi açılmıştır. Bu imkândan yararlanmak için, kadının eşinden boşanmış olması veya eşinin vefat etmiş olması gerekmektedir. Bu da hizmeti şarta bağlamaktadır.³⁴⁰

Belediye Kanunlarımızda kadın sığınma evleri açılması hüküm altına alınmış olmasına rağmen yeterli düzeyde kadın sığınma evi bulunmamaktadır. Kadın sığınma evlerinin yetersiz olduğunu, Yaşamevi Kadın Dayanışma Derneği Şube Başkanı Emine

³³⁸ ÇEVİKBAŞ, s.29.

³³⁹ <http://www.siginmaevleri.net/>, E.T. 02.04.2011.

³⁴⁰ KOBAK, s.88-89.

Çiftçi'nin "AB standartları 7 bin 500 kişiye bir sığınma evi öngörüyor. Buna göre Türkiye'de 5 yüz sığınma evi olması gerekirken, sadece 38 sığınma evi var. Bu belediyelerin yükümlülüklerini yerine getirmediğinin göstergesidir." sözleri daha net ortaya koymaktadır.³⁴¹

Kadınlara yönelik olarak gerek uluslararası³⁴² gerekse iç hukukumuzda başta Anayasamız olmak üzere birçok yasal düzenleme³⁴³ yapılmıştır. Uluslararası bir kuruluş olan [SEP]"Sağlık ve Cinsiyet Eşitliği Merkezi'nin 50 ülkede 140 bin kadın arasında yaptığı bir araştırmaya göre, kadına yönelik şiddette, % 58'lik oranla Türkiye, kadına yönelik aile içi şiddetin en yoğun yaşandığı ülkelerin başında yani dünya sıralamasında birinci gelmektedir. Dolayısıyla Türkiye'de yaşayan her iki kadından birisinin şiddete maruz kaldığı ifade edilebilir. Özellikle aile içinde kadına yönelik şiddet bu denli yoğun olmasına rağmen şiddet ortamından bıkip, kurtuluş yolları arayan kadınların çalacağı bir kapı olması gereken sığınma evleri yok denecek kadar azdır. 5393 sayılı Belediye Kanunundaki sığınma evleri ile ilgili hükmün uygulanması halinde ülkemizde 3000 civarında sığınma evi bulunması gerekmekte iken, bulunması gereken oranın % 1'i kadar sığınma evinin bulunması ülkemiz açısından içler acısı bir durumdur.³⁴⁴

Kadına yönelik şiddete karşı yıllardır mücadele eden ve kendi çabalarıyla ayakta durmaya çalışan Mor Çatı'nın yaptığı açıklamaya göre Beyoğlu Kaymakamlığı'nın Dünya Bankası'ndan koşullu olarak fon sağlaması üzerine Eylül 2005'de başlamış olan projenin sona ermesinin ardından Beyoğlu Kaymakamlığı sığınağa yaptığı maddi desteği önce azaltmış, 31 Aralık 2008'den sonra ise tamamen kesmiştir. Kadınlara

³⁴¹ http://www.ipekyolhaber.com/Haber_Oku.php?news_id=377, E. T. 02.04.2011; KARATAŞ, Sultan - ŞENER, Ülker - OTORAN, Nur, Kadın Sığınma Evleri Klavuzu, **Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü**, Ankara, 2008, s.4, <http://www.ksgm.gov.tr/Pdf/02%20Kadin%20Siginmaevleri%20Kilavuzu.pdf>, E.T. 09.01.2012.

³⁴² Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW), Kadınlara Karşı Şiddetin Tasfiye Edilmesine Dair Birleşmiş Milletler Bildirisi, Dünya Kadın Konferansları, Avrupa Konseyi Kararları, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme.

³⁴³ Türk Ceza Kanunu, 4320 ve 5636 Çocuk Koruma Kanunu, Ailenin Korunmasına Dair Kanunlar, 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu, 5393 sayılı Belediye Kanunu, Çocuk ve Kadına Yönelik Şiddet Hareketleri İle Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi İçin Alınacak Tedbirlere İlişkin 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi, Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesine Yönelik Tedbirlerin Koordinasyonuna İlişkin 11.01.2007 tarihli ve 2007/6 sayılı İçişleri Bakanlığının Emniyet Genel Müdürlüğü Genelgesi, Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı: 2007-2010.

³⁴⁴ http://www.ydicagri.org/Sayilar/130/130ykd_siginmaevleri.html, E.T. 02.04.2011.

yönelik hizmet veren biri Mor Çatı'nın diğeri ise Ankara Kadın Dayanışma Vakfı'na ait iki bağımsız sığınanın ise devlet kaynak aktarmadığı için kapatılması, kadın sığınma evleri noktasında devletin bakış açısının ne kadar vahim bir durumda olduğunu da gözler önüne sermektedir.³⁴⁵

Kadınlara yatılı hizmet veren kadın sığınma evleri dışında kadınlara yönelik yatılı olmayan çeşitli merkezlerde bulunmaktadır. Bu merkezlerde ev hanımları, genç kızlar el işi ve nakış gibi el becerilerini geliştirmeye yönelik düzenlenen kurslardan faydalanabilmektedirler. Kadınlar bu kurslarda edindikleri bilgiler sayesinde ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri gibi, ihtiyaç fazlası üretimde bulunarak kadınların gelir elde etmelerine de imkân tanınmaktadır. Eskişehir Büyükşehir Belediyesince açılan Kadın Eğitim Merkezi buna örnek teşkil etmektedir. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nce Kadın Sağlığı Koruma Merkezi açılarak kadınlara osteoporoz ile kanser taramaları yapılmaktadır.³⁴⁶ Yine buna benzer faaliyetleri yürütmek amacıyla Diyarbakır Bağlar Belediyesi tarafından Kardelen Kadın Evi açılmıştır. Diyarbakır Bağlar Belediyesi Kardelen Kadın Evi'nin temel amacı, kadının ekonomik, sosyal ve kültürel hayata etkin katılımını sağlamak, kadınların yaşadığı sorunlara ilişkin çözüm yöntemleri geliştirmek, dayanışmayı teşvik etmek, kadını güçlendirerek statüsünü yükseltmek ve toplumsal cinsiyet eşitliği mücadelesine katkı sunmaktır. Bu temelde belirlenen hedefe ulaşabilmek için Kardelen Kadın Evi'nde beceri kazandırıcı, istihdam olanaklarını geliştirici kurslar; rehberlik ve danışmanlık hizmetleri, kültürel faaliyetler, bilinç yükseltme eğitimleri vb. birçok çalışma yürütülmektedir.³⁴⁷

Kadınların toplumsal ve kurumsal yaşama katılımını sağlayacak diğeri bir yöntem ise Kent Konseyleri bünyesinde kadın meclisleri'nin oluşturulmasıdır.³⁴⁸ Türkiye Yerel Gündem 21 Programı kapsamında yürütülen çalışmalar neticesinde, katılımcı demokratik yapılar olarak 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 76. maddesi

³⁴⁵ http://www.ydicagri.org/Sayilar/130/130ykd_siginmaevleri.html, E.T. 02.04.2011; KARATAŞ, Sultan - ŞENER, Ülker - OTORAN, Nur, Kadın Sığınma Evleri Klavuzu, **Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü**, Ankara, 2008, s.54, <http://www.ksgm.gov.tr/Pdf/02%20Kadin%20Siginmaevleri%20Kilavuzu.pdf>, E.T. 09.01.2012.

³⁴⁶ KOBAK, s.77, 80.

³⁴⁷ <http://www.baglar.bel.tr/bilgi475-Yeni-Yilda-Yeni-Kardelenler-acacak.baglarbelediyesi>, E.T. 02.04.2011.

³⁴⁸ ERKAL, Hamza, **Yerel Yönetimde Yönetime Katılım**, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bolu, 2006, s.48-49.

gereği oluşturulan Kent Konseyleri çatısı altında Kadın Meclisleri kurulmaya başlamıştır. Kadınların Kent Konseyleri'nde temsil oranının, ülkenin genel temsil yapısıyla paralel olarak, düşük olması ve kadınların kent yönetiminde yeterince temsil edilememesi nedeniyle Kadın Meclisleri'nin kurulması zorunlu hale gelmiştir. Kadın Meclisleri, kadınların yalnızca Kent Konseyleri'nde güçlü bir şekilde temsilini sağlamakla kalmayarak, kadınlarla ilgili öncelikli konuların kentin ortak gündemine taşınmasını ve daha da önemlisi kadın bakış açısının kentsel yaşamın her alanına yansıtılmasının da yolunu açacaktır. Çalışan çalışmayan tüm kadınların sorunlarının kendi ağızlarından dile getirilmesine, kadınların bilgilerinden ve düşüncelerinden yararlanma açısından kadın konseylerinin oluşturulması hem çağdaş yaşamın hem de demokrasinin bir gereğidir. Kadın Meclisleri sayesinde kadınlar toplumsal yaşamda daha etkin konuma gelecek, haklarını öğrenecek, kendilerini daha iyi ifade edebilecek ve kendilerini daha iyi koruyabileceklerdir.³⁴⁹

Kadın konseyleri, kadınların siyasete ve karar alma mekanizmalarına katılımında eşitlik konusunda çalışmalar, toplantılar, imza kampanyaları, kadınlar için seçim kotası konusunda siyaset açısından faaliyet göstermektedir. Kadınların kent yaşamına ve karar alma mekanizmalarına katılımı, yerel kadın meclislerinin oluşturulması, kadın adayların desteklenmesi, eğitimi ile yönetişim ve katılım konusunda faaliyet gösteren kadın meclisleri, bilinçlendirme ve kapasite geliştirme açısından ise kadın hakları ve kadınlara yönelik anlaşmalar, sözleşmeler imzalamakta taahhütlerde bulunmaktadır. Şiddete maruz kalan kadınların korunması ve rehabilitasyonu, şiddeti önleyici bilinçlendirme çalışmaları çerçevesinde “Beyaz Kurdele” kampanyası yine kadın meclislerince yürütülmektedir. Sağlık taramaları ve paneller, kentteki lokanta, unlu mamul üreten vb. yerlerin gönüllü kadın zabıtalarca yerel yönetimlerle işbirliği içinde denetimi, hijyen ve sağlık kurallarına uyumu teşvik edici projeler çerçevesinde “Beyaz Zambak” kampanyasını yürüten kadın meclisleri, ana-çocuk sağlığı, halk sağlığı ve sportif alanlarında faaliyet göstermektedir. Menopozdan yerel yemek kültürü ve geleneksel yerel motiflere kadar geniş bir alanda eğitimler, paneller seminerler düzenleyen kadın meclisleri çevreye de duyarsız kalmayarak sürdürülebilir çevre ve kalkınma konularında da çalışmalar yapmaktadır. Kadının el emeğini değerlendiren atölyeler, eğitim

³⁴⁹ <http://www.kadinmeclisleri.net/>, E.T. 02.04.2011; <http://www.kentkonseyleri.net/changepage.aspx?lg=2&pi=72>, 05.01.2012.

merkezleri, kooperatiflerin kurulması yoluyla da kadınların başkalarına muhtaç olmalarının önüne geçilmeye çalışılmaktadır. Çeşitli kültür - sanat etkinlikleri, sergi ve gösterilerin düzenlenmesi, kadın sanatçılarla buluşma ve söyleşiler; yereldeki kadın sanatçıların desteklenmesi, kadın meclisleri bünyesinde tiyatro ve çeşitli performans grupları oluşturulması gibi yollarla da kadınların kültür ve sanat yaşamına katılımı sağlanmaktadır.³⁵⁰

Kadın meclislerinin faaliyet konularının siyasetten kültürel yaşama kadar çeşitlendiği ve ne kadar faydalı olduğu göz önüne alındığında, sayısının gün geçtikçe artırılması ve bu meclisler tarafından yapılan çalışmaların maddi ve manevi desteklenmesi gerekmektedir. İçişleri Bakanlığı ve BM Nüfus Fonu Türkiye Temsilciliği tarafından kadınlar ve kız çocuklarının insan haklarının korunması ve geliştirilmesine yönelik hazırlanan proje çerçevesinde İzmir, Kars, Nevşehir, Şanlıurfa, Van ve Trabzon'da ortak program yürütülmüştür. Bu proje çerçevesinde kadın ve kız çocuklarının hayat kalitesinin yükseltilmesine yönelik çalışmalara öncelik verileceğine dair bir taahhüt belgesi olan “Yerel Eşitlik Eylem Planları” sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliğiyle hazırlanmış, il genel meclisi ve belediye meclisleri tarafından onaylanarak uygulamaya geçilmiştir. Yerel düzeyde kadın erkek eşitliğini gerçekleştirmeyi, bunun için de toplumsal cinsiyet yaklaşımını yerel yönetim anlayışına yerleştirmeyi ve uygulamaların sürdürülebilirliğini amaçlayan Projede İl Özel İdareleri ve Belediyeler kadın ve kız çocuklarına yönelik çalışmalarını stratejik planlarını yerleştirmişlerdir.³⁵¹

Yukarıda belirtilen pilot illerde kadın-erkek eşitliğine yönelik çalışmaların eş güdümlü izlenmesini sağlamak üzere İl Kadın Hakları Koordinasyon Kurulları kurulmuş olup, söz konusu kurulun sekretarya hizmetlerini yürütmek, kadın ve kız çocuklarının başvuru ve şikâyetlerini dinlemek üzere valilik ve belediyelerde eşitlik birimleri oluşturulmuştur. Ayrıca İl Genel Meclisinde ve Belediye Meclislerinde, kadın erkek eşitliği komisyonları kurulmuş olup, illerdeki ilgili kurullara kadın kuruluşlarının katılımına yönelik uygulamalar başlatılmıştır. Bu çalışmaların yanı sıra kentsel hizmetler kapsamında yeni kadın danışma merkezleri, toplum merkezleri, kız yurtları,

³⁵⁰ <http://www.kadinmeclisleri.net/>, E.T. 02.04.2011; <http://www.unhcr.org.tr/?content=17>, E.T. 09.01.2012

³⁵¹ <http://www.engelsizdostlar.com/forum/haklarimiz-4/icisleri-bakanligindan-genelge/?PHPSESSID=rhedngd3f6ivt87c30r1cna8t2>, E.T. 02.04.2011.

ara istasyonlar ve sığınma evleri, kreş, bebek bakım ve emzirme odaları kurulmuş, kız çocuklarına yönelik okul öncesi eğitim imkânları da artırılmıştır. Sokak ve caddelerin daha iyi ışıklandırılmasına ve yeni oyun parkları yapılmasına, mevcut parkların kadınlar ve kız çocukları tarafından kullanımını sağlamak üzere yeniden düzenlenmesine önem veren kentsel çalışmalar yapılmıştır. Kadınların iş hayatına katılımını desteklemek üzere mesleki eğitim imkânları artırılmıştır. Yerel karar alıcılar ile kamu personelinin toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda farkındalığını artırmak için söz konusu pilot illerde eğitimler düzenlenmiştir. Mevsimlik tarım işçileri dahil özel ilgiye muhtaç grupları hedefleyen sağlık hizmet modelleri geliştirilmiştir.³⁵²

Kadın ve kız çocuklarının insan haklarının korunması ve geliştirilmesi ortak programının tamamlanmasının ardından, İçişleri Bakanlığı'na Şubat 2010'da 81 ilin valiliğine genelge gönderilmiştir. İçişleri Bakanlığının önem verdiği konuların başında katılımcı demokrasi, hukukun üstünlüğü ve insan haklarının korunmasının geldiğini belirten genelgede, bu çalışmaların kadınların ve kız çocuklarının günlük hayatta daha mutlu ve huzurlu olmalarını sağlayacağı ve Türkiye'nin Avrupa Birliği tam üyelik müzakere sürecine de olumlu katkıda bulunacağı ifade edilmiş ve pilot illerdeki çalışmalardan yararlanılarak, ülkemiz genelinde kadın ve kız çocuklarının insan haklarının korunması ve geliştirilmesine yönelik uygulamaların yaygınlaştırılması gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca genelgede bahse konu çalışmaların yapılmasının, ülkemizi BM tarafından kabul edilen, Yerel Gündem 21'de yer alan, *yerel yönetimlerin, karar alma, planlama ve uygulama süreçlerine kadınların ve gençlerin etkin olarak katılımını sağlayacak programların geliştirilmesi ve uygulaması* hedefine ulaştıracağı belirtilmiştir. Yine ülkemizin de taraf olduğu ve 2015 yılına kadar erişilmesi hedeflenen, kız çocuklarının eğitimi, toplumsal cinsiyet eşitliğini ve kadınların güçlendirilmesini sağlamaya yönelik çalışmalar ile kadın ve anne sağlığının iyileştirilmesi, gebelik ve doğum sırasında anne ölüm oranlarının azaltılması şeklinde

³⁵² <http://www.engelsizdostlar.com/forum/haklarimiz-4/icisleri-bakanligindan-genelge/?PHPSESSID=rhedngd3f6ivt87c30r1ena8t2>, E.T. 02.04.2011; Şanlıurfa Yerel Eşitlik Eylem Planı ve Yerel Eşitlik Hizmet Sunum Modeli, Temmuz, 2007, http://www.sabancivakfi.org/tr/programlar/birlesmis_milletler/yeep/Urfa_YEEP.pdf, E.T. 10.09.2010.

sıralanan Birleşmiş Milletler Binyıl Kalkınma Hedeflerinin gerçekleştirilmesine önemli katkı sağlayacağı üzerinde durulmuştur.³⁵³

Yürütülen bu proje ile ilgili olarak Şanlıurfa Yerel Eşitlik Eylem Planında (YEPP) ve Yerel Eşitlik Hizmet Sunum Modelinde kadın sorunlarını önlemeye yönelik stratejik önlemler yedi başlık altında sınıflandırılmıştır.³⁵⁴ Bu stratejik önlemler;

- Yerel kadın kuruluşlarının yerel meclisleri izlemesinin ve yerel ihtisas komisyonlarına katılımının sağlanması,
- Kent konseylerine katılım ve kadın meclislerinin oluşturulması,
- Stratejik planların hazırlanma ve uygulama sürecine kadın kuruluşlarının katılımının sağlanması,
- Yerel yönetim ile sivil toplum kuruluşlarının işbirliğine açık bir yönetim anlayışıyla gönüllü katılımın sağlanması,
- Kadın erkek eşitliği birimlerinin oluşturulması,
- Yerel siyasette kadın katılımının artırılmasına yönelik çalışmalar yapılması,
- Yerel yönetimlerde görevli kadınların karar verici yerlere gelmesini sağlamak için hizmet içi eğitim ve teşvik uygulaması yapılması olarak belirlenmiştir.³⁵⁵

Şanlıurfa Eylem Planında belirtilen hususların evrak üzerinde kalmaması ve uygulamaya geçmesi gerekmektedir. Bu eylem planında belirtilen hususların tüm ülke genelinde yaygınlaştırılmasına ilişkin Başbakanlık Genelgesi bulunmasına rağmen genelgenin gereğinin ne ölçüde yapıldığı ise tartışmalıdır. Son günlerde eşi tarafından şiddete maruz kalan veya öldürülen kadınlarla ilgili basında çıkan haberler de hedeflerin amaca ulaşmadığının bir göstergesidir. Oysa ki kadınların çocuklarımızı yetiştirdiği, dolayısıyla topluma yararlı fertler yetişmesine öncülük ettiği göz önüne alınmalıdır. Çocukların bakımında ve her bakımdan eğitilip yetişmesinde kendilerinden geçercesine

³⁵³ <http://www.engelsizdostlar.com/forum/haklarimiz-4/icisleri-bakanligindan-genelge/?PHPSESSID=rhedngd3f6ivt87c30r1cna8t2>, E.T. 02.04.2011.

³⁵⁴ Şanlıurfa Yerel Eşitlik Eylem Planı ve Yerel Eşitlik Hizmet Sunum Modeli, Temmuz, 2007, http://www.sabancivakfi.org/tr/programlar/birlesmis_milletler/yeep/Urfa_YEEP.pdf, E.T. 10.09.2010.

³⁵⁵ Şanlıurfa Yerel Eşitlik Eylem Planı ve Yerel Eşitlik Hizmet Sunum Modeli, Temmuz, 2007, http://www.sabancivakfi.org/tr/programlar/birlesmis_milletler/yeep/Urfa_YEEP.pdf, E.T. 10.09.2010.

fedakâr olan kadınların hak ettiği değerin, onlara verilmesi, daha çocukluktan itibaren toplumun kadının önemi hususunda bilgilendirilmesi, eğitilmesi gerekir. Kadınların ise kendilerinin önemli bireyler olduklarının farkına varmaları sağlanmalıdır.

4.3.1.3. Çocuklara ve Gençlere Yönelik Sosyal Hizmetler ve Sosyal Yardımlar

Sosyal belediyeçilik kapsamında çocuklara yönelik yapılan sosyal hizmet ve sosyal yardım faaliyetleri arasında sokak çocuklarının rehabilitasyon çalışmaları, kreş hizmetleri, iyi beslenmeye yönelik hizmetler, koruyucu sağlık hizmetleri, eğitime katkı hizmetleri, çeşitli sosyo- kültürel faaliyetler yer almaktadır.³⁵⁶

Eğitim yardımı, istihdam çalışmaları, gençlik merkezleri kurulması, spor tesisleri ve eğlence alanları kurulması, meslek edindirme yardımı yapılması, zararlı alışkanlıklardan koruma ve uyuşturucu madde bağımlılığını önlemeye yönelik hizmetler, gençlere yönelik sosyo-kültürel faaliyetlerin düzenlenmesi ve gençlerin katılımının sağlanması sosyal belediyeçilik kapsamında gençlere yönelik verilen sosyal hizmet ve yardımları oluşturmaktadır.³⁵⁷

1982 Anayasasında devlet, çocukları özel olarak korunması gerekenler grubunda değerlendirerek, çocuklara ilişkin birçok hükme yer vermiştir. Korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılması, ailenin huzur ve refahı ile özellikle annenin ve çocukların korunması için gerekli her türlü tedbiri almakla yükümlü tutulan devletin temel amaç ve görevleri arasında insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamak ve gerekli örgütlenmeyi kurmak da bulunmaktadır. Devletin bunun dışında çocukların eğitim öğretim hakkı ile ilgili yapmış olduğu düzenlemeler de mevcuttur. Çocukların çalışma hayatı içinde özel olarak korunmasına yönelik hükümler içeren anayasa dışında daha birçok yasal düzenlemede çocuklara ilişkin hükümlere yer verilmiştir. Uluslararası mevzuatta da çocuklara dair yapılan düzenlemeler de iç hukukumuzun bir parçası haline gelmiştir.³⁵⁸

³⁵⁶ YAYLI, s. 406; ŞAHİNÖZ vd., s.99-100.

³⁵⁷ YAYLI, s. 406.

³⁵⁸ KARA, B., "Sosyal Haklar ve Özel Olarak Korunması Gereken Kişiler", s.203.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda 1989 yılında kabul edilen Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde çocuklara yönelik sosyal hizmetler ve sosyal yardımlar, çocukların en iyi biçimde yaşamalarını ve fiziksel, zihinsel, duygusal, sosyal ve ahlaki bakımdan özgür, saygın, onurlu ve sağlıklı gelişebilmelerini amaçlayan temel hak olarak tanımlanmaktadır. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi, Türkiye tarafından 1992 yılında imzalanmış olup, 1994 yılında Bakanlar Kurulu'nda onaylanarak³⁵⁹ yürürlüğe girmiştir.³⁶⁰

Bu sözleşmede çocuğun özel olarak korunarak yasalar ve diğer yollarla sağlık, özgürlük ve saygınlık koşullarında bedensel, zihinsel, ahlaki, manevi ve toplumsal olarak gelişmesine olanak sağlayacak fırsat ve kolaylıklardan yararlanmasından söz edilmekte ve devletin bu amaçla çocuğa ve annesine özel bakım ve koruma olanakları sağlama yükümlülüğü bulunduğu vurgu yapılmaktadır. Ayrıca, mülteci çocuklar, azınlıklara ve yerli halklara mensup çocuklar, çocuk işçiliği ve çalışan çocuklar, çocukların madde bağımlılığından korunması, çocukların cinsel istismara maruz kalmaması, çocukların satılmalarının, kaçırılmalarının ve fuhuşa zorlanmalarının önlenmesi, silahlı çatışmalardan etkilenen çocukların korunması, suça itilen ve mağdur durumdaki çocukların rehabilitasyonuna ilişkin özel koruma önlemleri alınması gerektiğine dair hükümlere de sözleşmede yer verilmiştir. Anne ve çocuğun özel ihtimam ve yardım görme hakkı olduğu ve evlilik birliği içinde ya da evlilik dışında doğan bütün çocukların sosyal korunmadan faydalanmaları gerektiği İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde de belirtilmektedir. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi sadece çocuğu ele almamış, çocuğun toplumsal güvenlik olanaklarından yararlanması ve sağlık içinde yetişmesi ve gelişmesi için gerekli olan toplumsal unsurlara da değinmiştir. Bu toplumsal unsurlar ise ana-babanın yönlendirilmesi ve yeteneklerinin gelişimi, ana-babanın boşanması, ailelerin birleşmesi amacıyla ülkelere giriş çıkışların özel olarak düzenlenmesi, ana-babaların ve devletin yerine getirmesi

³⁵⁹ 09.12.1994 tarihli ve 4058 sayılı Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun, R.G. 11.12.1994, S. 22138.

³⁶⁰ http://www.gundemcocuk.org/dokumanlar/gc_turkiye_cocuk_politikasi/3.1.4.%20sosyal%20 hizmet_refah.pdf, E.T.09.12.2010.

gereken ortak sorumluluklar, sosyal güvenlik, evlat edinme, eğitim, engellilik, nüfus kaydı, vatandaşlık, mültecilik, fuhuş vb. şeklinde sayılmıştır.³⁶¹

Dezavantajlı ve risk altındaki çocuklar dahil tüm çocukların gelişimi, boş zamanlarının değerlendirilmesi, dinlenmesi, eğlenmesi ve kültürel etkinliklere katılması eğitim hakkı içerisinde yer almaktadır. Gelecek nesillerin nasıl yetişeceği, toplumu oluşturacak gelecek nesillerin yapısının nasıl olacağı hususları öncelikle çocukların alacağı eğitim ile belirlenmektedir. Bu bakımdan çocukları yetiştirecek olan ana-baba ve devlet işbirliği halinde olmalıdır. Devletin tüm çocukları korunmaya muhtaç görmesi sadece muhtaç olanları gözetmemesi gerekir. Mevcut ve çıkabilecek riskleri göz önüne alan, eğitim için gerekli olan sosyal, kültürel ve bilimsel ortamların oluşturulmasına yönelik hizmetlerin ve kaynakların planlanmasında bütün çocuklara yönelik çocuk politikalarının oluşturulması için aileler, devlet, yerel yönetimler, sosyal hizmet ve yardım kuruluşları, sivil toplum kuruluşları işbirliği yapmak durumundadır.³⁶²

Aile içi şiddet ve geçimsizlik, iletişim bozuklukları, anne-babaların eğitimsizliği nedeniyle yetersiz ana-baba tutumları, ana-baba çocuk arasındaki iletişim bozuklukları, istenmeyen gebelik, sık ve erken doğum, küçük yaşta ana-baba olmak, ailede ruhsal ya da bedensel, kalıtsal hastalıkların olması, engelli bireylerin olması, ailede alkol ve madde bağımlısı bireylerin olması, okul gibi eğitim ortamlarının çocuklara yönelik riskleri tespit edecek ve önleyecek biçimde tasarlanmaması, okul saatleri dışında çocukların yetenek ve becerilerini geliştirmeye yönelik parklar, oyun ve spor alanları ile sosyal ve kültürel merkezlerin olmaması çocuklar için bir risk teşkil etmektedir. Bu da fiziksel, ruhsal, zihinsel ve bedensel olarak çocukların sağlıklı yetişmesini ve gelişmesini güçleştirmektedir. Genelde çocuk suçluların, aile içi fiziksel ve psikolojik şiddet gören, ailede alkol ve madde bağımlısı bireylerin bulunduğu ya da boşanmış ailelerin çocukları arasından çıktığı yapılan çeşitli araştırmalarda tespit edilmiştir. Bunun için öncelikli olarak sorunun temel baz da alınarak çocuğu bakıp, gözetmek, hayata hazırlamak yükümlülüğü bulunan ailenin öneminin anlaşılması, başta anne-baba olmak üzere tüm aile bireylerinin zararlı alışkanlıklar, şiddet ve geçimsizlik hususunda

³⁶¹ http://www.gundemcocuk.org/dokumanlar/gc_turkiye_cocuk_politikasi/3.1.4.%20sosyal%20hizmet_refah.pdf, E.T.09.12.2010; <http://www.turkhukuksitesi.com/showthread.php?t=5520>, E.T.09.01.2012; ŞAHİNÖZ vd., s.99-100.

³⁶² <http://ikokmen.blogcu.com/dezavantajli-ve-risk-altindaki-cocuklar-sunu/8442295>, E.T.09.12.2010.

çocukları nasıl etkilediğine ilişkin bilgilendirmede bulunulması, zararlı alışkanlıkları olan aile fertlerinin rehabilite edilmesine yardımcı olunması, istenmeyen gebeliklerin önlenmesi ve aile planlaması, daha gebelik esnasından başlayarak anne-babanın çocuk gelişimi ve eğitimi konusunda bilinçlendirilip bilgilendirilmesi gerekmektedir.³⁶³ Gelişmiş ülkelerde çocukların yerel yaşama daha fazla katılması projelerle desteklenerek, çocukların kendine özgü yaratıcı düşüncelerinden toplumun yararlanması ve toplumsal enerjinin açığa çıkartılması, toplumsal çevrenin biçimlenmesinde önemli kabul edilmektedir. Bizim ülkemizde de bunun kabul edilmesi gerekmektedir.³⁶⁴ Tüm bu çalışmalar ise merkezden yönetim ve yerel yönetim kuruluşlarınca yapılmak zorundadır.

Merkezden yönetimin bir parçası olan Milli Eğitim Bakanlığı, eğitim sisteminin çocuğa yönelik riskleri erken fark eden ve önleyebilen niteliğe sahip olabilecek hizmetler üretmeli ve sunmalıdır. Eğitim-öğretim yanında çocukları ihmal ve istismardan korumakla da yükümlü olan Milli Eğitim Bakanlığı, cinsel ve benzeri ayrımcılık içeren müfredat ve eğitim malzemelerinde değişiklikler yapmalı, yaşlarına göre çocuklara barış, sevgi, etik gibi konuları müfredat dahilinde vermelidir. Çocukları ihmal ve istismardan korumayı ilke edinmiş bir idari yapı geliştirilerek tüm çalışanlara bu konuda eğitim verilmelidir. Kurum içinde çocuklara yönelik olarak ihmal ve istismarların fark edilmesine ve bunların önlenmesine yönelik önlemler alınmalı ve bu tür bir durumla karşılaşıldığında kurumun itibarı kaygısı geri plana itilmelidir. Gerekli yasal işlemlerin ne olduğu, nereye müracaat yapılması yönünde tüm personel bilinçlendirilerek, personelin çocukları ve aileleri bu konuda yönlendirmeleri sağlanmalıdır. Çocuklar, aileler, öğretmenler Rehberlik Araştırma Merkezine yönlendirilerek risklerin önlenmesi, çocukların gelişiminin ve yeteneğinin tespit edilmesi ve yetenekleri doğrultusunda gelişmeleri sağlanmalıdır.³⁶⁵

Ülkemizde tüm çocukların gelişim ve topluma katılım sürecindeki gereksinimlerini dikkate alan bir çocuk politikası bulunmamaktadır. Sosyal yardım sisteminin çocuk dahil tüm bireylere hak temelli örgütlenmemiş olması yani koruyucu-

³⁶³ <http://ikokmen.blogcu.com/dezavantajli-ve-risk-altindaki-cocuklar-sunu/8442295>, E.T.09.12.2010.

³⁶⁴ ŞAHİNÖZ vd., s.99.

³⁶⁵ <http://ikokmen.blogcu.com/dezavantajli-ve-risk-altindaki-cocuklar-sunu/8442295>, E.T.09.12.2010; ŞAHİNÖZ vd. 99-100.

önleyici yaklaşımın benimsenmemesi nedeniyle bir çok sorunla karşılaşmaktadır. Sosyal hizmet politikalarının oluşturulmasında temel oluşturacak kimsesiz çocuklarının nüfusa oranı, çocukların % kaçının aile içi ve dışı istismara uğradığı, ne kadarının yoksulluk sınırında olduğu, eğitim düzeyleri, kendi ana-babası tarafından bakılmadığı için başkaları tarafından bakılan çocuk sayısı, parçalanmış ailelerin çocuk sayısı, sokakta yaşayan çocuklara ilişkin bilgi veri tabanları oluşturulmamıştır. Sosyal hizmet ve yardımların gönüllülük esas çerçevesinde yapılması gerektiğini vurgulayan bir yaklaşımın benimsenmesi, sosyal hizmet politikalarının oluşturulmasında temel oluşturacak yukarıda belirtilen bilgi veri tabanlarının oluşturulmamış olması, sosyal hizmet politikalarının belirlenmesinde ve politikaların oluşturulmasında ilgili tarafların politika planlama sürecine dahil edilmemesi nedenleriyle, çocuklara yönelik olarak kapsayıcı bir sosyal hizmet politikası oluşturulamamaktadır. Mutlak yoksulluk sınırındaki aile ve çocukların oranının, göç istatistiklerinin, yabancı uyruklu insanların ve mülteci çocuklarının sayısı, kurum bakımı altında bulunan çocukların kanunla ihtilafa düşerek ne kadarının aile yanına dönmesinin sağlandığı, saklı nüfus olarak isimlendirilen kayıt dışı çocuk sayılarının belli olmayışı gibi etkenlerde yine çocuk politikalarının oluşturulmasını güçleştirmektedir.³⁶⁶

Bunun dışında son yıllarda sosyal hizmetlerin daha çok özel sektöre devredilmesi eğiliminde olunması nedeniyle mevcut işleyişte koruyucu-önleyici yaklaşım çerçevesinde bütüncül ve sürekli bir anlayış sergilenememektedir.³⁶⁷ Otoriter, baskıcı ve sorgulanmayan yöntemleri tercih eden ve çocukları görmezden gelen eğitim politikalarının benimsenmesi ve eğitim kurumlarının ihtiyaca cevap verecek nitelikte olmaması, çocuğun korunma ihtiyacını gidermeye yönelik olarak kurum bakımının yaygın olarak kullanılmaması, aile ve aile tipi bakımı güçlendirecek hizmetlerin yeterince var olmaması, sosyal hizmet ve sosyal yardım sistemini kapsayan tek bir bakanlık olmayışı örgütlenmede dağınıklık yaratmaktaydı.³⁶⁸ Ancak 633 sayılı KHK ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kurulmuş olup, bu dağınıklık giderilmeye çalışılmıştır.

³⁶⁶ http://www.gundemcocuk.org/dokumanlar/gc_turkiye_cocuk_politikasi/3.1.4.%20sosyal%20hizmet_refah.pdf, E.T.09.12.2010.

³⁶⁷ http://www.gundemcocuk.org/dokumanlar/gc_turkiye_cocuk_politikasi/3.1.4.%20sosyal%20hizmet_refah.pdf, E.T.09.12.2010.

³⁶⁸ <http://ikokmen.blogcu.com/dezavantajli-ve-risk-altindaki-cocuklar-sunu/8442295>, E.T.09.12.2010.

Sosyal hizmetlerin sunumuyla görevli olan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na (SÇHEK) bütçeden yeterince ödenek ayrılmayışı, sosyal hizmet ve sosyal yardım alanındaki meslek elemanları olan Sosyal Çalışmacıların sayısının azlığı ile ne kadar meslek elemanı ihtiyacı bulunduğu tespit edilmemiş olması gibi hususlar söz konusu kurumu eleştirilerin odak noktası haline getirmiştir. Sosyal hizmet ve sosyal yardım sisteminde meslek elemanları tarafından ayrıntılı bir şekilde hazırlanması gereken sosyal inceleme raporunun, meslek dışı kişiler tarafından hazırlanması da yine SÇHEK'in güvenilirliğini zedelemektedir. Farklı meslek gruplarından elemanların Sosyal Çalışmacı olarak istihdam edilmesi, sosyal ve maddi yetersizlikler gibi hususlar sosyal çalışmacıların mesleki doyumlarını düşürmektedir. Dolayısıyla da çocuklara yönelik olarak sunulan hizmetlerde de istenilen verim alınmamaktadır.³⁶⁹

1984 yılı ve sonrasında büyükşehir belediyelerince ve ekonomik gelişmişlik düzeyi bulunan belediyeler tarafından sosyal hizmet ve sosyal yardımlar yapılmaya başlanmıştır. Çocuklar için kreş ve çocuk yuvaları, kimsesiz çocuklar için yuvalar, çocuk kulüpleri açılması, parklar ve trafik eğitim alanları düzenlenmesi, gençlik merkezleri, spor tesisleri, danışma ve psikolojik yardım merkezleri, meslek edindirme kursları açılması, çeşitli konularda eğitim programları düzenlenmesi ile riskli grupları oluşturan sokak çocukları, tinerci çocuklar, ihmale ve istismara uğramış çocukların aralarında bulunduğu grup için hukuki ve psikolojik yardım bürolarının açılması ve sosyalleşmesinin sağlanması için organizasyonların düzenlenmesi, çocuk bakımı ve eğitimi ile madde bağımlılığından korunma eğitim programlarının düzenlenmesine öncülük edilmesi gibi hususlar belediyelerde ve büyükşehir belediyelerinde çocuklara ve gençlere yönelik sosyal hizmet alanları olarak belirlenmiştir.³⁷⁰

2004 yılında kabul edilen 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ile sosyal hizmet ve sosyal yardımlara ilişkin olarak gençler ve çocuklara yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek, geliştirmek ve bu amaçla tesisler kurmak, mesleki ve beceri kazandırma kursları açmak, işletmek veya işletmekle büyükşehir belediyeleri sorumlu ve görevli sayılmıştır. Bu hizmetlerin sunumunda belediyenin mali durumu ve hizmetin ivediliği göz önüne alınacak olup, hizmetlerin Avrupa Yerel Yönetimler

³⁶⁹ http://www.gundemcocuk.org/dokumanlar/gc_turkiye_cocuk_politikasi/3.1.4.%20sosyal%20hizmet_refah.pdf, E.T.09.12.2010.

³⁷⁰ KOBAK, s.70-71.

Özerklik Şartı gereğince yerellik ilkesi doğrultusunda yapılması esas kabul edilmiştir. Ayrıca, 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanununda ise belediyelerce tespit edilen sosyal amaçlı kuruluşlara veya hizmetlere gelirlerin % 1'inin tahsis edileceği hüküm altına alınmıştır.³⁷¹

Çocuklar, aileden başlayarak tüm toplumu ilgilendiren bireylerdir. Bu nedenle sosyal yardımların ve sosyal hizmetlerin genel olarak tüm çocukları kapsamı gerekmektedir. Yani sosyal yardım ve sosyal hizmetler değerlendirilirken, sadece dezavantajlı ve risk altındaki çocuklar göz önüne alınmamalı, tüm çocuklar için oluşabilecek muhtemel riskleri önceden gören, tespit eden, yapılan tespitlere göre önleyici politikalar geliştirilen bir sistem olarak düşünülmelidir.³⁷²

Sosyal belediyeciliği savunan yerel yönetimlerin, sorunların önceden önlenmesine yönelik tedbirler alan ve mevcut sorunların giderilmesine çalışan yapılar olarak sadece dezavantajlı ve riskli çocuklara değil tüm çocuklara yönelik hizmet vermesi gerekmektedir. Bu bağlamda yerel yönetim birimleri tarafından sosyal belediyecilik kapsamında yapılan çalışmalar bulunsada yeterli düzeyde değildir. İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından sokak çocuklarına meslek edindirme merkezi açılarak, sokak çocuklarının koruma altına alınması ve onlara meslek öğretilerek topluma kazandırılması amaçlanmıştır. Kayseri Büyükşehir Belediyesi ise Milli Eğitim Müdürlüğü ile işbirliği yaparak öğrencilere ayakkabı ve kaban yardımında bulunmuş ayrıca çevre illerin de okul önlüğü, kırtasiye malzemesi, hijyen malzemesi ihtiyacını karşılamaya yönelik hizmetler vermiştir. Eskişehir Büyükşehir Belediyesi'nce kırtasiye destek kampanyası düzenlenerek öğrencilere kırtasiye desteğinde bulunulmasının yanında eğitim programları, seminerler ve kurslar düzenlenmiştir. Bu etkinlikler ile çok sayıda öğrenci üniversiteye hazırlık, İngilizce, Almanca, bilgisayar, resim, santraç, seramik, masa tenisi kursundan faydalanmıştır. Yaz döneminde 7-16 yaş çocuk grubu için de kurslar düzenlenmiştir. Çocuk hakları, trafik eğitimi, aile planlaması ve anne bebek iletişimi konusunda düzenlenen seminerler ile de çocukları koruyucu ve önleyici faaliyetlerde bulunulmuştur.³⁷³ Finansmanı Ankara Çankaya Belediyesi, Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Fonu Sosyal Riski Azaltma Projesi (SRAP)

³⁷¹ KOBAK, s.72-74.

³⁷² <http://ikokmen.blogcu.com/dezavantajli-ve-risk-altindaki-cocuklar-sunu/8442295>, E.T.09.12.2010.

³⁷³ KOBAK, s.89.

ile Özgürlüğünden Yoksun Gençlere Dayanışma Derneği (ÖR-GE DER) tarafından karşılanmak üzere Ankara Çankaya Belediyesi bünyesinde çocukların ve gençlerin suça yönelimlerini engellemek, suç işlemiş çocukların rehabilitasyonu sağlamak, madde bağımlılığı, çocuk ihmal ve istismarı gibi konularda çocuklara ve ailelerine destek sağlamak amacıyla Çocuk Ergen Danışma ve Dayanışma Merkezi (ÇEDAM) açılmıştır. Söz konusu belediye ayrıca Türk Eğitim Derneği ile işbirliği protokolü yaparak başarılı fakat maddi imkânsızlıklar sebebiyle eğitimlerini zorlukla sürdüren öğrencilere ilköğretim altıncı sınıftan başlamak üzere üniversite bitene kadar destek sağlamaktadır. Dezavantajlı grubu oluşturan sokak çocuklarına yönelik ise, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, Antalya Valiliği, Antalya Büyükşehir Belediyesi ile alt kademe belediyeleri ve Sokak Çocukları Derneği arasında yapılan protokol çerçevesinde Umut Evi açılmıştır. Umut evinde sokakta yaşayan ve ailesine ulaşamayan veya ailesine dönüşü sağlanamayan çocuklara barınma ve yatılı hizmet verilmektedir.³⁷⁴

Kurumlar arası işbirliği ve eşgüdüm konusunda bütünlük ve süreklilik sağlanması, sivil toplum kuruluşları ile kamu kurumu işbirliğinin alt yapısının güçlendirilmesi ile birlikte yerel yönetimlerin aktif çalışması mümkündür. Bu konuda yerel yönetimler etkin bir mekanizma oluşturarak okula devamsızlık yapan çocukların takibini sağlayacak e-kayıt sistemi ile çocuklara yönelik risklerin erken fark edilmesini ve bu muhtemel risklerin önlenmesi için yerel düzeyde hizmet sunan, merkezi denetim ve standardı bulunan izlemeden sorumlu birimler oluşturulmalıdır. İhmal, istismar riskini önceden fark etme, önleme ve koruma konusunda birincil sorumluluğa sahip olacak bu birimlerde, konusunda uzman meslek elemanları çalıştırılmalıdır. Ayrıca okullarla, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü ile sivil toplum kuruluşları ve mahallelerle eşgüdüm içerisinde çalışması sağlanarak çocuklara yönelik olarak yukarıda eksik olduğu belirtilen bilgi bankaları oluşturulması ve takip sisteminin kurulması gerekmektedir.³⁷⁵

Yerel yönetim birimleri muhtarlıklar aracılığıyla çocuklara yönelik birçok veriyi rahatlıkla temin edebilecektir. Muhtarlıklar vasıtasıyla elde edilen bilgiler ışığında,

³⁷⁴ ÖLMEZ, s.103,110; <http://www.shcek.gov.tr/sokakta-yasayan-calisan-cocuklara-yonelik-hizmet-modelinin-uygulanmasina-iliskin-genel-mudurluk-genelgesi.aspx>, E.T. 07.01.2011.

³⁷⁵ <http://ikokmen.blogcu.com/dezavantajli-ve-risk-altindaki-cocuklar-sunu/8442295>, E.T.09.12.2010.

ailelere ve çocuklara yönelik bilgilendirme amaçlı seminerler ve kurslar düzenlenerek oluşabilecek riskler önceden önlenmeye çalışılmalıdır. Rehabilitasyon ihtiyacı olan çocuk, genç ve yetişkinlere yönelik madde bağımlılığı vb. hususlarda psikolojik destek verilmelidir. Yoksulluk sınırında olan çocuklu ailelerin bu durumdan kurtulması için etkili mekanizmalar geliştirilmelidir. Yerel yönetim birimleri mahallelerde çocuklar ve gençler için yeterli düzeyde park ve eğlence alanları, spor kulüpleri kurmalı ve bunların aktif olarak çalışmasını sağlamalıdır. Spor kulüplerinde çalışan antrenörlerin çocuklara iyi bir model olması sağlanarak, boş vakitlerini sağlıklı bir ortamda geçirmelerinin önü açılmalıdır. Çocuklar bu şekilde zararlı alışkanlıklardan ve kötü çevreden uzaklaştırılmış ve korunmuş olacaklardır. Eğitim amaçlı bilgisayar hizmeti verilmeli ve bu tür hizmetlere güvenli erişim için koruma filtresi bulunan bilgisayar sistemleri belediyeler tarafından yapılmalıdır. Böylece öğrencilerin gereksiz olarak internet kafelerde zaman geçirmeleri ile denetimsiz sitelere girmeleri önlenmelidir. Yerel yönetim birimleri, üniversiteler, Milli Eğitim Müdürlükleri ve muhtarlıklarla işbirliği içerisinde mahallelerde kütüphaneler ve etüd merkezleri kurmalı buralarda alanında eğitim almış ve almakta olan öğretmen ve öğrenciler istihdam etmelidirler.³⁷⁶

Yerel yönetim birimleri çıraklık eğitim merkezi ve esnaf ve sanatkârlar odaları ile işbirliği halinde çocukların eğitim dışında boş zamanlarını değerlendirebileceği hem de yeteneklerini geliştirebileceği okul – atölye- işyeri ortamları oluşturmalıdır. Yerel yönetim birimleri İl Sağlık Müdürlüğü ile de işbirliği halinde çalışmalıdır. Bu iş birliği çerçevesinde aşı kampanyaları, aile planlaması, çocuk bakımı, psikolojik rahatsızlıklar vb. konularda bilinçlendirme ve bilgilendirme seminerleri düzenlenmelidir. Psikolojik ve rehberlik destek üniteleri devreye sokulmalıdır. İl Emniyet Müdürlükleri, Barolar ile Yerel Yönetim Birimleri ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu işbirliği halinde çalışarak çocuk işçiliği, suça itilmiş çocuklar, çocuk suçlular, sokak çocukları ve tinerci çocuklar konusunda ortak çalışmalar yürütmeli mevcut durumları gidermeye ve yeni riskleri önlemeye yönelik sıkı tedbirler almalıdırlar. Kalacak yeri olmayanlar için sosyal hizmet kurumları dışında kalacak yer temini ve ihtiyaçlarının karşılanması noktasında, belediyeler birincil sorumlu birimler olarak görevlendirilmelidir. Evlatlık verilen ve sosyal hizmet kurumlarında kalmakta iken ailelerinin yanına dönen

³⁷⁶ <http://ikokmen.blogcu.com/dezavantajli-ve-risk-altindaki-cocuklar-sunu/8442295>, E.T.09.12.2010.

çocukların durumları yerel yönetim birimlerince ve mahalle muhtarlıklarınca takip edilmelidir.

Ülkemizde başta Anayasa olmak üzere Medeni Kanun, Çocuk Koruma Kanunu, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu, Büyükşehir Belediyesi ve Belediye Kanunu gibi daha birçok kanunda çocuklara ilişkin düzenlemelere yer verilmiş olmasına rağmen bunlar tam olarak uygulanamamaktadır. Tüm bu yasaların teoride kalmaması pratikte de uygulanabilmesi sağlanmalıdır. İlk önce çocuklara yönelik yukarıda belirtilen bilgileri içeren yerel ve merkezi veri bankaları oluşturulmalıdır. Belediyelerin bütçelerinden sosyal yardım ve sosyal hizmetler için ayrılan payın arttırılması ise, belediyelerin ve büyükşehir belediyelerinin verecekleri hizmetlerin etkin ve kalıcı olmasını sağlayacaktır. Göstermelik ya da geçici çözümler üretilmesi yerine kalıcı kökten çözümler üretilmesi gerekliliği ortadadır. Yerel yönetimlerin üzerine çok önemli görevler düştüğü aşikardır. Ancak bunların asli görev değil ihtiyari görev olarak tanımlanmış olması, kurumlar arası eşgüdüm olmaması ile sürekliliğin bulunmaması ve sosyal hizmet ve sosyal yardımların daha çok piyasacı bir anlayışa kayması, yerel yönetim birimlerinin bu hizmetlerin sunumunda kalifiye elemanının olmaması, maddi imkân yetersizlikleri yerel yönetimlerin bu çalışmalardan kendilerini soyutlamaya çalışmalarına neden olmaktadır. Bunun önüne geçilmeli, çocuklar için kalıcı politikalar geliştirilmeli, politika hazırlama ve uygulama sürecine yerel yönetimler birebir dahil edilmelidir.

Belediyeler, gençlere katkıda bulunmak için ilk önce açık bir şekilde iletişim ve diyalog kuracakları ortam hazırlamalıdır. Onların sorun çözme becerilerini geliştirerek nitelik kazanmalarına katkıda bulunmalıdırlar. Bu amaçla bazı Belediyeler Gençlik ve Çocuk Şube Müdürlükleri kurarak gençlerin ruh ve beden sağlığının gelişimine destekte bulunmak, ilgi alanları ve becerileri doğrultusunda onları yönlendirmek, bir takım sosyo-kültürel ve sportif etkinlikler düzenlemek gibi faaliyetler yürütmektedirler. Ankara Büyükşehir Belediyesi bünyesinde yer alan Gençlik ve Çocuk Şube Müdürlüğü buna örnek teşkil etmektedir.³⁷⁷

³⁷⁷ KELEŞ, S., s.80-93.

Belediyelerde gençlere yönelik hizmetler, çocuklar, yaşlılar ve kadınlara yönelik hizmetler kadar sıkça göze çarpmamaktadır. Bunun nedeni *gençtir taşı sıkça suyunu çıkarır* mantığıyla hareket edilmesinden kaynaklanmaktadır. Ama geleceğimizin teminatı olan gençler için bu mantık yanlıştır.³⁷⁸ Türkiye nüfus yapısı itibariyle genç ve dinamik bir nüfusa sahiptir. Böyle bir potansiyele sahip bir ülkenin gençlerinin, kendi yetenek ve becerileri doğrultusunda değerlendirilerek topluma yararlı, bir takım olumsuzluklardan uzak sosyal bir birey olarak yetiştirilmeleri gerekmektedir. Bu nedenle belediyeler, bu konuyu titizlikle ele alarak koruyucu, kollayıcı, eğitici ve yönlendirici faaliyetlerde bulunmalıdırlar.³⁷⁹ Ayrıca gençlerin demokratik yaşama katılımlarını sağlamak açısından gençlik konseylerinin belediyeler bünyesinde kurularak aktif şekilde çalışması sağlanmalıdır.

4.3.1.4. Engellilere Yönelik Sosyal Hizmetler ve Sosyal Yardımlar

Fizik tedavi merkezleri açmak ve burada engellilerin fizik tedavilerini gerçekleştirmek, teknik malzeme yardımında bulunmak, günlük yaşamı kolaylaştırmaya yönelik mekânsal düzenlemelerde bulunmak, istihdama yönelik meslek ve iş edindirme kursları düzenlemek, gıda, giyim, yakacak, ulaşımaya yönelik ayni ve nakdi yardımlar sosyal belediyeçilik kapsamında engellilere yönelik yapılan sosyal hizmetler ve yardımlar olarak karşımıza çıkmaktadır.³⁸⁰

Özürülüler Kanunu'nun 40. maddesi ile 10.07.2004 tarihli 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi kanunu'na ek madde eklenmiş olup, eklenen maddeye göre büyükşehir belediyelerinde özürülülerle ilgili bilgilendirme, bilinçlendirme, yönlendirme, danışmanlık, sosyal ve mesleki rehabilitasyon hizmetleri vermek üzere, özürülü birimlerinin oluşturulması hüküm altına alınmıştır. büyükşehir belediyelerince oluşturulacak bu birimlerin kuruluş, görev, yetki, sorumluluk ve işleyişine ilişkin usûl ve esaslar, Özürülüler İdaresi Başkanlığı'nın³⁸¹ görüşü doğrultusunda İçişleri

³⁷⁸ <http://www.yerelsiyaset.com/v4/sayfalar.php?göster=ayrinti&id=1138>, E.T. 09.12.2010.

³⁷⁹ <http://www.sosyalhizmetuzmani.org/sosyalbelediyeçilik.htm>, E.T. 09.11.2010.

³⁸⁰ YAYLI, s. 406.

³⁸¹ 633 Sayılı KHK'ya göre Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesinde Özürülü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü kurulmuştur. İlgili KHK gereği 31.12.2011 tarihi itibariyle Özürülüler İdaresi Başkanlığı Kurumu kapatılarak bu kuruma ait iş ve işlemler de ilgili Genel Müdürlüğe devredilmiştir.

Bakanlığı'na hazırlanan yönetmelikle³⁸² düzenlenmekte olup, bu birimler faaliyetlerini özörlöölere yönelik vakıf, dernek ve bunların üst kuruluşlarıyla işbirliği halinde sürdürmektedirler.³⁸³

Engellilere yönelik olarak görme, işitme, ortopedik, zihinsel ve kronik hastalıklardan dolayı özörlöölü olan kişilere ve yakınlarına ya da konuyla ilgili olanlara eğitim, psikolojik destek, tıbbi ve rehabilitasyon imkanı sağlamak amacıyla İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nce İstanbul Özörlöölüler Müdürlüğü açılmış olup, bu müdürlüğe bağlı 13 adet özörlöölü merkezinde ihtiyaç sahibi olan engelli vatandaşlara tekerlekli sandalye, işitme cihazı, koltuk değneği, beyaz baston, ortez-protez gibi medikal malzeme ile hasta bezi dağıtımı yapılmaktadır. Müdürlüğe bağlı faaliyet gösteren 5 adet eğitim ve beceri kazandırma merkezince de meslek ve beceri kazandırma kursları, danışmanlık, hukuki yardım gibi çok çeşitli alanlarda faaliyet yapılmaktadır.³⁸⁴

İzmir Büyükşehir Belediyesi bünyesinde yer alan Engelliler Eğitim Merkezi'nde ise uzmanlar tarafından engellilere eğitim imkanı sağlanmaktadır. Ankara Büyükşehir Belediyesi ise Özörlöölüler Kanunu gereği, Görme Engelliler Eğitim ve Teknoloji Merkezi, Engelliler Danışma Merkezi, Engelliler Hizmet ve Rehabilitasyon Merkezi, Engelliler Lokali, Engelliler Ticaret Merkezi aracılığıyla sosyal hizmet ve sosyal yardımlarını sürdürmektedir. 2022 sayılı kanun gereği sosyal güvencesi olmayan engellilere özörlöölü maaşı bağlanması, özörlöölü kimlik kartı verilmesi, bakıma muhtaç özörlöölülerin bakım ücretlerinden yararlandırılmaları, ücretsiz ulaşım hizmeti verilmesi, kaldırım düzenlemeleri yapılması gibi faaliyetleri yürüten Adapazarı Büyükşehir Belediyesi'nin engellilere ait bilgi bankası oluşturması ise takdire değer bir çalışma olup, tüm büyükşehir belediyelerimizde ve belediyelerimizde yapılması gereken bir çalışmadır.³⁸⁵

Eskişehir Büyükşehir Belediyesi ise, Özörlöölüler Kanunu'na eklenen geçici 3. maddesinin "*Büyükşehir belediyeleri ve belediyeler, şehir içinde kendilerince sunulan*

³⁸² Büyükşehir Belediyeleri Özörlöölü Hizmet Birimleri Yönetmeliği, R.G.26261, S.16.08.2006.

³⁸³ <http://www.zicev.org.tr/bilgiler.ozurluhaklari:ozurluyasasi>, E.T. 09.12.2010.

³⁸⁴ KOBAK, s.80

³⁸⁵ AYDINÖZ, Gonca, **Engellinin Sosyal Güvenliği Bakımından Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmetler**, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2008, s.111.

ya da denetimlerinde olan toplu taşıma hizmetlerinin özürülülerin erişebilirliğine uygun olması için gereken tedbirleri alır. Mevcut özel ve kamu toplu taşıma araçları, ... özürülüler için erişilebilir duruma getirilir.” hükmü gereğince; engelli vatandaşların ulaşım sorunlarını gidermek, kentteki yaşamlarını kolaylaştırmak için sabah işlerine ve okullarına gidebilmeleri ile banka, sağlık, alışveriş ve gezmek gibi ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için belirlenmiş güzergâhla sabah altıdan başlayarak gece onbire kadar devam eden ring servisleri yapmaktadır.³⁸⁶

Yine Özürülüler Kanunu'nun 13. maddesinde sosyal ve mesleki rehabilitasyon hizmetlerinin belediyeler tarafından da verileceği ifade edilmiş olup, belediyelerin bu hizmetlerin sunumu sırasında gerekli gördüğü hallerde, Halk Eğitim ve Çıraklık Eğitim Merkezleri ile işbirliği halinde çalışacağı hüküm altına alınmıştır. Söz konusu kanuna göre belediyeler, özürülülerin rehabilitasyon talebini karşılayamaz ise, özürülü, bedelini belediye karşılamak üzere hizmeti en yakın merkezden alabilecektir.³⁸⁷

Yerel yönetim birimleri olan gerek büyükşehir belediyelerinin gerekse belediyelerin özürülülere yönelik olarak verecekleri hizmetlerin Özürülüler Kanunu'nun 4. maddesinde belirtilen esaslar³⁸⁸ doğrultusunda yapılması gerekmektedir.³⁸⁹

Özürülülere yönelik özel merkezler kurmak, bakım ve destek hizmetleri vermek, günlük hizmetlerin görülmesi, yaşamı kolaylaştırıcı araç desteği, ulaşım hizmetlerinde kolaylık, üst geçitler, bina düzenlemeleri, yeşil alanlar gibi kentsel düzenlemeler ve teknolojik destek sunumları, kültürel etkinlikler, eğitim seminerleri ve meslek edindirme kursları, engelli kariyer danışmanlığı gibi hizmetleri belediyeler vermektedir.

390

³⁸⁶ KOBAK, s.75-76; AYDINÖZ, s.110-111.

³⁸⁷ <http://www.zicev.org.tr/bilgiler:ozurluhaklari:ozurluyasasi>, E.T. 09.12.2010.

³⁸⁸ a) Devlet, insan onur ve haysiyetinin dokunulmazlığı temelinde, özürülülerin ve özürülülüğün her türlü istismarına karşı sosyal politikalar geliştirilir. Özürülüler aleyhiyen ayrımcılık yapılamaz, ayrımcılıkla mücadele özürülülere yönelik temel esastır.

b) Özürülülere yönelik olarak alınacak kararlarda ve verilecek hizmetlerde özürülülerin, ailelerinin ve gönüllü kuruluşların katılımı sağlanır.

c) Özürülülere yönelik hizmetlerin sunumunda aile bütünlüğünün korunması esastır.

³⁸⁹ <http://www.zicev.org.tr/bilgiler:ozurluhaklari:ozurluyasasi>, E.T. 09.12.2010.

³⁹⁰ FIRAT, A.Serap, “Belediyelerin Engellilere Dönük Sosyal Hizmet Projeleri”, **Toplum ve Sosyal Hizmet**, C.19, S.1 Y.Nisan 2008, s.89-98; ŞAHİNÖZ vd., s. 86-87.

nedeniyle engellilik hakkında toplum yeterince bilinçlendirilmediğinden engellilere yönelik yapılan hizmetler toplumda algılanamamaktadır. Öyle ki bırakın toplumda algılanmasını engellilerle ilgili birimlerde çalışan veya yönetici pozisyonunda bulunan kişiler bile engellilik konusunun önemini ve engellilere yönelik hizmetlerin önemini yeterince algılayamamakta ve sorun çıkartan bir kitle olarak gördüklerini davranışlarıyla sergilemektedirler. Engellilerin toplumdaki dışlanmışlığının önlenmesi, toplumla kaynaşmalarının sağlanması için ilk önce onların bir sorun bir problem olarak görülmekten vazgeçilmesi gerekmektedir. Bunun yolu ise toplum temelli, kalıcı çözümlere yönelik politikalar oluşturulmasından geçmektedir.³⁹²

4.3.2. Diğer Sosyal Destekler

Sosyal belediyeçilik kapsamında riskli ve özel ihtimam isteyen yukarıda belirtilen gruplar dışında kalan vatandaşlara yönelik yapılan sosyal yardım ve hizmetler de bulunmaktadır. Bunlar kısaca aşağıda açıklanmaya çalışılacaktır.

5393 sayılı Kanun'da belediyelerin giderleri arasında dar gelirlili, yoksul, muhtaç ve kimsizlere yapılacak sosyal hizmet ve yardımlar sayılmıştır. 5393 sayılı Belediye Kanunu'nda zabıta denetimlerinde ele geçen ve gıda dışı olan malların cezasının ödenmeyerek 30 gün içerisinde geri alınmaması durumunda belediyeler söz konusu malları yoksullara dağıtmakla yetkili ve imtiyazlı sayılmışlardır.³⁹³ Bu uygulamaya belediyelerde sıkça rastlanmaktadır.

Belediyelerce yoksul ve kimsesizlere yönelik olarak yapılan yardımlardan en çok göze çarpanı aşevleridir. Aşevleri günlük yemek çıkartmakta, sabit ve gezici olarak hizmet vermektedir. Sabit aşevi hizmetinde muhtaç durumda bulunanlar ile kimsesizler aşevine giderek günlük yemeklerini yemekte iken, gezici aşevlerinde muhtaç durumda olan ailelerin evlerine kadar yemek dağıtımı yapılmaktadır. Bunun yanında gıda, ekmek yardımında da bulunmaktadır. Eskişehir Büyükşehir Belediyesi'nce 2004 yılında muhtaç durumda bulunan ailelere ekmek kartları verilerek belediyelere ait otobüslerle mahallerde belirlenen dağıtım noktalarında ücretsiz ekmek dağıtımı yapılmıştır. Kayseri

³⁹² AKTEL, Mehmet, "Yerel Yönetimlerde Özürlülere Yönelik Uygulamalar", Hüseyin Özgür ve Muhammet Kösecik (der.), **Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar - II**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2007, s.243.

³⁹³ KELEŞ, S., s.67.

Belediyesi de aşevi, ücretsiz ekmek dağıtımı ve gıda yardımlarına halen devam etmektedir.³⁹⁴ Belediyeler tarafından ekmek fabrikaları ve ekmek büfeleri kurularak ucuz ekmek satışı yoluyla da muhtaçlara destek verilmeye çalışılmaktadır.

Gıda yardımında bulunan belediyeler yakacak ve temizlik malzemesi yardımlarında da bulunarak yoksul ve muhtaç durumdaki aileleri desteklemeye çalışmaktadırlar.

5393 sayılı Kanun'da belediyeler, belediye ve mücavir alan sınırları içinde kendisine, eşine veya on sekiz yaşından küçük çocuklarına ait konutu olmayan dar gelirli kişilere ve afetzedelere arsa tahsisi yapmakla görevli sayılarak, bu kişilerin konut sahibi olmasına imkân vermektedir. Uygulamada arsa tahsisi bireylere değil Toplu Konut İdaresi'ne (TOKİ) yapılmaktadır. Sosyal konutun, her aileyi ailenin ekonomik durumuna uygun, ödeyebileceği fiyatta, sağlıklı, güvenli mekânlara kavuşturmak hedefi olduğunu göz önüne alan belediyeler, Toplu Konut İdaresi ile işbirliği halinde Toplu Konut (Sosyal Konut) Projeleri gerçekleştirerek yoksul bireylerin en önemli ihtiyacı olan barınma sorununu çözmeye çalışmaktadırlar. Günümüzde bunun birçok belediye de örneği bulunmaktadır.³⁹⁵ Yapılan bu çalışmalarla yoksulluğun görünümünü değiştirmek yerine kalıcı çözümler de bulunulmalı ve zar zor konut sahibi olan alt gelir grubunun daha rahat ödeyebileceği, sosyal, kültürel ve kamusal alanları bulunan konutlarının olması sağlanmalıdır.³⁹⁶ Belediyelerin, sosyal, kültürel, sanatsal ve sportif faaliyetlere yönelik mekânlar açmak ve yaygınlaştırmak görevinin bulunduğu da göz önüne alındığında, sosyal belediyecilik kapsamında yerel yönetimlerce sosyal doku haritasının çıkartılması, fizikî ve sosyal yatırımların yapılmasında yol gösterici olacağından bir zorunluluktur. Yapılacak sosyal doku çalışması ile belediyelerin yapacağı kentsel hizmetlerin etkin, verimli olması sağlanacak ve hizmetlerin sunumunun başarısı ölçülebilecektir.³⁹⁷

Kayseri Belediyesi soğuk kış günlerinde kalacak yeri olmayanları soğuktan korumak ve barınma ihtiyacını gidermek için il genelinde bulunan kimsesizleri zabıtarlar

³⁹⁴ KOBAK, s. -90.

³⁹⁵ KOBAK, s.77, 89-90.

³⁹⁶ ERGUN - GÜL, s.307-308.

³⁹⁷ KELEŞ, S., s.110.

vasıtasıyla toplayarak beslenme, banyo, kıyafet ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Belediye eski huzurevi binasını bu amaçla tadilat yaparak kimsesizler misafirhanesi olarak kimsesizlerin hizmetine sunmaktadır.³⁹⁸

Kayseri Belediyesi'nin kimsesizlere yönelik yapmış olduğu kıyafet yardımının bir benzeri ise Eskişehir Belediyesi'nde muhtaç durumda olanlar için verilmektedir. Eskişehir Belediyesince açılan giysi destek mağazasında, toplanan ikinci el giysilerin temizliği ve bakımı yapılarak ihtiyaç sahiplerine dağıtılmaktadır. Dağıtımda puanlama ve randevu sistemi uygulanarak, kişilerin mağazaya gelerek kendilerine uygun kıyafetleri seçmelerine izin verilmektedir. Puanlama sistemi kullanılarak belli puanın üstünde kıyafet verilmemekte, böylece daha fazla ihtiyaç sahibinin ihtiyacı karşılanmaktadır. Randevu sisteminin uygulanması ile ise kişilerin verilen randevu saatlerinde mağazaya gelmesi ve onurlarının kırılmadan ihtiyacını gidermesi sağlanmaktadır.³⁹⁹

Belediyeler ailenin önemini göz önüne alarak toplu nikâh törenleri düzenlemektedirler. Düğün yapamayacak ailelerin çocuklarının sünnetlerini doktor kontrolünde yaptırarak sünnet şölenleri düzenlemektedirler.

4109 sayılı Asker Ailelerinden Yardıma Muhtaç Olanlara Yardım Kanunu⁴⁰⁰ ile Belediyeler, askerlik görevini yapan askerlerin, muhtaç ailelerine sosyal yardım ve sosyal hizmet vermekle de görevli kılınmışlardır. Bu yardımın yapılması ailenin geçimini asker kişinin karşılıyor olması koşuluna bağlanmıştır. Bu koşulu sağlayan askerlerin anne, baba, eş, çocuk ve kardeşlerine belediyeler sosyal yardım yapmaktadırlar. Ayrıca asker ailelerinin çocuklarını ziyarete geldiği zamanlarda konaklama ihtiyacını gidermek için belediyeler çeşitli projeler üretmektedir. Isparta Belediyesi "Bir asker ailesini sende barındır!" projesi ile belediyeye müracaat edenlere vatandaşlarına asker ailelerini yatılı misafir ettirmektedir. Böylece ülke genelinden gelen asker aileleri ile Ispartalı vatandaşlar kaynaşmakta hem de asker ailesinin ücretsiz barınma ihtiyacı karşılanmaktadır.⁴⁰¹

³⁹⁸ KOBAK, s.90.

³⁹⁹ KOBAK, s.77,89; KELEŞ, S., s.68.

⁴⁰⁰ 11.08.1941 tarihli ve 4109 sayılı Kanun, R.G. 15.08.1941, S. 4887.

⁴⁰¹ KELEŞ, S., s.67-68.

Sosyal belediyecilik kapsamında sağlık, eğitim, sosyal hizmet ve sosyal yardımlar ile yaşlı, kadın ve çocuk, özür, yoksul ve düşkünlere yönelik hizmetlerin yapılmasında gerek belediyeler, gerekse büyükşehir belediyeleri; belde, ilçe ve ilk kademe belediyelerinde dayanışma ve katılım sağlamak, hizmetlerde etkinlik ve verimlilik ile tasarrufu arttırmak için gönüllü kişilerin katılımına yönelik programlar düzenlemekle belediye ve büyükşehir belediye kanunlarıyla sorumlu ve yükümlü tutulmuşlardır. Belediyelerden farklı olarak büyükşehir belediyeleri; sağlık merkezleri, hastaneler, gezici sağlık üniteleri açmakla da yükümlü tutulmuşlardır.⁴⁰² Bu kapsamda belediyeler gezici sağlık hizmetleri, evde hasta bakımı gibi hizmetler vermektedirler. Ayrıca hasta yakınlarına yönelik misafirhaneler açarak, gerek hastaların gerekse hasta yakınlarının kalacak yer sıkıntısını gidermek açısından moralmen desteklenmesini sağlamaktadırlar. Sınırları içerisinde 17 hastane bulunan Ankara Altındağ Belediyesi dört konuk evi ile hasta ve yakınlarına ücretsiz hizmet vermektedir. Sadece dar gelirli ailelerin kabul edildiği bu konukevleri, hastanelere yakın olarak konumlandırılmıştır.⁴⁰³

Belediyeler, okul, kreş, anaokulu vb. yerlerin bakımını üstlenerek eğitime dolaylı; eğitim merkezleri açarak, seminerler, konferanslar düzenleyerek toplumun bilinçlenmesine ve eğitilmesine doğrudan katkıda bulunmaktadır. Bu çerçevede açılan eğitim merkezlerinde bilgisayar, el işi, üniversite hazırlık, yabancı dil vb. kurslar düzenlenerek muhtaç aile fertlerine eğitim hizmeti verilmektedir. Söz konusu merkezlerde istihdama yönelik kurslar da düzenlenmektedir. Böylece yoksulluğun önlenmesine çalışılarak yerel düzeyde muhtaç sayısının azaltılması hedeflenmektedir. Nitekim 5393 sayılı Kanun'da belediyeler, meslek ve beceri kazandırma hizmetleri yapma veya yaptırmakla görevli sayılmışlardır. 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu'nda da büyükşehir belediyeleri meslek ve beceri kazandırma kursları açmak, işletmek, işletmekle ve bu hizmetleri yürütürken Üniversiteler, Yüksekokullar, Meslek Liseleri, Kamu Kuruluşları ve Sivil Toplum Örgütleri ile işbirliği yapmakla görevli ve sorumlu tutulmuşlardır. Yoksulluğun önlenmesinde önemli bir görev üstlenen yerel yönetimler, projeler geliştirerek yeni istihdam alanları yaratmakta, bu yarattıkları alanlarda çalışacak kalifiye elemanları eğitim merkezleri aracılığıyla

⁴⁰² AYDIN, Hakan, "Avrupa Birliği'ne Uyum Çabaları Ekseninde Yerel Yönetimler ve Sosyal Hizmetler İlişkisi", **İçişleri Bakanlığı Türk İdare Dergisi**, Y.81, S. 465, s.27-43.

⁴⁰³ Altındağ Belediyesi Konukevleri, 2008 Bülteni.

yetiştirmektedirler. İzmir Dikili Belediyesi'nin gerçekleştirmiş olduğu Jeotermal Projesi çerçevesinde otel, motel, kaplıca, pansiyon gibi tesisler inşa edilerek personel istihdamına katkı sağlanmıştır.⁴⁰⁴

Sosyal belediyecilik kapsamında istihdama yönelik olarak yapılabilecek bir diğer faaliyet ise kayıt dışı istihdamın önlenmesine ilişkindir. Mahalle muhtarlıkları aracılığıyla kayıt dışı istihdam bilgilerine ulaşılarak, kayıt dışı istihdamın önlenmesi için kayıt dışı personel istihdam eden yerlerin ilgili makamlara şikâyet edilmesi ve cezai müeyyidelerle bunun önlenmesi sağlanabilir. Ancak bundan önce kayıt dışı istihdamı önlemeye yönelik bilgilendirme seminerleri düzenlenerek, halkın bilinçlendirilmesi sağlanmalıdır. Kayıt dışı istihdam edilen personel, sosyal güvenceden de yoksun kalmakta ve muhtaçlığı giderilememekte, fizikî sağlığı küçük meblağlar karşılığında heba olmaktadır. Bilgilendirme sadece kayıt dışı istihdam edilen personele yönelik olmamalıdır. Aynı zamanda esnafa, tüccara yönelik de olmalıdır. Kayıt dışı istihdamın cezai müeyyideleri, vatandaşın hakkının gaspı, iş kazalarıyla karşılaşılması durumunda hem kendilerinin hem de iş görenlerin uğrayacağı zararlar anlatılmalıdır. Tüm bu çalışmalar sosyal güvenlik kurumları ile işbirliği halinde yürütülmelidir.

Küçük bir belediye olmasına rağmen İzmir Dikili Belediyesi'nde ring yapan dört belediye otobüsünün ücretsiz hizmet vermeye başlaması, belediyenin ekmek fabrikası kurarak ucuz ekmek satışı yapması, 10 tona kadar⁴⁰⁵ hanelerden su bedeli almaması,⁴⁰⁶ modern cihazlarla donatılmış halk sağlığı merkezinde ücretsiz ya da 1 TL'ye muayene, 6 TL'ye röntgen hizmeti sunması sosyal belediyecilik kapsamında yapılan diğer faaliyetlere iyi bir örnektir. Sosyal belediyecilik adına yapılan bu faaliyetler tüm halkı kapsamamasına rağmen örnek sosyal bir belediye oluşturması yönünden bu faaliyetleri yürüten belediye başkanı adına görevi kötüye kullanmaktan soruşturma açılmasını engellememiştir. Ancak yargı belediyeyi haklı bulmuştur.⁴⁰⁷

⁴⁰⁴ <http://nazmicoban.wordpress.com/soylesi-yerel-yonetimler/sosyal-belediyecilik-nedir/>, E.T. 04.04.2011.

⁴⁰⁵ Kullanılan su miktarı 10 tonu geçtiği takdirde tüm su bedeli alınmaktadır. Yani 11 ton su kullanıldığı takdirde 11 tonun bedeli alınmaktadır.

⁴⁰⁶ ÇAKAR, s.453.

⁴⁰⁷ http://www.sendika.org/yazi.php?yazi_no=16408, E.T. 09.11.2010.

GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Sosyal sözcüğü zaman içerisinde değişime uğramış ve soyutlaşarak “toplumsal” sözcüğü ile aynı anlamda kullanılmaya başlamıştır. Yeni kazandığı anlam ile birçok kelimeyi niteleyerek sosyal devlet, sosyal politika, sosyal hizmet, sosyal yardım, sosyal belediyecilik gibi kavramları doğurmuştur. Ancak özü itibariyle, topluma ve toplumun tümüne ya da belirli bir kesimine ilişkin olma anlamı en yaygın kullanılan anlamdır.

1929 ekonomik buhranı ve İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra dünyada artan yoksulluğun etkisiyle benimsenen Keynesçi görüş çerçevesinde toplumun kaderiyle ilgili kararlar alabilen siyasal bir organizasyon olan devletin ekonomiye ve sosyal alanlara müdahalesi artmaya başlamış ve sosyal devlet anlayışı ortaya çıkmıştır. Özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasında devlet, aldığı kararlarla vatandaşlarına insan onuruna yakışır, asgari düzeyde bir yaşam standardı sağlamayı hedefleyerek sosyal devlete dönüşmüştür. Sosyal devletin sosyal politika araçlarını kullanarak gerçekleştirmeye çalıştığı bunun dışında da adalet, eşitlik, güvenlik, sosyal barış, sosyal denge gibi hedefleri de bulunmaktadır. Yaşam standartlarının yükseltilmesi, toplumdaki zayıf ve güçsüz kesimlerin korunması, adaletli bir gelir dağılımının sağlanması gibi hedeflere ulaşmak için devlet, sosyal politikanın araçlarından yararlanmıştır. Günümüzde, sosyal politika daha dar anlamda sorunlu toplumsal kesimlere ve işçi-işveren ilişkilerine atfen kullanılmaya ve genel anlamda kamu politikası terimi tercih edilmeye başlanmıştır.

Merkezi yönetim ve yerel yönetim şeklinde yapılan devletın kullandığı sosyal politika araçlarından olan ve önceleri hayırseverlerin, vakıfların, loncaların; yoksul insanların sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yürüttükleri faaliyetler arasında yer alan ve kökeni Osmanlı İmparatorluğu dönemine dayanan hizmetler ve yardımlar zaman içerisinde demokratik toplum yapısına geçilmesi, vatandaşların hizmet algısının değişmesi, serbest piyasa ekonomisinin yarattığı olumsuz etkiler nedeniyle devletin de bu alana el atmasıyla sosyal nitelik kazanmıştır.

Sosyal hizmet ve yardımlar devletin ürettiği sosyal politikalarla merkeze bağlı, - Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma

Genel Müdürlüğü, Sağlık Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Milli Savunma Bakanlığı, Özürlüler İdaresi Başkanlığı, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Devlet Planlama Teşkilat Müsteşarlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü, Sosyal Güvenlik Kurumu, Yüksek Öğretim Kredi ve Yurtlar Kurumu, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, Üniversiteler, Toplu Konut İdaresi Başkanlığı gibi- birçok kamu kurum ve kuruluşu ile sivil toplum kuruluşları ile meslek kuruluşları tarafından dağınık bir şekilde yürütülmekteydi. Bu hizmetlerin sunumuna yerel yönetimlerin de katılması ile sistemdeki dağınıklık ve karmaşıklık daha da artmıştır.

Bütün dünyayı etkileyen küreselleşme, yerelleşme, yönetim ve Avrupa Özerklik Şartı'nın kabulü, demokratikleşme eğilimlerinin artması, bilgi teknolojilerinin gelişmesi, kentleşme, vatandaşın beklenti ve taleplerinin değişmesi, kamu yönetiminde yeniden yapılanmayı doğurmuş, devlet piyasacı bir yaklaşım benimsemiştir. Devletin küçültülmesi ve sosyal devlet ilkesinden vazgeçme olarak da nitelendirilen bu süreçte devlet sosyal yardım ve sosyal hizmet alanlarından çekilmeye başlamış ve bu hizmetlerin yerele devri gündeme gelmiştir. Bu bağlamda yasal düzenlemeler de bulunmuş ve sosyal belediyeçilik kavramı ortaya çıkmıştır. Bu süreç sosyal hizmet ve sosyal yardımların sunum düzeyinin merkezi yönetime mi yoksa yerel yönetimlere mi ait olacağı tartışmalarını da beraberinde getirmiştir. Kimi çevreler merkezin hizmet sunumlarını tamamen yerele devretmesini kimileri ise sosyal devlet ilkesi gereği tamamen merkezden yürütülmesini savunmuşlardır. Yerele devredilmesini öne sürenler merkezi yönetimin görevlerini tam olarak yerine getirememesini ve yerellik ilkesini öne sürerek, hizmetlerin sunumunda halka en yakın birimler olan yerel yönetimlerce sunulması halinde hizmetlerin daha etkin, demokratik ve katılımcı olacağını savunmuşlardır.

Merkezi yönetim tarafından yürütülmesini savunanlar ise bölgesel farklılıklar nedeniyle yerel yönetimlerin adalet, eşitlik gibi sosyal devlet ilkesinin gereğini tam olarak yerel yönetimlerin sağlayamayacağını ve hizmetlerin sunum yerinin merkezi yönetim olması gerektiğini ileri sürmüşlerdir.

Gerek merkezden gerekse yerelden sundukları hizmetler yönünden ortaklık bulunan ve yukarıda belirtilen kurumlar arasında planlama, koordinasyon ve eşgüdüm bulunmamaktadır. Bu kurumların dağınık bir yapıya sahip olması hizmetin verimliliğini etkilemekte, mükerrer hizmet yapılması nedeniyle yetersizlikle sonuçlanmaktadır.

Her iki düşüncenin doğruları ve yanlışları bulunmakla birlikte hizmetlerin sunum düzeyinin belirlenmesinde hizmetin faydasının yayıldığı alan kriter olarak esas alınmalıdır. Yani toplumun tamamını ilgilendiren sağlık, eğitim, adalet, sosyal güvenlik gibi hizmetlerin merkezden sunulması; sağladığı fayda coğrafi alanla sınırlı kalan yerel nitelikte olan kent içi ulaşım, aydınlatma, park ve dinlenme, su ve kanalizasyon, yangın söndürme vb hizmetlerin ise yerelden sunulması gerektiği kanaatindeyiz. Çünkü sağlık, eğitim, sosyal güvenlik gibi hizmetleri sunmaya belediyelerin ne yeterli alt yapıları, ne personeli ne de mali güçleri bulunmaktadır. Belediyeler, eşitlik, adalet gibi temel ilkeleri de göz ardı edebilirler. Ancak ayrıca belediyeler söz konusu hizmetlerin sunumunda eğitimle ilgili olarak okulların bakım ve onarımını yapmaları gibi yardımcı görevler üstlenebilirler.

Nitekim, kamu yönetiminin yeniden yapılandırılması çerçevesinde çıkartılan Belediye ve Büyükşehir Belediye Kanunlarında, sosyal belediyecilik kapsamında belediyelere sosyal hizmet ve sosyal yardımlarla ilgili ihtiyari görevler verilmiş böylece sosyal belediyecilik yasal dayanak bulmuştur. Ancak sosyal belediyecilik, 1970'li yıllarda Avrupa'daki toplumsal ve sosyal olayların etkisi, merkezi yönetim ile yerel yönetim birimleri arasında yaşanan çatışma ve merkezin yerel yönetimler üzerindeki baskısı, yerelin çözüm arayışı, sosyal demokrat belediye başkanlarının kendi kişiliklerini yönetime katma istekleri nedeniyle toplumcu belediyecilik adı altında farklı bir nüansla ortaya çıkmıştır.

Sosyal demokrat belediye başkanlarınca toplumcu belediyecilik kapsamında yapılan sosyal hizmetler ve sosyal yardımlar ile kentlerde plan dâhilinde gelişme sağlanması, çevre kirliliğinin önlenmesi, elde edilen rantların halk yararına kullanılarak halka geri dönüşünün sağlanması gibi birçok yararlı faaliyet yürütülmesine rağmen, bu anlayış fazla uzun ömürlü olmamıştır ve yaygınlaşmamıştır.

Günümüzde belediye ve büyükşehir belediye kanunlarında sosyal belediyecilik kendisine yer bulsa bile, söz konusu görevlerin ihtiyari görev olarak kanunda

düzenlenmiş olması ise belediyelerin sosyal hizmet ve sosyal yardım faaliyetlerine ilişkin geçici çözümlerine çanak tutmakta ve günümüzde belediyelerin ağırlıklı olarak riskli gruplara –yaşlılar, çocuklar, kadınlar, engelliler gibi- yönelik verdiği bir takım acil ve geçici hizmetler göze çarpmaktadır. Belediye başkanlarının sosyal hizmet ve sosyal yardım faaliyetlerini yük gibi görmeleri, yeterli bilgiye sahip olmamaları, partizanca davranmaları, günümüzde belediyelerin fazlasıyla uygulaması daha kolay olan sosyal yardım alanına kaydıkları görülmektedir.

Söz konusu hizmetlerin sunumunda riskli gruplara uygun yöntemler kullanılacağı, belirtilen yasalarda hüküm altına alınmış olmasına rağmen uygun yöntemler üretilmemektedir. Küçük ölçekli belediyelerin ödeneklerinin kısıtlı olması nedeniyle sadece odun, kömür yardımı ya da nakdi yardımlar hizmet olarak sunulmakta, önleyici ve kalıcı projeler geliştirilememekte ve bu hizmetler süreklilik arz etmemektedir. Bu nedenle hizmetlerin sunumunda belediyelerin etkinliği ve verimliliği ortadan kalkmaktadır. Yasalarda bu düzenlemenin ihtiyari görev olarak değil de zorunlu görev olarak tanımlanması ve belediyelerin asli görevli olarak işi tam olarak üstlenmeleri bir zorunluluktur.

Ağırlıklı olarak riskli gruplara hizmet veren belediyelerin bu gruplara yönelik sosyal politikalarının bulunmaması, sosyal hizmet ve yardımların gönüllülük esası çerçevesinde yapılması gerektiğini vurgulayan bir yaklaşımın benimsenmesi, sosyal hizmet politikalarının oluşturulmasında temel oluşturacak bilgi veri tabanlarının oluşturulmamış olması, sosyal hizmet politikalarının belirlenmesinde ve politikaların oluşturulmasında ilgili tarafların politika planlama sürecine dâhil edilmemesi nedenleriyle bu hizmetlerde de yetersizlik olduğunu ortaya koymaktadır.

Halka en yakın birimler olan belediyelerde engellilere yönelik olarak korumalı işyerleri açılması, engelli bilgi bankasının oluşturulması ve desteklenmesi gibi daha kalıcı, etkili ve etkin çalışma yapılması gerekmektedir. Engellilere ilişkin oluşturulacak politikaların sadece engellilere yönelik değil toplum temelli olması gerekir. Ayrıca devletin engellilere yönelik politikalar üretirken, aşırı himayeci bir yaklaşımla değil, toplumla bütünleştirici bir yaklaşımla hareket etmesi de oldukça önemlidir.

Ülkemizde gerek merkezi idare gerekse yerel yönetimler tarafından yaşlılık bir sorun olarak görülmediğinden yaşlılara yönelik politikalar üretilmemektedir. Oysa ki

yaşlılığın yaratacağı sorunların önlenmesi ve yaşlıların mevcut sorunlarının giderilmesi için kalıcı politikalar oluşturulmalıdır. Belediyelerin sosyal belediyeçilik kapsamında yaşlılara yönelik olarak fiziksel erişebilirliği sağlayıcı kentsel mekân tasarımları yapması gerekmektedir. Belediyeler, yaşlılara yönelik eğitim programları düzenleyerek yaşlılık, yaşlılık psikolojisi, yaşlılıkta karşılaşılan sağlık problemleri ve bu problemlerin önlenmesi konusunda bilgilendirme seminerleri düzenleyerek toplumdan soyutlanmalarının önüne geçmelidir. Zihinsel ve bedensel olarak faaliyetten kendini alıkoyan yaşlıların bakıma muhtaç hale gelmesini önlemek için yaşlıların zihinsel ve fiziksel aktivitede bulunmalarını sağlayacak faaliyetler düzenlenmelidir. Kültür merkezleri açılarak yaşlılarla gençlerin birlikte vakit geçirmesine imkân verilerek yaşlıların deneyim ve tecrübelerinden gençlerin yararlanması sağlanmalıdır. Yaşlılara yönelik gezici sağlık hizmetleri yaygınlaştırılmalıdır.

Çocukların gelişim ve topluma katılım sürecindeki gereksinimlerini dikkate alan bir çocuk politikası bulunmamaktadır. Sosyal yardım sisteminin çocuk dahil tüm bireylere hak temelli örgütlenmemiş olması yani koruyucu-önleyici yaklaşımın benimsenmemesi nedeniyle bir çok sorunla karşılaşılmaktadır. Sosyal hizmet politikalarının oluşturulmasında temel oluşturacak kimsesiz çocuklarının nüfusa oranı, çocukların % kaçının aile içi ve dışı istismara uğradığı, ne kadarının yoksulluk sınırında olduğu, eğitim düzeyleri, kendi ana-babası tarafından bakılmadığı için başkaları tarafından bakılan çocuk sayısı, parçalanmış ailelerin çocuk sayısı, sokakta yaşayan çocuklara ilişkin bilgi veri tabanları oluşturulmamış olması nedeniyle çocuklara yönelik olarak kapsayıcı bir sosyal hizmet politikası oluşturulamamaktadır. Mutlak yoksulluk sınırındaki aile ve çocukların oranının, göç istatistiklerinin, yabancı uyruklu insanların ve mülteci çocuklarının sayısı, kurum bakımı altında bulunan çocukların kanunla ihtilafa düşerek ne kadarının aile yanına dönmesinin sağlandığı, saklı nüfus olarak isimlendirilen kayıt dışı çocuk sayılarının belli olmayışı gibi etkenlerde yine çocuk politikalarının oluşturulmasını güçleştirmektedir. Bu konuda yerel yönetimler etkin bir mekanizma oluşturarak okula devamsızlık yapan çocukların takibini sağlayacak e-kayıt sistemi ile çocuklara yönelik risklerin erken fark edilmesini ve bu muhtemel risklerin önlenmesi için yerel düzeyde hizmet sunan, merkezi denetim ve standardı bulunan izlemeden sorumlu birimler oluşturmalıdır. İhmal, istismar riskini önceden fark etme, önleme ve koruma konusunda birincil sorumluluğa sahip olacak bu birimlerde,

konusunda uzman meslek elemanları çalıştırılmalıdır. Yerel yönetimlerin aktif çalışması ancak kurumlar arası işbirliği ve eşgüdüm konusunda bütünlük ve süreklilik sağlanması, sivil toplum kuruluşları ile kamu kurumu işbirliğinin alt yapısının güçlendirilmesi ile mümkündür.

Yerel yönetim birimleri olan belediyelerce gerçekleştirilen sosyal belediyeçilik kapsamındaki çalışmalarda yoksulluğun görünümünü değiştirmek yerine kalıcı çözümler de bulunmalı ve zar zor konut sahibi olan alt gelir grubunun daha rahat ödeyebileceği, sosyal, kültürel ve kamusal alanları bulunan konutlarının yapılması sağlanmalıdır. Belediyelerin, sosyal, kültürel, sanatsal ve sportif faaliyetlere yönelik mekânlar açmak ve yaygınlaştırmak görevinin bulunduğu da göz önüne alındığında, sosyal belediyeçilik kapsamında yerel yönetimlerce sosyal doku haritasının çıkartılması, fiziki ve sosyal yatırımların yapılmasında yol gösterici olacağından bir zorunluluktur. Yapılacak sosyal doku çalışması ile belediyelerin yapacağı kentsel hizmetlerin etkin, verimli olması sağlanacak ve hizmetlerin sunumunun başarısı ölçülebilecektir.

Yerel yönetimlerin sosyal hizmet ve yardımlarla ilgili politikaları bulunmamaktadır. “Sosyal belediyeçilik”, toplumun tamamına yönelik olarak sorunlar ortaya çıkmadan müdahale eden ve mevcut sorunları gidermeye yönelik bir anlayıştır. Bu bağlamda, yapılan sosyal hizmet ve sosyal yardımların geçici çözümler olmaları, genellikle aynı ve nakdi yardım şeklinde belirli gruplara yapılması sosyal belediyeçilik anlayışı ile bağdaşmamaktadır. Belediyelerin sosyal belediyeçilik kapsamında sosyal hizmet ve sosyal yardımlara ilişkin sadece risk gruplarına yönelik değil, tüm halkı kapsayan insan ve hak temelli engelleyici, önleyici, etkin politikalar üretmeleri ve bunları hayata geçirmeleri gerekmektedir.

Genel olarak sosyal devlet, yerel yönetimler, toplumcu belediyeçilik, sosyal belediyeçilik, sosyal hizmet ve sosyal yardım kavramları birlikte değerlendirildiğinde, 1982 Anayasası’nda Türkiye’nin sosyal bir devlet olduğu belirtilmiş olsa bile Türkiye, hiçbir zaman sosyal devlet olmada ve sosyal politika üretmede tam anlamıyla başarılı olamamıştır.

Türkiye’de sosyal devlet anlayışı yerleşmeden ya da sosyal devlet olmanın gerekliliğini yerine getirmeden bir sosyal belediyeçilikten bahsetmek mümkün değildir. Türkiye sosyal devlet olmanın gerekliliğini yerine getirmeden sosyal belediyeçilik

uygulamalarına geçmesi ancak temelsiz bir inşaata benzemektedir. Bu süreç sonucunda genel anlamda birkaç büyükşehir belediyesi tarafından sosyal hizmet ve sosyal yardım ekseninde önemli uygulamalara rastlanmakta ama bunlarda kısıtlı ve süreklilik arz etmemektedir.

Sosyal hizmet ve sosyal yardımların kime, ne kadar, ne zaman yapılacağı belirlenmesinde yardımcı olacak kentsel doku haritalarının ve bilgi veri bankalarının bulunmadığı da görülmektedir. Çocuk, yaşlı, kadın, genç, yoksul gibi sosyal hizmet ve sosyal yardımlardan yararlanacak olan bireylere ilişkin ayrı ayrı veri tabanlarının, kentsel doku haritalarının öncelikle yerel düzeyde hazırlanması, yerel düzeyde hazırlanan veri bankalarının merkezi idare birimine bağlantısının sağlanarak tüm ülke için oluşturulması temin edilmelidir. Bu kurumlar hizmetlerin sunumunu başvuru ve ihbar esasına dayalı olarak yürütmekte olup, hizmet sunmadan önce, hizmet sunulacak kişilerin tespitine ilişkin verileri toplayan bir birim olarak çalışmamaktadırlar. Bu nedenle de hizmet sunulacak kişilerin tespitinde yetersiz kalınmakta ve hedef kitleye istenilen düzeyde erişilememektedir. Sorun çözümünde disiplinli bir yaklaşım sergilenmemesi, sorun odaklı yaklaşım yerine merkez odaklı yaklaşımın benimsenmesi, uzman kişiler tarafından yapılmaması ve süreklilik arz etmemesi bağlamında değerlendirildiğinde verilen sosyal hizmet ve yardımlar geçici çözüm niteliğinde kalmaktadır. Piyasacı bir yaklaşımla yararlanan öder mantığı ile yapılan sosyal hizmet ve yardımlar hak niteliği taşımamaktadır. Toplum temelli, kalıcı çözümlere yönelik politikalar oluşturulmalıdır.

Sosyal hizmet ve sosyal yardımlarla ilgili faaliyet yürüten sivil toplum kuruluşları ile gönüllü birimlerin eşgüdümle çalışması sağlanmalıdır. Bu şekilde elde edilen bilgilerle sosyal hizmet ve yardımların etkinliği, verimliliği sağlanacak olup, sosyal devlet ilkesinin gereği olan asgari yaşam düzeyi sağlanması ve bu hizmetin vatandaşa zamanında ulaştırılması temin edilmiş olacaktır.

Türk yerel yönetimler tarihine baktığımızda çalışmamızda üç tip belediye yönetim anlayışı karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan ilki klasik belediyecilik anlayışı ve ikincisi 1970'li yıllardaki toplumcu belediyeciliktir. Son olarak da günümüzdeki sosyal belediyecilik diye adlandırılan belediye yönetim anlayışıdır. Aşağıda klasik belediyecilik ve sosyal belediyecilik (Tablo-1); toplumcu belediyecilik ile günümüzde

sosyal belediyecilik (Tablo-II) karşılaştırmalı olarak sunulmuş ve özellikleri belirtilmiştir.

Tablo 1

Klasik Belediyecilik Anlayışı ile Sosyal Belediyecilik Anlayışının Karşılaştırması		
Kriterler	Klasik Belediyecilik	Sosyal Belediyecilik
Benimsenen düşünce açısından	Devletçi anlayış benimsenmiştir.	Neo-liberal anlayış benimsenmiştir.
Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet Uygulamalarının Kapsamı açısından	Daha dar kapsamlıdır	5393 ve 5216 sayılı kanunlar ile kapsamı daha genişletilmiştir.
Hizmet Sunum Biçimi ve rant açısından	Devletçi anlayış ile hizmetler doğrudan belediye tarafından sunulmakta ve rant belediyeye kalmaktadır.	Küreselleşme ve Neo-liberal politikaların etkisi ile devletin küçültülmesi ve yerellik ilkesinden hareketle alternatif hizmet sunum modellerinden yararlanılarak aracı kurumlarla özelleştirmeci anlayışla hizmet sunmakta, rant aracı kurumlara kalmaktadır.
Demokratik ve Katılımcılık açısından	Az demokratik ve daha az katılımcıdır	STK, Üniversite, Muhtar, Kamu Kurum ve Kuruluşları, Kent Konseylerinin sisteme dahil edilmesi ile daha demokratik ve daha katılımcı
Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet Uygulamalarının Zorunlu olup olmadığına açısından	Zorunlu görevlerden sayılmıştır.	İhtiyari görevlerden sayılmıştır.
Merkeziyetçilik açısından	Merkezden yönetim daha baskın	Adem-i merkeziyetçilik daha baskın
Yönetimsel Araçlar ve Mali açıdan	Norm kadro uygulaması yok, bütçe daha kısıtlı, teknolojik ve bilgi yönetiminden yoksundur.	Norm kadro uygulaması var, bütçe daha geniş, denetlenebilirlik, hesap verebilirlik, saydamlık, toplam kalite ilkeleri kabul edilmekte, teknoloji ve bilgi yönetiminden yararlanılmakta, e-belediye, mobil belediye gibi uygulamalar yaygınlaşmaktadır.
Görev ve Yetki açısından	1580 sayılı Belediye Kanununda tadadı (liste usulü sayma) ilke ile görev ve yetkileri belirtilmiştir. Buna göre kanalizasyon, yol, su, atık gibi klasik hizmetler yanında belediyenin sosyal görevleri de bulunmakla birlikte bütçe yetersizliği nedeniyle bu hizmetler merkezden yürütülmeye başlamıştır.	5393 sayılı Belediye Kanununda yetki ve genel yetki ilkesine geçilerek belediyelerin görev ve yetkileri konu olarak belirtilmiş liste halinde sayılmamıştır. Belediyelerden yol, su, kanalizasyon, park, temizlik gibi klasik kentsel altyapı ve teknik hizmetler dışında sosyal, kültürel, ekonomik ve eğitsel bir dizi yeni alanda yükümlük ve sorumluluklar üstlenmesi beklenmektedir.

Klasik belediyeçilik ile sosyal belediyeçilik benimsedikleri düşünce açısından farklılık göstermektedir. Klasik belediyeçilikte devletçi, sosyal belediyeçilikte ise neo-liberal anlayış benimsenmiştir. Sosyal yardım ve sosyal hizmet uygulamalarının zorunlu olup olmamasına göre klasik belediyeçilik, sosyal belediyeçilikten ayrılmıştır. Devletçi anlayış doğrudan klasik belediye tarafından sunulmakta iken, sosyal belediyeçilikte alternatif hizmet sunum modellerinden yararlanılarak özelleştirmeci anlayışla sunulmaktadır. Merkeziyetçilik açısından baskın olan klasik belediyeçilik demokratik ve katılımcılık açısından sınırlıdır. 1580 sayılı Belediye Kanunu'nda tadadi (liste usulü sayma) ilke ile görev ve yetkiler verilen klasik belediyeçilikte sosyal görevler dar kapsamlı olup, bütçe yetersizliği nedeniyle bu hizmetlerin çoğunluğu merkezden yürütülmeye başlamıştır. 5393 sayılı Belediye Kanunu'nda yetki ve genel yetki ilkesine geçilerek belediyelerin görev ve yetkileri konu olarak belirtilmiş böylece sosyal belediyeçilikte sosyal görevler daha geniş tutulmuştur. Norm kadro uygulaması olmayan, bütçesi daha kısıtlı ve teknoloji ile bilgi yönetiminden yoksun olan klasik belediyeçiliğin aksine sosyal belediyeçilik, norm kadro uygulaması, daha geniş bütçesi, teknoloji ve bilgi yönetiminden yararlanma yöntemleri ile yönetsel araçlar ve mali açıdan daha zengindir. Klasik belediyeçiliğe göre hesap verebilirlik, saydamlık, toplam kalite ilkelerini benimseyen sosyal belediyeçilik daha denetlenebilir bir görünüm arz etmektedir.

Tablo II;

1970'li Yıllardaki Toplumcu Belediyecilik Anlayışı ile Günümüzdeki Sosyal Belediyecilik Anlayışının Karşılaştırması		
Kriterler	Toplumcu Belediyecilik	Sosyal Belediyecilik
Doğuş Koşulları Açısından	Sosyal Demokrat Belediye Başkanlarının kendi kişiliklerini yönetime katma istekleri ile ortaya çıkmış bir anlayıştır.	Dünyayı etkileyen küreselleşme, yerelleşme, yönetim ve Avrupa Özerklik Şartı gibi küresel değerlerin etkisi ve zorlaması ile ortaya çıkmıştır.
Benimsenen Düşünce Açısından	Sosyal Demokrat Düşüncenin ürünüdür.	Muhafazakâr Liberal Düşüncenin ürünüdür.
Hizmet Sunum Teknikleri ve Rant Açısından	1- Sunulan hizmetler direkt belediyeler tarafından sunulmakta elde edilen rant belediyelere kazandırılmakta oradan da halka dönüşümü sağlanmaktadır. 2- Hizmet sunumunda daha çok kamulaştırma eğilimi ile hareket edilmektedir. (Ulaştırma gibi)	1- Hizmetler direkt belediyeler tarafından sunulmakla beraber zaman zaman aracı özel sektörlerle iş gördürülmekte sağlanan rant özel kesimin elinde kalmaktadır. 2- Hizmet sunumunda daha çok piyasacı, özelleştirmeci eğilimlerle hareket edilmektedir.
Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmetlerin kapsamı ve hedef kitlesi Açısından	1- Toplumcu belediyecilik tüm halkı hedef almaktadır. 2- Gıda bankacılığı niteliğinde olan TANSA'lar %40'a varan bütün halka hizmet sunmaktadır. 3- Daha çok alt gelir grubuna hitabeden sosyal konut- toplu konut projeleri yapılmıştır. (Batıkent projesi gibi)	1- Sosyal belediyecilik daha çok dezavantajlı ve riskli grupları hedef almaktadır. 2- Gıda bankaları sadece fakir ve muhtaçlara ücretsiz hizmet sunmaktadır. 3- Daha çok orta ve üst gelir grubuna hitabeden konut projeleri yapılmaktadır. (Toplu Konut projeleri)
Demokrasi, Katılım ve Şeffaflık Açısından	Yatırım yapılmadan önce halkın görüş ve eğilimlerini ön plana çıkartan anket yapılması ve yatırımların halk tarafından denetlenmesi demokrasi, katılım ve şeffaflığı ön planda tutar.	Demokrasi, katılım ve şeffaflık sloganı ile ortaya çıkmasına ve kanunlarda buna ilişkin düzenlemelerde bulunmasına rağmen yatırımlar öncesi anket yapılmaması, kent konseylerinin aktifleştirilememesi gibi hususlar nedeniyle sosyal belediyecilik mevzuatlarda kalmaktadır.
Merkeziyetçilik açısından	Merkezden yönetimin baskılarına bir tepki olarak Adem-i Merkeziyetçilik vardır.	Adem-i merkeziyetçilik daha baskın durumdadır.
Yönetsel Araçlar ve Mali Bakımından	Norm kadro uygulaması yok, bütçe daha kısıtlı ancak üretici, kaynak yaratıcı belediyecilik anlayışı çerçevesinde kendi kaynaklarını kendi üretmekte, teknoloji den ve bilgi yönetiminden yoksun olmakla birlikte Belediye Birlikleri aracılığıyla belediyeler arası işbirliği ve yardımlaşma mevcuttur. Böylece atıl kapasite değerlendirilmektedir.	Norm kadro uygulaması var, bütçe daha geniş, denetlenebilirlik, hesap verebilirlik, saydamlık, toplam kalite ilkeleri kabul edilmekte, teknoloji ve bilgi yönetiminden yararlanılmakta, mobil belediye, e-belediye gibi uygulamalar yaygınlaşmaktadır.

Sosyal demokrat belediye başkanlarının kendi kişiliklerini yönetime katma istekleri ile sosyal demokrat düşüncenin ürünü olarak ortaya çıkan toplumcu belediyeciliğin aksine sosyal belediyecilik, küreselleşme, yerelleşme, yönetim ve

Avrupa Özerklik Şartı gibi küresel değerlerin etkisi ve zorlaması ile gelişen neo-liberal Düşüncenin ürünüdür. Toplumcu belediyeçilikte hizmetler direkt belediyeler tarafından sunularak kazanılan rant belediyelere ve oradan da halka geri dönmekte iken, sosyal belediyeçilikte ise, özelleştirmeci anlayış çerçevesinden hizmetler aracı kurumlar vasıtasıyla yapılmakta ve rant özel kesimin elinde kalmaktadır. Sosyal hizmet ve sosyal yardım açısından toplumcu belediyeçiliğin hedef kitlesini tüm halk oluştururken, sosyal belediyeçilikte dezavantajlı ve riskli gruplar hedef alınmıştır. Merkezden yönetimin baskılarına bir tepki olarak adem-i merkeziyetçiliğin hakim olduğu toplumcu belediyeçilikte halkın görüş ve eğilimleri ön plana çıkartan yöntemler izlenmiş, demokrasi, katılım ve şeffaflık ilkeleri uygulamaya geçirilmiştir. Demokrasi, katılım ve şeffaflık sloganı ile ortaya çıkan sosyal belediyeçilikte ise, kanunlarda demokrasi, katılım ve şeffaflık ilkelerine ilişkin düzenlemelerde bulunulmasına rağmen bu ilkeler uygulamaya geçirilememiştir. Yönetimsel araçlar ve mali bakımından sosyal belediyeçilik, toplumcu belediyeçiliğe göre daha avantajlı durumdadır.

Sosyal belediyeçilik açısından tablo derinlemesine değerlendirildiğinde sosyal devletin kurumsal hak temelli politikaların yerini sosyal belediyeçilik olgusu ile birlikte gönüllülüğün hakim olduğu, geçici, acil ihtiyaçları gideren sınırlı politikalar üreten yerel bir model ortaya konulduğu görülmektedir. Maalesef bu model sosyal devletin sorumluluklarından kaçmak isteyenlere önemli bir araç teşkil etmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde sosyal belediyeçilik sosyal devlete bir alternatif olmaktan uzak bir politika sergilemektedir. Oysa ki sosyal belediyeçiliğin her şeyden önce sosyal devletin yükünü hafifletecek, kurumsal, hak temelli, kalıcı politikalar üretmesi gerekmektedir.

Sonuç olarak, her şeyden önce sosyal hizmet ve sosyal yardım faaliyetlerini tek bir çatı altında toplayan merkezde bir bakanlığın kurulması gereği yerine getirilmiş ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kurulmuştur. Merkezde sosyal devlet; yerelde ise toplumcu belediyeçilik anlayışı çerçevesinde hareket edilerek merkezin ve yerel yönetimlerin sosyal hizmet ve sosyal yardımlara ilişkin ortak olarak belirleyecekleri politikalar hayata geçirilmelidir. Yerel yönetimlerin kaynak-personel açısından güçlendirilmesi, riskli gruplara yönelik daha profesyonel, bilinçli ve kurumsal hizmet sunmasının sağlanması gereklidir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- AKSOY, M., **Sosyal Bilimlere ve Sosyolojiye Giriş**, Alfa Yayıncılık, İstanbul, Ocak, 2000.
- AKTAN, C. C.- ÖZKIVRAK, Ö., **Sosyal Refah Devleti**, Okutan Yayıncılık, İstanbul, 2006.
- AKTEL, M., **Küreselleşme ve Türk Kamu Yönetimi**, Asil Yayın Dağıtım, Ankara, 2003.
- ALTAN, Ö. Z., **Sosyal Politika Dersleri**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, No:1592, Eskişehir, 2006.
- ALTUNYA, N., **Vatandaşlık Bilgisi**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2003.
- Ankara Belediyesi Başkanlık Uzmanları, **Toplum-cu Belediye**, Ankara Belediyesi Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü, Ankara, Mayıs 1977.
- AYDIN, M., **Sosyal Politika ve Yerel Yönetimler**, Yedirenk İz Yayıncılık, İstanbul, 2008.
- BAYRAKLI, H. H., **Hukukun Temel Kavramları**, Murathan Yayınevi, 1999.
- BOZKURT, E., **Anayasa Hukuku**, Asil Yayın Dağıtım Ltd. Şti., Ankara, 2006.
- EFE, F., **Uygulamalı Sosyal Belediyecilik e-Kent Modeli**, Metropol Yayınları, Temmuz 2008, S.4.
- ERSÖZ, H. Y., **Sosyal Politika Perspektifinden Yerel Yönetimler, İngiltere, İsveç ve Türkiye Örneği**, Filiz Kitapevi, İstanbul, 2004.
- ES, M., **Kent Üzerine Düşünceler**, Okutan Yayıncılık, İstanbul, Aralık, 2007.
- GÖZE, A., **Liberal Marxiste Faşist ve Sosyal Devlet**, Beta Basım Yayım, İstanbul, 1995
- GÖZLER, K., **Türk Anayasa Hukukuna Giriş - Öğrenci Dostu Serisi**, Ekin Kitapevi, Bursa, 2008.
- GÜVEN, H. S., **Sosyal Politikanın Temelleri**, Ezgi Kitap Evi, Bursa, 2009.
- KALABALIK, H., **Avrupa Birliği Ülkeleriyle Karşılaştırmalı Yerel Yönetimler Hukuku, Teori-Uygulama**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2005.
- KARA, U., **Sosyal Devletin Yükselişi ve Düşüşü**, Türkiye Ortadoğu Kurumu Vakfı, Cantekin Matbaası, Ankara, 2004.
- KAYA, E.- ŞENTÜRK, H., **Muhafazakâr Demokraside Yerel Yönetim Vizyonu**, Okutan Yayıncılık, İstanbul.
- KAYA, E., **Belediyelerde Toplam Kalite Yönetimi ve ISO 9000**, Okutan Yayıncılık, İstanbul, 2007.
- KORAY, M., **Sosyal Politika**, İmge Kitap Evi, İstanbul, 2008.
- ÖKMEN, M.- PARLAK B., **Kuramdan Uygulamaya Yerel Yönetimler İlkeler Yaklaşımlar ve Mevzuat**, Alfa Aktüel Yayınları, Bursa, 2010.

- ÖRS, F. – ÖRS, M. Ş., **Yerelge Toplumsal Belediyecilik**, Etki Matbaacılık, İzmir, Aralık, 2008.
- ÖZDEMİR, S., **Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti**, İstanbul Ticaret Odası,, İstanbul, 2004.
- SALLAN GÜL, S., **Sosyal Devlet Bitti Yaşamın Piyasa! Yeni Liberalizm ve Muhafazakarlık Kısılcında Refah Devleti**, Ebabil Yayıncılık, Ankara, 2006.
- SEYİDOĞLU, H., **Bilimsel Araştırma ve Yazma El Kitabı**, Güzem Yayınları, İstanbul 2000.
- ŞAHİNÖZ, S.- ŞAHİNÖZ, T.- AYDIN, D.- EKER, H.- UZAR, A., **Yerel Yönetimlerde Sağlık Hizmetleri**, Sağlık Yönetimi ve Eğitimi Derneği, Epa-Mat Basım, Ankara, 2007.
- ŞENKAL, A., **Küreselleşme Sürecinde Sosyal Politika**, Alfa Basım Yayım, İstanbul, 2007.
- ŞENYAPILI, Ö., **Toplum ve İletişim**, Turhan Kitapevi, Ankara, 1981.
- TOKOL, A., **Sosyal Politika**, Uludağ Üniversitesi Güçlendirme Vakfı, Y.No: 20, Bursa, 1997.
- TOKSÖZ, F., **İyi Yönetişim El Kitabı**, Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı (TESEV) yayınları, İstanbul, 2008.

Makaleler

- ACAR, A. İ.- GÜL H., “1980 Sonrasında Kamusal Mal ve Hizmet Sunumunda Yaşanan Dönüşüm”, **22. Maliye Sempozyumu Bildirileri**, 10-13 Mayıs 2007, Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Maliye Bölümü, Antalya.
- AKTEL, M., “Yerel Yönetimlerde Özürlülere Yönelik Uygulamalar”, Hüseyin Özgür Ve Muhammet Kösecik (der.) **Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar - II**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2007.
- AYDIN, H., “Avrupa Birliği’ne Uyum Çabaları Ekseninde Yerel Yönetimler ve Sosyal Hizmetler İlişkisi”, **İçişleri Bakanlığı Türk İdare Dergisi**, Y.81, S. 465.
- BAYRAKTAR, S. U. – PENPECİOĞLU, M., “Yerel Liderlik, Toplumcu Belediyecilik ve Ali Dinçer: 1977-1980 Dönemi Ankara Belediyesi”, İhsan Kamalak ve Hüseyin Gül (der.), **Yerel Yönetimlerde Toplumcu Belediyecilik, Teorik Yaklaşımlar, Türkiye Uygulamaları**, Kalkedon Yayıncılık, İstanbul.
- BERK, A., “Yerel Hizmet Sunumu ve Belediye İktisadi Teşebbüsleri”, **Sayıştay Dergisi**, S.49.
- BULUT, N., “Küreselleşme: Sosyal Devletin Sonu mu?”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.52, S.2, Y.2003.
- BULUT, N., “Sosyal Devletin Düşünsel Temelleri ve Çağdaş Sosyal Devlet Anlayışı”, **DEÜ. Hukuk Fakültesi Dergisi**, İzmir, 2001.
- ÇEVİKBAŞ, R., “Sosyal Hizmetler Etkinliklerinde Belediyeler”, **Yerel Siyaset**, Plato Danışmanlık, İstanbul, Ocak, 2010, Y.4, S.36.

- DİLİK, S., “Sosyal Güvenliğin Tarihsel Gelişimi, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/42/451/5084.pdf>, E.T. 29.08.2011.
- DUMAN, M.Z., “Neo-liberal Küreselleşmenin Zaferi”, **Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi**, C.8, S.1, Y.2001.
- EREN, V., “Devletin Yapısında ve İşlevlerinde Değişim –Yönetimsel ve Siyasal Liberalizasyon-”, Mehmet Özel ve Veysel Eren (der.), **Devletin Dönüşümü ve Yeni Dönem Kamu Yönetimi**, Çizgi Yayınevi, Konya, 2008.
- ERGUN, C.- GÜL, H., “Toplumcu Belediyecilik ve Kent Kapılarını Sermayeye Açan Anahtar Olarak Kentsel Dönüşüm”, İhsan Kamalak ve Hüseyin Gül (der.), **Yerel Yönetimlerde Toplumcu Belediyecilik, Teorik Yaklaşımlar, Türkiye Uygulamaları**, Kalkedon Yayıncılık, İstanbul.
- ERSÖZ, H. Y., “5272 sayılı Yasa Öncesinde Türkiye’de Belediyelerin Sosyal Politika Alanındaki Deneyimleri”, **Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi**, S.50, Y.2005.
- ERSÖZ, H. Y., “Sosyal Politika-Refah Devleti-Yerel Yönetimler İlişkisi”, **İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası**, Y.2005, C.55, S.1.
- ERSÖZ, H. Y., “Türkiye’de Belediyelerin Sosyal Politika Alanındaki Rolü ve Yeni Belediyecilik Anlayışının Esasları”, **Kamuda Sosyal Politika**, Y.3, S.9, 2009/2, Memur-Sen, Ankara, Nisan, 2009.
- ES, M., “Yerel Yönetimlerde Değişim ve Türkiye”, **Yerel Siyaset (Yerel Yönetimler Reformu)**, Nisan 2006, Y.1, S.4.
- FIRAT, A.S., “Belediyelerin Engellilere Dönük Sosyal Hizmet Projeleri”, **Toplum ve Sosyal Hizmet**, C.19, S.1, Nisan 2008.
- GÜL, H. - SALLAN GÜL, S., “Sosyal Devletten Çalışma Refahına Geçişte Sosyal Haklar ve Yoksullar”, **Amme İdaresi Dergisi**, C.40, S.3, Eylül 2007.
- GÜL, H.- SALLAN GÜL, S.- MEMİŞOĞLU, D., “Türkiye’de Yoksullukla Mücadele Politikaları, Kentsel Yoksulluk ve Yerel Yönetişim”, Hüseyin Özgür ve Muhammet Kösecik (der.) **Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar II: Uygulama**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2007.
- GÜL, H. ve MEMİŞOĞLU, D., “Yapısal Değişim Sorunu Çerçevesinde Yönetimsel Reform”, M.Akif Çukurçayır ve Gülise Gökçe (der.), **Kamu Yönetiminin Yapısal ve İşlevsel Sorunları**, Çizgi Kitapevi, Konya, 2007.
- GÜL, H., “*Kamu Yönetimi Temel Kanun Tasarısında Âdem-i Merkezileşme-Küreselleşme Dinamikleri ve Yönetimi Geliştirme Açılımlarından Bakış*”, Hüseyin Özgür ve Muhammet Kösecik (der.) **Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar I: Reform**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2005, s.39-55.
- GÜL, H., “*Yerinden Yönetim Kavramının Gelişimi, Tanımı, Türleri ve Özellikleri*”, Recep Bozlağan ve Yüksel Demirkaya (der.), **Türkiye’de Yerel Yönetimler**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2008.
- GÜL, H., DULUPÇU, M.A., SALLANGÜL, S., OKÇU, M., ÇARIKÇI, H.İ., “Kentsel Yoksullukla Mücadele Amaçlı Kamu Politikası Geliştirme ve Bir Model Önerisi” **IV. Aile Şurası, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı**, Ankara, 18-20 Mayıs, 2004.

- GÜLER, B. A., “Küreselleşme Döneminde Yerel Yönetimler”, Sivil Toplum için **Kent, Yerel Siyaset ve Demokrasi Seminerleri**, Demokrasi Kitaplığı, Dünya Yerel Yönetimler ve Demokrasi (WALD), İstanbul, 1999.
- GÜLER, M., “Toplumcu Belediyeciliğin Doğuş Koşulları Üzerine”, İhsan Kamalak ve Hüseyin Gül (der.), **Yerel Yönetimlerde Toplumcu Belediyecilik, Teorik Yaklaşımlar, Türkiye Uygulamaları**, Kalkedon Yayıncılık, İstanbul.
- GÜNER, A., “Nasıl Bir Hizmet Bölüşümü? Temel İlkeler ve Türkiye Uygulaması”, Ayşegül Mengi (der.), **Yerellik ve Politika, Küreselleşme Sürecinde Yerel Demokrasi**, İmge Kitabevi, Ankara, 2007.
- KAMALAK, İ. - GÜL, H. - BEYAZIT, E., “Sosyal Demokrat İlkelerin Yerel Düzeyde Uygulanması Üzerine Bir Deneme: Türkiye Örneği”, İhsan Kamalak ve Hüseyin Gül (der.), **Yerel Yönetimlerde Toplumcu Belediyecilik, Teorik Yaklaşımlar, Türkiye Uygulamaları**, Kalkedon Yayıncılık, İstanbul.
- KELEŞ, R.- DURU, B., “Ankara’nın Ülke Kentleşmesindeki Etkilerine Tarihsel Bir Bakış”, **Mülkiye Dergisi**, 2008, C.XXXII, S.261.
- KÖSE, H. Ö., “Küreselleşme Sürecinde Devletin Yapısal ve İşlevsel Dönüşümü”, **Sayıştay Dergisi**, S.49.
- KÖSE, H. Ö., “Küreselleşmenin Devlet ve Kamu Yönetimi Üzerindeki Etkileri ve Türk Kamu Yönetimine Yansımaları”, Ahmet Nohutçu ve Asım Balcı (der.), **Bilgi Çağında Türk Kamu Yönetiminin Yeniden Yapılandırılması-II**, Beta Basım Yayın, İstanbul, 2007.
- KÖSE, H. Ö., “Yerel Yönetim Olgusu ve Küreselleşme Sürecindeki Yükselişi”, **Sayıştay Dergisi**, S.52.
- KÖSECİK, M. - ÖZGÜR, H., “Yerel Yönetimlerde Reform: Geleneksel Modelin Değişim Süreci”, Hüseyin Özgür ve Muhammet Kösecik (der.) **Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar-I**, Nobel Yayınevi, Ankara, 2005.
- KÖSEOĞLU, Ö., “Yeni Belediye Kanunu’nda Yerel Demokrasiye İlişkin Gelişmeler”, **Yerel Siyaset**, Y.1, S.4, Nisan, 2006.
- MBBB Belediyeler Birliği, “Belediyeler ve Kent Sorunları Dergisi Ayın Konuğu”, **MBBB Belediyeler Birliği Dergisi**, 1977.
- METİN, O., “Sosyal Politika Açısından AKP Dönemi: Sosyal Yardım Alanında Yaşananlar”, **Çalışma ve Toplum**, 2011/1.
- ÖKMEN, M., “Türkiye’de Merkezi Yönetim Yerel Yönetim İlişkileri ve Yerel Yönetimlerin Yeniden Yapılandırılması”, Recep Bozlağan ve Yüksel Demirkaya (der.), **Türkiye’de Yerel Yönetimler**, Nobel Yayın, Ankara, 2008.
- ÖVGÜN, B., “Bir Zamanlar Belediyelerimiz”, **Genel-İş Emek Araştırma Dergisi**, 2005/2.
- ÖZDEMİR, S., “Sosyal Refah’ın Sağlanmasında Yeni Bir Anlayış: “Refah Karması” ve Sosyal Refah Sağlayıcı Kurumlar”, **Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi**, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi, S.48.

- ÖZEL, M., “Küreselleşme Sürecinde Türk Kamu Yönetimi ve Yeniden Yapılanma”, Mehmet Özel ve Veysel Eren (der.), **Devletin Dönüşümü ve Yeni Dönem Kamu Yönetimi**, Çizgi Yayınevi, Konya, 2008.
- PEKTAŞ, E.K., “Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Uygulamaları ve Temel Sorunlar”, **Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Akademik İncelemeler Dergisi**, C.5, S.1, Y.2010.
- SALLAN GÜL, S., “Sosyal Devlet Ya da Refah Devleti Nedir?”, İhsan Kamalak ve Hüseyin Gül (der.), **Yerel Yönetimlerde Toplumcu Belediyecilik, Teorik Yaklaşımlar, Türkiye Uygulamaları**, Kalkedon Yayıncılık, İstanbul.
- SALLAN GÜL, S. - GÜL, H.- YILMAZ, E. - KİRİŞ, H, M., “Yaşlı Yoksullara Yönelik Sosyal Yardımlar ve Isparta Örneği”, **Birinci Sosyal Hizmetler Şurası (Türkiye’de Sosyal Refah Politikaları Çerçevesinde Sosyal Hizmetler), Ön Komisyon Raporları ve Bireysel Çalışmalar**, Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, Gökçe Ofset Matbaacılık San. Tiç. Ltd. Şti., Ankara, Nisan, 2004.
- SARIOĞLU, S.- İŞÇİOĞLU, D., “Türkiye ve Avrupa Kentsel Şartı’ndaki Özürlü Hakları”, Ayşegül Mengi (der.), **Yerellik ve Politika, Küreselleşme Sürecinde Yerel Demokrasi**, İmge Kitabevi, Ankara, 2007.
- TOK, N., “Küreselleşme ve Ulus-Devletin Dönüşümü”, Mehmet Özel ve Veysel Eren (der.), **Devletin Dönüşümü ve Yeni Dönem Kamu Yönetimi**, Çizgi Yayınevi, Konya, 2008, s.23-25.
- TOPRAK, D. - ŞATAF, C., “Türkiye’de Yerel Yönetimler Reformu Çerçevesinde Sosyal Belediyecilik Yaklaşımı”, **Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi**, C.1, S.1, 2009.
- UÇAKTÜRK, T.- UÇAKTÜRK, A.- ÖZKAN, M., “Yerel Yönetimlerde Sosyal Sorumluluk Bağlamında Sosyal Belediyecilik: Biga Belediyesi Örneği”, **VI. Uluslar arası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi**, Çanakkale, 2009.
- URHAN, V.F., “Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Yeniden Yapılandırılması”, **Sayıştay Dergisi**, S.70.
- YALMAN, G., “Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde Yoksulluğun Etkisini Hafifletme Uygulamaları: Bir Değerlendirme”, **Yerel Yönetişim Yoluyla Yoksulluğun Azaltılması**, Haziran 2007.
- YAYLI, H., “Türkiye’de Belediyelerin Kent Yoksulluğu ile Mücadele Politikalarının Değerlendirilmesine Yönelik Bir Araştırma: Kırıkkale Belediyesi Örneği”, **Ulusal Kalkınma ve Yerel Yönetimler – I**, TODAİE, Ankara, Ekim 2009.
- Yoksulluğun Azaltılmasına Yönelik Merkezi ve Yerel Yönetim Politikaları, **Yerel Yönetişim Yoluyla Yoksulluğun Azaltılması**, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Politika Forumu, Haziran 2007.

Diğer

- “Sosyal Haklar ve Sosyal Yardımların Etkinliğinin Artırılması Türkiye Uygulamaları Üzerinden Bir Tartışma”, **1. Dünya Yardımseverler Kongresi**, 22-24 Mart, 2008, İstanbul, <http://www.omerdincer.com/document/yardim.pdf>, E.T. 20.10.2010.
- ALADA, A., “Sosyal Hizmet Boyutunda Yerel Yönetimlerde Çocuk”, Celal Ülgen ve Coşkun Ongun (der.), **Sosyal Hizmetlerin Yerel Yönetimlere Devrine İlişkin Yasa Tasarısı ve Bilimsel Eleştiriler**, İstanbul Barosu, 2007.
- ALPTEKİN, K., “Küreselleşme Sürecinde Türkiye’de Sosyal Devlet ve Sosyal Hizmetlerin Görünümü”, <http://www.sosyalhizmetuzmani.org/shuarastirmasi.htm>, E.T. 13.07.2011.
- ALTAN, Ö. Z., http://www.google.com/books?id=lt1jtqlmmpqc&hl=tr&source=gb_s_navlinks_s, E.T. 18/09/2010.
- Altındağ Belediyesi Konukevleri, 2008 Bülteni.
- ARSLAN, Ö., **Yerel Yönetimlerde Reform Girişimleri**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla, 2004.
- ASKER, A E., **Belediyelerin Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Faaliyetleri**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1996.
- ASLAN, C., **Türkiye’de Yerel Yönetimler ve 2004 Sonrası Yerel Yönetim Reformu**”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2009.
- ASLANER, A., **Sosyal Yardımlaşmanın Modern Şekilleri (Bursa Yıldırım Belediyesi Örneği)**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya, Eylül, 2008.
- AYDIN, H., “Yerel Yönetimlerin Sosyal Hizmetler Ekseninde Değerlendirilmesi”, <http://karakalem2023.blogcu.com/yerel-yonetimlerin-sosyal-hizmetler-ekseninde-degerlendirilmesi/72193> 28, E.T. 09.12.2010.
- AYDINÖZ, G., **Engellinin Sosyal Güvenliği Bakımından Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmetler**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2008.
- AYSAN, M. F., “Küreselleşme Bağlamında Türkiye’de Sosyal Politikaların Dönüşümü”, **Küreselleşen Dünyada Sosyal Hizmetlerin Konumu: Hedefleri ve Geleceği Sempozyumu Sunum Kitabı**, Nisan 2006 – Antalya, Ankara, T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Yay., 2006.
- BAYRAKÇI, E., **1980 Sonrası Türkiye’de Yerel Yönetimler İçin Önerilen Modeller**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2007.
- BEŞPINAR, İ., “Yerel Yönetimlerin Aile Destek Hizmetleri Çalışmaları: Kadıköy Belediyesi Örneği”, **V.Aile Şurası Aile Destek Hizmetleri Sempozyumu**

Bildirileri”, 05-07 Kasım 2008, Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Y.No: 137, Ankara.

BİLECEN, H., “Neo-Liberalizm ve Yerel Yönetimler Ekseninde Subsidairite İlkesine Bir Bakış: Avrupa Birliği Örneği”, **USAK Stratejik Gündem**, <http://www.usakgundem.com/makale/55/neo-liberalizm-ve-yerely%C3%B6netimler-ekseninde-subsidairite-%C4%B0lkesine-birbak%C4%B1%C5%9F-avrupa-birli%C4%9Fi-%C3%B6rne%C4%9Fi-.html>, E.T. 09.12.2010.

CEBE, M. S, **Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı Kapsamında Belediye Yasası ve Büyükşehir Belediye Yasası**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin, 2006.

Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu, “T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Faaliyetlerinin Denetimi ile Özürlü Bireyler, Yakınları ve Toplumun Bütün Kesimlerinde Özürlülük Konusunda Toplumsal Bilinç ve Duyarlılık Oluşturulması Amacıyla Yapılan Çalışmaların Değerlendirilmesi ve Bu Tür Çalışmaların Düzenli ve Verimli Şekilde Yürütülmesi ve Geliştirilmesi İçin Alınması Gereken Tedbirler” **Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu Raporu**, T. 27.08.2009, S.2009/5.

Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu, “Türkiye’de Sosyal Yardımlar ve Sosyal Hizmetler Alanında Yasal ve Kurumsal Yapının İncelenmesi, Aile, Çocuk, Özürlü, Yaşlı ve Diğer Kişilere Götürülen Sosyal Hizmetlerin ve Yardımların Genel Olarak Değerlendirilmesi, Bu Hizmetlerin Düzenli ve Verimli Şekilde Yürütülmesinin ve Geliştirilmesinin Sağlanması Hakkında Araştırma ve İnceleme” **Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu Özet Raporu**, T. 04.06.2009, S.2009/4.

ÇAKAR, T., “Sosyal Demokratik Belediyecilik ve Tüketici Hakları, **Ulusal Kalkınma ve Yerel Yönetimler-1**, 19-20 Ekim 2009, TODAİ Yayınları, Ankara, 2009.

ERKAL, H., **Yerel Yönetimde Yönetime Katılım**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu, 2006.

ERKAN, G., “Özürlülerle Sosyal Hizmet Uygulamaları”, **V.Aile Şurası Aile Destek Hizmetleri Sempozyumu Bildirileri**”, 05-07 Kasım 2008, Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Y.No: 137, Ankara.

ERMİŞ, B.B., “Bir Sosyal Destek Kaynağı Olarak Aile”, **V.Aile Şurası Aile Destek Hizmetleri Sempozyumu Bildirileri**”, 05-07 Kasım 2008, Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Y.No: 137, Ankara.

ERSÖZ, H. Y., Yerel Yönetimlerin Sosyal Politika Alanındaki Rolü, <http://www.sosyalpolitikalar.org/makaleler/sosyal-beledyecik/145-yerel-yoenetmlern-sosyal-poltka-alanindak-rolue>, E.T. 10.11.2011.

GÜL, H. ve SALLAN GÜL, S., “Kamu Yönetimi ve Sosyal Devlet Reformları Karşısında Sosyal Devlet”, **KAYFOR IV: Kuramdan Uygulamaya Yönetim ve Reform**, Muğla Üniversitesi, İİBF, Kamu Yönetimi, Muğla, 8-10 Kasım 2007

HACİMAHMUTOĞLU, H., **Türkiye’deki Sosyal Yardım Sisteminin Değerlendirilmesi**, Sosyal Devlet Planlama Teşkilatı Uzmanlık Tezi, Ankara, 2009.

HATİPOĞLU, N., **Yerel Yönetim Yasalarında Yapılan Değişikliklerin Türkiye’nin Demokratikleşmesi Süreci Açısından İncelenmesi**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2007.

<http://ikokmen.blogcu.com/dezavantajli-ve-risk-altindaki-cocuklar-sunu/8442295>,
E.T.09.12.2010.

<http://nazmicoban.wordpress.com/soylesi-yerel-yonetimler/sosyal-belediyecilik-nedir/>,
E.T. 04.04.2011.

<http://schek.gov.tr/ayni-ve-nakdi-yarimlar.aspx>, E.T.21.09.2011.

<http://www.aile.gov.tr/tr/>, E.T. 11.02.2012.

http://www.ankaraschek.gov.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=87&Itemid=128, E.T.21.08.2011.

<http://www.baglar.bel.tr/bilgi475-Yeni-Yilda-Yeni-Kardelenler-acacak.baglarbelediyesi>, E.T. 02.04.2011.

<http://www.belgenet.com/yasa/k5215-3.html>; E.T.14.11.2009.

<http://www.canaktan.org/politika/refah-devleti/kavram.htm> Sosyal Devlet Kavramı.
18/09/2010

<http://www.elifgazetesi.com/Cubuk-Haberleri/Engelli-ve-Yaslılara-Evinde-Berber-Hizmeti-285.htm>, 03.04.2011.

http://www.engelsizdostlar.com/forum/haklarimiz-4/icisleri-bakanligindan-genelge/?PHPSES_SID=rhedngd3f6ivt87c30r1cna8t2, E.T. 02.04.2011.

<http://www.genbilim.com/content/view/6521/86/>, E.T. 05.11.2010.

http://www.gundemcocuk.org/dokumanlar/gc_turkiye_cocuk_politikasi/3.1.4.%20sosyal%20hizmet_refah.pdf, E.T.09.12.2010.

http://www.ipekyolhaber.com/Haber_Oku.php?news_id=377, E. T. 02.04.2011.

<http://www.kadinmeclisleri.net/>, E.T. 02.04.2011.

<http://www.kentkonseyleri.net/changepage.aspx?lg=2&pi=72>, E.T. 07.01.2012.

<http://www.kizilay.org.tr/kurumsal/sayfa.php?t=-Kurumsal-Tarihcemiz>, E. T.
30.08.2011.

<http://www.ozida.gov.tr/>, E.T. 13.02.2012.

<http://www.ozurluveyasli.gov.tr/tr/html/193/Yasli/>, 23.03.2012.

http://www.sendika.org/yazi.php?yazi_no=16408, E.T. 09.11.2010.

<http://www.shcek.gov.tr/>, E.T. 11.02.2012.

<http://www.shcek.gov.tr/2011-yili-ocak-ayi.aspx>, 03.04.2011.

<http://www.shcek.gov.tr/sokakta-yasayan-calisan-cocuklara-yonelik-hizmet-modeli-nin-uygulanmasina-iliskin-genel-mudurluk-genelgesi.aspx>, E.T. 07.01.2011.

- <http://www.siginmaevleri.net/>, E.T. 02.04.2011.
- <http://www.sosyalhizmetuzmani.org/sosyalbelediyecilik.htm>, E.T. 09.11.2010.
- http://www.sosyalsiyaset.net/documents/sosyal_bilimin_konusu.htm, E.T. 11.02.2012.
- <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=6365>, E.T. 15.02.2012.
- <http://www.turkhukuksitesi.com/showthread.php?t=5520>, E.T. 09.01.2012.
- <http://www.unhcr.org.tr/?content=17>, E.T. 09.01.2012.
- http://www.ydicagri.org/Sayilar/130/130ykd_siginmaevleri.html, E.T. 02.04.2011.
- <http://www.yerelsiyaset.com/v4/sayfalar.php?goster=ayrinti&id=1138>, E.T. 09.12.2010.
- <http://www.zicev.org.tr/bilgiler:ozurluhaklari:ozurluyasasi>, E.T. 09.12.2010.
- KARA, B., **Sosyal Haklar ve Özel Olarak Korunması Gereken Kişiler**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2008.
- KARAKUŞ, B., “Sosyal Hizmet Uygulamalarında Hayırseverlik Yaklaşımı Geri mi Dönüyor-Döndü?”, <http://www.toplumvesiyaset.com/yaziOku.php?id=1707>, E.T.21.08.2011.
- KARATAŞ, S. - ŞENER, Ü. - OTORAN, N., **Kadın Sığınma Evleri Kılavuzu, Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü**, Ankara, 2008, <http://www.ksgm.gov.tr/Pdf/02%20Kadin%20Siginmaevleri%20Kilavuzu.pdf>, E.T. 09.01.2012.
- KARPAT, D., **Yaygın Gelişimsel Bozukluk Tanısı alan Çocukların Ebeveynlerinin Yaşadığı Yas Tepkilerinin, Evlilik Uyumlarının ve Sosyal Destek Algılarının İncelenmesi**, Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir, 2011.
- KELEŞ, S., **Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Uygulamaları ve Ankara Büyükşehir Belediyesi Örneği**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Afyonkarahisar, 2008.
- KESGİN, B., “Kentsel Yoksulluğa ve Sosyal Dışlanmaya Karşı Yerinden ve Yerel Müdahale Olarak Sosyal Belediyecilik”, <http://sosyalpolitikalar.com.tr/kapak-kapak-dosyasi/100-kentsel-yoksullua-ve-sosyal-dlanmaya-kar-yerinden-ve-yerel-muedahale-olarak-sosyal-belediyecilik.html>, E.T. 05.12.2011.
- KESGİN, B., **Yoksulluğa Yerel Müdahale “Sosyal Belediyecilik” Karşılaştırmasında Eminönü ve Beşiktaş Belediyeleri Örnekleri**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2008.
- KILIÇARSLAN, F., “Sosyal Belediyecilik Nasıl Olmalı...” <http://www.beypazarihabertv.com/Fatih-Kilicarslan/83/SOSYAL-BELEDIYECILIK-NASIL-OLMALI...html>, E.T. 22.11.2010.
- KİTAPÇI, İ., **Sosyal Devlet Işığında Türk Sosyal Güvenlik Sisteminin Sorunları ve Reform Arayışları**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2007.

- KOBAK, K., **Yerel Yönetimlerin Yoksullukla Mücadelede Uyguladığı Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet Programları**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir, 2006.
- KOLCUOĞLU, K., “Yerel Yönetimler Hazır Değil”, Celal Ülgen ve Coşkun Ongun (der.), **Sosyal Hizmetlerin Yerel Yönetimlere Devrine İlişkin Yasa Tasarısı ve Bilimsel Eleştiriler**, İstanbul Barosu, 2007.
- KÖSE, E., **Yurtta Kalan ve Ailesiyle Birlikte Yaşayan Lise Öğrencilerinin Yalnızlık ve Sosyal Destek Düzeylerinin İncelenmesi**, Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir, 2009.
- ÖLMEZ, T. O., **Sosyal Yardım Sistemi İçerisinde Yerel Yönetimlerin Yeri**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2007.
- ÖZDEMİR, İ.M., **Küreselleşme Sürecinde Türkiye’de Sosyal Devlet ve Sosyal Hizmetler**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2008
- SALLAN GÜL, S.,- GÜL, H., Küreselleşmenin Türkiye’de Yoksul Ailelere Yönelik Hizmet Sunan Kurumlara Yansımaları, **Küreselleşen Dünyada Sosyal Hizmetlerin Konumu Hedefleri ve Geleceği Sempozyumu**, T.C. Başbakanlık SHÇEK, 2006, Antalya.
- SALMAN, N., **Yeni Kamu Yönetimi Anlayışı ve Yönetimlerde Modernizasyon Süreci**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli, 2008.
- SÖNMEZAY, H., **Lise Öğrencilerinde Zorbalığın İletişim Becerileri ve Algılanan Sosyal Destek İle İlişkisinin İncelenmesi**, Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2010.
- Şanlıurfa Yerel Eşitlik Eylem Planı ve Yerel Eşitlik Hizmet Sunum Modeli, Temmuz, 2007, http://www.sabancivakfi.org/tr/programlar/birlesmis_milletler/yeep/Urfa_YEEP.pdf, E.T. 10.09.2010.
- ŞEKER, A., “21. Yüzyılda Sosyal Adalet arayışında Sosyal Hizmet, Dünya’da Sosyal Hizmetin Tarihsel Gelişimi”, ?”, http://www.sosyalhizmet_uzmani.org/21yyshm02.htm, E.T.21.08.2011.
- ŞEN, M., “Bütüncül Belediyecilik Yaklaşımı Kültürel Belediyeciliğe Giden Yolda Bir Aşama: Sosyal Belediyecilik”, <http://sosyalpolitikalar.com.tr/kapak-/kapak-dosyasi/29-buetuencuel-belediyecilik-yaklam-kueltuerel-belediyecilie-giden-yolda-bir-aama-sosyal-belediyecilik.html>, E.T. 05.12.2011.
- TEMELLİ, S., “Sosyal Hizmetlerin Ekonomi Politikası”, Celal Ülgen ve Coşkun Ongun (der.), **Sosyal Hizmetlerin Yerel Yönetimlere Devrine İlişkin Yasa Tasarısı ve Bilimsel Eleştiriler**, İstanbul Barosu, 2007.
- TEMİZEL, H., **Neoliberal Politikalar Doğrultusunda Türkiye’de Devletin Yeniden Yapılanması, Küresel Sistemle Bütünleşme Sorunları**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2007.

- TEPAV Yönetişim Çalışmaları, Araştırma Raporu, “Sosyal Hizmetlerin Sunumunda Kademelenme”, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV), Eylül 2010.
- TOMANBAY, İ, “Yaşlılara Yönelik Sosyal Hizmetler”, http://www.gebam.hacettepe.edu.tr/sosyal_boyut/yaslilara_yonelik_sosyal_hizmet.pdf, E.T. 21.12.2010.
- TONGUÇ, A. H. ve AKŞENER, A., “Aile Destek Hizmetleri Yerel Yönetimlerin Rolü ve AKDEM Örneği”, **V.Aile Şurası Aile Destek Hizmetleri Sempozyum Bildirileri**, 05-07 Kasım 2008, Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Y.No: 137, Ankara.
- TORUN, A., **Tükenmişlik, Aile Yapısı ve Sosyal Destek İlişkileri Üzerine Bir İnceleme**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 1995.
- TUNÇ, A., **Türkiye’de 1983’ten Günümüze Sosyal Yardımların Değerlendirilmesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya, Mayıs 2009.
- YILMAZ, S., **Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının Yoksullukla Savaşım Politikaları İçindeki Yeri (Eskişehir Örneği)**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir, Ekim 2006.
- YÖRÜKOĞLU, F., **5393 sayılı Belediye Kanunu Bağlamında Türkiye’de Belediye Reformu**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya, 2008.
- 03.04.1930 tarihli ve 1580 sayılı Belediye Kanunu, R.G. 14.04.1930, S. 1471.
- 11.08.1941 tarihli ve 4109 sayılı Asker Ailelerinden Yardıma Muhtaç Olanlara Yardım Kanunu, R.G. 15.08.1941, S. 4887.
- 1.7.1976 tarihli ve 2022 sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun, R.G. 10.7.1976, S. 15642.
- 09.12.1994 tarihli ve 4058 sayılı Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun, R.G. 11.12.1994, S. 22138.
- 07.12.2004 tarihli ve 5272 sayılı Belediye Kanunu, R.G. 13.07.2005, S.25874.
- 10.07.2004 tarihli 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu, R.G. 23.07.2004, S.25531.
- 03.07.2005 tarihli ve 5393 sayılı Belediye Kanunu, R.G. 13.07.2005, S. 25874.
- 02.07.2008 tarihli ve 5779 sayılı İl Özel İdarelerine ve Belediyelere Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun, R.G. 15.07.2008, S.26937.
- Büyükşehir Belediyeleri Özürlü Hizmet Birimleri Yönetmeliği, R.G.26261, S.16.08.2006.
- SHÇEK Sosyal ve Ekonomik Destek Yönetmeliği, R.G. 19235; Değişik : 15.04.2011, R.G. 27906/1.md.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı ve Soyadı : Hasret ÖZTÜRK
Doğum Yeri ve Yılı : Hacıbekaş-1974
Medeni Hali : Bekar

Eğitim Durumu

Önlisans Öğrenimi : Hacettepe Üniversitesi Ankara Meslek Yüksekokulu
Büro Yönetimi ve Sekreterlik Bölümü - 1998

Lisans Öğrenimi : Anadolu Üniversitesi İşletme Fakültesi
İşletme Bölümü- 2007

Yüksek Lisans Öğrenimi : Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Kamu Yönetimi Anabilim Dalı - 2012

Yabancı Dil(ler) ve Düzeyi

İngilizce- Orta Seviye

İş Deneyimi :

1. Süleyman Demirel Üniversitesi – Memur/Bilgisayar İşletmeni 2004-...